et qui metuunt dominum invenient
illum. Qui timet deum eque
habebit amicitiã bonam: qm̃ se
cundũ illum erit amicus illius.
Fili a iuventute tua excipe doc
trinam: et usqz ad canos inve
nies sapientiã. Quasi is qui a
rat et seminat accede ad illam:
et sustine bonos fructus illius.
In ope enĩ ipsius exiguum labo
rabis: et cito edes de generatio
nibus illius. Quam aspera est
nimiũ sapientia indoctis homi
nibus: et nõ pmanebit in illa
excors. Quasi lapidis virtus
pbatio erit in illis: et nõ demo
rabuntur picere illam. Sapiã
enĩ doctrine scdm nomẽ est eius:
et nõ multis est manifesta. Qui
bus aũt agnita est: pmanet
usqz ad cõspectum dei. Audi fi
li et accipe consiliũ intellectus:
et ne abicias consilium meum.
Inice pedem tuũ in cõpedes illius:
et in torques illius tuũ collum.
Subice humerũ tuum et porta
illam: et ne accidieris a vincu
lis eius. In omĩ animo tuo ac
cede ad illam: et in omĩ virtute
tua serva vias eius. Investiga
illam et manifestabitur tibi: et
cõtinens f[...] ne derelinqs
eam. [...] [...]mis enĩ in[...]

17

II/130

SLUB
Wir führen Wissen.
GÖRLITZER SAMMLUNGEN
OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK
Uniwersytet Wrocławski

Augusti
Gymnasii Gorlicensis
Palæstra
Oratorio-Poetica,
h. e.
Exercitia Oratoria
et Poetica,
publicè,
aut in Perorantium Cathedra,
aut in aliquo pegmate Scholastico,
à
Florentissima Iuventute Scholastica
Gymnasij Gorlic
intra
... comite Sexennium,
Doctrinæ Scholast...
Auditorib...
PRÆ...
CHRISTIA...
GYMNAS...
... ex ...
exh...

BIBLIOTHECA MILICHIANA GORLICENSIS
BIBL. UNIV. WRATISL.

SLUB Wir führen Wissen. GÖRLITZER SAMMLUNGEN OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK Uniwersytet Wrocławski

GNOMOLOGUS
ETHICUS,
RHETOR,
h. e.
ORATIONES ETHICAE
ad
illustriores GNOMAS ETH.
cum Graecas, tum Latinas,
in
Acroaterio superiori
GYMNASII GORLICENSIS,
praeside
CHRISTIANO FUNCCIO,
RECTORE
a
CIVIBUS CL. Imae
habitae
Ao CIƆIƆCLXX, LXXI.
LXXII.

Oratiuncula
ad
Praeceptum Nazianzeni:

Ἀρχὴν ἁπάντων καὶ τέλος ποίει Θεόν.

Principium et finem omnium rerum fac DEUM.

Quantum intersit in primordiis rerum quarum„
libet divinum implorare auxilium, ipsos Genti„
les, veri DEI inscios, olim non fugit; dum non
recte fieri, si â religionis studio rerum su„
arum gerendarum et dicendi primordia ca„
rerent, putârunt, indeq preces calidissimas
pro felici coeptorum successu fuderunt.
Hoc, si non aliunde, ex eo certe clarum satis
et manifestum fit, quòd precationibus olim
tantum momenti est tributum, ut in pan„
gendis carminibus invocationem ad Deos
aut Deas, ut coeptum bene succederet opus,
intermittere summum nefas Poëtae cum Grae„
ci tum Latini, florente adhuc utrâq gente,
duxerint. Nihil enim rite, nihilq pro„
videnter sine Deorum immortalium ope,
consilio, honore auspicari se posse, nec debe„
re credebant. Unde et Naso libro 1 Me„
tamorphoseωn in fronte statim Propositi„
oni Poëmatis sui invocationem superio„
rum subnexuit hâc verborum serie:

In nova fert animus mutatas dicere formas
Corpora. Dî coeptis (nam vos mutâstis et illas)
Adspirate meis: primâq ab origine mundi
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.

Et Maro, omnium Poëtarum facile Princeps,
eadem ratione ductus in Georgicis commen„
titios Deos et Deas, ut sibi agriculturam

et rem pecuariam canturo ferant opem, Propo„
„sitione præmissâ, precibus sollicitat: quibus Diis,
(quum eorum ab ipso invocatorum catalogus sa„
„tis sit magnus) prolixitatem fugiendi cau„
„sâ, recensendis supersedeo. Quodsi igitur tantu
cultus Ethnici fictis et falsis Diis præstite„
„runt, vah quantò æquius est, ut nos Christi„
ani morem hunc observemus, et veri DEI au„
xilium in omnibus rebus incipiendis et ad
felicem finem perducendis imploremus? is
quippe mos nemini potius, quàm homini Chri„
„stiano, et nullo tempore magis, quàm eo, quo
novi quid auspicamur, usurpandus colendusque
est. Unde nec ad hunc satis pium morem,
ut felices faustique sint omnium rerum agen„
„darum conatus, nos hortari Nazianzenus
dubitat, quum præcipit: Ἀρχὴν ἁπάντων
καὶ τέλος ποίει θεόν. i.e. Ordire res
finique cum Deo tuas. Bene scilicet intelli„
gebat Nazianzenus, quantum momenti in
auxilio divino positum ~~sit~~ esset, si in nostris
actionibus imploraretur: Nos igitur mo„
nitos dum vult, ut, si vellemus actionum
nostrarum bonum expectare eventum, ni„
hil sine Deo ordiamur,: ex eodem præcepto
Nazianzeni aliquot haud incommodè in
rebus agendis quæ adhibeantur, consilia
impræsentiarum elicere libet. Quid enim?
Nonne vult Nazianzenus, ut quilibet infir„
„mitatem suam, cujuscunque sit conditionis,
sive sit imperans, sive subditus, sive Croe„
„sus sive Irus, sive senior sive junior, agno„
scat et fateatur? Ita vult omnino e„
loquentissimus D. Ecclesiæ: nihil enim ho„
mo.

mo viribus propriis efficere sine divino Nu,
mine valet. Quare Aristoteles interroga,
tus, quidnam esset homo? respondit, infir,
mitatis exemplum, temporis spolium, for,
tunæ lusus, inconstantiæ imago, invidiæ et
calamitatis trutina. Atq propter hanc
infirmitatem humanam Omnipotens, (quip,
pe cujus potentia omnia, quæ in hac rerum
universitate cernuntur, complectitur,) pre,
cibus assiduis in auxilium est vocandus;
nisi enim Deus ædificaverit domum, o,
mnes eam extruentes, juxta eloquium Hie,
rosaltæ, frustra laborant. Deinde sua,
sor nobis est hoc suo præcepto Nazianze,
nus, ut terrestrium rerum nimiam fugi,
amus curam, quippe quas tanquam vanas et
caducas anima, fatis finem vitæ homini
facientibus, ê corpore humano ad coele,
stia, unde originem suam traxit, emi,
grans relinquit; coelestibus vero potius
thesauris colligendis operam in his ter,
ris navemus maximam, primumq quæ,
ramus, juxta monitum Evangelistæ, re,
gnum Dei, quippe quod nunquam est de,
siturum, sed omne per ævum duratu,
rum. Porro si quis in officio juxta Na,
zianzeni monitum res gerendas recte or,
dinatur precesq ad Optimum maxim. Deum
fundat, tantum abest, ut is ope divina de,
stituatur, ut potius eadem fretus labo,
res vocationis suæ sine ullis obstacu,
lis obire possit. Præterea præcepto
hoc suo vir ob pietatem singularem ad a,

Ara,

„stra coeli evehendus consilium nobis hoc sug„
„geditat, ut omnium consiliorum, quae capimus, et
laborum nostrorum, quos, dum nobis Natura
vitam concedit, peragimus, Ultimus finis sit
DEI altissimi gloria, ad quam nimirum par et
aequum est, ut omnium rerum primordia, medi„
„um et finem referamus: nec et intermedium fi„
„nem praetereamus, monet Nazianzenus, qui proxi„
„mi aedificatio. Tandem ex praecepto praesente
divinae eloquentiae vir hoc consilium vult elici,
ut quisque pro mediocri etiam rerum successu
gratias DEO agat, (agere enim gratias DEO
possumus, non autem referre), memorque item
imbecillitatis suae gratiam ejus continuari pe„
„tat, nihil superbe ac arroganter cogitans, sed
officio suo cum timore et tremore instans.
Et quidni pro modicis etiam beneficiis DEO, opt.
maximo beneficiorum datori, gratias agere„
„mus? Ita enim est, quod, teste Chrysostomo,
ille invitet ad magna, qui gratanter suscipit mo„
„dica: et spem de futuris recipiat, qui transa„
„cta beneficia recognoscit. Quae cum ita
sint, bene et sapienter dixit Nazianzenus:
Ἀρχὴν ἁπάντων καὶ τέλος ποίει Θεόν.
Vos autem, suavissimi commilitones, hoc
ipsum praeceptum et vobis traditum putate,
studiorumque vestrorum principium et finem
facite DEUM, ad quem vota pro studiis pro„
sperandis calidissima fundetis. Auspicami„
ni â DEO opellas vestras, interdistinguite eas„
„dem cum DEO: cum DEO absolvite, coronidemque
iisdem cum DEO imponite: sic, sic futurum
est, ut studia vestra non tantum ad fi„
nem perducantur optatum, sed in ipso medi„
„o cursu prosperrime succedant.

Christianus Sixtel.
Gubenâ-Lus.

Ad idem NAZIANZENI dictum ORATIO JOACHIMI HILDEBRANDI ab Diund, Equ. Lus.

[C]um multa præclarè ac sapienter à majoribus nostris, Commilitones sua-
vissimi, ordinata atque instituta sint, tamen nihil præclarius, nihil utilius,
prudentius est more, quem in initiis rerum observare soliti, ut à
[De]o ut rerum agendarum, ita dicendi primordia caperent. Id quod
[Rom]anis Plinius Junior in Panegyrico suo expressè, et quidem in ipso sta-
[tim lim]ine docet: Nam nihil rite, nihil providenter sine Deorum immortalium
[c]onsilio, honore auspicari se posse credebant. Unde et nihil, quod alicujus
[m]omenti inchoabant, nisi in templis rem divinam fecissent, vel auspicia
[cepiss]ent. In hoc a. Deorum suorum cultu tam devoti erant Romani, ut per præcones
acclamari, referente Plutarcho, curarent: Hoc age. Atque hic ve-
[terum] Romanorum mos, quum à nemine magis, quam ab homine Christiano, et
nullo tempore potius, quam eo ipso, quo novi quid auspicari cupimus,
[obser]vandus colendusque sit, non immeritò aptum piumque hoc præceptum est, quod
[po]steritati reliquit eloquentissimus Ecclesiæ Doctor Nazianzenus. Sic
[au]dire res finisque cum DEO tuas. Vos proinde Com-
[militon]es attendite! Ecce n. futurum est, ut è Nazianzeni hoc præcepto
quædam salutaria eruam, inque hoc vestro consessu proponam,
[quibus in] benè gerendis rebus vestris uti poteritis; Primum n. verò nonne
[vult], quod Nazianzenus unumquemque vestrûm velit monitum, ut in-
[firmitatem] suam spontè agnoscat, indeque in omnibus rebus agendis opem im-
[mortalis] Dei, sive secundis, sive adversis utatur rebus, imploret. Si Id et
[sacræ et] profanæ suadent literæ. Possem vel sexcenta in hanc rem testi-
[monia a]fferre, nisi tempori esset parcendum. Interim unum Divi Pauli
[instar] omnium, quæ è sacris huc trahi possent. Sic namque ille Colossensibus
[præcipit]: Quicquid feceritis in dictis aut factis, id omne facite in no-
[mine] Jesu Christi, et per eum agite DEO patri gratias: Esto et illud Ma-
[ronis] loco eorum omnium, quæ è profanis citari huc possent scriptoribus:
[Ab] Jove principium, Musæ, Jovis omnia plena.
[Deinde] monitos vos vult Nazianzenus, ut terrenis rebus posthabitis, stu-
[dia] rerum cœlestium unicè excolatis. Quò et digitum jam olim disertissimus
[ille Ro]mani nepotulus intendit, quum Lib. 1. Officiorum diceret: Prima
[of]ficia DEIS immortalibus debentur. Nec dubitat præterea mo-
[nere] Nazianzenus, ut ope divinâ freti labores vocationis vestræ fideli-
[te]r et constanter administretis. Nam et idem sacra vult scriptura, quan-
[d]o eum maledictum esse docet, qui rem suam fraudulenter tractet.
[Jux]ta hæc unumquemque vestrûm oportet, juxta Nazianzeni monitum,
[op]eram dare, ut in omnibus vestris studiis ac laboribus non alius finis,
[quam] gloria DEI et proximi ædificatio respiciatur. Certè ut olim
[in] Romanâ Republ: Salus populi suprema lex erat: ita hodie in Re-
[publ]icâ hâc literariâ gloria præprimis Dei et salus proximi suprema
[omn]ium actionum et laborum nostrorum lex sit, nos omnes Nazianzenus

vult

vult monitos. Sed adeste nunc, bonæ frugis et optimæ spei Adolescentes incitati genii et ingenii dotibus admodum felices adeste, et me ultimum Nazanzeni consilium proponentem æquis auribus audite. Quid enim, nonnè et vos hoc tandem, vult monitos, ut unusquisque vestrûm pro mediocri saltem in studiis successu gratias ter optimo terque maximo DEO agat, atque memor imbecillitatis suæ veniam petat, quô ipse gratiam suam continuare haud dedignetur. Nec autem feliciùs hoc fiet, quam si nihil superbè, nihilque arroganter cogitabitis. Quin potiùs officio vestro cum timore et tremore instabitis vel planè juxta Hieropsaltæ illud monitum: Servite Domino in timore et tremore, et gaudete in ipso.

Quæ quum ita sint, meritò vela Oratiunculæ meæ contraho, et in vadum me recipio, neminem adfore, arbitratus, qui ex hâc mea Oratiuncula non intelligat, qui non animadvertat, quid sibi faciendum sit. Vos, vos verò, ô mei Symmachi, ad stateram mentis appendite, hoc, quod leviter ac breviter illustratum ivi, Nazianzeni dictum, DEUMque semper pro studiis vestris Scholasticis prosperandis hisce bonis implorate.

DIXI

SLUB Wir führen Wissen.
GÖRLITZER SAMMLUNGEN OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK
Uniwersytet Wrocławski

J. N. J.

Oratio Ima,

ad Dictum Hom:

Ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθηται, μάλα τ᾽ ἔκλυον αὐτοῦ.

Quisq obtemperat Diis, eum valdè quoq exaudiunt.

[Ad]este homines: Sic, sic Diogenem olim in foro stantem, veluti [con]cionaturum apud populum, clamitasse, multisq confluentibus civibus [dixis]se legimus: Homines adesse volo, non sterquilinia. O si jam [Dioge]nis verba mea facere mihi liceret hodiè clamanti: Adeste [homi]nes. Verum, dum homines confluxisse puto, sterquilinia (ignos[ca]nt nisi Symmachi dulcissimi) video. Et quamvis homines me vi[dere] dicerem, obstat tamen sapientissimus Solon, & vetat, quo[minus] id dicam. Is quippe, putredinem esse hominem, quaesitus, [quid] homo? respondet: Obstat & Philosophus, idq quo minus dicam, [effic]it. Quaesitus namq & ipse, quid homo? respondet: Hominem imbe[cilli]tatis esse Exemplum. Et quidni rectè hi & alii responderent? [Approb]ât enim eorundem sententiâ ipse HieroPsaltes: subscribit he[b]ris pulverem, florem & foenum esse hominem, asserentes. O humanam miseriam! O calamitatem extremam! Adeò [nob]is tenues, adeò imbecilles nostrae sunt vires, imò & toti sumus [imbe]cillitas, ut ne moveri quidem propriis valeamus viribus, nec vivere. [Atq]ue hoc ipsum est, quod & saniores pagani intellexerunt, undè & [nusqu]am aliò nisi ad Numina sua confugerunt, inq omni conatu ab iis [p]rosperrimum expectarunt rerum eventum, nihil ritè, nihilq pro[sp]erè sine Deorum immortalium ope, consilio, honore auspicari [s]e posse credentes. Quid? nonne prae aliis parturientes pariundi facilitatem, ut vel à Dianâ, vel à Junone expeterent, fas esse censebant? Censebant utiq; undè formula nata: Juno Lucina fer opem: serva me obsecro, maturumq utero molliter aufer opus. Sic & sternutantes se non valere sibi persuadebant, nisi [à]b adstantibus acclamatum fuisset: Ζεῦ σῶσον! Plures huc traherem

huc traherem Paganorum formulas, nisi tempori, praeprimis vero vestris parcendum esset auribus. Interim certum omnino est, non aliter, radiis quanquam veritatis illuminati non essent, facere suevisse Paganos, quippe qui Livium suasorem audiebant: Omnia prospera eveniunt colentibus DEOS; adversa eosdem spernentibus. Quid ergo nos, qui Christiani per DEI gratiam audimus, acturi sumus? an palmam a paganis nobis eripi patiemur? Absit, o aternum hoc absit. Agite proinde, adeste Christiani homines, fatemini mecum vestram imbecillitatem, fatemini tenuitatem, indeque non nisi divinum Numen implorare discite, utpote sine cujus favore & auxilio nihil prosperitatis contingit hominibus. Vos autem praeprimis Symmachi suavissimi adeste hodie animis, & audite, quid vel ipsa recta Ratio in studiis & actionibus vestris vobis praecipiat. Ecce prodit nunc Achilles Homericus, atque hoc vobis suggerit consilium:

Ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθηται, μάλα τ' ἔκλυον αὐτοῦ.

Nam, quicunque pie veneratur Numina Divum,
Praecipue exaudire solent hunc Numina Divum.

His utique verbis fortissimus Heros indigitare vult, tum demum Ter Opt. Max. DEUM ad aras nostras respicere, tum demum thura precum nostrarum ipsi arridere, tum demum vitulos labiorum nostrorum eidem placere, si, exutis scelerum larvis, devoto coram throno ipsius pectore compareamus, flexo poplite oremus, inque ipsis precibus officio nostro rite fungi studeamus. Verumenimvero ita est, quod, qui in ipso suo, quo fungitur munere, submisse adorat DEUM, nubes penetret, nec sine favore & auxilio DEI praesentissimo abeat. Adeo scilicet efficax est humilis in ipso opere precatio. Nec igitur ita orandum vobis esse volo, ut interim desideatis, et in otio divinum auxilium ac favorem expectetis; Orandum namque est et laborandum. Audite heic, mei suavissimi, illud Catonis apud Sallustium: Non votis, inquit, neque suppliciis muliebribus auxilia Deorum parantur; vigilando, agendo, bene consulendo prospere omnia cedunt.

cedat. Ubi socordiæ & ignaviæ te tradideris, ne quicquam DEOS in-
vocas. Nec tantum autem audite, verum etiam intuemini omnes,
quas alit terra ordines. Cernite Ecclesiæ Doctores; Annon hi
dum manibus in Coelum sublatis in ipso sacro suo opere
precum suarum fundunt, cumulatissimè auxilium &
men DEI sentiunt? Videte omnes, quibus familiaris cura
illi, dum indefessis DEUM sollicitant precibus, nec interea
otiantur, voti sui compotes evadunt? Aspicite in Musarum
studiorum Magistros, annon favorem DEI præsentis-
habent, si orent & laborent? Usurpate deniq; in orbe
Politico oculis vestris omnes Politicos: falsus sim, ni omnes
ope & auxilio DEI fretos videbitis, si inter suspiria et preces
mandato ritè fungantur munere. Et sane ita est, quod omni-
hominibus, dummodo DEI opem implorent, nec minus tamen
ipsa opera opus manuum suarum exerceant, DEI immor-
semper & ubiq; adspiret gratia. Ad Exempla absimi-
redior: Utar enim porrò vestra, Dilectissimi Symmachi, in
auscultando facilitate, &, quoniam in hac dicendi materia
diligenter attenditis, ad Annales sacros evolvendos
incipiam. Ecce autem hic in Theatrum quasi scenicum
Vir admodum dilectus DEO David. Prodit, inquo, & vitulos
iterum labiorum suorum DEO immolat, plectra sua ut in
, ita in negotio movens, ut ubiq; sibi favorem DEI concili-
quem et impetratum à se iri firmissimè sibi pollice-
, ei quod nunquam in officio faciundo obtemperare DEO suo
detrectaret. Sequitur piissimus DEI Vates Daniel, tri-
bus quotidiè vicibus pergulam suam precaturus conscendens,
nec etiam in ipsa Leonum fovea desperans, sed spe plenus
calidissimis suspiriis DEUM ubiq; appellans. Succedunt
flammis circumdati Viri, Sadrach, Mesach & Abednego,
precibus in ipsa fornace Babylonica inhærentes, suisq; DEO li-
corporibus. Quantum illi omnes precibus suis obtinuerint,
quæritis;

quæritis, Symmachi dilectissimi? Nolite quærere; Ecce enim non David tantum, nec & tantum Daniel favorem DEI sibi conciliârant, sed & tres prædicti viri eundem præsentissimum senserunt. Verum objiciet fortè heic aliquis, talia & alia immediatâ Dei provisione contigisse, quæ memorantur in Sacris Literis de Davide, de Daniele, deq; tribus in fornace Babylonicâ hærentibus viris. Esto: sed quis preces causam fuisse impulsivam negabit, precibus etiã suis illi opem impetrârant divinam. Nihilominus tamen & favorem sibi Opt. Max. DEI conciliârunt, quod nunquam cessarent ab operâ suâ, quo minus suo munere fungerentur. Quid? nonnè David, quum adversus Allophylos pugnaret, et precibus, quas cœperat, et pugnæ instabat, donec tandem victor abiret? Sic & Josua inter suspiria et preces pugnæ instabat, tandemq; hostium evadebat Victor. Non absimile est Romuli factum; Is enim, quum Jovi Statori ædem votô dedicasset, deinceps tantò fortius pugnabat & victoriam tandem reportabat. Respondet & facto suo Numa Pompilius; Is quippe nil unquam auspicabatur, nisi opem & auxilium Deorum prius implorasset. Imploratô autem divinô auxiliô, inter vota deinceps et preces rebus agendis tantò fidelius insistebat, non prius desistens, quam ex animi voto omnia cecidissent. Quare Ascræus Vates vel ipsis etiam Agricolis præcipit, ut ante arationem & sationem stivam jam tenentes vota Diti nuncupent ac Cereri. Tibullus suffragari videtur, quum Deos suos his compellat verbis:

Di patrii purgamus agros, purgamus agrestes
Vos mala de nostris pellite limitibus.

Persvasum enim habebant veteres, nec culmum quidem sine Deorum favoriô in altum assurgere posse. Et quidni id persvasum sibi habuissent? Credebant enim à Diis omnia dependere, quæ Naturæ imperio subjacerent. Et quanquam Brachmanes apud Kircherum sentiant, araneum primam rerum esse causam, utpote

qui è ventre

[...] e ventre suo continuâ filorum evolutione Elementa primum, [...]ale globos cœlorum efformaverit, opusq; suum continuâ assiden[...] gubernet, usq; ad mundi interitum, quem è filorum mundanorum [...] se retractione causari tradunt; nec tamen saniores con[...]tiunt Ethnici, quippe qui, quum propius ad causam mundi pri[...]am accederent, Deos esse credebant, qui universo huic adessent, [...] suâ mole rueret. Precibus proinde Deos in omni re, in omni [...]sa, inq; omni laborum genere compellari volebant, quiq; id [...]re & observare recusabant, hos exclusione & excom[...]nicatione non tantum dignos putabant, verum etiam suum, [...] afficiebant suppliciis. Exempla desideratis? Possem, ni [...] temporis obstaret penuria, vel sexcenta in medium hoc pro[...]re: sed sufficiat è multis unum hoc: Diagoras Melius, Phi[...]sophus & Poëta, vocatus Atheus, cum ipse nec DEUM cre[...]ret, nec preces ullas curaret, sed à mysteriis salsis ho[...]es revocaret dicteriis, ab Atheniensibus urbe ejiciebat[...], et cuilibet interficiendus tradebatur. Nec impune [...] tulit Cheopes Ægypti Rex, quod templa omnia obser[...]vit, ne populus DEO sacra faceret; namq; & vivus [...] et mortuus plecti cœpit. Sic itaq; ad evitandum gra[...] atq; horrendum supplicium, Græci sic præcipiebant: [...]ὺς τι νῦν δρῶν, εἶτα τὸν θεὸν κάλει, tunc ipse quid perag[...] deinde Deos voca. Non absimile huic erat, quod loco ute[...]batur proverbii: Σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει, cum Minerva & [...] manum move. Quo ipso innuere volunt, primum manus esse [...] ad offerenda precum thura admovendas, dein laboribus ac[...]commodandas esse; quum omnino sudor sit, quem Dii posuerint [...] hominibus. O si Esavus primum precibus Linguam, dein ma[...]nus laboribus consecrâsset, sic ipse primatum, sic benedictionem

turpiter

turpiter non amisisset. Nemo ergò solam sufficere hevè orationem arbitretur, quum junctæ omninò preces laboribus sint, junctiq[ue] labores precibus, qui magnam in optato fine impetrando et miram vim habent. Unde ineptè Bubulcus, ut est in fabulis, fecisse creditur, quod, quum plaustrum è villâ ageret, idq[ue] in salebris hæreret, ignavus adstitit, Herculem, quem præ Diis omnibus venerabatur adorans. Adstitisse certè fingitur DEUS bubulco, ac dixisse: Rotas tange et tauros stimula, et tunc DEUM invoca, quum et ipse feceris aliquid: sed noli frustrà precari.

Quæ, quum ita sint, nolo latiùs evagari, sed dum portum video, ancoram meam ejicio, & hevè lubens subsisto.

Vos verò, ô dilectissimi mei Symmachi, audite, si preces vestras DEO acceptas esse velitis, siq[ue] feliciter in studiis proficere ~~studeatis~~ cupiatis, audite, inquam, Consilium Achillis Homerici, quod iisdem denuò repeto verbis:

Ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθηται, μάλα τ' ἔκλυον αὐτοῦ.
Quicunq[ue] sic veneratur Numina Divûm,
Præcipuè exaudire solent hunc Numina Divûm.

Adorate supplices in ipso opere DEUM vestrum cum Rege Davide; Consecrate eidem labores vestros, ut feliciter omnia succedant; Implorate opem divinam. Imprimis autem in hôc sermonis calce observate Græcorum monitum: Αὐτός τι νῦν δρῶν, εἶτα τοὺς θεοὺς κάλει, nunc ipse quid per agito, dein DEOS voca. Statuite cunctis in conatibus vestris DEUM Autorem & Fautorem. Tandem

Σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει.

Dixi.

Sigismund Cobelberg.
Hirschbergâ-Silesij.

Deum

Ad idem
Achillis Homerici Dictum
Oratiuncula
Maximiliani Friderici à Wiebr, Eq. Sil.

Deum Coeli terraeq Principem, rerum, quaecunq sunt, Dominum, quiq summitatem omnium summarum rerum sua manu continet, adorare, obsequio venerabili invocare, opemq ejus in rebus omnibus implorare, tenemur, ut ne favorem et auxilium divinum adipiscamur. Favor enim et auxilium divinum unicuiq maximè necessarium est, utpote sine quo homini nihil prosperitatis evenit: Unde et Patriarchae non solum, aliiq sancti Viri, toti occupati in eo fuere, ut indefessis precibus favorem et auxilium divinum impetrarent, Verum etiam ipsi saniores Pagani haud dubitarunt opem Numinum suorum in omnibus rerum difficultatibus, cùm publicè, tum privatim implorare, et favorem horum sibi conciliare. Ita scilicet parturientium formula notior est, quam quod notissimum: Juno Lucina fer opem. Est et notissima formula quâ sternutantes quondam excipiebant ii, qui adstabant: optime Jupiter juva. Spectat huc et illud, quod Romanae historiae Parens Livius habet: Omnia prospera eveniunt colentibus Deos, adversa eosdem spernentibus. Etsi vero, Symmachi suavissimi, ratio Deum sibi conciliandi, omnium optimè è sacris hauriatur literis; nihil tamen obstat, quo minus et recta audiatur ratio. Vos itaq in praesentiarum illud Achillis Homerici audite consilium, quod his vobis ille proposuerit verbis:

Nam quicunq piè veneratur Numina Divum,
Praecipuè exaudire solent hunc Numina Divum.

Heros videlicet iisdem ostendere vult verbis, tum maximè cultum nostrum et preces Deo probari, si in officio faciundo ipsi obtemperemus, idq unum, quod nostri officii est, peragamus. Et quidni viae vocationis nostrae insisteremus, dumq insistimus, intra preces et labores nos exauditum iri, crederemus? Novimus enim non tantum quod in triviis circumferatur: Ora et labora; Sed et, quid nobis praecipiat Siracides: Sta in testamento tuo, et in illo colloquere, et in opere mandatorum tuorum inveterasce: Confide autem in Deo, et mane in loco tuo: facilè enim est in oculis Dei subito honestare pauperem. Quod

sibi verba haec velint, quaeritis Symmachi dulcissimi? Noli
te quaerere, hanc enim trahunt sententiam: Constans maneto
in verbo Dei, idq meditare, atq invocatione tua consenesce:
Deo confide et in adoratione tua persevera. Sed transeo à
sacro hoc monito ad profana testimonia: Esto autem in his
vel praecipuum illud Catonis, quod apud Sallustium Scriptorem
rerum Romanarum felicissimum, legitur, in haec desinit ver
ba: Non votis, neq suppliciis muliebribus auxilia Deorum pa
rantur, vigilando, agendo, benè consulendo prosperè omnia ce
dunt, ubi socordiae te, atq ignaviae tradideris, ne quicquam Deos
implores. Confirmat id ipsum cotidiana rerum omnium magis
tra experientia in omnibus ac singulis vitae ordinibus. Agi
te proinde ô vos Ecclesiastici, agite ô vos Politici, agite ô vos
Scholastici, agite ô vos oeconomici et prodite, prodite, insto,
et ipsi fatemini, an non sacra vestra et preces Deo, ubi vitae
officium factum, semper grata fuerint? Grata utiq fuisse
sacra: gratas fuisse vestras preces ipsi deprehendistis, ubi man
dato vestro munere laudabiliter, intra preces et labores functi
estis. Sensistis, sensistis lenitatem aurae divinae vestris coeptis
adspirantem; favorem sensistis ipsius opt. Max. Dei in omnibus
actionibus vestris, nec quicquam auxilii divini deesse cognovistis.
Quod si vero prisci aevi exempla heic desiderentur, ad Annales
sacros remitto. Quid enim? Nonne magnus Abrahamus, omni
um rectè Credentium Pater, cum in officio suo Deum toto
pectore invocaret, preces suas et vota Deo gratissima esse, intel
ligebat? Audiebat siquidem Deum votis suis his respondentem
verbis: Ne timeas Abraham, Ego tibi scutum et magnus ero
Deus. Sed ecce, ut una hirundo non facit ver, ita forte unum
exemplum, vobis Symmachi dulcissimi, non sufficit ad probandum
id, quod intendo: Traham ergò huc aliud, et quidem Moysis for
tissimi Israëlitarum Ducis. Is enim et ipse suo exemplo confirma
bit, quod Deus opt. Max. his, qui ipsum in officio suo fideliter
invocant, esse auxilio. Certè, cum Rex Amalek adversus popu
lum Israëliticum acriter pugnaret, ille preces fundebat ad
Deum, iisdemq id obtinebat, ut non Amalek, sed Israëlitae
victores evaderent. Sic et ipsius Abrahami, cujus modo supra
exemplum citavi, servus Eleazar in ipso opere, quod invocasset
nomen Domini, et inclinasset se, prosperrimum rerum suarum
eventum

…undum experiebatur. Secus autem factum esset, nisi intra
…ces et vota mandato munere functus fuisset. Quare
…paganus ille Scriptor Hesiodus agricolae praecipere dubitat,
…ante arationem atque sationem stivam tenens, vota Diti
…verisque nuncupet, si velit optatum finem rerum suarum con-
…qui. Contrarium namque iis accidere norant, qui Diis in officio
…n obtemperarent; sed segniter rem omnem agerent, quum
…men non nisi sudorem Dii mortalibus posuissent, intra vota
et preces in ipso opere exhauriendum. Audite nunc pau-
…commilitones suavissimi, Graecorum dicteria, quae huc
…ferri possunt. Sic enim illi praecipiebant: primum ipse
…ud peragito, deni Deos voca. Cui praecepto non absimi-
illud tritissimum proverbium: Cum Minerva manum move-
…to! Quod et Lacones proverbio iactarent: Postquam manum
…m admoveris, Fortunam invoca. Innuebant quippe Dei opem
…n implorandam esse, nisi rem aliis aggressus ipse sit, aliquid
…ent: Unde nec alio spectat bubulci fabula e villa plau-
…um trahentis: Etenim, cum plaustrum illius in salebris
…veret, et succurrendum esset, ignarus autem bubulcus
…staret, et Herculem, quem prae Diis omnibus venerab-
…tur, adoraret, adstabat ille, ac dicebat: rotas tange et
…boves stimula, et tum Deum invoca, quum et ipse
…feceris aliquid; sed noli frustra precari. Quae quum
…ita sint, admonitos Vos tandem, Symmachi suavissimi, volo,
ut quivis vestrum diligentissime officio suo fungatur, si
velit preces suas Deo acceptas esse, sique feliciter in studiis
proficere cupiat. Tu nempe Studiosa Pubes, ora et
labora:

In prece sis ardens, operasque fideliter urge
Diriget eventum cura paterna Dei.

Hadeja

ORATIO Ima

ad Dictum Plutarchi:

Παιδεία τῶν ἐν ἡμῖν μόνον ἐστὶ ἀθάνατον καὶ θεῖον.

In perverso hoc mundi, in quo hæremq seculo, non pauci sanè, sed multi ex
ima plebis fæce dantur, qui tam averso à literis sunt animo, ut in earum
perniciem Catilinariam non modò conjurationem inirent, verum etiam
vesperas Sicilienses iisdem minitarentur, vel extremum cum Scythis ex-
cidium molirentur, si in ipsorum positum esset voluntate. Statuerent
videlicet cum Paulo secundo hujus Pontifice nominis Romano, studiosos
literarum ee hæreticos: Suaderent item ipsi, ut ne parentes liberos
suos in studiis literarum morari paterentur, unde nec dubium
est, quin, si qui de neglectu bonarum literarum suo jam ævo acriter
conquestus communis Germaniæ nostræ Præceptor Philippus Melancthon
in hujus vitales auras postliminio rediret, multò acrius conquesturus eet,
cecidisse florem illum literarum, qui semel tantum nascitur: imò et
plane, relegatas in Utopiam hodiè bonas literas, harumq indefessos Culto-
res ee fateretur. Rebus igitur sic stantibus, quid statuendum nobis esse
censetis, commilitones suavissimi? An cum vulgo sentiendum? An
cum vulgo loquendum? Nequaquam. Absit nempe hoc à foro
nostro, ut cum vulgo bonarum literarum studia flocci pendamus, quibus vul-
go ita videtur. Quin potius sentiamus, nos cum doctoribus viris, ac
statuamus, dignas omninò esse literas, quæ excolantur, quæ in Coelum
usq inter excolendum evehantur. Stulti interim omnes, stolidi, fatui,
fungi, bardi, blenni, blitei, buccones sunt, qui studia literarum vel ideò
negligi volunt, quia sic videtur. Vellent utiq illi, ut omnes sui essent simi-
les, ut privata ipsorum inscitia sub communi delitesceret, nec quisquam
ipsorum imperitiam detegeret aut argueret. At verò ne maneant tales,
quales sunt, consilium Plutarchi audiant, et audito hoc desinant con-
temnere bonas literas, earumq studium; Arrigant aures isti Fratres
ignorantiæ, et Plutarchum audiant de studiis literarum in hæc desi-
nentem verba:

Παιδεία τῶν ἐν ἡμῖν μόνον ἐστὶν ἀθάνατον καὶ θεῖον.
Doctrina omnium, quæ nobis adsunt, bonorum sola immortalis est
et divina. Quidni autem eruditio res esset immortalis? Quidni
res esset divina? Immortalis sane res est, quod ea non nisi cum
vitâ possit auferri, ubi contra ea opes, honores, aliaq mundi bona
fluxa sunt, inq momento temporis interire possunt. Præprimis:
Irus is est subitò, qui modò Crœsus erat.
Quare Alexander, re et nomine, qui magnus erat tanti faciebat
bonarum literarum et artium studia, ut apertè pronunciaret se
malle doctrinâ anteire alios, quam opibus et dignitate: nec abludit
Metocles, is namq dicebat res alias, pecunia comparari posse, ut
domum, villam, agrum, sed disciplinas liberales emi tempore.

Reqvirit

Requirunt enim diuturnum studium, cum pecuniâ datâ statim fundi fit possessor. Quis jam è breviter ac leviter dictis non intelligit, planè contrarium ac prorsus iniquum de studiis vulgi esse judicium? Nemi,, nem interim in vestro hoc, Symmachi suavissimi, ordine adfore confi,, do, qui non pleno mecum gutture exclamet: O floreant, floreant litera,, rum studia, sed pereant temeraria de iisdem vulgi judicia! Quod autem hinc inde circumspicio, deprehendo item eruditionem, et hoc nomi,, ne esse immortalem, quia victum cultori præbet certissimum. Victum scilicet præbet, eumq́ non corporis sed animi. Sic ergò quemadmodum non convenit erubescere, quum comedimus, sic et omnem citra pudorem doctrinæ sunt percipiendæ. Non potest enim, non potest doctrina ejus nihil pollere, qui cum æqualibus certamen suscipit, siquidem eum ... pudeat. Enimverò cibis ipsa necessitas modum cuiq definit: ... autem plus semper requiritur. Præterea immortalis est eruditio, quia cultores suos perpetuæ consecrat immortalitati. Quid? nonne hodieum in scriptis suis vivit Plato, quem Philosophorum DEUM vocarent multi? nonne etiamnum vivit Aristoteles, quem admirari se maxi,, me scribit Cicero? Vivit, vivit ille, dum scripta illius quotidiè teruntur ma,, nibus, et donec durabit mundi machina, iisdem terentur. Sic et in scriptis, hodienum vivit imperatoriæ artis Doctor Xenophon: vivit Plutarchus, aliiq, quos fama sene jam olim tanto posteritati consecravit numero, ut:

Ante diem clauso componet vesper Olympo

... iis recensendis me expediero. Interim et hanc ob causam immortalis ... eruditio esse dicitur, quod munus DEI prorsus sit singulare. Est, est ... donum ejus qui fons et origo omnis boni. Unde nec immeritò Plato ... Princeps ille ingenii et doctrinæ divino sanguine cretus putabatur: Puta,, bat et ipse Philosophorum DEUS ob amplam scilicet eruditionis messem, quod à summo numine ac lumine cumulatus fuerat. Sic item meritò sapien,, tissimus mortalium omnium ab Oraculo judicatus habebatur Socrates: ob scien,, tiam prorsus scilicet singularem, quâ cæteris tanquam divino aliquo munere prævalebat. Nec aliâ de causâ, quam ob summam, quæ divinitus concessa erat, doctrinam, bibliotheca viva et ambulans Museum ~~...~~ apud Picum Mirandulam audit Beroaldi. Dum verò nobile hoc DEI donum (eruditionem puto) non otio, sed negotio, inter preces et suspiria, et quidem à divini ingenii hominibus comparatur, non immeritò res esse divina dicitur. Ita namq se res habet, quod non quilibet aptus natus sit ad studia; certè, ut non ex quolibet ligno fieri potest Mercurius; ita nec è quovis homine Vir literatus efficitur, nisi enim sit θεῶν παῖς aut εὐθεόνος, parum ille in studiis proficit. Ne dicam, quod deficiat citius, quam proficiat. Negari tamen ... nequit, quod plurimum etiam eruditionis auferre sibi possit omnis, qui indefessi est studii, non otiando, non dormiendo, aut oscitando se erudi,, tionem esse adepturum semper existimans. Enimverò novit ille, quod in proverbio habeatur:

Non tibi per ventos assa columba venit.

Novit et ipse quod vulgato disticho circumferatur:

Non jacet in molli veneranda scientia lecto,
Illa sed assiduo parta labore venit.

Unde omnem movet lapidem, ut, si fortè τῇ φύσει non sit χρυσόπαις, talis ipse evadat ἀσκήσει interque meros tandem labores ac sudores aureum illud Vellus nempe eruditionem auferat. Sed ad rem è diverticulo. Ecce enim res insuper divina suo merito est eruditio, quia cultorum mentes perficit. Unde quum Alphonsus pro more lectioni Senecae (quem prae caeteris semper coluisse fertur) πανύχιος incumberet, ipse verò interrogaretur à Davalo purpuratorum praestantissimo cur animus mortalium ita immersus rebus cognoscendis satis insatiabilis foret? Ille respondit: Animum à DEO profectum non prius conquiescere, quam eo cognitione rediret, unde profectus esset, animum nempe nostrum DEI et aeternitatis capacem esse arbitrabatur: Et propterea neque impleri, neque satiari posse credebat iis rebus, quae fluxae et incertae essent. Est denique res divina eruditio, quia omnes ordines vitae à DEO ipso institutos servat, eosque exornat. Videamus modò statum Ecclesiasticum: Nonne is eruditione in vigore suo servatur? Nonne is eruditione plurimum exornatur? Observemus statum Politicum: Nonne rectè judicat de eodem Plato, non fore beatum, nisi aut Philosophi imperent, aut qui iam imperant philosophentur? Aspiciamus statum Scholasticum: Nonne eruditio eum servat? Nonne promovet? Nonne ornat? Intueamur statum Oeconomicum? Nonne eruditio in familia adolescentiam alit, senectutem oblectat, secundas res ornat, adversis perfugium ac solatium praebet? Delectat domi, non impedit foris, pernoctat nobiscum, peregrinatur, rusticatur. Habetis, Symmachi dilectissimi, unde et cur immortalis, unde et cur divina res Plutarcho sit eruditio. Facessant proinde qui de eruditis vulgo traducunt, quod multa saepe pervertant. Ego sanè in promptu habeo, quid illis respondeam: Culpam nempe hanc non eruditioni sed homini esse imputandam ajo. Nihil siquidem est, quo abuti queant homines. Accedit, quod multi nomine, non autem re sint docti: Nam quò quis doctior, eò est humanior: ubi contrà eò inhumaniores sint homines, quo sunt indoctiores. Vos verò, quod unum in hac Orationis meae calce superest, admonitos iam, Symmachi suavissimi, volo, ut auro contrà pretiosiorem eruditionis thesaurum magni semper habeatis, et ad hunc consequendum omnem impendatis operam. Estote semper memores illius, quo Nepotem suum compellat Ausonius protreptici, sedulò ne quid vos ab indefesso bonarum literarum studio deterreat, cauturi. Sic enim ille:

Disce libens, tetrici nec Praeceptoris habenas
Detestare Nepos: nunquam horrida forma Magistri:
Ille licet tristis senio, nec voce serenus
Aspera contracta minitetur jurgia fronte:
Nunquam immanis erit, placet assuetudine vultus.

Dixi
Fridericus Caplerus
Glogov. Elysius.

Plinius

Ad idem

1. Dictum Plutarchi Chaeronensis.

Παιδεία κῦν ἐν ἡμῖν μόνον ἐστὶ ἀθάνατον καὶ θεῖον.

...mi hoc praeprimis aevo inveniuntur ex ima faece vulgi homines, quibus nec sapientia mentem obfirmavit, nec ...e ultionis pondus et saburra animum stabilivit, sinisterrima imo iniquissima de bonis Artibus ac Studiis literarum ...s ferentes. Ita scil. ab una parte stant Zoili, stant Momi et Stentores, qui dum plus quam Vatiniano odio ...s literas prosequuntur, magno clamore exterminium Musis minitantur. Stant et ab altera parte Midae Eru... ...s, iidem prorsus ignari tristi supercilio de Eruditis Asininam sententiam ferunt, deque scriptis horum sic judi... ...t, ut olim de Musica, surdi de sonis, coeci de coloribus. Nempe dum illi nihil sciunt, omnia carpunt, nihil ...ant. Magis a. magisque ignorantia illorum imo et stoliditas ducescit, quum sui similes esse cupiunt, ut ...ipsorum inscitia sub communi delitescat. Scio equidem inveteratum hoc esse malum: nostro tn hoc ...o tota quasi juventute revixit. Vires, inquam, contemptus bonarum Literarum tanto majores sumpsit, ...ia jam olim frequentari coeperat. Quid n. ? Nonne olim Zoilos suos et famae vespillones omnis ...e pr Homerus habuit? Nonne habuit Mevios suos et Bavios Virgilius? Sicuti igitur omnia in dete... ...unt, ita haec pestis vires acquisivit eundo, nec ulterius quo nunc progrediatur, habet. ...s quicunque estis, cujus item status, sexus ordinis ac dignitatis estis, qui sinisterrimis judiciis in Musas Musarumque ...s psaumini, adeste, et arrectis auribus adstate? Adstate, et percipite, quid Plutarchus edecumate Erudi... ...tor de Eruditione pronunciet: Παιδεία inqt, κῦν ἐν ἡμῖν μόνον ἐστὶν ἀθάνατον καὶ ... Eruditio e pilis, quae nobis suppetunt, sola est res immortalis et divina. Aureo sane effato hoc qui ... ...ας Ἀλαβῆς ἀσφάλεια καὶ λύρα s. e. totius Philosophiae vera ac lyra Eunapio audit, ...uditionis osoribus aeque ac fautoribus Eruditionem tanquam rem immortalem ac divinam vult esse commen... ...m dum ipse docet, solam hanc et immortalitate sua et divinitate gaudere. Et quidni utraque hac gau... ...ditio? Haec n. illa omnino est cujus praesidio nemo non cum Ulysse specus Cyclopis secure introire, sed ...; Solis boves videre, sed abstinere; ad inferos demeare, sed ascendere; Scyllam praeternavi... ...nec abripi; Circes poculum bibere, nec mutari; Sirenes audire, nec accedere potest. Prae... ...a immortalem Eruditionem esse, maxime liquet, si cum ceteris bonis conferatur, quippe quae ca... ...que fragilia quae fluxa sunt omnia, ubi una interim Eruditio est, quae

Servere humi nescit caput inter nubila condens.

...nae hic divitias, quae in magno sunt pretio: Verum eheu! earum possessio nonnisi a fortuna pendet. ...gloriam: sed eheu! ut venerabilis haec, ita instabilis est: Sanitatem perpendamus: sed eheu! ...nobis posa sit facile tamen mutatur. Pulchritudinem aestimemus: sed eheu! ...ore. Robur pensitemus: digna res laude ac voto, morbo tn et senectute facile aboletur. Est ... splendor res praeclara: sed eheu quam alienum est hoc bonum! a majoribus tantum non a nobis ...quaeritur. Adeo scil. reliqua bona exigua sunt, neque digna, in quae operam impendamus. Una a. Doctrina est

quam nec Jovis ira nec ignes
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas.

...go Eruditio merito res immortalis, quia victum praebet animi. Certe quemadmodum panis est alimentum corporis, ...ita bona Doctrina sunt animi. Quemadmodum igitur non convenit erubescere, cum comedimus, sic et omnem citra pudorem ...doctrinae sunt percipiendae. Non potest, non potest Doctrina valde pollere, qui cum aequalibus certamen suscipit, siqui... ...r cum vinci pudet. Cibis ipsa necessitas modum definit: hic a. plus semper requiritur. Cibi corpori et omnibus mem... ...bris novum quasi robur adferunt; Eruditio idem ille cibus est, quo animus sustentatur, et fulcitur. Nihil omi... ...a etiam res immortalis est Eruditio vel ideo, quod cultores suos immortalitati consecret. Ob oculos ponite ...tis felicissimi Musarum pulli, Platonem; ob oculos ponite Aristotelem; ob oculos ponite Virgilium; ob ocu... ...los ponite reliquos cum ingenio tum doctrina excellentes, nonne sola Eruditionis laude, qua maxime conspi... ...cui fuere, famam suam in augustissimum Mnemosynes Fanum intulerunt? nonne monumenta literarum a mor... ...talitate illos im vindicarunt, ut hodiernum in illis tanquam exactae Eruditionis Antistites vivant. Vivunt utique, ...rum, quorum nulla aetas obliterabit quos

nec ventura silebunt
Lustra, nec ignota rapiet sub nube vetustas.

Quid porro? Eruditionem divinum quid esse ait Desiderius ὁ πάνυ λαμπρός. Et quidni esset? Ecce n. ipse Deus Opt. ...e ... Boni nos ex munere quodam singulari participes reddit. Quid? quod et nulla alia re magis quam ...stiis ... eam ab Optimo Deo impetrare liceat. Ne dicam quod eadem non nisi a Divini Ingenii et Studii in...

defessi hominibus obtineatur. Nam teste Puteano, prius insepultorum manes Cocyti portitor cymba excipiet, quam improbum otiosum, et stupidum ingenium Minervae favor amplectatur. Est tamen Eruditio divinum quid quia ipsa mentem perficit, quae divina pars in homine, rerum humanarum gubernatrix, nec non unicum felicitatis instrumentum. Est divinum quid quia res non nisi divinas ac coelestes terrenis mundanis ac neglectis, spirat ac sapit. Divinum denique quid est, quia omnes vitae ordines à DEO institutos maximè ornat. Ornat utique Ordinem Ecclesiasticum: ornat Politicum, ornat Oeconomicum, in prosperis oblectamentum, in adversis solatium praebens et perfugium. Quis itaque mecum rebus sic stantibus non exclamaret? Exclamo ego Graecè: ἡ παιδεία πάντων κτημάτων κτῆμα θειότατον! ὦ κτῆμα μάκαρ...
valor! Ita sub. exclamo, et facessere abhinc jubeo omnes eos, qui, nescio qua vertigine impulsi, criminantur, Eruditos esse, qui multa saepè evertant. Non sanè culpa ipsa haec penes doctrinam est, sed penes homines, qui frivole abutuntur Eruditione sua. Nihil quippè est, quo non abuti possint homines, si sibi relinquantur, nec ductum unquam rectae suae rationis sequantur. Accedit et hoc quod multi nomine, non re docti existant. Sunt, sunt hodie multi thyrsigeri: at ubi Lyaei? Sunt multi Laurigeri: at ubi Poetae? Quis ergò mirabitur, si multa perversa ab eruditis fiant. Ne verò vos Symmachi suavissimi, in eodem sitis aliquandò censu, quo illi qui nomine magis, quam re docti, solidae Eruditionis thesaurum magni semper aestimate, et ad eum consequendum omnes nervos intendite.
Tu studiosa nempè pubes

Disce libens, tetrici nec praeceptoris habenas
Detestare nimis: nunquam horrida forma Magistri:
Illa licet tristis senio, nec voce serenus
Aspera contracta misceletur jurgia fronte.
Nunquam inmanis erit, placet assuetudine vultus.

D. I. X. I.

Josias Neander.
Bellimontio-Lusatus.

Tam. 11

ORATIO III.

ad idem PLUTARCHI DICTUM.

Jam averso multi homines sunt hodie à bonis artib9 et Studiis literarum animo, Commilitones suavissimi, ut in earum perniciem Catilinariam Conjurationem iniisse, et vesperas Sicilienses minitari videantur, cum vel levem etiam literaturæ possessionem cum Nobilitatis læsione conjunctam esse ex temporali garrulitate calumnientur. Est nimirum inter homines adhuc hodie nihil tam sanctum, quod illi virtutum Sandapilarii et bonæ mentis tortores sacrilego ore non contaminent: Est nihil tam honestum, quod non furialiter allatrent: Est nihil tam pulchrum, quod non improbè commaculent. Quicquid autem sit. Ego tamen minimè cum illis sentire possum. Nam mihi omninò non contemnenda videtur Eruditio. Quin potius stolidos illos et ineptos censeo, qui id existimant, dum omnes sui similes esse cupiunt, ut privata eorum inscitia delitescat, nec quisquam ipsorum imperitiam detegat aut arguat. At verò ne tam superciliosus bonarum literarum contemptus cursum ac scopum Studiorum vestrorum interturbet; Ecce Plutarchum in Orchestram hanc literariam produco, qui omninò heic est audiendus, quum in hæc desinit verba: UNA ERUDITIO EX ILLIS, QUÆ NOBIS SUPPETUNT, RES IMMORTALIS EST ET DIVINA. Adeste ergo, Symmachi suavissimi, quod omnium maximum primumque est, animis, et pro singulari vestra modestia ac benevolentia aures porrigite. Dicam enim leviter ac breviter, quid sibi velit vir divinus divino hoc suo effato, quod omnibus bonarum literarum osoribus è Diametro opponit. Commendatam nimirum, imò commendatissimam, nobis his ipsis verbis Plutarchus vult esse eruditionem, eam immortalem esse primo effati sui membro judicans. Est, est sane Eruditio res immortalis, quia eripi non potest. Intelligebat id suo tempore Æneas Sylvius. Sic enim alicubi in Epistolis scribit: Liquidius cognoscetis, aurum et argentum ac splendidas vestes, quæ summa contentione à vulgo expetuntur, infirmam esse rem, et minimè constantem, neque revera in possidentis potestate; siquidem vult, diripere atque distrahere potest. Doctrina verò et sapientia, quæ ab impiis deridetur ac contemnitur, stabile est bonum, et fixum atque inconsumptum: universum bonum superbius est ac præstantius quam ut à latronibus eripi possit. Non inconveniens illud Stilponis est responsum, quod Lucilio suo Romanæ porticus Zeno, Seneca commendat.

Quum n. Stilpon, captâ patriâ, amissis liberis, amissâ item uxor
ex publico incendio solus salvus et incolumis exiisset, interrogatus â De
metrio, cui cognomen ab exitio urbium Poliorcetes erat, numqu
perdidisset? Omnia, respondit, bona mea mecum porto. Norât
nempe ille, quod juxta Graeci Comici effatum, Doctrina Dño
suo, haud eripi possit. Unde et idem Stilpon ab eodem Demetrio, r
ferente Plutarcho, rogatus: num quid rerum ipsius quisquam eripuisse
Nemo, respondit: Neminem n. vidi scientiam, qui eriperet. Recte respon
dit ille; Nam reliqua bona oïa humana sunt et exigua, neq' dign
in quae operam impendas. Est sanè Natalium splendor res praeclara
sed bonum â Majoribus profectum: In pretio sunt divitiae: verum
earum possessio â fortuna pendet, quae eas saepenumero adimit ha
bentibus, et non sperantibus offert: sunt iis tanquam scopus proposita
magnae opes, qui cupiunt loculos exhaurire, servis maleficis ac
calumniatoribus! Et quod maximum est, etiam pessimis adsunt di:
vitiae; Gloria praeterea res est venerabilis, sed tn. minimè stabilis;
optabilis est pulchritudo, sed parvo durat tempore: pretiosa res
est sanitas, facilè tn. mutatur: Digna res laude ac voto est robur,
sed morbo et senectute facilè abolet. Et quanquam, ut uno dicam
verbo, sint, qui ob vires corporis sibi applaudant, scire tn. debent,
se â vero aberrare. Eheu n! quantum est hominis robur cum a:
liorum animalium robore comparatum, elephantorum puta leonum
et taurorum? Ita scil. oïa reliqua praeter eruditionem bona fluxa
sunt et caduca. Nec quicquam est, quod eripi non possit, praeter
eruditionem: quae et praeterea imortalis est, quia alimenta prae
bet animi. Ne verò quispiam diffiteatur, simplicem et nudam esse
in hoc nostro effato veritatem, ego equidem simili aliquo rem omnem
illustrabo. Certè ut panis alimentum est corporis, sic bona doctri
na animi. Quemadmodum ergò non convenit erubescere, cum comedim
Sic omnem citra pudorem doctrina est percipienda. Non potest n.
non potest doctrinis valdè pollere, qui cum aequalibus certamen susti
pit, si quidem eum vinci pudeat. Enimverò in cibis ipsa necessitas
modum cuiq' definit, heic a. plus semper requirendum ē. Unde non ineptè
Plinius cum lauru doctrinam comparat. Quemadmodum namq'
laurus tota viret perpetuò: ita doctrinae fama non senescit, neq' mar:
cescit. Quid jam porrò dicam, cur Eruditio res sit imortalis?
Imortalis sanè et ipsa res est, qa cultores suos imortalitati consecrat.
Quod si tempori hodie non esset parcendum, ego id vel sexcentis

doctorum virorum exemplis probatum irem, qui adhuc hodie in scriptis suis vi=
vunt, et forsan ad terminum usque mundi vivent. Unum tamen vel alterum
in medium proferam: Quid enim? nonne adhuc hodie vivit in suis scriptis
M. T. Cicero? Nonne vivit in libris, quos de rebus â se in Gallia feliciter
gestis scripserat perpetuus Dictator Julius Caesar? Vivit et adhuc Sallustius; vivit
Titus Livius: vivit C. Tacitus: vivit C. Nepos; vivit V. Maximus; Vivunt et è
Graecorum gente Plato, et Aristoteles Philosophorum quidam, quasi Dii in scriptis
suis, qui, magno applaudente orbis literarii senatu, serae posteritati reli=
querunt. Habetis, Condiscipuli suavissimi, Eruditionis immortalitatem.
Accipite nunc quaeso ejusdem divinitatem; Est autem Eruditio vel ideò res
divina, quia munus Dei prorsus singulare; unde et non immeritò sancta
esse studia Ennodius dicit. Ita enim ille: Sancta studia literaria in quibus
ante incrementa pueritiae vitia dediscuntur. Dat sanè Opt. Max. DEUS omnibus
pro virili portione eruditionem, ut et inaudita investigare et expendere possint.
Nec qui nos illis temporibus antecesserunt, eruditione quoque antecesserunt:
quae si in omnibus aequaliter data, occupari ab antecedentibus non potest. Agnovit
id ipsum et ipse Lucretius, plus quam Cimeriis licet Paganismi tenebris
immersus esset: Sic namque ille alicubi canit:

— DEUS ipse fuit, DEUS inclute Memmi,
Qui princeps vitae rationem invenit eam, quae
Nunc appellatur Sapientia, quique per artem
Fluctibus et tantis vitam tantisque tenebris
In tam tranquillo, et tam clarâ luce locavit.

Est porrò Eruditio res divina, quia non obtinetur nisi precibus: Id quod vel
unius sapientissimi Regum Salomon patet exemplo. Quid enim? nonne is
universam rerum scientiam et sapientiam â DEO immortali ardentis=
simis precibus impetrâsse in sacro Codice legitur? Legitur utique eam ob=
tinuisse precibus â DEO sapientiam, quâ parem neminem habebat in
terrarum orbe. Est et Eruditio res divina, quia â solis divini ingeniis
studiique indefessi hominibus impetratur: nam quemadmodum non ex uno
quoque ligno fieri solet Mercurius: ita nec quilibet homo in virum eru=
ditum evadere potest, nisi quid divini in se habeat, vel plane juxta illud Poëtae

Est DEUS in nobis, agitante calescimus illo:
Sedibus aetheriis spiritus ille venit.

Est insuper divina res Eruditio, quia non tantum mentem humanam perficit,
quae divinae aurae particula est. Sed et quia non nisi sapit res divinas
ac caelestes. Est, est sanè Eruditio divinarum humanarumque rerum
comprehensio: Est similitudo quaedam cum divinitate ipsa. Quare quum
eruditus ipse divino ac decoro frequenter adhaereat, quoad homini
possibile efficitur. Tandem divinam rem esse dicit Eruditionem
Plutarchus, quia vitae ordines, â DEO institutos ornat. Et quidni
Eruditio ornaret? Palaestra namque est prudentiae: stimulus est sapientiae:
Calcar est Virtutum: Interpres est dubiorum: memoria est praeteritorum:

Speculum est futurorum: praesentium est fax et moderatrix: breviarium
est experientiae: scientiarumque est thesaurus: directrix est disciplinae cum
bellicae tum togatae. Breviter: Compendium artis est vivendi. Pe-
currite, percurrite mecum paulisper, suavissimi Symmachi, Statum
Ecclesiasticum: percurrite Statum Politicum: percurrite Statum Oecono-
micum: falsus sum ni ipsi deprehendetis ingentia decora et orname-
nta, quae tribus his statibus conciliat Eruditio. Quae quum ita sint,
facessere abhinc jubeo omnes bonarum literarum osores, qui ad nauseam usque
objiciunt mihi et dicunt: Eruditos eos ipsos esse, qui omnia pervertant.
Sciant, sciant illi, culpam hanc esse hominis, non doctrinae. Ne[illegible]
cam, quod nihil tam bonum in hoc mundo reperiatur, quod non abuti
queat homo. Abusum autem minime tollere rem ipsam, quis est, qui ignoret
nisi cui non est sanum sinciput? Mitto et hoc, quod multi hodie
inveniantur docti, qui nomine saltem, non autem re tales. In hos omnino
nequaquam quadrat, quod vulgo dici solet: Quo quis est doctior, eo est hu-
manior. Quin potius contrarium in iis ita elucet, ut quo indoct-
iores, eo inhumaniores existant. Sed quid pluribus opus, ubi res ipsa
loquitur? Vela idcirco Orationis meae contraho, et ad portum
me recipio. Dum vero id facio, unumquemque vestrum, Condiscipuli
suavissimi, admonitum volo, ut tam praeclarum thesaurum, nempe
Eruditionem, magni semper faciat, et ad eam consequendam
omnem operam impendat, seduloque caveat, ne quid ipsum a coeptis
studiis deterreat. Audite, audite in calce hoc sermonis mei
Ausonii Protrepticum. Sic enim ille Nepotem suum alicu-
bi compellat:

Disce libens ~~metu~~ tetrici nec Praeceptoris habenas
Detestare Nepos; nunquam horrida forma Magistri
Ille licet tristis senio, nec voce serenus
Aspera contracta militetur jurgia fronte:
Nunquam is immanis erit: placet assuetudine vultus.

DIXI.

Joachimus Hildebrandus ab Bünd.
Eq. Lusat.

Pros. II

ORATIUNCULA

ad

Dictum Isocratis:

Σοφία μόνη τῶν κτημάτων ἀθάνατον.

Johann. Joachi[mi] Crossa-Silesii

Pro superi, quantum mortalia pectora caecae
Noctis habent!

Nil n. sapiunt nisi terram: nil suspiciunt, nisi opes, pulchritudinem, robur, gloriam, purpuram, diademata, quae tamen omnia caduca, omnia fluxa esse falso nesciunt, eo quod [illegible] voluptatis in se quam honestatis contineant. Hoc videlicet pauci homines [illegible] atque [illegible] cogitant, quod

Aurum, voluptas, gaudium,
Opes, honores, prospera,
Quaecunque nos inflant mala,
Nihil fient omnia.

At vero quando laudabilius facerent homines, si ad ea potius contenderent, quae neque interire, neque cum vita ipsa auferri sint? Laudabilius utique facerent, si ipsa caperis bonis [illegible] sapientiam sectarentur. De hac [illegible] ac [illegible] virum sapientiae [illegible] Magnus Isocrates:

Σοφία μόνη τῶν κτημάτων ἀθάνατον.

[illegible] quam effari [illegible] quod [illegible] continuis approbatum [illegible], illustrandi [illegible] cathedram hanc conscenderim, [illegible] in [illegible] [illegible], auscultate [illegible] [illegible] nonnulla [illegible] obnixe vos rogatos volo, ut [illegible] attentionis [illegible] coeptis meis leniter adspiretis. [illegible] adestis corporibus, [illegible] [illegible] animisque [illegible].

[illegible] vero in sapientia [illegible] effectus mentis et scientiae appareat, cumque sapien[tia] [illegible] omnem [illegible] rerum [illegible] videat, omnem et hac re generalis quaedam [illegible] notitia [illegible] et [illegible] sit et singularis cognitione [illegible] fulta, scientia [illegible] est, [illegible] nihil spectet, [illegible] ipsa sibi finis, ipsa sibi [illegible] [illegible] est. [illegible] [illegible] [illegible] Σοφία [illegible] [illegible] medicamentis [illegible] sapientia [illegible] Callimachus. Et ut sol oculorum: sic sapientia lumen est cordis humani, nullas [illegible] ~~inde utilitates captans, [illegible]~~ [illegible] inde utilitates captans, [illegible] [illegible] a se ipsa: [illegible] vita, illi [illegible] [illegible] ornamenta [illegible]: [illegible] [illegible] artes illius subsunt dominio: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ceteras velut [illegible] nectat, [illegible] necesse est. [illegible] scientiarum scientia [illegible] eo quod et [illegible] Princeps et Magistra quaedam moderatrix [illegible] velut ad se trahat, quaeque [illegible] [illegible] ac [illegible] [illegible] feliciter tractanda. Unde et [illegible] sublimi [illegible] [illegible], docetque [illegible] [illegible] singulas explorat. O generosam omnium Reginam Sapien[tiam] [illegible] artes ac scientias [illegible] singulas explorat. O [illegible] pretiosum in orbe existit, [illegible]! [illegible] [illegible] hac melior omnibus pretiosis lapidibus [illegible] [illegible] [illegible] certissimum viaticum [illegible] est conferenda. [illegible] [illegible] hac sola [illegible] [illegible] [illegible] est certissimum [illegible] [illegible] [illegible] felicitatis [illegible] origo. Unde nec [illegible] ab adolescentia ad senectutem usque comparanda. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] indigum relinquit, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] efficit feliciter. Neque [illegible] aberrat unquam, nec fallitur, [illegible] recte [illegible] [illegible] alternis, [illegible] ac minimis negotiis magnorum virorum [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sibi familiaris [illegible] [illegible] inquantum, [illegible] [illegible], quam una et sola sit [illegible], [illegible] [illegible] divina res est, quae Deum ipsum [illegible] Autorem! [illegible] exclamo: O rem plane divinam! Et quae divina res est, quae Deum ipsum habet Autorem [illegible] [illegible] sapientia autorem et [illegible] Deum, quod [illegible] [illegible] [illegible] jam aevo Poëta multo [illegible] [illegible] Lucretius, multo lepore contingens, omnia intellexit. Ita namque ille ad suum Memmium:

— — Deus ille fuit, Deus, inclyte Memmi
Qui Princeps vitae rationem invenit eam, quae
Nunc appellatur sapientia, quique per artem
Fluctibus e tantis vitam tantisque tenebris
In tam tranquillo, et tam clara luce locavit.

Nec negavit et illud quondam Æschylus in Agamemnone: Τὸ μὴ κακῶς φρονεῖν, inquit ille, θεοῦ μέγιστον δῶρον: Non male sapere, dei maximum est donum. Quid? quod Ἑλικώνιον κύκνον Πίνδαρον προσβίβωντος, Heliconij cygni Pindari sonivoli, quae in ore formabant apes, sapientis iudicem canticis, alicubi frequentis et sapientib. viris idem omnia tribuit, quod de Sapientia locutus est Æschylus. Σοφοὶ δὲ κατὰ δαίμον' ἄνδρες ἐγένοντο, Sapientes evaserunt. Σοφοὶ, canit ille, καὶ σοφοὶ ... et sapientia viri divinam gratiam exprimunt. Sed mitto hunc locum et ad alium transeo ut porro ostendam, cur una ac sola sapientia res sit immortalis. Leve enim ibest, quod ea eripi nobis non possit, ubi contra reliqua omnia uno quasi hiatu auferri possint. Nam aurum ipsum omnium rerum pulcherrimum acceptissimumque, ita quidem, ut eo omnia sint venalia, nihil tamen est, nisi splendens quaedam terra, lutum paulo nitidius atque dilutius. Venustate honoris quibus omnia delectantur, levius hic — evadit in auras.

Regna cadunt, urbes pereunt, nec quae fuit olim
Roma manet;

Quin imo et ipsa vita nullius nostrum propria est: uno momento vivimus, altero morimur. Altera vero una ac sola inter omnes possessiones Sapientia est immortalis, quae quae neque eripi, neque amitti, neque tolli, neque in quaedam abire potest; quam ille, qui constantiam ab hoc bono tollere studet, ipsum tollit bonum. Nam quemadmodum terrae stabilitatem immobilitatemque suam si demas, coeli contra motum cursumque, si solis suam sententiam tollis utrique: eodem modo, si sapientiae illud demas, quod exquisitissimum in ea est, constantiam puto et stabilitatem, naturam eius sustulisti: Nec siquidem non pro tempore, sicut forma corporis floret, sed stabilis est. Atque stabilitate hac omnes suos admiratores eo rapit,

Despicere unde queant alios, passimque videre
Errare, atque viam palantis quaerere vitae,
Certare ingenio, contendere nobilitate,
Noctes atque dies niti praestanti labore:
Ad summas emergere opes, rerumque potiri.

Illustrat videlicet mentem, informat et dirigit: celeriter ad beatumque statum ducit: illa ducit: illa vias aperit; Quae sint mala, quae videantur ostendit: vanitatem mentibus exuit: dat magnitudinem solidam: inflatam porro et inanem speciosam reprimit: nec ignorari sinit, quam magna quod intersit et tumida: totius naturae politiam ac scientiam tradit. Uno verbo: e mortalibus immortales facit. Dicite nunc Symmachi plusquam ... legendi vinctissimi, dicite, inquam, quod vobis videatur de hac Sapientiae immortalitate. Valde unde vivit adhuc Cleobulus? annon per Sapientiam? unde vivit adhuc Solon? annon per Sapientiam? unde vivit adhuc Chilo? annon per Sapientiam? unde vivit adhuc Pittacus? annon per Sapientiam? unde vivunt adhuc Thales, Bias, Periander? annon per Sapientiam? Macti igitur estote, Juvenes Ornatissimi, pro studio; sectamini artiumque vitae Magistram Sapientiam: excolite medicinam hanc animi: arripite viaticum hoc certissimum atque pretiosissimum: associate vobis hanc privatis sociam: veneramini hanc omnium reginam: accendite in animis vestris similem lumen hoc cordis. Ne autem forte ipsi spem et expectationem vestram frustremini, ad vota et preces mecum confugite, atque felici in studiis sapientiae successu impetrando orate: O Summe Deus, qui fons es et origo omnis boni, excita in nobis amorem Sapientiae et largire incrementum. Fac ut cum puero Jesu crescamus sapientia, intelligentia et gratia coram Deo ac hominibus. Suggere vires animi; suggere vires corporis ut voluntati tuae conformes, ita decurramus stadium hoc, quod nobis omnibus et saluti et honori simul nunquam intermorituro cedant. Amen.

Alia
ad
Idem
ISOCRATIS
Dictum:
Σοφία μόνη τῶν κτημάτων ἀθάνατος,
ORATIUNCULA.

Zachariæ Fischeri,
Boleslâ-Silesii.

Ecquis vestrûm est, Symmachi suavissimi, qui mecum Sapientiæ elogium enunciare recuset? Quis vestrûm est, inquo, qui non tantum Sapientiæ elogia contexere, sed huic item summo studio operam dare, imo se totum eidem formandum tradere renuat? Quis denique vestrûm est, qui non mecum relictis rebus caducis omnibus, ut præprimis sunt auri argentique ornamenta, fama decusque, honor civilis et ejusmodi, quæ voluptatis potius, quam boni nuncupanda sunt nomine, dies noctesque eo elaboret, omnemque moveat lapidem, ut veram Sapientiam consequatur? Imprudentissimus sane omnium bipedum esset ille homo, homo perfrictæ frontis esset et infrunitæ mentis, qui in os ipsi mihi contradiceret: ipso Demea morosior, quinimo Coroebo stolidior esset, qui pedibus in meam non iret sententiam, qui hodie unico civilis beatitudinis fonte quæsitus, illud asinorum NESCIO responderet. O perversos hominum animos! O derelictos â rectâ ratione homunculos! qui alium præter Sapientiam Beatitudinis civilis fontem ostendere haud verentur. Novi equidem, quod multi homines summam felicitatem in auri argentique ornamentis ponant: Novi, quod alii famæ decus, honorem civilem et ejusmodi Sapientiæ longè præferenda, eidemque mille modis antistare credant. Sed conquirant utrique argumenta, quæ objiciant, conquirant tela, quæ ejiciant, si quæ reperire queant, nunquam, nunquam tamen veritatem rei evincent! Alphonsum interim audiamus, qui aliquando interrogatus: Quomodo in tot divitiis pauper effici posset? respondit: si Sapientiam venderet. Dicto namque illo ostendere voluit, se longè pluris Sapientiam facere, quam omnia regna et divitias. Talia siquidem bona, si fortè bona nominanda sunt, tanquam res caducæ brevi admodum durant tempore, nec ullum levamentum in adversis rebus præbere possunt, vel ipso Horatio teste: Ep. n. ille:

Non domus et fundus, non æris acervus et auri
Ægroto Domini deduxit corpore febres,
Non animo curas.

Avertamus igitur mentes nostras,
——— ——— queis de meliore metallo
Japetionides finxit præcordia Titan:

Avertamus, inquam, â tam caducis rebus cogitationes nostras, et ad indefessum Sapientiæ studium eas dirigamus. Linquamus rerum mundanarum curas et ad Garamantas usque et Indos relegemus: contra vero ad illud maximè contendamus bonum, quod interire nullo modo potest, memores illius, quod Venusina Siren scitè admodum sapienterque canens, habet his verbis:

——— ——— ——— Quod si
Frigida curarum fomenta relinquere posses,
Quo te cælestis Sapientia duceret, ires.
Hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli,
Si patriæ volumus, si nobis vivere cari.

Advortite proinde animum, Commilitones Suavissimi, ad Isocratis effatum is n. de Laude Sapientiæ disserens, in hæc verba erumpit:

Σοφία μόνη τῶν κτημάτων ἀθάνατος. &c.

Sapientia ex omnibus humanis rebus sola est immortalis.

Advortite, isto, meque hac vestra præsentia, hac vestra æquanimitate fretum de Sapientia loqui paulo liberius patimini: Non equidem inficior, me mediocriter saltem in Exercitatione dicendi esse versatum, neque in hunc usque diem mihi contigisse, ut Tullianâ incude monetam latioris eloquii effingere possem. Dabitis tantum hanc veniam mihi accommodatam vobis v., quemadmodum spero, non molestam, ut propè Oratorum more in hoc dicendi genere auribus vestris uti possim.

Isocrates sanè non ultimæ caveæ Orator hoc omni auro contra cariori effato, Sapientiæ studium omnibus hominibus commendaturus, non minus verè quam docte tradit, eam solam ex omnibus humanis rebus immortalem esse. Nititur assertio hæc, quadruplici, ut tanto sit firmior, fulcro. Quid n.? Nonne vel inde primo loco constat, solam immortalem Sapientiam esse, quia bonum est animi, animi est Medicina, lumen est cordis, vita artiumque est Magistra, certissimum est Viaticum, felicitatis omnis est origo atque fons libertatis, veritatis est socia omniumque rerum Regina. Ne nihil Sapientiâ, Cicerone teste, est optabilius, nihil præstantius, nihil homine dignius. Sapientia quippe est clavis, quæ per se ipsam ad humanam beatitudinem perducit. Id Plato suo comprobat suffragio: comprobat et ipse Horatius: sic n. ille de sapiente Viro:

Ad summum sapiens uno minor est Jove, dives,
Liber, honoratus, pulcher, Rex denique Regum.

Tantò magis a. hoc de Sapientiâ verum est, quippe quæ tantum cæteris virtutibus anteit, quantum visus reliquos sensus excellit. Ecce n. sicut Gubernator in navi, Magistratus in civitate, Sol in mundo, Anima in corpore, Mens in animâ excellit: sic Sapientia cæteris in humanis præstat bonis. Quare Alphonsus, quem modò supra citatum audivistis, rectè sciscitanti, quo nomine Sapientiam decorari vellet? respondit: Existimo ego, eam DEI filiam esse, ac solam rerum omnium immortalem, soli homini inter mortales datam.

Possem in hanc rem plurima recensere veterum effata, sed obstat temporis penuria, meque ad alterum progredi cogit fulcrum, quo Isocraticum nititur Effatum. Utar ipitur iterum hic vestrâ, Commilitones suavissimi, benevolentiâ: utar, inquam, eâ, quoniam me in hoc dicendi genere tam diligenter attenditis. Quid a.? Nonne et Sapientia vel propterea sola immortalis apud Isocratem esse dicitur, quia non aliunde, nisi a summo et immortali DEO proficiscitur, utpote cujus Lucis radius qs. quidam est qualiscunque hæc rationis nostræ facula? Audiamus hic Lucretium: sic n. ille ad Memmium suum:

DEUS ipse fuit, DEUS, inclute Memmi
Qui princeps vitæ rationem invenit eam, quæ
Nunc appellatur Sapientia: quique per artem
Fluctibus e tantis vitam tantisque tenebris
In tam tranquillâ et tam clarâ luce locavit.

Unde a. a DEO proficisceretur Sapientia? si n. S. evolvimus Codicem, deprehendimus omnino principium Sapientiæ esse timorem DOMINI; fontem a quo et vivam qs. scaturiginem ipsam in Excelsis DEUM.

Unde

Unde et Salomon Sapientissimus Rex Ebræorum non aliunde Sapientiam immensam suam hausisse legitur, quam à fonte omnis Boni, Opt. Max. DEO: Ille, DEUS fuerat, qui cor sapiens et intelligens ipsi dederat in tantum, ut nullum ante et post se haberet parem. Sic et Daniel qui sapientissimus erat inter omnes Sapientes Babyloniæ cum Sociis suis non aliunde Sapientiam hauserat nisi à Luminis Patre DEO: DEUS, DEUS scil. his sapientiam et intelligentiam ultra modum dederat. Nec et aliunde Adamus Protoplastus Sapientiam adeptus fuerat nisi à DEO Creatore suo, ab hoc scil. is Sapientiæ impetraverat, ut animantibus nomina, quæ naturæ ipsorum convenirent, indere posset. Quod si igitur â summo et immortali DEO Sapientia ortum suum certo habeat, facillimo negotio iterum conficere possumus, unde ex omnibus possessionibus sola immortalis sit Sapientia. Transeo nunc ad tertium Effati Isocratici fulcrum, quod est Stabilitas et perseverantia Sapientiæ. Est n. ea ob hanc quoque causam immortalis, quia stabilis est et semper perseverat. Quid? an ullâ ratione auferri potest aut eripi Sapientia? Nequaquam. Unde et ille, qui perseverantiam ab homine tollere cupit, ipsum tollit bonum. Verum enim verò, quemadmodum si quis toti terrarum orbi stabilitatem et immobilitatem demere audeat; quemadmodum si quis Soli motum cursumque tollere studeat; utriusque ille essentiam tolleret. Eodem modo, si quis Sapientiæ illud demat, quod exquisitissimum in eâ, perseverantiam puto et stabilitatem, naturam ejus tollit. Sol namque in mundo quod est, id in humano Genere est Sapientia: Hæc siquidem non pro tempore, sicut forma corporis floret sed semper stabilis est. De quadrato lapide memorant Architecti, quod firmam sedem habeat. Elegans igitur symbolum Sapientiæ est: hoc quippe Sapientiæ stabilitas, sicut rotundo lapide fortunæ volubilitas innuitur. Noctuæ ovum coctum puer si forte comederit antequam usum vini habeat, futurus est totâ vitâ abstemius: ita Sapientiæ foetus aureos â teneris unguiculis qui delibant, reliquum vitæ curriculum in summâ moderatione et sobrietate traducunt. Vah! quis amplius de Sapientiæ immortalitate ambigeret, præprimis ubi quartum effati Isocratici accedit fulcrum, quod extremo loco ostendere mihi proposui. Concernit a. illud omninò Sapientiæ fructus. Hæc, hæc siquidem fructus in animis illustrando et dirigendo, in societate humanâ peragendâ, in Gloria hominis excitandâ gignit immortales. Quid? nonne Sapientia, teste Cicerone perpetuam vivendi artem ex se gignit, quæ mæstitiam tollit ex animis, quæ horrescere metu non sinit, quâ præceptrice in tranquillitate vivi potest, omnium cupiditatum more retracto? Nonne et adminicula perpetua Sapientia humanæ societati in quolibet vitæ statu gignit? Adminiculat utique Sapientia in Choro, dum rerum divinarum et humanarum suppeditat scientiam: Adminiculat in foro, dum ipsa cum togatam tum sagatam suppeditat prudentiam: adminiculat et ipsa in Thoro, dum domesticam suppeditat providentiam et omnia dirigere docet in familiâ ad sufficientiam.

Quæ cum ita sint, Ego in calce hoc Orationis meæ confidenter [illegible] firmiter polliceor, neminem in Vestro, Commilitones suavissimi, [illegible] qui in hac tam Bonâ, tam Divinâ, tam Stabili tamque Utili re à me [illegible]

Quin quivis potius vestrûm sapientiam tanquam virginem sole sereniorem amplectetur, rebusque omnibus pretiosiorem habebit, Juvenem illum vel plane imitaturus, de quo traditur, quod virgo sole serenior apparens ad ipsum accesserit, vultu venusto, ore placido ac dixerit: O dilecte Juvenis, cur effundis cor tuum ad pacem sectando per multa vagaris? quod quaeris penes me est, idque tibi polliceor, si me in sponsam habere volueris. Percontanti quaenam esset atque cupienti, ut nomen ejus indicaret, respondit: Ego sapientia Dei sum, quae reformandi ergo hominis assumsi formam humanam. Hunc, hunc repeto, quisque vestrûm Juvenem imitetur: percontetur quivis vestrûm virginem hanc pudicissimam, quae ipsa sit, verumque ejus nomen nosse cupiat: tandem eâ jamjam cognitâ, cognito item nomine, ambabus, quod dicitur, ulnis eandem amplectatur, osculetur, sectetur. Fit, sic erit, quod gratulemini vobis, quod gratulentur alii nobis, quodque et nos gratulemur aliis, quos sapientes esse cognoscimus. Tu o JESU Christe, qui factus es nobis sapientia, da nobis sedis tuae assistricem sapientiam, quae nobiscum versetur, nobiscum operetur, nobiscum meditetur, ut te socium laborum nostrorum habeamus, eorumque ope sancti tui Spiritus ita peragamus, ut tibi uni placeant, tibi soli arrideant. Fiat hoc, o Domine JESU, fiat, fiat! Amen.

ORATIUNCULA

ad Dictum Phocylidis:

οὐδὲν ἄνευ καμάτου πέλει ἀνδράσιν εὐπετὲς ἔργον.

Eheu! quam multi reperiuntur, qui, licet genii atque ingenii vi ac industriâ naturaeque bonitate praediti sint, deque quibus Natura ἀπ' ὀνύχων ἁπαλῶν praeclara quaeque promittit, quique cum Hercule, infante adhuc, angues strangulare videntur, nec tamen ad sapientiae, ad doctrinae, ad eruditionis fastigium unquam pervenire possunt. Est autem ratio potissima forte haec: quod donis istis ac bonis naturae freti, eaque a se ipsis, praepostero consilio, non aliunde petenda esse, rati, admodum segnes in excolendis ingeniis, quae veluti plantae cultu assiduo opus habent, contempto labore existunt, quum tamen omnino scire illi deberent, eruditionis surculos haud absque labore et sudore nasci aeque ac crescere. Unde et ipsum hoc fit, ut nonnisi ad socordiam, ad levitatem, ad negligentiam, ad licentiam, ad mollitiem (quae ipsa quidem monstra cum Hercule Libyco e longinquo si prospiciamus, ceu pestes vitare tenemur) tandem sese inclinent, iisdemque quibusdam quasi voluptatum

illecebri

[u]tilitatis sem ingenii praestantiam divinitus concessam corrumpi [s]inant. Nec ergo causae quicquam habent, quod conquerantur, [f]ructum quidem eruditionis, doctrinae ac sapientiae impetrent, qui optima indole praediti, facile ad supremum eruditionis culmen [a]scendere, finemque optatum consequi potuissent, si gnaviorem diligentiam in literarum studiis adhibuissent, nec semetipsos falsa difficillimi itineris imaginatione absterruissent. O si autem omnes [i]lli qui nulla re magis quam desidia et ignavia obtorpescunt, [q]ui que uni Vacunae ac Inertiae per omne florentis aetatulae tem[pus] [li]tando, crudi tandem in Academias provolvunt studia, Phocylidem audirent. Is namque de labore ita canit:

οὐδὲν ἄνευ καμάτου πέλει ἀνδράσιν εὐαδὲς ἔργον,
Nulla viris res est magno sine prompta labore.

Hoc ipsum igitur Milesii Philosophi effatum, quum mihi omnino hic proposuerim, quod paulatim sermone illustrabo meo, vos omnes oro, rogo, obsecro, Symmachi suavissimi, ut adsitis omnes, adsitis singuli animis, quotquot adestis corporibus: Heus arrigite aures Pamphili, et audite me breviter ac leviter de materia vulgari disserentem, ut assidue laboretis, nec inter laborandum unquam dubitetis, quin magno labore res omnes promptae vobis sint futurae.

οὐδὲν ἄνευ καμάτου πέλει ἀνδράσιν εὐαδὲς ἔργον,
Nulla viris res est magno sine prompta labore.

Ita Phocylides, quem cultu orationis, numerorum aptitudine nulli optimorum vatum concedere, sententiarum v. sanctimonia etiam omnino antecedere arbitratus Barthius, ita ut non iniuria summus harum literarum censor, Jos. Scaliger Christiani Scriptoris opus esse censuerit. Laborem videlicet Deus omnis felicitatis, omnisque virtutis principium hominibus declaravit, sine quo nihil honestum apud mortales tu invenies. Inductione id omnium vitae humanae ordinum patet ac statuum. Quid n.? Nonne viris laborem posuit Deus in Choro? posuit utique. Nonne posuit eundem viris in foro? posuit utique. Nonne posuit in thoro? Posuit utique. Adeo videlicet τῶν δὲ οὐδενὶ κτήσεων ἀγαθῶν δίχα πόνου ἢ θεοὶ δεδώκασι, mortalium nemini adipisci bona sine labore datum est. Et qui homini datum esset adipisci bona sine labore? Nec n. bruta videmus quicquam sibi parare posse sine labore. Ite mecum hodie Commilitones suavissimi in patentissimum campum, ut a formicis discamus. Ecce n. nullus labor, quam difficilis ipse n. sit, illas avocare potest, quo minus instent operi in congerendis acervis, donec id eo absolvant, quod orsae fuerant. Vah! quam celeriter hinc inde per campos, per agros, per areas, per arbores currunt, ut festucas et micas in acervulos deportent? Quam anxie item granula in horrea sua, per cellulas distincta, congerunt, ut habeant,

unde hyeme vivant. Contrarium a. in cicadis fieri videmus:
hae n. dum aestatem non nisi otiando transeunt, nec quicquam
in futurum usum reponunt, alienā tandem quadrā in summa
ac aestate vivere coguntur. Lepide, lepide, ωολυφίλλαλα χάριενα
lepidam ac festivam apud Aesopum de formica et cicada fabulam: fal-
sus sim, ni eadem, quam ego breviter ac leviter tetigi, fusius relata habe-
bitis. Quicquid sit, vos interim e dictis intelligetis omnes, quotquot ad-
estis: ipsam vitae constitutionem hoc requirere, ut in assequendo vero, pro-
prioque fine plurimum laboris, plurimumque diligentiae adhibeamus. Nihil
n. tam arduum, nihil tam durum, nihil tam difficile est, quod non expugnari
pertinaci operā et intentā ac diligenti curā possit. Ne dicam, quod nullus unquam
hominum in terrarum orbe aliquid memorabundiorum, aliquid pulchrum et
praestans perfecerit aut acquisiverit sine gravi labore, sudore et molestiā. Vendunt namque
Dii bona sua hominibus labore; nec tantorum bonorum, quae nobis collata sunt,
aliam a nobis mercedem exigunt, quam laborem ac studium, ut appositissi-
me Prodicus Chius loquitur. Quare sapienter omnino Poëtae finxerunt
Musas palatium suum posuisse super vertice altissimi montis, ad quod
nulli mortalium nisi per viam asperam et spinis ac vepribus impedi-
tam, pateat aditus. Et Romani innuere volebant, quum Strenuam
quae ad agendum excitaret: Stimulam, quae ad industriam ultro stimularet;
Strenuam, quae faceret strenuum, intra urbem, tanquam Deas colerent
et sacra illis publica constituerent: nec tamen Quietem Deam publice
susciperent: quin potius extra Urbem fanum illi dedicarent. Hic itaque fallunt
ut ἀνθρωποι, et falluntur ipsi, quum laborem intolerabilem esse putant
indeque laboris incommoda ac molestias fugientes, non nisi torpori
otio et voluptatibus sese dedunt. Trahunt hi utique a vitiis in exitium
dicam non tam meriti alicujus reprehensione, sed divinis castigatione.
Est n. virtus durioribus negotiis enitescat et declinem facilitatem affer-
nebar, maximoque sudore ad culmen laudis enitatur: sequitur tamen laboris
hoc studium felicitas, ubi delicias contra et segnitiem sequitur calami-
tas. Accedit huc vel ipsa ratio, dictitat natura, approbat Deus, confirmat
S. Scriptura, vitae a. nostrae usus exemplis quam plurimis illustrat: ne di-
cam, quod ipsa quotidiana loquatur experientia, desidiam et otium
inque voluptatibus vitibus perfruendis assiduitatem multo magis accelera-
re mortem, quam moderatos et naturae convenientes labores.

Τίκτει γαρ οὐδὲν ἐσθλὸν εἰκαία σχολή,
Θεοὶ δὲ τοῖς ἀργοῦσιν οὐ παρίσταται,
Nihil boni parit ocium inane,
Deus n. ociantes non adjuvat,

Quod et Cato Rom. facundiae assertor et veritatis sincerus
interpres suo comprobat calculo, quum inquit: Vita humana
est uti ferrum, quod exercendo conteritur, sed cum splendore
pulchro: si non exerceas, tamen interit, sed cum turpitudine, ru-
bigine videlicet illud interficiente. Homines item exercendo vi-
demus conteri, sed cum gloria: si nihil exerceas, inertiā ac torpe-
do plus detrimenti affert, quam exercitatio, qua vel arduum absolvi-
tur. Estote proinde, symmachi suavissimi, strenui ac industrii instructi castris:
absolvite operā indefessā cursum studiorum vestrorum. Porrigite telam
quam coepistis. Estote, inquam, laboriosi et alacriter ad Virtutis templum
tendite: fugite inertiam, ignaviam, torporem et segnitiem, sedulo
caventes, ne ulla laboris gravitas aut difficultas vos ab honestis
disciplinis deterreat. Adestis mecum ad unum vel illud Venusini
Vatis: Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecitque puer sudavit et alsit.

Joh. Roied
Forst.
Prob. 11

Oratiuncula altera ad Dictum Phocylidis

Pro immortalem DEUM! quammulti sunt in hac ultima mundi faece Juvenes, qui excellen[ti] ingenio sint praediti, affatimque sumptuum habeant quos studiis impendant, nec tantum ... agunt, quam ut turpi ocio foedissimaeque ignaviae indulgentes, vacunae quotidie ac Muri... ! Hi sane quum

Non pugnis durave exercent membra palaestra
Sed mensam & Cytharae strepitum dulcesque choreas,
Stragulaque & molles curant post balnea lectos

... dissimiles mihi videntur navibus. ... quemadmodum illae eunt, redeuntque, nec ullum tamen sui vestigium in aequore relinquunt: ... torporem ac desidiam amant, licet divino ingenio praediti modo hanc, modo illam ... petant, nihil tamen usquam relinquunt, quo se adfuisse testentur. Ne dicam quod ... cula hinc inde protrudant studia, donec & ea tandem in ipsas propellant Aca[demias] ... non arte graves, sed vel ipsis Midae fratribus rudiores inde redituri. O si ta[les] ... conciones Phocylidem audirent, de improbo labore qui omnia vincit his disserentem ... : οὐδὲν ἄνευ καμάτου πέλει ἀνδράσιν εὐπαθὲς ἔργον:

Nulla viris res est magno sine labore prompta.

... se utique futurum hoc esset, ut ignaviae, ut socordiae, ut segnitiei, ut ocio, quod ipsum ... est Satanae, illico valedicerent, & labore incipirent. Labore videlicet & diligentia ... ingenium nulli dubitarent, ut quo major labor eo major tandem fructus sequatur, ... juxta Ignatii illud: ὅπου πλεῖον κόπος, πολὺ κέρδος, ubi plus est laboris, ibi ... emolumenti. Quicquid autem sit, ego interim ad meum me munus pensumque revocabo, ... Phocylidis dictum paulatim illustrabo: ut vos omnes Symmachi suavissimi intelligatis, quid ... in ... quasi dictum velit vates. Ante tamen, quam ulterius provehar, summopere ... atque etiam contendo, ut tenuitatem meam, balbutientem potius, quam perorantem, ... favore ac silentio sublevetis, quo mea Oratio his veluti secundis subvecta ventis, ... sibi proposuit, portum facilius consequatur. Atque ut hinc potius exordiar: unde omnis ... ducitur Oratio, non Senio est, repetere, quod de labore habet Phocylides:

οὐδὲν ait, ἄνευ καμάτου πέλει ἀνδράσιν εὐπαθὲς ἔργον.

Nullum opus viris promptum est sine labore.

... igitur necui vestrum forte Juvenes ornatissimi dubium esse videatur, ad vitam hanc ... provoco: Ponite modo vobis ante oculos, animoque & cogitatione percurrite praeci[puos] ... vitae status: Ecce enim ne ullum reperietis, qui labore non promptior sit. Quid? nonne in ... promptius concionantur, qui laborant. Nonne in foro promptius rempublicam ad[mi]nistrant, qui laborant? Nonne in toro promptius rem familiarem curant, qui laborant? Non[ne] in lyceo promptius munere didactico funguntur, qui laborant? Summatim ut di[cam] ... res est: strenue laborantibus omnia sunt facilia, ociantibus contra omnia sunt difficilia, unde nec inepte dixit Philo. Mortalium nemini adipisci bona, sine labore datum est:

Existimat videlicet ἀγνὲ τὰ πάντα ἔνδοξος Platonis æmulus: laboris cibiq; eandem vim esse. Verum enim verò quemadmodum à cibo <u>tata</u> dependet vita, unà cum actionibus et affectionibus suis: ita etiam à labore, quicquid in rebus bonum est, dependet. Sicut ergò illi, qui vitam sibi prorogare cupiunt, alimenta non negligunt, ita omninò quotquot, quæ bona sunt concupiscunt, laborem magnifaciant necesse est, præsertim ubi, sicut cibus ad vitam, ita labor ad honestatem se habeat. Et sanè non strenuè tantum hominibus laborandum esse sed & nonnisi labore promptè omnia in humanis negotiis cadere, exemplis patet contrariis. Videamus eos, qui laborem subterfugiunt, in quocunq; vitæ genere ac statu vivant. Falsus sim, ni quivis facilè deprehendet, quam minus promptè omnia ab ipsis fiant. Nec tamen videndi tantum hîc sunt homines, videamus & bruta ipsa. Quid? nonnè fuci! nonnè cicadæ nobis documento sunt satis luculento, quam malè res cedat pigris atq; ignavis? Quæ notius vobis omnibus est quam notissimum illud Poëtæ de fucis: Ignavum fucos pecus à præsepibus arcent. Nota & vobis Fabula satis festiva apud Æsopum de Cicada & formica quæ illa torporis hæc laboris emblema. Et quid ni laboris formica esset emblema? Ecce n. ablegat nos ipse Ebræus Sapiens, ad formiculas laboranti Magistras. Formicula sanè parvula bestiola, atq; omni parentis terræ agilis alumnula, prompta regens velocitate, graviterq; discurrens, æstate congerit undè habeat, quod consumat hyeme, eandem relegit vel millies eundo ac redeundo viam, fatigari nescia; damnat inertis ocii sterilitatem assiduis laboribus; provehit futurū provida materfamilias, æstivi sideris perita, plurimum annonæ in suum penu. Quid? quod & brumæ injurias non metuat: famis imperium non horreat, infœcundam hyemem, commeatu jam condito, non ægrè toleret. Nec unus item formicis omnibus ê labor: Ecce n. moliuntur aliæ viarum obstacula & amovent: trahunt aliæ herbarum semina, ores forcipe, egerunt aliæ terram ê foveis, & meatus aquæ aggeribus excludunt: Nec minus egregium Emblema laboris nobis præbent apiculæ. Intuemini, quæso, suavissimi Symmachi, apiculam, hac æstate, nonnè hinc indè volitans modò teretes hederarum corymbos, modò dulces tiliæ florentis surculos modò gratos thymi odores, modò croceata genistarum cacumina; modò pallentium violarum suaves divitias, modò rubentium rosarum odoratas gemmas ore lepulo populatur, & numerosis crurum atq; coxarum cellulis implicat. Nonnè omnes flores delibat, & ab omnibus sumit quod suum faciat! Hinc alveare ditat, hinc ceram liquoribus stipat, hinc favos construit, hinc mella diffundit. Quare nec immeritò Romanæ Porticus Zeno, Senecanos monet ut apes imitemur, quæ vagantur, & flores ad mel faciendum idoneos carpunt: Deindè quicquid attulêre, disponunt ac per favos digerunt; Exprimit id Mantuanus Vates his fortè verbis:

— — — Liquentia mella
Stipant, & dulci distendunt nectare cellas.

...redeo è diverticulo in viam, qui paulatim digressus fueram in L. C. de formi...
...ant apum solertia. Velim igitur nunc mecum id unum cogitetis unde sit, quod nul...
...res prompta sit sine magno labore. Est, est hoc ab ipsis naturæ constitutione.
...ant namq; hæc ut in assequendo vero proprioq; fine plurimum laboris plurimumq; di...
...adhibeamq, nisi à nostrâ conditione recedere atq; in aliam quidem multo viliorem
...naturam converti velimq. Unde & quavis in re, quovis in negotio si promptè velimus
..., maxima omninò diligentia ac sedulitate est opus: Vigilare, inquit scitè &
...ipse Comicus,

Vigilare, decet hominem,
qui vult sua tempore conficere officia:
Nam qui dormiunt libenter, sine lucro,
et cum malo quiescunt.

...c alienum ab hoc foro nostro est, quod Prodicus Chius habet his verbis: tot tantorumq;
...rum, quæ nobis sunt collata, non aliam à nobis Dii immortales mercedem exigunt, quam
...laborem ac studium. Itaq; sapientes sapienter Poëtæ, viam ad virtutem ducentem,
...am homines verè sunt homines, asperam ac saxis & vepribus impeditam, finxerunt.
...quit Plutarchi sententia: Sic n. ille: Numen velle sua munera ad nos per nostram
...am industriam, ne stultum videatur, si faveat doni sui contemptoribus. Facessite jam
..., facessite abhinc cum vestrâ sapientia, quæ omnis hæc est, ut laboris in...
...iam & molestiam exaggeretis, ejusq; detrectandi occasiones exquiratis. Ecce ra...
...ipsa docet vitæq; usus exemplis ipso meridiano jubare clarioribus, satis comprobat, desi...
...um & otium, inq; voluptatibus omnibus perfruendis assiduitatem multo magis accelerare mor...
..., quam moderatos & naturæ convenientes labores. Audite ergò Ciceronem, qui hæc in...
...satis ponderosa alicubi erumpit: Mihi quidem, qui nihil agit, esse omninò non vide...
.... Nam & Physici docent, quæ cuiq; rei causa est, ut sit, eandem ei esse causam
...aliquid agat. Audite & Catonem apud Gellium sic disserentem: vita humana est uti fer...
..., quod exercendo conteritur, sed cum splendore pulchro, si non exerceas, tamen interit;
...cum turpitudine, rubigine videlicet illud interficiente. Homines item exercendo
...emus conteri, sed cum gloria: si nihil exerceas, inertia & turpedo plus detrimenti affert, quam exercitatio.
...de plura in hanc rem fari, etiamsi amplior & patentior Orationis quasi cursus mihi
...: temporis tamen hujus, cui maximè parcendum esse duco, ratio suadet, ut
...vela contraham, portumq; tandem respiciam. Vos interim Symmachi suavissimi satis
... & diu me perorantem audivistis, & quidem de labore, quem maximè necessarium esse
...Phocylides, si promptè velimus omnia pere... Quod itaq; superest, macti estote vestro inde
... studio vestroq; labore, & cavete vobis, ne unquam laborem detrectetis, d. m. humeris
... suscipiatis, ametis, sustineatis: polliceor contrà modis ... vitate, si bonam partem
... esse, sicq; metam studiorum cursu optatam velitis contingere,

Qui cupit optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecitq; puer, sudavit & alsit.

Johan: Geisler:
Laub. L.

qlw

ORATIUNCULA
ad
illud Hesiodi:

ὀυκ ἀεὶ θέρος ἐσσεῖται· ποιεῖσθε καλιάς.

Ita scil: est, juvenes ornatissimi, quod Vere ineunte, Sol non tam
luce, quam calore suô benignô aërem mitiget, terram laxet,
foveat, aquas resolvat, ut navigabiles sint. Unde nec mirum, quod
tunc animantia omnia, imò tota natura voluptatem ingentem capiat.
Quid? Nonne hominis maximè tunc recreatur corpus? Nonne item
arbores, nonne plantæ reliquæ aliæ, quas terra producit, ex hyemis
asperitate tanquam ex morte reluctantes, succum et pristinum vigorem
recipiunt? Certè

Omnia tunc florent, tunc est nova temporis ætas,
Et nova de gravido palmite gemma tumet:
Tunc patitur cultus ager et renovatur aratrô,
Hæc anni novitas jure vocanda venit.

Quid porrò? Nonne et animalia bruta ad pabula capienda dum
procedunt, omni gestu ac voce lætitiam suam declarant? declarant
omninò. Nonne item aves, suavissimo cantu aërem dum mulcent, pietatem
suam erga Creatorem abundè testantur? Testantur omninò. Nonne denique dum
multiplicare se sinunt, opus student, singulari industriâ, omnique curâ pullis
excludendis nidos componunt? Componunt utique. Quare eô respiciens
elegantissimus Poëta Hesiodus, illustrem hanc protulit paraenesin: ὀυκ ἀεὶ
θέρος ἐσσεῖται· ποιεῖσθε καλιάς, h. e.

Æstas non semper fuerit, componite nidos.

Quæ ipsa paraenesis sub rectæ rationis incudem revocata, et ad Lydium
quasi lapidem examinata, tantam animô meô pepit alacritatem, ut
illustrare eandem brevi quadam oratiunculâ in hoc politissimo Musarum
hospitiô, amoenissimoque Gratiarum delubrô non ita pridem constituerim.
Antequam autem verba facere incipio, à vobis omnib. et singulis, ~~Symmachi~~
quotquot adestis, Symmachi suavissimi, peto, ut ne mihi breviter ac
leviter balbutienti potius, quam dicenti, arrectas aures accomodare
defrectetis. Voluit, voluit hac suâ paraenesi Hesiodus innuere, quod,
quia non semper vireat æstas, nec semper serena sit dies, munire
animum doctrinæ decretis nos oporteat, quò famem, nec minus etiam
fortunam adversam possimus contemnere. Etiamsi igitur hæc ipsa natura
quasi è tempore lex, patrib. familias, maximè ac rusticis s. agricolis præ-
scripta habeatur, quippe qui et ipsi exemplum avicularum sequi ac familiæ
operariis æstate potissimum id commendare tenentur: Nec tamen nobis; nobis,
inquio, qui in Castris Musarum versamur, hoc dici atque præcipi dubitemus, quod
aves nostra, et agricolas res ipsa docet. Duo autem præcipuè sunt, quæ
monemus: occasionis nempe observatio, et finis item consideratio. Certè enim,
quemadmodum aviculæ in observando nidificationis tempore sunt studiosissimæ,
utpote, quæ nidos suos non hyeme, nec alio minus congruo tempore com-
ponunt, sed tempore verno, quod et ipsum nidis conficiendis ac
componendis longè est aptissimum: ita et adolescentes, qui animos
suos vel semel ad studia liberalia appulerint, rationem temporis
habeant, necesse est. Notus pueris est apologus de formicis, cicadæ
exprobrantibus, quod per totam æstatem nihil fecisset, quam otiosa
cecinisset, indeque mendicare adulta hac hyeme teneretur.

Apologum,

SLUB Wir führen Wissen. GÖRLITZER SAMMLUNGEN OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK Uniwersytet Wrocławski

... hunc pileis omninò vestris inscriberetis, optarem.
... Ver autem admonet, ut studiô ac labore rem in
... pareretis, verum in eruditionem, virtutem, honestam famam,
... sunt senectutis, congereretis. Aliorum huc traherem brutorum
... quæ in observando tempore sunt studiosissima, sed temporis
... ergò, ctlaudis jis supersedeo. Interim, si quæat aliquis
... quô tempore studia maximè sint excolenda, ego respondeo,
... literalia ver ætatis amare, h. e. annos molles, dum juvenis,
... vertis, adhuc
... et molle lutum est, nec non properandum et acri
... sine fine rotâ.
... proinde sunt, qui hybernum ætatis tempus (ut ita loquar)
... colligunt acervant, quum tamen omninò sciant illi, in...
... ætatem literarum cultui minimè aptam esse ac idoneam.
... ut canis vetulus loris difficillimè assuescit: ita et ætas
... senescens ægrè fert literarum cultum. Auditis, Symmachi, quæ
... ætatis apta, quæ inepta studiis videatur. In flore vestræ ætatis
... incumbatis, necesse est, Necesse est, ut vestri hujus seculi
... ...itates observetis. Fiet enim alias, ut frustrà olim deploretis
... vestram et socordiam. Quid? quod et ad æternam cordis
... verba hæc, notatu dignissima appendatis, necesse sit:
... horulam deperdit, damnum illud nullo resarcire
... modo. Volat enim irreparabile tempus, ut Poëta canit.
... multos seriâ tandem, sed serâ admodum poenitentiâ
... ac doctos amissum juventutis suæ florem, præteritam
... temporis occasionem, salsis lacrumis vidimus expiasse!
... et eosdem, sed frustraneis nimium votis deperditum
... tempus. Ita enim nonnemo ex illis apud Poëtam:
... mihi præteritos referat si Jupiter annos!
... in fundo est parsimonia. Serum est nimis, occidente
... sole, auream pueritiæ auroram et matutinum
... jubar reposcere. Habetis, Symmachi, paucula jam quæ
... solertiâ in observando nidificationis tempore: Accipite
... patientissimis, quam sollicitæ sint aviculæ in
... nidis suis. Sunt, sunt omninò sollicitæ, tantamque in
... sollicitudine suâ interdum capiunt voluptatem, ut
... cibi potionisque oblivisci observemus. Inprimis a. sedes
... operum, ut Coelô adversô, pluviâque imminente, vel aliis
... instantib. periculis, commodum reperiamus, ubi quam
... pullosque suos sine discrimine vitæ excludant,
... Eadem ferè ratio in re scholasticâ esse debet.
... ejusdem avicularum nos vult admonitos, ut certum aliquem
... aptum finem studiis nostris proponamus, indeque cum voluptate
... animi nidos quasi nobis componamus, è quib. et patriæ
... ceteris prodesse in summis rerum difficultatib. possimus.
... cum voluptate animi nidos nobis faceremus? Est, est

enim summa voluptas, quae ex studiis capitur, indeque ad miram
solertiam invitare nos ac incitare debet. Quanta autem voluptas
sit, quae discendo percipitur ex caeteris omnibus major sinceriorque, vel unum
illud indicio est, quod, dum aliarum rerum satietatem quandam
sentimus, studiorum tamen nulla nos capiat satietas: Quin potius nemo
non est, qui non vehementius atque avidius cibum hunc animi
cupiat et desideret. Rem ita sese habere, certius est, quam
quod certissimum. Quid enim? Nonne de Chrysippo legimus, quod
studiis intentus tanta voluptate fruitus fuerit, ut ipsum tanquam
extra se positum, cibi potionisque ceperit oblivio; Sic et de Solone
relatum legimus, quod, cum in lectulo morti proximus decumberet,
inaudissetque assidentes amicos de re quapiam submissius, ne ipsi
molestiam crearent, disputantes, erecto, ut potuit, jam semimortuus
capite, rogavit eos, ut aliquanto loquerentur clarius: sibi namque
si etiam moriens aliquid discere posset, discessum e vita
jucundiorem fore, persuadebat. Quae quum ita sint, imitamini
quaeso aviculas, symmachi suavissimi, inque cognitione divinarum
humanarumque rerum haurienda estote per hunc ipsum aetatis
vestrae florem laboriosi, estote studiosi, estote indefessi, otium
illud pestilentissimum tanquam pulvinar Satanae cane pejus et
angue vitaturi, Nostis, πολυμάθτατοι, quod laboriositas
Scholastica materia sit virtutis et gloriae. Quare qui hanc rejicit,
rejicit et illas. Contra vitii et infamiae materia, nimia est
desidia, quippe quae multos ad perpetuum soporem adegit, inque
eum tandem praecipitavit. Fovet, fovet ea libidinem, praeterea
gravat corpora, enervat animos, fuscat ingenia, minuit
scientiam, parit oblivionem memoriamque penitus extinguit.
Accuratam proinde habete temporis rationem, illudque
Catonis in hoc sermonis calce unice vobiscum reputate:
Non tantum negotii, sed etiam otii reddenda
est ratio. s.

Johannes Vitrus
Crossa-Sil.
s.

ORATIUNCULA ALTERA ad DICTUM HESIODI.

Plaudite, plaudite, Nissiaca Musæ: quia dudum præteriit aspera hiems, et
[...]m rediit, ab omnibus et singulis, qui nomen Christi ore sincerô et verâ fide profi
[...], sæpè expetitum, Ver, quod benè et noninelaganter â nonnemine Veterum, qui
[...] etiam sit, Pictor mundi dicitur. Et quidni diceretur? Ecce enim tempus
[...], quô nullum pulcrius, æque ac amoenius esse potest. Ite modò mecum hodiè,
[...]militones suavissimi, post lectionem publicam recreationis ergô extra urbis por
[...] in hortos proximos per tantum temporis spatium, quantum deambulationi imper
[...], et ibi oculis vestris omnia ea perlustrate, quæ in sensus incurrunt: falsus
[...] mecum fatebamini, quod hoc tempus, quô cuncta quasi renata apparent,
[...] hibernô frigore penitus videbantur emorta, verè sit pulcherrimum. Unde
[...] Sulmonensis Vates in hæc, quæ numerorum vinculis sensa stringunt, erumpere
[...] verba:

Omnia nunc florent, nunc est nova temporis ætas,
Et nova de gravidô palmite gemma tumet;
Nunc patitur cultus ager, et renovatur aratro,
Hæc anni novitas jure vocanda fuit.

[...] autem multum haurire licet voluptatis, quod vel in campis ac hortis volucres,
[...] ad arborem volitantes, et sub coelô in harum ramusculis sedentes, ad laudem
[...] Creatoris sui, non solùm indocili gutture dulce modulantur melos, sed etiam so
[...] in extruendis componendisque nidis, tumque providas in colligendis granis, qui
[...] se hosque pullos tempore hyemali sustentent, se præbent, ut meritò mentem sub
[...] ratio, unde hæc ipsis solertia, unde hæc ipsis providentia. Eò interim re
[...], ut antiquissimus, ita Græcè doctissimus, Poëta Hesiodus illustrem hanc pro
[...] παραίνεσιν:

Οὐκ αἰεὶ θέρος ἐσσεῖται· ποιεῖσθε καλιάς
i. e. Non semper vobis æstas: componite nidos.

Quum nunc igitur jussus compareo, ut Thema propositum pluribus illustrando explicem
[...] pertractem verbis, haut equidem inficior, me mediocriter in exercitatione dicen
[...] esse versatum, nec in hunc usque diem id mihi contigisse, ut Oratoriâ incude mo
[...] latioris eloquii effingere possim: ne tamen, dum vel semel Cathedram hanc
[...] oratoriam conscendi, rem illotis, quod ajunt, manibus aggredi videar, Vos oro, vo
[...] obsecro, Commilitones suavissimi, ut linguis animisque dicturo faveatis.

Verumenimverò hæc avicularum est natura, ut, postquàm duram ac insolitam hiemis
[...] esse præterlapsam, et Veris amoenissimum tempus, quô omnia, quæ ex nimiô
[...] frigore sunt penè intermortua, quasi reviviscunt ac videre incipiunt, appropin
[...] sentiunt, illas, in quibus hospites per tempus hoc hiemale fuerunt, oras derelin
[...]unt, et nostras contrà, in quibus Ver novum suum habet principium, non solùm petant
[...] regiones; sed etiam â DEO et Naturâ, nihil frustrà faciente, ex naturali instinctu
[...] istum tempus observando nidos componant, in quibus vernô hoc tempore per omnem
[...] æstatem sint maneantque. Similiter comparatum cum Studiosis esse solet: si totus e
[...]um ab iis Studiorum cursus rectè institui et perfici debet, necesse est, ut ante omnia
DEUM, omnium bonorum et donorum Datorem, non solùm assiduis et calidis precibus im
[...]lorent, quò omnia feliciter procedant; sed et assiduè cogitent, quâ viâ ad Eruditionem
[...] pervenire liceat, quæ ipsa secundum Aristotelem inter prospera est ornamentum,
[...] adversis refugium. Requiritur præterea, ut â Studiosis tempus omne, quod in lite
[...] Studiis consumunt, aut ad virtutem excolendam conferunt, â reliquis tempo,

SLUB Wir führen Wissen. GÖRLITZER SAMMLUNGEN OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK Stadt Görlitz Uniwersytet Wrocławski

ribus distinguant. Est, est sanè nullum Studijs accommodatius tempus, quàm vernale hoc et aestivale; maximè tamen aurora grata est et amica Musis, imò planè in proverbium, quod lippis et tonsoribus notum, sic sonans: Aurora Musis amica. At tale omninò tempus, si vel semel praeterlapsum fuerit, ne gratus quidem reddere potest. Dubitatis, Symmachi, de optimi temporis fugâ? Ah nolitee dubitare, sed dite potius Columellam, sic praecipientem:

Invigilate Viri: tacitô nam tempora gressu
Diffugiunt, nullôque sonô convertitur annus.

Requiritur porrò et illud à Studiosis, ut in optimô aetatis flore, nempè in adol-tiâ, sua fideliter Studia tractent: Etenim, si in juventute fideliter et seri[o] St[udia] tractentur, omniaque ea, quae ad discenda proponuntur, memoriae firmit[er] mandentur atque imprimantur, multum spei reliquum est, fore, ut aliquandò Viros doctos evadant juvenes; sin autem minus id fiat, contingit sanè, quod Poëta canit:

Qui non est hodiè, cras minus aptus erit.

Quid? quod et tunc τὸ δὲ θρύλλητον illud valeat:

Hansellus quicquid teneris non discit in annis:
Hans nunquàm discet, semper ineptus erit.

Tandem requiritur, ut Studiosi literarum artiumque opportunitates sui seculi, qu[ae] quales ac quantae sint, nec non occasionem, quae, qualis ac quanta sit, ambabus manibus apprehendant, eamque semel apprehensam non dimittant. Nam si vel seme[l] amissa, non redibit; vel planè juxta Poëtae effatum:

Fronte capillata est, post haec occasio calva.

Quod et ipsum Germaniae nostrae Phoenix, Opitius, hic exprimit rhythmis:

Die Göttin der Gelegenheit ist forne nur mit Haaren/
Im Nacken ist sie kahl allzeit: Drümb laß sie ja
nicht fahren.

Sed transeo abhinc ad alteram Oratiunculae meae partem, quae ex analogiâ nidorum et finem et fructum laborum ostendit. Certè quemadmodum per quàm sollicitae aviculae sunt in suis componendis nidis, ut commodum habean[t] locum, ubi et ipsae degant, et pullos suos excludant: ita et cum Scholasticis se res habet. Nam, quum illi à parentibus suis in ludum literarium mittun-tur, ac vitae morumque Magistris commendantur, non in alium finem id fit, quàm ut Studia sua rectè instituere, finem spectare et veluti nido construere debeant, quibus sibi et alijs olim prosint. Hoc Exempla praesi-vis brutorum nobis comprobant. Quid enim? Nonnè illustre Exempl[um] est, quod apes vobis suggerunt? ~~aut similis feminis~~ Est utique. Ponite eas vobis ob oculos: sic sic fiet. ~~Nae~~ describuntur istae nobis cum à sedulitate, tum à prudentiâ: nullum siquidem praetermittunt diem, quô non ad certos labores exeant, ut aut succum ad mel conficiendum à diversi generis floribus exsugant; aut domi, si per tempestatem aëris exire non liceat, in alvearibus favos conficiant, ijsdemque mel instillent; aut aliud quid agant. Sic et singularis prudentiae esse apes vel inde constat, quod favos non solùm disponere, sed etiam per eosdem mel disserere norint: ne de examine apum dicam, quod omninò novam quasi colo-

niam

545

educere quotannis solent. Nec minus illustre Exemplum nobis formicæ
. Sunt quidem formicæ, ad quarum Exemplum vitam nostram institu
ere est, admodum parva gens, sed actuosa tamen et frugalis: siqui
â æstate per omnes dies festucas ferunt, micas item et grana colli
habeant, unde hieme vivere possint. Unde nec sapientissimus Regū,
i qui fuerunt, quique futuri sunt, (Salomonem puta) hoc animalen
eterit, qui etiam segnem ablegat, dicens: Vade ad formicam, ô pi
et considera vias ejus, et disce sapientiam, quæ cum non habeat du
nec Præceptorem, nec Principem, parat in æstate cibum sibi, et
t in messe, quod comedat. Nolo plura: in portu enim [illegible]:
proinde ventô nimium secundô turgida vela, et Vos, Gymnasti
gni, oro, rogo, obsecro, ut ad hoc naturæ Exemplum, quod Acerans
liter proponit, nidos vobis comparatis, hoc est, occasionem optatum
atque prudenter studia vestra tractetis, alacriter ubique et hi
operando, instando, perseverando. Nostis per aspera ad astra esse
Deosque bona sua vendere laboribus. Estote proinde semper memores
quod his habet Tibullus verbis:

Nec te poeniteat duros subiisse labores,
Aut operi insuetas attenuasse manus.

et memores ejus, quod alius habet Poëta:

Perfer et obdura: Dolor hic tibi proderit olim.

autem semper in memoriâ recenti habete, nec unquàm oblivione con
, quod habet Cato: Non tantùm negotij, sed etiam otij red
denda est ratio. (:

Andreas Richterus,
Gorliciô-Lusatus. S.

Oratio prior
de
Avaritia.

Dictum Phocyl.

Ἡ φιλοχρημοσύνη πάσης μήτηρ κακότητος.

Memoriæ, Symmachi Suavissimi, memoriæ, inquam, [pro]
ditum apud Ciceronem, Romanæ eloquentiæ Parentem, in Catone legim[us]
quòd Athenis (quæ Urbs olim erat celeberrima, nec non Philosophorum ac [Ora-]
torum illustrium laude florentissima) in Theatro Scenico ingeniosus quidam
Prudentissimusque Lacedæmoniorum Legatus interrogatus, quid de Atheniensibus
sentiret, responderit: Athenienses scire, quæ recta essent, sed facere nolle. [Quod]
hoc (proh dolor) in nostri hujus seculi omnes ferè homines quadrare,
satis omninò superque quotidiana docet experientia: præprimis autem
tanta plerosque homines aliena habendi rapiendique libido et cupiditas
invasit, ut nullæ ferè hodierna luce virgæ, nullæ cruces, nulla
patibula, nullæ rotæ, planeque nulla supplicia, gravissima sint licet,
effrenatam prædonum, latronum, nebulonum audaciam cohibere possint.
Ah cogitate ô amici Suavissimi, cogitate, quæso, et judicate mecum,
an hoc præsertim exulcerato seculo, in quo omnia, quæcunque Sol oculus
mundi perlustrat, casum et interitum suum præsentiscere, imo et ruinam
minitari videntur, quicquam sit frequentius? Cogitate et judicate mecu[m]
an in Europæa hac terra quicquam magis dominetur, majori fur[ore]
grassetur et lasciviat? Ego non puto quicquam frequentius esse, aut
quicquam magis dominari, quam furta, rapinas, latrocinia, et si qu[æ]
sunt talia et alia de hoc genere horrenda, abominanda, detestanda
flagitia quam plurima. Dum autem de his omnibus tacere mihi pro-
posui, vos quoque, Symmachi dulcissimi, dicite mihi, an quisquam sit vestrûm
qui ignoret, omnium foedissimam esse avaritiam: Dicite item mihi, an
quisquam vestrûm sit, qui ignoret, avaritiam esse contagium quoddam
ac cupidinem pecuniæ pestilentissimam, unde omnia scelera ac flagi-
tia promanent. Quotusquisque denique vestrûm est, qui ignoret, nullum
esse gravius, nullum damnabilius, nullum magis diabolicum vitium avari-
tiâ? Nec quisquam tamen est cum ipsa communius est frequentius, est usitatius
in hoc orbe scelus. Quare ut et vos, vos aliquando, viri facti, turpissimum
hoc, hoc foedissimum, hoc maledictum vitium cane pejus et angue vitetis

[orc]hestram hunc literarium protraho Phocylidem: is enim alicubi in
[...]ibus suis divinissimis de Avaritia sic loqui amat:
Ἡ φιλοχρημοσύνη πάσης μήτηρ κακότητος.
Avaritia est cunctorum causa malorum.
[...]it cum hoc et ipsum Selectissimum Dei Organum, Divus Paulus, quum
[...]ipse: Avaritia est radix omnium malorum.
[...]quam vero in hoc utroque effato illustrando provehar, summopere etiam
[...]etiam à Vobis, Symmachi oculissimi contendo, ut, quando mihi omne per-
[...] in vestra bonitate situm est, tenuitatem meam vestro favore ac silentio
[...]ctis, quò mea hæc brevis ac levis Oratiuncula his veluti secundis
[...] ventis, quem sibi proposuit, eò faciliùs consequatur portum.
[...]enim - verò nullum est vitium, nullum est peccatum,
[...] est flagitium, imò et nullum est scelus in universo hoc terrarum
[...], ad quod non impellat habendi libido. Quid? Annon impellit avaritia,
[...] Deum Creatorem nostrum Coeli et terræ nequaquam credamus, ne-
[...]m ei confidamus, nequaquam eum timeamus, amore sincero eundem
[...]quam prosequamur? impellit utique. Annon impellit, ut Sabbathum
[...]quam sanctificemus, verbum Dei nequaquam audiamus, dictis mi-
[...]strorum Ecclesiæ nequaquam audientes simus? impellit utique. Annon im-
[pe]llit, ut vitæ proximi nostri incommodemus, ut et incommodemus toro pro-
[xi]mi, ut proximo auferamus pecuniam, aut bona sua, ut falsis men-
[d]aciis eum involvamus, ut hæreditatem vel domum proximi dolo
[...] capiemus? impellit utique. impellit, impellit omninò avaritia, et ab-
[...]cit à semita pietatis ad semitam impietatis, à semitâ virtutum
[a]d semitam vitiorum: nominatim autem abducit â justitiæ ad injustitiæ
[se]mitam. O foedissimum itaque, O turpissimum vitium, quo nullum foedius,
[nu]llum turpius nominari, nedum excogitari potest. Vos interim Symmachi,
[e]volvite domi Sacrarum literarum Codicem; invenietis sanè Exemplis
[q]uamplurimis impulsum avaritiæ ad quævis scelera comprobatum.
[Si]c enim legimus, avaritiam fuisse, quæ impulerit Jacobitas, ut fratrem
[Jos]ephum negotiatoribus, iter in Ægyptum facientibus, venderent. Legimus
[...] avaritiam impulisse Judam, nequissimum illud Diaboli mancipium,
[ut] Jesum innocentissimum Magistrum suum fidelissimum, triginta Siclis
[v]enderet Judæis. Quid porro? Nonne Rudolphum item Imperatorem

natione Germanum habendi libido eò impulerat, ut auri cupidus Italicas urbes pro parvâ pecuniâ ab imperij Romani corpo[re] avelleret. Nonne Petrum Castiliensem Regem impulerat habendi ar[dor] ut adversus Maomadam Granatæ Regem injustum gereret bellum. Nempe cum hic ad illum opis petendæ gratia adversus alios Mauros pugnaturus venisset, omne aurum quod secum attulerat, rapacissimus Rex Petrus ademit, primusq; ip[se] fuit, qui Maomadam suo in pugna jaculo peteret, ut ipse occumberet. Ideoq; cum Diogenes aliquando interrogaretur, quid esset in vita optimum? libertas inquit: At verè illum liberum non esse prædicabat, qui serviret vitijs: nec liberum esse, putabat, qui multorum egeret: Plurimum autem egere ajebat, avaritiam. Quid? quod idem dixisse fertur interrogatus, quænam essent feræ pessimæ? in montibus sunt ursi et leones, in civitatibus aut[em] avari: Unde nec inepte de avaritia Palingenius:

Namq; ubi avaritia est, habitant ferme omnia ibidem
Flagitia: impietas, perjuria, furta, rapinæ,
Fraudes atq; doli insidiæq; et proditiones,
Jurgia et infandæ cædes. Quid singula narrem?
Denique sordidius nil est, nil pejus avaro.

Pertinet huc Divi Bernhardi emblema cum Prudentij lemmate:

Inde seges scelerum radix et sola malorum.

Avaritia scilicet rotis et ipsa vehitur quatuor vitiorum: quæ sunt pusillanimitas, inhumanitas, Dei contemptus, mortis oblivio: Porro jumenta trahentia sunt tenacitas et rapacitas, hisq; unus Auriga ambobus præsidet, habendi ardor: Sola siquidem avaritia, quoniam plures conducere non patitur, uno contenta est servitore: ipse verò, injuncti operis, promptus admodum atq; infatigabilis Executor, in urgendis jumentis trahentibus flagris utitur acerrimis, libidine acquirendi et metu amittendi. Egregia me Christe pictura, qua in curru figura omnia avaritiæ vitia depingit Claravallensis Abbas. Progredior abhinc ad miserias, quas importat avaritia. Utar

autem

...den heic Symmachi Suavissimi vestra porrò in auscul-
...do facilitate et, quoniam in hac dicendi materia tam
...genter attenditis, ob oculos vobis ponam miseriarum
...m, in quam protrudit omnium malorum mater. Quid?
...nne avaritia hominis corpus et animum effoeminat atq;
...nuat. Nonne colorem mutat, ut totus palleat avarus? Unde
non immeritò inquit Lucianus de Simone avaro: Haud scio
...is totus exaruit atq; extenuatus est mirum, ni curis. Nonne item
...at animum avaritia? Audiamus heic avari querelas, quas
...dius Gallus his eleganter expressit verbis:

Hinc me sollicitum retinent super omnia curæ
Hinc requies animo non datur ulla meo.

...n excruciat porrò Suavissime noctes atq; dies animos avaritia?
...ia scil: usq; adèo torquet animum varijs fluctibus, ut mille mortes
...as ex ingenti illo curarum ardore subeat avarus, ipseq; inter
...dum vivat. Tantus, tantus est ille cruciatus, ut Phalaridis Ty-
...i incensum et ignitum taurum, in supplicium crudele excu-
...um, non æquet, sed etiam immanitate superet. Nonne fraudat
...per genium suum avaritia? Certe

Nec bibit inter aquas, nec poma natantia sumit
Tantalus infelix quem sua vota premunt:
Divitis hæc magni facies erit omnia latè.
Qui tenet et sicco concoquit ore famem.

Nonne quoq; valetudini nocet avaritia? Non Puleoij odore Criton
avarus, sed Numismate dichalco se ipsum reficit, quum stomachus an-
...: Postremò nonne ad mortem adigit avaritia? Sic namq; Juvenalis:

Plures inquit: Nimiâ congesta pecunia curâ
Strangulat, et cuncta exsuperans patrimonia census.

...habetis, Symmachi, miserias avaritiæ: Accipite nunc damna, quæ
...tasio jumento attrahit. Ecce enim ita est, quod male imò pessimè consulat
...domui, malè familiæ cum opibus injustè partis avaritia, irum non fortè
potentissimi alicujus Dynastæ, quæ satis quidem in se formidabilis est, sed
Dei justissimi Vindicis, quæ flagrat instar facis ardentis, inferens, ut
...ento quidem gradu ad vindictam procedat, tarditatem verò supplicij
...itate compenset. Id vel suo Exemplo Æsculapius comprobat,
...ple de quo Pindarus, quod avaritiæ meritò, quâ medicinam nocenter
...rcuerat, fulmine vindicatus fuerit. Deus, Deus igitur est, qui non solùm
in his terris, verum etiam in futura vita vindicat. O vitium exi-
...tiosissimum! o vitium damnosissimum! Sed audite porrò: Ecce enim
... est, quod et famam deleat avaritia. Quid? famam? imò famam,

quae multò praestantior aurô, quae multo pretiosior gemmis quae multò charior ipsâ vitâ, quae nobilior omnib. Thesauris in his terris. Hanc, hanc avarus amittit apud omnes bonos. immortalem Deum, quid Crassum infamem reddidisse apud Philosophiae Lyram Plutarchum memoratur? Nonne avaritia? Avaritia inquam, fuit, quae Crassum olim infamem fecerat, et adhuc die apud omnes ferè bonos viros infames facit avaros. Pugnat enim, pugnat hoc vitium cum virtutib. omnib.: pugnat cum bonis artib. et linguis, ne dicam quod cum ipsis Dei cultu pugnet: unde et ut crassa idololatria damnatur. Certè igitur quemadmodum idololatria maximo habetur odio ac damnatur ita et avaritia odio habetur plus quam Vatiniano, tandemq. damnatur, tanquam res omnib. perniciosa, omnib. odiosa, omnib. exitiosa.

Quae quum ita sint, nolo latius evagari, sed ubi portum jam video, anchoram ejicio, atq. heic lubens subsisto iterum exclamans! O vitium maledictum quod ad omnia peccata, ad omnia scelera ad omnia flagitia impellit homines! o vitium sceleratissimum, quod suo incremento adducit nil nisi meras miserias! o vitium nequissimum quod male consulit domui, male familiae. O vitium perditissimum, quod perdit famam! O vitium damnosissimum, quod aeternam tandem infert damnationem! Vos verò ô suavissimi Symmachi mei, retinete semper recenti memoria, quae dixi, et aliquando viri facti tanto magis fugite turpissimum hoc, hoc sceleratissimum hoc perniciosissimum vitii genus. Fugite, inquam, cane pejus et angue aliquando avaritiam, tribuite cuiq. suum, et vestra estote sorte contenti: utpote qui item hodie versiculorum memores estis quos habet Poëta, eleganti sub Paronomasia hac ludens:

Cum dat oluscula mensa minuscula pace quietum,
Ne pete grandia lautaq. prandia lite repleta.

Dixi.

Erdmannus Milchn[illegible]
Sorâ - Lusatus.

ORATIUNCULA IIda

Sententiae ethicae VIII.

Ἡ φιλοχρημοσύνη πάσης μήτηρ κακότητος.

Avaritia mater est omnis mali.

...quam enim, Symmachi suavissimi, quae hinc inde in Ciceronis,
...scriptis leguntur, Apophthegmatum, tanta apud omnes omnino eruditos
...doritas atque gravitas, ut propemodum hodie ignoretur, quod in illis
...num, quod secundum, quod tertium mereatur locum; propterea ubi nullum
...e sit, quod non summam prudentissimorum virorum sapientiam
...busque longe lateque ostentet: Nec tamen ego nullus hodie dubito, quin
...m serè locum sibi vendicet Apophthegma, quod apud disertissimum
...neli Nepotem in Catone legitur; Est autem id hujus fortè argumenti,
...quum Lacedaemoniorum legatus quidem Athenis in theatro in-
...gatus esset, quid de Atheniensibus ipsi videretur, respondit ille:
...nienses quidem scire quae recta forent, ea tamen facere
...e. Hoc sanè Laconis, quisquis etiam ille fuerit, sapientissi-
... dicterium, si nostri seculi hominibus applicarem, haut iniquè
...um, neque ego ullius criminis accusari possem. Etenim quotusquisque
...m est, Symmachi ornatissimi, qui non audiat, qui non tota die
...tur, nostri aevi homines nosse quidem, quae bona sint, nihilo
...men minus in contraria cotidiè prolabi vitia? Atque ut de aliis hujus
...uccem vitiis, nemo est vestrûm in hoc coetu aderit, quem hoc
...quod, etiamsi res foedissima sit avaritia, nihil tamen vitio hoc
...entius existat. Ne ergò et nos, Commilitones Charissimi,
...quando viri facti, ipsum hoc vitium ex quodam quasi contagio
...b aliis contrahamus, sed potiusquam Vatiniano odio semper habeamus,
...à nobis audiendus omnino est Phocylides: Is enim ita de Avaritia:
Ἡ φιλοχρημοσύνη πάσης μήτηρ κακότητος, h. e.: Avaritia
mater est cunctorum causa malorum: Cui non absimile illud Apostoli:
Avaritia est radix omnium malorum. Etsi autem duabus his sententiis
fidem nemo derogare ausus fuerit, majorem tamen et multò illustriorem
veritatis lucem iisdem accensurum me fore puto, si malorum,
quantum pro judicii mei tenuitate fieri poterit, farragine collecta
... omnia ordine imprasentiarum vobis exponam, quae è radice
hac pestilentissima propullulant, quò minus in diversas abire teneamini
partes: Etsi vero non valeam Isocratis jucunditate, non praeditus sim

Catonis gravitate, nec Ciceronis polleam affluentia, validis tamen
confirmabo rationibus, quod de Avaritia prædicat Phocylides: Auscult
quæso, ornatissima Juvenum corona, et fave dicturo, quo orati
la mea secundis veluti subvecta ventis, quem sibi proposuit por
faciliusque consequatur. Ut ergò ab ovo, quod dicitur, rem ordiar, pr
mala, quæ parit infelicissima mater avaritia, ita distribuo: ut al
esse culpæ, alia esse pœnæ dicam. Certè n. si hæc duorum malorum g
sub justæ considerationis incudem revocemus, statim deprehendimus
lum malum culpæ tam fœdum, tam turpe esse, quocunque etiam veniat
ne, ad quod homines in hoc terrarum orbe vitam degentes, non im
instigetque insatiabilis illa et inexplebilis accumulandarum opum cupid
Adite mecum quæso, Symmachi suavissimi, Decalogum, in quo DEus
omnium rerum Moderator, veram ac æternam normam sapienti
et justitiæ humano generi descripsit. Hunc, hunc velim, adeatis
cum, et evolvatis, omnia ea, quæ ibi præcipiuntur, quæque ibidem
hibentur, lecturi, altiusque mente pensiculaturi. Falsus sim, ni deprehende
in primo statim limine, quod avaritia contra omnia DEi præcepta
vissimè peccet, et ad ea flagitia, quæ prohibentur, in Decalogo semper
pellat. Quid? Nonnè Avarus contra primam peccat Decalogi tabulam
Nonnè peccat contra secundam? Impellit, impellit utique avaritia ad
cata contra Deum: Impellit ad peccata contra proximum. Ut nemo
Deum ter Optimum terque Maximum perjuriis, mendaciis, blasphem
homo offendat, impellit Avaritia: Ut sanctum verbum DEi homo conte
nat, impellit avaritia: ut sanctificationem Sabbathi negligat homo,
pellit Avaritia. Unde recte de Avaritia et Avaris Juvenalis:

> Prima ferè vota et cunctis notissima templis,
> Divitiæ ut crescant, ut opes, ut maxima toto
> Nostra sit arca foro.

Nonnisi auro igitur et gemmis et ebore delectantur Avari: earum r
pulchritudo ac nitor ipsis præstringit oculos: nec ullam religionem
putant, nisi ubi gemmæ fulserint. Ita scilicet religionis prætexu avi
tia ac cupiditas æris colitur. Accedit et hoc, quod proximum suum
egenum defraudet, quod bona ejus invadat: quod dies noctesque insidi
avarus: Et licet ex largissimo illo exemplorum ac historiarum, quæ t
in sacris, quam in profanis occurrunt scriptoribus, penu, plura deprom
possem exempla: Ego tamen brevitatis gratiâ unum saltem et alter
impræsentiarum proferam exemplum. Dicite vos mihi, Symmachi n
litissimi, quid Pharaonem ad insolentiam? quid Judam, omnium

quos

...r terra aluit nequissimum ad perfidiam impulerit? Nonne ...aritia?

Nempe ubi avaritia est, habitant ferme omnia ibidem
flagitia: Impietas, perjuria, furta, rapinae,
fraudes, atque doli, insidiaeque et proditiones,
Jurgia et infandae caedes. Quid singula narrem?
Denique sordidius nil est, nil pejus Avaro.

...ide nunc, ponite Vobis ob oculos D. Bernhardi Emblema, quod cum ... circumfertur Prudentii lemmate:

Inde seges scelerum radix et sola malorum.

... autem celeberrimus ille priscorum Doctorum Ecclesiae Coryphaeus: ... rotis quatuor vitiorum vehitur: quae sunt pusillanimitas, inhuma... ..., contemtus Dei, mortis oblivio. Porrò jumenta trahentia sunt, tena... ... et rapacitas, hisque unus auriga ambobus praesidet, qui est habendi ... Sola siquidem avaritia, quoniam plures conducere non patitur, ... contenta est servitore. Ipse vero injuncti operis promtus admodum ... infatigabilis executor in urgendis jumentis trahentibus, flagris utitur ...imis, libidine acquirendi, et metu amittendi. Egregia me-Christe ...tura, qua Abbas Clarae-Vallensis in figura currus, omnia avaritiae ...pingit vitia. Sed sufficiant haec, quae in enumerandis malis culpae ...ridi, ut omnino constaret, quid ~~monstrosi ...~~ monstra crearet avaritia. Pergo ab hinc ad eas, quas avaritia importat, miserias enarrandas. Quaenam autem miseriae sint, quas vehiculo suo secum trahit avaritia, quaeritis? Certe, Ego narrare omnes si vellem miserias, quas infert avaritia,

Ante diem clauso componet Vesper olympo.

...quid? Nonne ita est, quod avaritia hominis animum effeminet atque debilitet? Comprobat hoc suo calculo Hegesippus, quum inquit: Non est nulla passio, quae magis virtutem animi effeminat, quàm Avaritia. Avaritia, ...it Sallustius, Veneris malis quasi imbuta, corpus animumque virilem effeminat. Suffragatur et his verbis suis Agellius, in hanc verborum seriem cumpensus: quos Avaritia minuit et corrumpit, quique sese in quaeren... ...da undique pecunia dederunt, eos plerumque vitae genere occupatos videmus, ...t sicuti alia in his omnia prae pecunia: ita labor quoque virilis, exer... ...entiaque corporis studium relictum sit, negotiis se plerumque umbraticis et sellulariis quaestibus intentos habent, in quibus omnis eorum vigor animi corporisque elanguescit. Nam si sola avaritia summa omnes

hominis partes affectionesq. occupet, et si ad incuriam usq. corporis grassa-
ut om illam unam, neq. virtutis neq. virium, neq. corporis, neq. animi cura-
tum deniq. is vere dici potest effaeminato esse et animo et corpore, qui neq. s[e]
neq. aliud curet nisi pecuniam. Porrò nonne ita est, quod colorem demit
avaritia? Praeterea pallet, inquit Lucianus de Simone avaro; haud scio a[n]
totusq. exaruit atq. extenuatus est: mirum non curis. Nonne ita est, qu[od]
ipsum animum curis sollicitet avaritia? Audite heic querelas Avari, qu[as]
expressas uno hoc disticho apud Cornelium Gallum habemus:

Hinc me sollicitum torquent super omnia curae,
Hinc requies animo non datur ulla meo.

O quantum lacrymarum, exclamat acutissimus ille morum Censor Se-
ca, elicit avaritia, si impetrare non licet, quae concupiscit! Adjice, pergi[t]
ille, quotidianas sollicitudines, quae pro modo habendi quemq. discrucia[nt].
Nonne item ita est, quod saevissime dies atq. noctes mentem excruciet [a-]
varitia? Nam usq. adeò infinitis variisq. fluctibus hominum animos
agitat, ut nocte dieq. perpetuis vigiliis inquietos eos conculcat atq. pro-
sternat. Instar n. angustiarum illarum Lybicarum se habet avaritia.
ubi perpetuis flatibus ac fluctibus, iisq. contrariis inter Scyllam ac
Charybdin mare conturbatur, ac sursum deorsum volvitur. Pariter in-
quam, modo/ Avaritia torquet animum variis fluctibus, iisq. saepe adeo
contrariis, ut vel mille mortes in horas ex ingenti illo curarum
ardore subeat avarus, ipseq. inter pereundum vivat: Unde et tantu[s]
inde emergit cruciatus, ut Phalaridis Tyranni incensum et ignitum
taurum, in supplicium crudele excogitatum, non aequet modò, sed
etiam immanitate superet. Nonne juxta haec ita est, quod Genium
suum defraudet avaritia? Nam ut Petronius ait:

Nec bibit inter aquas, neq. poma natantia sumit
Tantalus infelix, quem sua vota premunt.
Divitis haec magni facies erit, omnia lata,
qui tenet, et sicco concoquit ore famem.

Alludit et eò, Romanae Fidicen Lyrae, quum canit:

Tantalus à labris sitiens fugientia captat,
Flumina: Quid rides? mutato nomine, de te
Fabula narratur, congestis undiq. saccis
Indormis inhians, et tanquam parcere sacris
cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis

...que quoq ita est, quod valetudini noceat avaritia? Enimvero non pu-
...valere Euclion avarus, sed numismate dichalco seipsum reficit, cum stomachus
... Pertinet et huc Hermocratis avari exemplum. Is enim, quum decum-
...calculum duceret, quantum a morbo liberato sibi dandum foret Medicis
...bens, quidq ipse aegrotans insumeret, inter calculandum v. deprehen-
... vix unicum fore denarium, qui sibi restaret, si convalesceret, λυσι-
...τελέστερον, dicebat, h. e. praestat mori. Nonne deniq ad mortem
...avaritia? Plures (inquit Juvenalis) nimia congesta pecunia cura

Strangulat et cuncta exuperans patrimonia census.

...Symmachi, miserias: restant damna, quae creat omnium malorum
... avaritia? Ecce n. male consulit ipsa domui et familiae cum
...injuste partis, iram Dei inferens: unde nec Pindarus canere du-
... quod Aesculapius, avaritiae merito, qua medicinam nocenter exercuerat,
...e caelesti vindicatus fuerit: quo et digitum Prudentius intendit,
... canit:

— — — neq est violentius ullum
Terrarum vitium, quod tantis cladibus aevum
mundani involvat populi, damnetq gehenna.

...nimus damnum et hoc est, quod famam corrumpat avaritia. Ita
... infamis erat avaritia Crassi, de quo multa legimus apud Plutarchum.
Postremum idq et maximum omnium damnum est, quod avaritia idololatria
...coram Deo nihil foedius, nihil turpius, nihil abominabilius sit, (ne dicam, quod
...omnis idololatria. Si non in hac vita, in altera tamen aeternis cru-
...ibus ac suppliciis obnoxius sit futurus.) Ita avaritia, e qua, seu
...onte Aristotele, tanquam turbido aliquo fonte omnia promanant vitia
...c scelera, coram Deo nihil abominabilius, nihil foedius, nihil tur-
...ius existit; et nihil aliud, quam aeternam tandem infert damnationem.
Quae cum ita sint, vela oratiunculae meae complico, spe certissimam
...hac fultus, neminem in vestro consessu adfore, qui aliquando, si vir
factus fuerit, foedum, turpe et abominandum hoc vitium, cane
pejus et angue non vitabit: quin potius quivis vestrum auream
illam αὐτάρκειαν atq ac ἐλευθερίαν ultro sectabitur, ἀρκεῖν
...ὁρᾶν γλυκερὸν φάος ἠελίοιο. S.

Gottlob Wisnerus
Lind. Lus.

Brevis atq́ levis
ad dictum Demosthenis:
Οὐκ ὠνοῦμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν.
Non emo decem millibus Drachmarum poenitentiam.

ORATIUNCULA.

Nostis, Suavissimi Symmachi, cum Naturâ nostrâ post Protoplastorum strorum Lapsum (proh dolor!) ita comparatum esse, ut non modò ad malum ea semper sit prona, utq́ inclinationem et concupiscentiam habeat ad facienda ea, quae sunt contra Legem DEI; sed et quod saepissime id, quod non tam utile sibi, quam quod jucundum, postulet, magnoq́ tandem sumptu interitum mereatur suo qs. jumento varias calamitatum genera accersens. Et quidni vobis hoc alterum, quod np. Natura nostra non tam quod utile, quam quod jucundum postulet, magnoq́ saepe sumptu interitum sibimetipsi pariat, satis esse cognitum? Ecce enim vobis quotidie his vestris oculis intempestivos videre lice[t] amatores. Hi, hi sane dulce libidinosae voluptatis malum praesenti non rarò pecuniâ comparare sibi amant: Ne dicam, quod et hi ipsi frequenter malum pro paratâ pecuniâ non modò cum maximo valetudinis suae, quae tamen egregium DEI donum, damno; sed et haud absq́ vitae ac salutis, quae omnibus rebus terrenis longè praeferenda, dispendio, omni studio sectentur. Quid? Nonne multi sunt, qui vix togâ sumptâ foeminas et virgines miserè deperent; imò et crescentibus annis malum hoc intempestivum (quod meritò sic appellandum cense si extra limites suos excurrat) crescere sinunt soli tandem Martiae extra honestatis limites litantes. Sed vae perpetuis hisce Martiae et Vacunae basiatoribus! Manet, manet, heic verum et inconcussum, quod vulgo dicitur:

Qualia quisq́ serit, talia quisq́ metet.

Ne itaq́ talia et alia scelera ac flagitia, quae exulceratô hoc seculô maximè ab hominibus patrari solent, à nobis item, qui castra Musarum sectamur, fiant, praeprimis verò, ne amorem intempestivum sectemur, sed cane pejus et angue eundem vitemus, lubet omninò mihi impraesentiarum brevi ac levi quadam Oratiunculâ sanum illud Demosthenis responsum illustrare, quod his graecis circumfertur verbis: Οὐκ ὠνοῦμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν. Novi equidem non paucos inter vos, Suavissimi Commilitones, esse quibus, quum me et ingenij acumine et eruditionis copiâ et orationis suavitate longè superent, haec dicendi provincia felicius potuisset commendari at verò, quoniam ita Excellentissimo DN. RECTORI placuit, ut et me in hâc florentissimâ ingeniosissimorum Adolescentum coronâ audiratis, ejus paterno mandato modestè obediam, humerisq́ meis impositum onus καθήκοντος pro tenuitate ingenioli mei devolvam. Vos verò Symmachi Suavissimi, quos iterum in hoc limine compello, prohibete pro vestrâ in me προθυμίᾳ, ne idem mihi, qui famosissimi illius apud Graecos Oratoris Demosthenis dicterium illustraturus compareo, contingat, quod huic apud Philippum Macedonum Regem Orationem habituro contigit. Nolite concedere, ut, quam alijs, qui ex hoc loco verba fecerunt, attentionem ac benevolentiam concessistis, eadem mihi denegetis.

Sublevat

...lluvate quæso ingenij mei tenuitatem, inq; dicendo infantiam vestro favore
...llentio, adeoq; facite, ut Oratiuncula mea eâ, quâ par est, brevitate hunc,
... sibi proposuit, feliciter consequatur portum.

...ὠνοῦμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν, inquit τὸ τῆς Ἑλλάδος κεφά-
...ον, Demosthenes, h. e., non emo decem millibus Drachmarum (quæ Talentum
...nt) pœnitentiam. Ita scil. ad verbum græca interpretari licet, quæ latinis
...sic sonarent: Tanti pœnitere non emo. Argutum sanè, vel ipsâ invidiâ
... dicterium. Et si me lumi vestri, Symachi oculissimi, non fallunt, admodũ
...dos vos video cognoscendi, ecquânam occasione ductus in talia erupert verba
...ator. Arrigite igitur aures Pamphili et audite. Navigaverat Demosthenes
...ando Corinthum famâ formosissimæ meretriculæ Laidis, ad quam ditissimi
...q; Adolescentes ex Græciâ confluebant, fortè allectus, ut et ipse famosâ illius
...re potiretur. At verò, cum Lais pro sui copiâ stipularetur Drachmarum
...m millia, hic ipse cùm mulieris petulantiâ, tum magnitudine precij deterri-
...ntem mutavit atq; respondit: tanti se non empturum, cujus postea pœnite-
...posset. Habetis occasionem dicti, cujus omninò hic est sensus, quod malum
...dinosum tale sit, cujus nos statim pœnitere possit. Accipite nunc quæso sine
...is verborum amfractibus pœnitentiæ hujus caussas, ut scire possitis omnes,
... pœnitentia libidinosum subsequatur malum. Sunt quidem haud pauci, qui
...ationem fœdasq; libidines licitas plane esse, nec puniri unquam debere
...ntant, indeq; pro peccato haberi nolunt quod vulgò fiat. At vero, dicite
...os mihi, Symachi, quem impietatis hoc genus in Ecclesia Christi locum habe-
...re possit. Ecce enim, repugnat, repugnat disertis verbis Sacra Litera. Audi-
...amini hic Moysen: is enim scortis et scortatoribus plane nullum locum in Dei
...populo permittit; sed expressè ait, utrisq; nullam partem in gente suâ supereri.
...Et rectè quidem sentit: Peccat namq; Scortator in Deum Patrem, utpote
...cujus severissimum mandatum lubens volensq; violat, imaginemq; ipsius conspurcat:
...Peccat in Dei Filium, utpote cujus Sanguinem, qui nos emundat ab omni im-
...puritate, pedibus conculcat hunc ipsum sibi ipse reddens perniciosum: Peccat
...et in Spiritum S., utpote cujus templum novis sordibus contaminat gravis-
...simum in eundem committens peccatum. Exclamo proinde justo zelo percitus:
O malum omnium malorum pessimum! O malum, quô nullum fœdius, nullum
...detestabilius, nullum abominabilius coram Patre, Filio et Spiritu S.
...esse potest! Peccat tamen Scortator non tantùm in SS. Trinitatem,
...sed et in ipsius, quam in hac terrâ alit, Ecclesiam. Quidni verò in Eccle-
...siam Christi peccaret? Est sanè Ecclesia Sponsa Domini, quæ ab omni ma-
...culâ pura atq; sancta esse debet; qui verò suâ spurcitie labem ei affri-
...cat, tantum abest, ut is q[uasi] d[...]iter peccet, ut grande potius scelus com-
...mittat. Peccat et juxta hæc Scortator in ipsam rationem. Et quidni?
Fit enim Scortator nimiâ suâ lasciviâ, ut horrendâ metamorphosi

fiat brutum, ne dicam, quod non rarò ipsis brutis fiat deterior: Specie quidem videmus hominem, si scortatorem videmus; re verò ipsâ ad vitam pecuinam nihil praeter ungues leonum, dentes luporum, ventres boum, cervorumq; cornua desiderat. Peccat porrò scortator quivis in suum ipsius corpus. Et quidni? Non enim tantum illud dehonestat, sed morbis quoq; foedissimis incendit. Ob oculos ponite vobis scortatorem, falsus sim, ni pene innumera morborum in illo deprehendatis genera. Qui fornicarijs se jungit, eum haereditant vermes, extollitur in exemplum majus, et tollitur de numero viventium anima ipsius, inquit ipse ter opt. max. Deus. Peccat et hoc malum in rem familiarem. Et quidni? Eandem enim totam exhaurit, etiamsi Croesi vel Midae abundaret opibus, etiamsi Caesarum gazis scateret. Vellem in hanc rem Exempla producere quamplurima scortatorum, qui ad extremam tandem paupertatis lineam redacti habentur, nisi quotidiana satis loqueretur Experientia. Quare pergo abhinc, et ad aliud Confirmationis membrum (Argumentum) transeo. Ita enim est, quod scortator ipse in suam peccat famam. Et quidni in eandem peccaret? Ecce enim totam eam prostituit, quum tamen ipse sciat, quod altera post mortem sit vita, cumq; eadem pari passu ambulet. Nunquam sanè perpendit altius secum scortator, quid vulgatum velit Distichon:

Omnia si perdas, famam servare memento,
Quâ semel amissâ posteà nullus eris.

Unde et nihilominus scortator peccat in sobolem. Dehonestat namq; eam, et execrabilem relinquit, ut non nisi pro maledicto semine ab omnibus Bonis habeatur. Quid tandem? Peccat et ipse scortator (quod omnium gravissimum, imo et miserrimum) in animae salutem. Reum namq; se facit aeternae damnationis, nisi justo tempore resipiscat. O scortationem malum omnium malorum pessimum, utpote quae non modo temporales; sed et aeternales secum trahit poenas! Quis ergò non eam cane pejus et angue vitaret, irreparabile animae damnum, in quod omnes incurrunt cum suis scortis scortatores. Ne verò molestus forte vobis sim sterili hôc sermone meo, transeo ad Tertium Oratiunculae meae membrum. Firmissimâ autem spe silentij vestri fretus iterum à Vobis contendo, ut porrò mihi balbutienti benignas praebeatis aures. Ecce enim ordo sermonis mei nunc suadet, ut consilium vobis, Suavissimi Symmachi suggeram, quomodo scortatio semper à vobis vitari possit. Volo autem ante omnia, ut damna et incomoda, quae dulce hoc malum affert, ante oculos ponatis: et cogitatis praeprimis foedissimam corporis damnationem, quâ fugantur Angeli, accersuntur Diaboli, infernale acceleratur supplicium. Quid verò cogitatio haec ad firmius

[...]tibus vestris inhaereat, aspicite heic quaeso laudatissimum Heroem Her[cu]lem. Is, licet fortissimus Graeciae esset Heros, heroicisque suis virtutibus maxi[...]rer saepissime gessisset, simul tamen ac ad Omphalen venit, animum prorsus [...]it, et tam abjecto coepit animo instar servi servitutem servire Omphalae, [...] illius jussu fusos ac lanas, et quidem illis manibus, quibus totidem por[...] subegerat, tractare haud renueret. Aspicite juxta hunc et ultimum [...] Assyriorum Regem Sardanapalum, qui tam misere effoeminari coepit, [...] luxuriae suae frena laxasset, ut muliebri indutus habitu foeminas omnes [...] anteiverit, interque ipsos scortorum greges nere haud erubuerit. O igi[...] mollitiem omni mollitie molliorem! Sed a diverticulo ad rem! Ecce enim [...] et heic volo, ut vitetis Ebrietatem matrem omnis malitiae saevissimam: [...] ut vitetis otium: pulvinar enim est Satanae. Nostis, quid communi circum[...]tur versiculo:

Otia si tollas, periere Cupidinis arcus.

[...] et ipsi, unde et cur Aegisthus adulter factus. Sic namque Poëta:

Quaeritur Aegisthus quare sit factus adulter?
In promptu causa est desidiosus erat.

[...] praeterea, ut colloquia et commercia prava vitetis. Et quidni illa summis [...]vitaretis? Verum namque et hoc est, quod dudum didicistis:

Improba corrumpunt sanctos consortia mores.

[...]que volo, ut vitetis vitandis Spiritum Castitatis invocetis. Hunc, hunc [...] malum libidinosum effugere velitis, invocetis jubeo: jubeo ut vos eidem [...] vestris precibus commendetis. Illi enim

Orent, casta legant, jejunent, otia vitent
qui servare volunt corpora casta DEO

Quod si itaque dulce hoc malum circaeo quasi more ex hominibus beluas faci[...]at, omnis generis scelera atque flagitia impellat, consilium sanae ratio[...]ni impediat, ipsi rectae rationi sit inimicum, mentis aciem tollat, cum vir[...] vel plane nullum habeat commercium, vos imprimis ejusdem mali illecebris [...]fugite, et Venerem ceu pestem fugite, qui Musarum in Castris stipendia fa[...]citis, inque doctos, eruditosque viros aliquando evadere discupitis: E contrario [...] Castitatem prae caeteris virtutibus sectamini. Haec, haec siquidem juxta [...] Cyprianum ornamentum est nobilium, exaltatio humilium, nobilitas ignobi[...]lium, pulchritudo vilium: Solamen moerentium, augmentum omnis pulchri[...]tudinis: Decus Religionis, minoratio criminum, meritorum multiplica[...]tio, Creatoris omnium DEI amica. Sic, sic utique fiet, ut nunquam vos [...] alicujus poeniteat libidinosi facti, sed semper DEO, semper Angelis, sem[...]per omnibus Bonis grati sitis et accepti.

Casta DEUS mens est, castâ vult mente vocari,
Et castis precibus pondus inesse jubet. S.

Erdmann Fridericus
Bergerus
Sora-Lus. S.

N

Oratiuncula secunda
ad
Dictum Demosthenicum:
Non emo decem millibus drachmarum poenitentiam.

Exordium.
l. sed an ultro
ff. de negot. gest.

Sufficit, Symmachi suavissimi, bene cepisse, licet diversus se-
cutus sit effectus. Canonem hunc, quem ex jure civili petitum hic
transfero, non minus apte quam vere ad naturae nostrae corru-
ptionem applicare possum, quippe quae tam corrupta est atque
depravata, ut saepissime non tam illud, quod utile quam
quod jucundum, cupiat, sibi ubique persuadens, quod omnino suf-
ficiat bene cepisse, etiamsi diversum secuturum effectum sci-
at, indeque ipsa non tam effectum plerumque perniciosum, quam
actum quendam dulcem admodum et jucundum considerat et expen-
dit. Certe non opus hic est, ut anxie in exempla in-
quiram siquidem intempestivi amatores satis superque
exemplo nobis esse possunt: hi enim dulce malum non
tantum pro parata pecunia, sed saepe etiam cum damno va-
letudinis imo ipsius vitae sectantur. Ita scil. non exigua sunt

Vid. Damhouder. in prax. Rer. Crim. c. 93. sub Rubr. fornicat.

quae ex malo hoc, scortationem puto, toti corpori inferuntur in-
commoda, unde et Hippocrates scortationem parvam Epilepsi-
am esse pronunciavit alicubi. Quid? quod Andreas Tau-
stelius sequenti id expresserit disticho:

Tristis et est morbi species horrenda caduci
Quum jacet exanimis post sua facta venus.

Aliis autem modis imo et plane miseris nocet scortatio

id. ibid.

hominis cerebro, inque totum corpus per quendam ~~corp~~ per
quasi rivulum varia mala derivat: ne dicam quod memori-
am obtundat: intellectum hebetet, judicium absumat.

Propositio.

Ne igitur et nobis eadem, qui politioris literaturae studia
veneramur, hac praeprimis aetate, qua animi nostri

moller

molles adhuc et fluxi dolis haud difficulter, teste Sal- — *Sall. Sedit. Catil. c. 14.*
lustio, capi soleant, incommoda contingant, haud abs re fo-
re puto, si jussu Excellentiss. DN. M. CHR. Furcij in-
cluti, ad Nissam Praesidis, Demosthenis illud paulo accu-
ratius sub acrioris judicij incudem revocem, fusiusque de-
inceps tractem quod ap. Agellium legere licet his verbis: — *Agell. Noct. Attic. l. 1. c. 8.*
Nemo decem millibus drachmarum poenitentiam. Vel
plane equidem neque quicquam magis in votis haberem, quam
ut sermo mihi flueret amoenus auribusque vestris accommodatus.
At vero sicuti ijs, qui e tenebris et longo situ ad solem
subito producuntur, caligat acies, et praestringuntur oculi;
ita et mihi evenit, qui nescio quo subitaneo motu per-
culsus prodeo ad vestrum conspectum. Certe enim si propriis
metus exercitatissimam quoque eloquentiam debilitat (ita — *Tac. l. 3. Annal.*
referente celebratissimo nullius seculo tacendo Historico Cor.
Tacito) quid mihi expectandum censeo, qui plane sum
nullus in dicendo? Ad vestram proinde amicitiam quasi
ad aram quandam confugio eandemque imploro ut faciles an-
cedant aures. Quoniam autem sine DEO non armis — *l. 1. in pr. C. de vet. jur. enucl.*
nec ingenio confidendum; humanaeque fragilitatis opera — *Zobelin. in not. ad prologum Spec. Saxon.*
procul dubio sunt vana, nisi, juxta effatum Zobelini, omni-
potentis DEI suffragio solidentur; quum item sine
DEO omnis in literarum studijs peregrinatio miserabilis sit
pererratio, ut alicubi non minus vere quam scite loquitur — *Baud. Orat. 1.*
supremum illud, juxta Baudium, decus et illustre li-
terarum sidus, Josephus Scaliger. Quum denique in omni- — *Scal. Exerc. 359. Sect. 1.*
nimis quoque rebus divinum, juxta praeceptum Boëthij, — *Boëth. l. 3. de Consol. Philosoph.*
praesidium debeat implorari, utpote quo praetermisso
nullum rite fundatur exordium. Ego nunc etiam vene-
randi illius Romani Imperij Capitis Legumque Civilium

Const. Deo Auct. §. 2. ff. de concept. digest.

Const. Tanta in pr. de Confirmat. digest.

Restauratoris D. Justiniani, qui ipse in tot voluminibus juris antiqui in unum Codicem redigendis more sibi soli-to ad immortalitatis respiciebat praesidium, summoque Numine invocato Opt. Max. DEUM Auctorem totiusque operis praesulem fieri optabat, exemplum secutus id unum in votis habeo, ut digna mihi frequentissimo hoc Auditorio contingat Oratio. Fiat, ὦ δέσποτα, fiat, fiat, amen.

Expositio.

Verumenim verò ut ab ovo, quod dicitur, rem ordiri videar, vos accipite Symmachi in hoc tractatio-nis limine dicti occasionem. Accipite, accipite illam, ut

Agell. l. 1.

apud Agellium expresse legitur. Lais Corinthia ob elegantiam venustatemque formae grandem demerebat pecuniam: conventusque ad eam ~~[illegible]~~ ditiorum hominum ex omni Graeciâ celebres erant: neque admittebatur, nisi qui dabat quod poposcerat. Poscebat autem illa nimiam quantitatem. Unde et illud Graecum natum adagi-um: οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἔσθ' ὁ πλοῦς: quod frustra iret Corinthum ad Laidem, qui non quiret dare quod posceretur. Ad hanc Demosthenes clanculum adibat, et ut copiam sibi faceret petebat. At Lais decem mille drachmas poscebat, quod faciebat nummi Romani denariûm decem millia. Quid autem Demosthenes ad hoc? Is hâc tali petulantiâ mulieris atque magnitudine ictus expavidusque avertebat iter: et discedens, ego, ajebat, tanti poenitere non emo. Lepidiora sunt Graeca ipsa quae dixisse fertur: οὐκ ὠνοῦμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν. id est

…ere decem millibus drachmarum poenitentiam. Ecce,
…Symmachi dilectissimi, occasionem dicti; quod vero eo
…a scortatione vos abstineatis, ecce ego horrenda atque
…issima, quae ex illa oriuntur, in medium hoc proferam
atque exponam incommoda, nullus dubitans, fore, ut mereti-
…cum cellulas posthac ceu loca omnium pestilentissima vite-
tis. Quid enim? nonne mala culpae sunt quae accelerat
Scortatio? nonne et mala sunt poenae, quae ipsa sibi juvenis scortatio
accersit scortator? Peccat, peccat utique in DEUM Patrem,
peccat in DEUM Filium, peccat in DEUM Spiritum Sanctum.
In DEUM Patrem peccat, quia mandatum ejus violat, et
conspurcat ipsius imaginem: peccat in DEUM Filium, quia
conculcat ipsius sanguinem, quo ablutos vult nos ab omni
iniquitate. Peccat et in Spiritum S. quia templum
ipsius foedissimis contaminat sordibus. Nec minus peccat scor-
tatio in Ecclesiam: labem namque ei affricat, ut nequaquam
Sponsa Domini sancta et ab omni macula pura audire pos-
sit. Quid? quod et peccet scortatio in ipsam hominis rati-
onem: eam namque efficit brutam et belluinam. Facit
namque ut homo virtute et probitate deserta desinat esse
homo. In belluam etenim tunc vertitur, ait ille qui in mora- Boëth. l. 4. de Consol. Phil.
libus nulli facile cedit. In corpus propterea peccat scor-
tatio: hoc n. morbis foedissimis incendit. O quanti sunt mor- id. l. 3. de Consol. Philos.
bi, idem exclamat Boëthius, quamque intolerabiles dolores,
quos solet afferre corporibus scortatio. Ita scilicet immo-
deratiori praeprimis veneris usu qui peccant, plerumque e
judicio religiosi Justitiae Antistitis Damhouderii laborant Damhoud. in Prax. Rer. Crim.
defluxionibus variis ac continuis, defluvio pilorum et c. 93. de fornicat.

capite, palpebris, meatu, alijsq corporis partibus: dein de gravedine, tinnitu aurium, lippitudine oculorum, dolore dentium, tremore, paralysi, Epilepsia, Apoplexia, podagra, chiragra, Arthritide, ischiadica passione, Phocaticis, item Hectica, adurente causoide, febribus et peste; nec omittam Hydropem, cholicam, phtisin, tussim, variasq Scabiei species, lepram, morbos Melancholicos, passiones vesicæ, Gonorrheam, Satyriasim, Priapismum. Adde huc Alopeciam, sputam sangvinis, morbum Gallicum seu luem Hispanicam. Sic et immaturam producit senectutem, et vi quadam adhibita cogitatu citius terminum vitæ fatalem proscindit illicita et freqvens Scortatio. Scortatio item crumenam evacuat: Redigit hæc namq non raro divitem (quod tangit Rex sapientissimus Salomon) pudendam ad inopiam et præter omnem spem atq intentionem ignominiosam paupertatem accelerat.

Proverb. c. 6. v. 26.

Famam juxta hæc quæ tn. est inæstimabilis, cumq vita pari passu ambulat, prostituit Scortatio, facitq ut sinistra ubiq de homine ferant homines judicia. Peccat item Scortatio in sobolem: eum namq dehonestat et execrabilem relinquit. Venus siquidem illicita tam est exosa, ut nobis e Lansij judicio non tantum viam ad honores literarios alicubi, sed et in opificijs exercendis libertatem, qua legitime nati fruuntur, plerisq in locis intercludat. Expediti quoq juris est dignitatis portulas regulariter non patere spurijs, ut censet Arumæus; rationem addit Mynsingerus, eo quod a multis pro infamibus haberentur. O atrox igitur et horrendum vitium! o vitium detestandum, ad Garamantas usq et

Indor.

per text. in 6. si in duabus Dt. R. J.

Lans. Orat. pro Germ. p. m. 80.

Arumæus Tr. de jur. publ. p. 956. ex l. generaliter ff. spurijs ff. de Decurionib. l. honor ff. de honorib. ff. mun. et honor. Mynsing. cent. 4. observat. 31.

[..]di relegandum, caneque pejus et angue vitandum! Tandem quod
[..]ndum quidem omnium gravissimum, Scortatio hominem in æter-
[..]m præcipitat damnationem, nisi justo tempore resipiscat. Etenim
[..]uti fumus apes in fugam conjicit, ita hæc lasciviæ spe-
[..]es omnem Deitatis benedictionem annihilat; justitiam divinam
[no]n tantummodò ad infligendas pœnas temporales, verum etiam
[ni]si fiat resipiscentia, in impœnitentibus ad extremi supplicij ad Gal. 5. v. 19. segq.
pœnam in omnem æternitatem duraturam justissimo zelo
provocat. Audiamus, quæ præmissæ fornicationis et aliorum
[vi]tiorum enarrationi subjicit electum illud DEI organon D.
[Pa]ulus. Sic autem ille: Qui talia agunt, inquit, Regnum DEI 1. Cor. 6. v. 9.
non possidebunt. Quis ergò iterum non mecum exclama-
bit: ô vitium diris omnibus devovendum! ô vitium abomi-
nandum, execrandum, detestandum! Unde non imme-
ritò in omni Republ. benè constituta eliminata habentur
lupanaria, utpote quæ nullo sub prætextu aut specioso
titulo tolerari possunt. Neque movet me ~~esse~~ heic quod sint
aliqui, qui, ut suæ libidinis stimulis patrocinentur, fornicatio-
nem naturale peccatum esse contendunt, parumque per se ha-
bere mali, imò et à peccatis mortalibus longè recedere
clamitant, cùm insito quodam stimulo et naturæ instinctu
ad venerea proclives simus: ea verò quæ ex natura no-
bis inhærent, nec laudibus, nec vituperijs ullis indiga depre-
hendantur. Ex quo etiam principio eò malitiæ hi Pseu-
dopolitici procedunt, ut absque damno æternæ salutis, di-
vinaque permissu fieri posse "Scortationem" anxiè defendant, malè admodum et
per violentam detorsionem Locum Oseæ huc traben- Os. 1. v. 2.
tes. Cùm tamen ibidem Dominus non fornicari, sed mu-
lierem quæ anteà quidem fornicata "fuerat", legitimo matrimonio sibi
[jung]ere, et in eodem conjugio ex eâdem muliere liberos suscipere

Conrad. Dieteric. in Institut. Catechet. Explic. Sext. Præcept.

jubeat. Hi liberi fornicationum dicuntur, non quod per fornicationem geniti, sed ob matrem à termino à quo fornicatricem dictam. Ad κόρακας, ad κόρακας cum istâ pestilentissima doctrinâ. Quomodo enim sine mor-

† Text. ad Gal. 6. v. 19. sequ.

tali peccato fieri posset, quod è diametro pugnat cum Ju-stitiâ divinâ? Scio equidem, esse quoque magnos viros, interque hos illustriores Politicos, qui ad majora mala evi-tanda, praeprimis ut adulteria intermittantur, utque ho-nestissimarum foeminarum stupra avertantur, pro Lupa-naribus concedendis acriter pugnant. Ne dicam quod il-lud omnino de Arcanis Rerumpublicarum esse afferat Arnol-

Clapm. l. 4. c. 19. de arcan. Rerpubl.

dus Clapmarius. Sed cum pace tantorum virorum illud unicum repono: Mala non sunt facienda ut in-

Rom. 3. v. 8.

de eveniant bona. Quod ipsius Veritatis divinae ef-fatum meritò praeponderat humanis rationibus. Porrò nec incognitus est mihi Ethicorum Canon: Inter duo mala minus malum est eligendum. At verò recipit limitationem suam et explicationem Canon. Nam disting-vendum hic inter malum poenae et inter malum culpae. Np. inter duo mala poenae, delinquenti optione datâ, pro animadversione rotae aut incendii, non incommodè poe-na gladii aut alia poena mitior eligitur: at inter duo mala culpae neutrum est eligendum: utrumque rejiciendum, utrumque improbandum. Longius excurrere hic possem atque fusius jam demonstrare, quod jure meritoque suo meretrices ex-

Petr. Heiden: publ. judic. c. 2. concl. 1.

pellendae sint è Christianâ Republ. non secus ac cadave-ra amoveri solent foetida, quae contagione et visu sana inficiunt corpora; nisi ad finem depreperarem, ut ultimo loco habeatis consilia Symmachi mellitissimi, quorum bene

scortatio vitari possit. Consideretis autem ante omnia
totidem incommoda, quae in medium protuli, omniq;
dio caretis, ne in retia meretricum incidatis, quae exponunt
tidiè, ut capiant improvidam Juventutem. Sedulò prae-
caveatis jubeo, ne et in mulierum amplexus facilè in-
datis. Maximè autem aeternae salutis periculum vobis ob
culos ponatis volo, et cane pejus et angue fugiatis ebrie-
tatem, quippe quae omnium vitiorum fomes ac nutrix est. Omni — c. ante omnia Distinct. 35.
opera ac studio vitetis otium, pulvinar Satanae, sua-
Aqua sanè, si sistitur cursus, putredinem attrahit et pe-
foetore imbuitur: ignavi quoq; omnesq; illi, qui post Va-
volitant templum, cum nullis aliis aut honestarum ar-
exercitationibus ab otio detineantur, miserrimè ~~cor~~ cor-
rumpuntur, vel planè juxta illud Poëtae:

Cernis ut ignavum corrumpant otia corpus,
Ut capiunt vitium ni moveantur aquae.

Laudo proinde Majores nostros Allemannos verè Germanos,
qui perdendâ inertiâ languentibus et civium alimenta ve-
lut in alvearijs fuci depascentibus, quales Bodinus describit — Bodin. l. de Republ. c. 5.
publicam infamiae notam inurebant, coeno nempe ac palude — Tac. de morib. Germ.
teste Tacito, injectâ insuper crate eos mergebant. Quid
porrò? Ut omninò et meretricum colloquia atq; commercia
fugiatis, moneo. Meretricum n. labia favum — Boëth. c. 2. de Discipl. scholar. desumpt. ex Prov. c. 5. v. 3.
distillant, sed absynthium ejus novissima subministrant, sunt
verba Boëthij. Plurima remedia non addo. Pulcher-
rimè ab Ovidio duobus libris tradita habetis: Unde et ipse
ibidem:

Siquis amat, quod amare juvat, nec turpiter ardet:
Gaudeat, et vento naviget ille suo.
At siquis malè fert indignae regna puellae,
Ne pereat nostrae sentiat artis opus.

Quare si quis vestrum velit illa remedia cognoscere, ipsum Nasonem adeat et Libros Eroticos perlegat. Is namque ut amare docuit: ita fideliter remedia contra intempestivos amores tradidit, quibus profecto maximè opus habetis. Nam canit fistula ad decipiendos simpliciorum animos dulce. Sunt in meretricibus vel sexcenta lasciviæ instrumenta psallere et saltare elegantius solent quam necesse est probæ, ad exemplum Semproniæ, attestante Sallustio.

Sall. Conjurat. Catil. c. 25.

Epilogus.

Clauderem nunc sermonem, nisi superesset quod vobis consulendum. Consulo igitur ut et sitis castitatis studiosissimi. Esto autem vobis exemplo Cæsar Imperator Maximilianus Imus, qui inter alias dotes fuit corporepulcherrimus, sed ita verecundus à conspectu aut contactu, ut nemo vir aut foemina eum viderit nudum aut retectum. Subducebat se furtim aquam fusurus, ad lectum iturus, ne cubicularium quidem ad exuendum, deponendum, collocandumque se admittebat: adeò ut nulla virgo magis teneri pudoris unquam fuisse videretur. Insuper Testamento cavit, caligas et feminalia mortuo sibi indui: ut et tunc cura pudoris esset, cum jam non amplius esset in vivis. Arripite, quæso, si quid aliud adhuc superest, cujus vos in hoc sermonis calce commonefaciam, exemplum hoc, nec et minus imitamini, quod in sacris habetis, exemplum castissimi Juvenis Josephi. Sic, sic fiet, ut nunquam vos facti alicujus poeniteat libidinosi: propriis ubi spiritum castitatis implorabitis, ut studium castitatis in vobis accendat atque conservet. Sed claudo

Cuspinian. in Maximil. Lips. in monit. Polit. l. 2. c. 17.

— rivos nam vestra satis jam prata biberunt.

Elaboravit
Gottofredus Rotsius
Sagano-Silesius. Vale!

AD SENTENTIAM ETHICAM IX. PINDARI

quæ est:

Φιλέει ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολούειν,

Amat Deus eminentissima quæq; deprimere,

ORATIUNCULA prior.

VAH! QUÆ, QUALIS AC QUANTA AB IPSIUS MUNdi incunabulis mortalium in orbe magno hoc mundi theatro semper fuit, inq; in dies usq; est stultitia atq; malitia! Certè, nisi supremus ille rerum omnium Arbiter suam interponeret autoritatem, nescio quò tandem illa sit desitura. Verum
O homines, homines, quæ vos dementia cepit!
O miseri inq; dies ultra miseri
Omnes! Qui de se magnifice sentiunt inflati
Ignorant enim illi suam conditionem. Quod si recordarentur se esse, & sophorum apicem, senecam, imbecillitatis imaginem, [illegible] trutinam, fortunæ ludibrium; imò si cogitarent severissimum [illegible] Vindicem DEUM Ter optimum Terq; Maximum omnes superbientes deq; solio ipsos deturbaturum esse, non fieret utiq;, ut tam fastuosè cristas tollerent. Et, nisi Deus ejusmodi superbos homines toties inetorto misericordiæ suæ aspiceret oculo, pariterq; illis secundum immensam suam φιλανθρωπίαν atq; benignitatem parceret; minimè [illegible] non esset, si extemplò perirent. Quare non [illegible], multò minus ineptè superbiæ poenam ipsi etiam Poëtæ nobis figmentis et fabulis suis ob oculos ponunt. Comprimis autem hoc facit ingeniosissimus Poëta Ovidius Libri 1. Metamorph. fabula V. Ibidem enim de Gigantibus, qui non solum corporis magnitudine præcelluisse viribusq; invictis fuisse dicuntur, verum etiam terribili [illegible] aspectu, capillis è capite promissis, barbâ prolixâ pedibusq; serpentinis incessisse finguntur, ipse fabulatur, quod tanto superbiæ tymo inflati fuerint, ut adversus ipsum etiam Jovem cæterosq; Deos arma arripere haut erubuerint. Montes scilicet montibus imponentes viam sibi muniisse eos tradit, ut coelo Jovem detraherent.

Nat. Comes p. 195.

serent. Sed ô quas ob superbiam et malitiam suam incurrerunt Superorum poenas! Jupiter maxime ille ἀνδρῶντε θεῶντε πατὴρ desuper hoc amans, Gigantes illos coelestibus fulminibus ictisse, montesque in varias orbis partes disjecisse fertur. Nempe ut Ovidius supra citata canit fabula:

Ovid. L. 1. Metamorph. fab. 5.

Neve foret terris securior arduus aether,
Affectasse ferunt regnum coeleste Gigantes,
Altaque congestos struxisse ad sidera montes.
Tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
Fulmine, et excussit subjectam Pelion Ossae.
Obruta mole sua cum corpora dira jacerent,
Perfusam multo natorum sanguine terram
Immaduisse ferunt, calidumque animasse cruorem:
Et ne nulla suae stirpis monimenta manerent,
In faciem vertisse hominum. sed et illa propago
Contemptrix Superum, saevaeque avidissima caedis,
Et violenta fuit: scires è sanguine natam.

Eandem et Libro Fastorum V. sed concisius Naso repetit fabulam, quum succinit:

Terra feros partus immania monstra Gigantes
Edidit, ausuros in Jovis ire domum.
Mille manus illis dedit: et pro cruribus angues:
Atque ait, in magnos arma movete Deos.
Exstruere hi montes ad sidera summa parabant
Et magnum bello sollicitare Jovem.
Fulmine de coeli jaculatus Jupiter arce
Vertit in autores pondera vasta suos.

Consentit cum ingeniosa et celebri de Titanomachia, ut Graeci vocant, fabula ex asse, quod de superborum ruina apud Atticum, Graecaeque facundiae et honore praestitum virum, Herodotum in consultatione Lib. de bello Graeco VII., quem Polymniam vocat, legere licet. Sic enim Artabanus Regi Xerxi copiis et opibus suis nimium confidenti:

Φιλέει ὁ Θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολούειν. i.e.
Solet Deus eminentissima quaeque deprimere.

Homin

Horum verborum veritas, quanquam per se firmissimo stet talo, ita ut ne-
mo illam facile in dubitationis aleam revocare ausit, Ego tamen jussu et
voluntate Excellentissimi Dn. Praesidis Lycei nostri, cujus autoritas
apud me semper fuit, est eritque maxima, ordineque, qui hucusque obser-
vatus, ita ferente, Cathedram hanc perorantium conscendere nullus dubi-
tavi, eundem sensum paulò altius rimaturus ac paulo fusius in-
spectum illustraturus. Dum autem id, non ut
debeo, sed ut pro ingenioli mei modulo possum facere aggredior, à Vo-
bis, Symmachi dulcissimi, peramanter et officiosè peto, ut et mihi
eandem, quam aliis huc usque ex eadem perorantium cathedrâ ver-
ba facientibus attentionem et benevolentiam concessistis, concedatis, ingenii-
que mei tenuitatem inque dicendo imbecillitatem vestro favore ac aequi-
tate sublevetis.

Equidem ne in immensum pelagus verborumque flumen me immittam, ec-
ce rem ipsam sine ullo verborum apparatu aggrediar, paucissimis pri-
mum dicturus ob quas praecipuè causas Deus Ter optimus Terque
Maximus omnes nefando Superbiae typho tumescentes deprimere atque de
solio deturbare soleat. Video namque vos, Symmachi suavissimi,
nisi me nunc per omnia vestri fallunt oculi admodum istius divinae vin-
dictae causas cognoscendi cupidos. Dicite autem hic quaeso mi-
hi equid Vobismetipsis videatur de hac re? Annon ita est quod vel
propterea homines fastu Africano turgentes, deprimantur, quoniam in ipsum Deum, omnis
boni datorem verumque conservatorem ingrati sunt et impii? Ecce enim
Deo Creatori suo illi neque suum tribuunt, neque huic pro acceptis benefici-
is debitas agunt gratias; quin potius fruuntur ad suam libidinem iisdem
abutuntur. Sic igitur ingrati homunciones sunt, imò in-
gratissimi omnium bipedum Superbi. Jam autem quid

Homine terra ejus ingrato creat?

Ita quaerit Ausonius, sed respondet huic togatae Philosophiae magister, Se-
neca, idque facit his ferè verbis: Sunt homicidae; tyranni, fures,
adulteri, sacrilegi, proditores: infra ista omnia ingratus est, nisi quod
omnia ista ab ingrato animo sunt, sine quo vix ullum magnum facinus
crevit. Unde et Eumenes, referente in Vita ejus Cornelio Nepote, me-

lius

lius omnino fore tuebat, si, ita ferente fortunâ, omnis bene meritis periret gratia, quam si homo ingratus in terris viveret. Quod si ergo turpis ingratitudo est in homines: vah! quanto turpior illa erit in Deum? quod si ingratus in homines magnâ poenâ dignus: quanto majoribus poenis et suppliciis ingratus in ipsum Deum erit afficiendus? Sed, ut ad ipsum superbum redeam hominem, ob oculos quaeso ponite vobis, et mecum intuemini hominem superbum: falsus sim, ni primo deprehendetis intuitu, quod totus ex fastu, ex arrogantia, ex ambitione, ex insolentiâ sit conflatus. Enim vero is ipse est, qui orbis terrarum imperium suo supercilio ut Atlante coelum niti putat. Videte modo quam fastuoso incedat gressu: quam elatis alios intueatur oculis: quam tumida (si modo loquitur) omnes prae se contemnat voce, semper illud Ovidii symboli loco circumferens:

Ovid. Lib. 6. Metamorph.

Sum felix homo. Quis negat hoc? felixque manebo.
Hoc quoque quis dubitat? tutum me copia fecit
Major sum, quam cui possit fortuna nocere.

Vel Horatii illud:

Hor. l. 2. Ep. 1. Laur. orat. pro Germ. p. m. 44.

Venimus ad summum fortunae: pingimus atque
Psallimus, et luctamur Achivis doctius unctis.

Meritò proinde exclamo: ô execrandam, ô detestandam superbiam! Quid porro? Nonne et superbi in homines injusti sunt et impii? Sunt utique. Et quidni essent? Ecce enim nihil est tam magnum, nihil tam honestum, nihil tam sanctum, quod isti homunciones non violent, nihil quod non confundant: nemo est tam bonus, quam arrogantiae supercilio tumidi injuriis et calumniis non laedant. Quid? Quod et omnia jura cum publica tum privata, quae ab omnibus inviolata sunt servanda, et quibus è societate humanâ ejectis Imperia pessumeunt atque Respubl. corruunt, illi negligant et tollant.

Laus. pro Jurispr.

Nonne et superbi in bonum peccant ordinem? Peccant omnino in eum dum ota perturbant et evertunt. Ordo omnia, ut testatur Nazianzenus, constituit et colligavit. Ordo coelestia et terrestria continet: ordo in iis, quae ratione et animo intelliguntur, locum habet. Ex ordine item, inquit Moses ille Atticus, cuncta bona prodeunt, ubi inordinata contra ordinata dissipant,

Nazianz. or. 26.

Plato IV. de LL. p. 874.

[...]ficiunt, respiciunt, consentiunt. Ordinem, inquit vir in Medicorum foro [...]issimus, Joh. Heurnig, consecuta bonaque utilis est: ataxiam habens nun- [...]. Ordinis, pergit ille, tanta est pulchritudo et divinitas, ut nihil sine eo [...] et a reprehensione liberum invenias. Heurn. de mod. stud. Medic. p.m. 595.

Sic ergo non est de la[...] [...]oppida quod evertunt, quod tollunt superbi: indeque merito suo dignas [...]bio luunt poenas. Sed sufficiant haec, quae leviter [...]breviter a me dicta hucusque fuere. Transeo abhinc ad testimonia [...] sunt tum profana, quibus sententiae meae omnino fidem faciam; [...]modo vos eandem, quam cepistis, Symmachi suavissimi, facilitatem [...]ccupitando, mihi dicenti accommodare perseveretis.

Veniemus vero, quod gravissimum, quas poenas superbi dare tandem te[...]antur, sint poenae, et sacra et profana hinc inde occurrentia, testantur di[...]. Audite quaeso meam, Symmachi dulcissimi, fontes Israëlis, [...]mirantium autem sapientissimi Regis Salomonis Proverbia. Sic e[...]nim pariter ille inter alia loquitur: Ante confractionem Proverb. c. 16. praecedit Superbia. Quibus numero quidem paucissimis, pon[...]re tamen gravissimis verbis sapientissimus ille Regum duo significa[...]vit. Primum est, quod homo rebus secundis, ad [...]am ac voluntatem fluentibus superbire cristasque suas tollere soleat. [...]ssane ita est, quod juxta tritissimum illum versiculum,

Luxuriant animi rebus plerumque secundis.

Tanta videlicet hujus farinae homines invadit arrogantia, ut alios non nisi naso suspendant adunco, et prae se contemnant: albae, quod ajunt, gallinae filios se se esse, inque ipsius Minervae sinu sedere opinantes. Comprobat id suo disertissimus Romuli Nepotum, Cicero, calculo, quum in de Amicitia aureo libello, his inter alia utitur verbis: Non so[...]lum ipsa fortuna caeca est: sed eos etiam plerumque efficit caecos, quos com[...]plexa est. Illi enim efferuntur fastidio fere et contumacia: neque quic[...]quam insipiente fortunato intolerabilius fieri potest. Quid? Quod et eo [...]spexisse gloriosissimus Heroum Praeco, Claudianum puto, intendisse videa[...]tur, quum canit:

Enim

Claud. l. 2. de Stil. laud.

Quin ipsa superbia longe
Discessit. Vitium rebus solemne secundis,
Virtutumque ingrata comes.

Unde nec inepte e Scena quasi praemonens Comicus praecipit:

Ὅσ᾽ εὐτυχεῖς μάλιστα, μὴ μέγα φρόνει. h.e.

Minus insolesce, quo magis res prosperae.

Alterum, quod verbis suis Sapientissimus Rex Salomon significare vult, est hoc, quod talis animi elatio et superbia in rebus secundis et prosperis certissimum interitus et ruinae sit argumentum. DEus namque deponit potentes et superbos de sede, humilesque exaltat. Eo et collimasse et collineasse saepius laudatus videtur Seneca, quum infit:

Sen. in Herc. fur.

Sequitur superbos ultor a tergo Deus.

Nec minus scite quidem e Graecorum Comicis ait:

Ἀλαζονείας οὐδεὶς ἐκφεύγει δίκην. h.e.

Poenam arrogantiae effugiet nemo suae.

Plura Scripturae testimonia citare supersedeo: supersedeo item profana, quae plurima sunt, huc trahere testimonia. Quin potius ad exempla me confero, utpote quae magis movent, quum Testimonia Veterum saltem nos monere soleant. Certe autem sexcenta in hanc rem, tam e sacris, quam e profanis literis proferre possem exempla, e quibus vel ipso Sole supra Horizontem nostrum iam elato, clarius elucesceret, superbos tandem et DEO et hominibus gravissimas dedisse poenas. Quoniam vero temporis angustiae obicem excurrenti mihi ponit, resque ipsa monet, ne post me diutius tempus omne praeripiam, e largissimo exemplorum penu unum saltem et alterum impraesentiarum in medium hoc proferam. Nam omnia si proferre vellem,

Sol prius oppositas perfundet lumine terras.

Interim vel unum satis luculento erit argumento exemplum, quam gravissimus Superbiae vindex ubique et semper Opt. Max. sit DEUS, quippe qui gravissime punire semper solitus superbos. Quid? Nonne et ipsi Angeli ob superbiam graviter fuere puniti? Incurrerunt omnino superbiae poenam: nam quum thronum Dei conscendere haud veriti

essent

…ent: nec dubitassent reluctari, has dare coeperunt poenas omnium acerbissi-
…mas, ut in profunda inferorum barathra detruderentur, e quibus nullus
unquam exitus futurus ipsis esset. In eundem incurrerunt Protoplasti Gen. 3.
…i poenam. Etenim cum DEO aequales, Satanae impulsu ac ductu
…ti esse vellent, pariterque cum DEO super omnia dominandi licentiam
…erent, eas hujus ambitionis poenas dabant, ut paradiso miserrime
…cti, omnibus exuerentur cum animi, tum corporis dotibus, quibus in-
…iter et abunde ante lapsum ornati et instructi fuerant. Accedit
…horum exemplum reliqui omnes, quotquot unquam fuerunt Tyran-
…nos, cristas suas nimium tollentes, miserrime tandem perierint vel mole sua
… praecipitia abeuntes. Nostis o Mei, superbum Sennacheribum una
… caesum, funestissimo suo interitu superbis exemplum novum dedisse.
Nostis Pharaonem, medio maris undis immersum: Holofernem Judithae
manibus capite truncatum: Nabuchodonosorem, omni ratione spoliatum
… omnique humanae societate remotum, luculenta exempla vindictae divinae
…isse, qua deprimi solent superbi. Eundem vindictae exemplum no-
… praebet Ozias, qui dignitate regia minus contentus sacerdotium an-
…bat. Praebet et Herodes, qui divinitatis titulos a populo assentato-
… sibi tributos alacriter amplectebatur. Hi, hi, inquam, et alii plures, quo
… quo abjectius superbia sua, et ferocissime adversus ipsum DE-
… insurgerent, insolentioribus dictis Viventem in secula lacessere ausi, neque
humanae suae conditionis atque imbecillitatis memores essent, gravissimas
…disse poenas in Sacris leguntur. Ad profanarum historia-
rum pandectas mecum evolvendas Vos nunc accingite. Ecce enim et in
…his legere licet de hoc genere exempla quam plurima. Non sine experi-
…ento sensit divinam vindictam potens ille mari terraque Monarcha Justin. L. 2. c. 12. p. m. 56.
Xerxes. Is quippe cum copiis et opibus suis nimium confisus, quatuor
millia armatorum Delphos ad Templum Apollinis diripiendum misisset,
…orsus ac si non cum Graecis tantum, sed etiam cum Diis immortalibus
bellum gerere vellet: illam totam manum imbribus et fulminibus dele-
… perdidit; ut ipse intelligeret, quam nulla essent hominum adversus
… vires. Simili modo Caligula, Domitianus, Heliogabalus aliique com-
…ures, qui sibi divinos honores deferri, simulacra sua ubique erecta ado-

rari

rari, seq; in deorum numerum referri, suae vilitatis obliti, imperiose et minaciter jusserunt, ut luculentas suae ambitionis ac superbiae poenas dederint, experti sint.

Icarus et Phaëton perierunt dum summa, relictis
Affectant, minimis; hic fluvio, ille mari.

Sed quid dilator? Consilio Oratiunculae meae vela et ad portum respicio. Vos autem, Commilitones suavissimi, habetis interim quae impraesentiarum de superbiae poena breviter ac leviter dicere volui, debui. Hausistis fere his vestris auribus causas, per quas DEUS omnes superbos eos deprimendo atq; è solio deturbando ulciscatur. Hausistis et praeter unicum, idq; sacrum, quod erat loco reliquorum omnium cùm sacrorum, tum profanorum testimoniorum, Testimonium, quamplurima exempla cùm sacra tùm profana, è quibus omnibus vel ipso liquido aëre liquidiq; apparet, quid tandem mali omnes superbi et fastuosi suo sibi jumento accersant.

Felix, quem faciunt aliena pericula cautum!

Vos, vos autem, Commilitones oculissimi respuite foetum hunc, aut primum potius hoc Satanae excrementum: Fugite, fugite hoc

Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum,

cane et angue pejus: fugite ceu pestem: fugite ceu Lernaeam hydram, cui totidem, quot amputabantur, è sanguine suo renascebantur capita. Nihil certe superbia deformius, nihil foedius, nihil monstrosius. Ex angelo enim diabolum: ex vivo mortuum: ex beato facit maledictum. Superbia, inquit antiquissimus ille Africanae Ecclesiae Antistes, Augustinus, ex Angelis daemones fecit: et ut, pergit ille, evidenter ostendam, illa ipsa est omnium peccatorum initium et finis et causa: quia non solum peccatum est superbia, sed etiam nullum peccatum potuit, aut potest, aut poterit esse majus. Contra ea commendatissimam Vobis esse volo Humilitatem: haec, haec enim est Claraevallensis Abbatis, D. Bernhardi, verbis, omnium virtutum stabile ornamentum, quod si omittatur, virtutum

[...]um istaec congregatio nonnisi est nina. Et ut vas quo profundius, eo [...]
[...]a recipit: ita unusquisque tantum accipit gratiae, quantum valet
[...]jecti animi Humilitate.

DIXI

Georgius Schoerius
Gorlicio-Lusatus.

Oratiuncula alia ad illud Herodoti:

SOLET DEUS EMINENTISSIMA QUAEQUE DEPRIMERE.

Aut prodesse volunt, aut delectare Poëtae:
Aut simul et jucunda et idonea dicere vitae.

[...], Symmachi suavissimi, Lyricae festivitatis antesignanus Horatius in egregio suo, quem [...]e Poëtica scripsit, inque salivam publicam emisit, libello, utilis verbis, significans iisdem [...]rum lectionem non vanam, non inanem esse, prout a plurimis habetur, sed potius [...] utilissimam, esse jucundissimam, quippe quae cum plurimas praeclaras sententias, tum [...]ena, fabulis intricata, offerret documenta; ne dicam, quod haud parum voluptatis [...]ila, cum omnino Poëseos studium se velut optimum animi gravioribus studiis defa[...] refrigerium habeat. Ut autem alias quamplurimas silentii peplo involvam Po[...] fabulas, ingeniosum illud Poëtarum de Gigantibus figmentum in medium hoc protraho, [...] quod unum satis luculento est testimonio, utilitatem non minus, quam jucundita[tem] maximam, hanc quidem ob inventionis elegantiam; illam vero ob documentorum [...]tantiam, Poëtarum lectionem nobis afferre. Ita namque est, quod Poëtae fingant [Gig]antes a Terra genitos, non solum corporis magnitudine praecelluisse, virtutique [...]ctis fuisse, sed etiam terribili plane affectu, capillis e capite promissis, barba pro[...] pedibusque anguineis incessisse. Id quod Naso his fere significat verbis:

Terra feros partus immania monstra Gigantes
Edidit, ausuros in Jovis ire domum.
Mille manus illis dedit, et pro cruribus angues:
Atque, ait, in magnos arma movete Deos.

[...]ipsi igitur sunt, qui, cum essent admirabili corporis proceritate, superbiae typho inflati [...] aliquando in Deos fecerunt, montes montibus ingesserunt, saxaque et ignitas ar[bores] collegerunt, ut coelo illos deturbarent. Audiamus brevem Hygini relationem. [...] ita refert: Terra res gestas adversus Titanas aegre ferens, in Phlegris Pallenes [...] anguineis pedibus eximieque crinitos et barbatos Gigantes peperit, qui saxa quercusque [...]ammatas jaculati sunt in coelum, quorum principes erant Porphyrio et Alcyoneus. [...] acre pugna haec illis ex animi cessit sententia? Deturbantne illi Jovem coelo? Tradi[...]ne illis coeleste est regnum? Minime vero. Cum enim omnis injustitia, omnisque iniqui[tatis] [...] et sceleris comes poena esse soleat, eadem et Giganteae superbiae fuit comes. Jupiter [...] illos eorum fulminis ictu perdidit, aeternisque inferorum flammis cruciandos adjudica[vit]: alii ab aliis Diis occisi, temeritatis suae et arrogantiae poenas dederunt gravissimas. [...] a lepidissima hac fabula ingeniosissimi significare voluerint Poëtae, forte quaeritis, [...]ci suavissimi: Nolite quaerere: nihil aliud enim quam misera superborum fata signi[ficare] voluere. Certe quod Gigantibus viribus suis nimium confisis, evenit, idem et superbis [ho]minis viribus nimium confidentibus, Deum ac religionem omnem spernentibus evenire [quoti]die videmus: Videbimusque et aliquando, cum apud inferos aeternis flammis cruciabuntur. [Non] ignoravit hoc Artabanus, Ethnicus alias homo, et religionis christianae plane ignarus: [...] in de bello Graeco Consultatione apud Herodotum lib: VII Regem Xerxem, cupi[...]

et opibus suis nimium confidentem, à superbia dehortans, in hæc desinit verba:

Solet Deus eminentissima quæque deprimere.

Quam apposite igitur Xerxen Artabanus monuerit, paucissimis pro ingenii modulo ostendere mihi volupe jam est. Hoc autem antequam faciam, à vobis omnibus bonarum artium et partium consecraneis, eo, quo possum et debeo (: debeo autem omni, possum tenui :) contendo opere, ut velitis cymbæ meæ vela benevolentiæ vestræ favonio afflare, quò suum, ad quem tendo, portum facilius et felicius consequatur. Causas, ob quas Deus superbos, deprimendo eos atque è solio deturbando, ulciscatur, vultis ut aperiam? Ecce earum sunt quamplurimæ: tres tamen præcipuas temporis lucrifaciendi ergò in præsentiarum tangam. Ulciscitur namque superbos Deus vel propterea præcipuè, quod in ipsum ingrati sint et impii, dum eidem honorem suum tribuunt, neque pro acceptis decenter agunt gratias. Ne dicam quod superbi et Dei beneficiis bonisque commodatis frivolè ad suam libidinem abutantur. Quum videl: oculi hominibus sint dati ad mirabilium divinorum contemplationem, superbi iisdem frivolè abutuntur, et vanitatem potius intuentur; quum aures datæ sint ad verbum Dei diligenter audiendum, superbi nequitiam potius, quam Dei verbum audiunt; quum lingua data sit ad laudem Dei annunciandam, superbi abutuntur eâ in blasphemiis evomendis; quum manus datæ sint ad operas nostras sedulò peragendas, à superbis in alieni peculii contrectationem immittuntur; quum pedes nobis sint concessi, ut iisdem ad sacra humiliter tendamus conventicula, multi superbi ab angustâ, quæ ad coelum ducit, viâ declinantes, latam illam, quâ itur ad gehennam, infeliciter vadunt, magnâque cum pompâ pereunt. Quid ergò mirum, quod ardentissimam sibi iram Dei conflent superbi, suoque jumento accersant poenas gravissimas? Ulciscitur deinde Deus superbos, quia in homines quoque injusti sunt et iniqui, dum omnia jura et officia publica ac privata confundunt. Nam, cum juxta Romanæ Suadæ medullam, Ciceronem, nulla vitæ pars neque publicis, neque privatis, neque forensibus, neque domesticis in rebus; neque si tecum agas quid, neque si cum altero contrahas, vacare officio debeat, in eoque sita sit vitæ honestas omnis et in negligendo turpitudo; tantò gravius superbi, proximum suum vix ac ne vix quidem curantes, multò minus eidem succurrentes, contra honestatem, manifestumque ipsius Salvatoris nostri mandatum peccant. Quid? nonne hic ipse est, qui nobis fraternam dilectionem sedulò inculcavit, et ad eam diligenter exercendam gravissime nos cohortatus est? Ita scil: voluntati Salvatoris nequiter resistunt superbi, ipsique, dum negligunt dilectionem proximi, injurii sunt et iniqui in homines. Ulciscitur tandem superbos Deus, quod in bonum ordinem, eum omnem perturbando, valdè peccent. Ita scil. est, quod Apostolus praecipit, ut omnia fiant κατὰ τὴν τάξιν καὶ εὐσχημόνως, h. e. secundum ordinem et decenter. Ita est quod sanctissimus Mediolanensium Episcopus Ambrosius, in Commentario ad centesimum decimum octavum inquiat: Ordinis ignorantia conturbat negotiorum naturam. Ita est, quod subscribat Attica Musa Xenophon, in hæc erumpens verba: οὐδέν ἐστιν οὕτως εὔχρηστον, οὐδὲ καλὸν ἀνθρώποις ὡς ἡ τάξις, nihil est hominibus atque utile et pulchrum ac ordo. Sed eheu! quam miserè perturbant, quam frivolè hunc evertunt, imo et planè tollunt superbi, ut solipsorum stabiliant Monarchiam. Videte superbum et considerate ipsius actiones. Falsus sim, ni ad ἀταξίαν omnes vergant: ni in ἀναρχίαν desinant superbi. Merito ergò fit, ut poenas vel propterea etiam luant gravissimas superbi, quod in bonum ordinem ipsi peccent.

Ad Testimonia abhinc transeo, quæ superborum ruinam satis abundè confirmant. Sed ne vobis molestiam creem, et tempus omne, quod alius quoque impendendum est negotiis, præripiam, paucissimis testimoniis citandis operam meam insumam. Evolvite, evolvite mecum sacrarum literarum Pandectas, inque iis præ cæteris omnibus Salomonis, Regum qui unquam fuerint, qui sunt, quique futuri, sapientissimi, consulite Proverbia. Is dilucidè enim in hæc gravissima erumpit verba: Ante confractionem præcedit superbia. Duo utique sunt, quæ præprimis hic significat Salomon: Primum est, quod homo, si bona fortuna ipsum blandis semper aspiciat oculis, aut si omnia ei ex

...m procedant sententia, efferatq plenius, et cristas erigere incipiat: Deinde significant, quod
...c domi elatiorem ruina interitusq certissimus sequatur. Audite hic optimum vitae monitorem,
...ptum Siracidem: ita n. ille decimo aurei sui libelli capite: initium omnis peccati e Superbia
... tenuerit illam, implebitur maledictis, et subvertet eum in finem. Audite et virum Deo
...m gratum Tobiam: Ita n. filio suo unico in peregrinas terras abituro, praecipit: Superbiam
...nquam in tuo sensu aut in tuo verbo dominari permittas: in ipsa n. initium sumpsit omnis
...ditio. Audite praetereà Apostolorum Primarium D. Petrum: Is n. expressis verbis au...
...ibus suis prae caeteris virtutibus humilitatem sectandam, superbiam contra eare pejus
...agne fugiendam proponit. Verba ejus inter alia sunt haec: Deus superbis resistit, hu...
...ibus a. dat gratiam. Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in te...
...e visitationis. Audite ipsam Dei genetricem B. Mariam: Deposuit, inquit, Deus su...
...s de throno, humiles a. exaltat. Audite porrò, ô mei, dum ex amoenissimis Scripturae
...s in florentissima ac jucundissima antiqua Ecclesiae doctorum ac doctorum viri
... abeo, flosculos ibidem nonnullos, in hanc rem nostram facientes, decerpturus. Ecce
...rius hic est vir sanctitate ac doctrina ad miraculum usque maximus, totiusq Occiden...
...umen clarissimum, Augustinus. Is suam de superbia opinionem sequentibus exprimit
...s: Superbia primus gradus est ad interitum: Vitium est, quo nocentius nullum, nullum
...andum magis. Excipit hunc elegantis ingenii et admirandae doctrinae Antistes
...ernardus, qui et ipse se idem sentire, horum verborum decore declarat: Superbia de
...s ad ima praecipitat, et humilitas ab imis ad alta elevat. ~~Superbia~~ Humilitas, iterum ait B.
...ilitas, homines sanctis Angelis similes facit: superbia contra ex Angelis daemones
... quae est omnium peccatorum initium et finis: quippe non solum peccatum e super...
..., sed etiam nullum peccatum aut potuit, aut potest, aut poterit esse sine superbia. Pro...
... prodiderunt Scriptores: Quare porrò arrigite aures, lampsili, et percipite, quid hac de re
...tat. Ita autem Philosophorum Philosophus divinus Plato de superbo: Superbus à Deo dese...
...s, a perturbat omnia, et paulò post poenam superbiae persolvens, sibi ipsi et fa...
...iae, et universae Reipublicae pestem perniciemq accersit. Unde nec prudentissimus Poëta
...latius superbum his verbis, metrorum vinculis sensa stringentibus compellare dubitat:

Desine grande loqui: frangit Deus omne superbum.
Magna cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur.
Disce supercilium deponere: disce cavere
Ante pedes foveam, quisquis sublime minaris.
Pervulgata viget nostri sententia Christi:
Scandere celsa humiles, et ad ima redire feroces.

...c adstipulatur hic Palingenius, non infima caveae Poëta. Is quippe de superbis ita loqui
...amat:

Nemo superbus amat superos, nec amatur ab illis,
Vult humiles Deus ac mites, habitatq libenter
Mansuetos animos, procul ambitione remotos.

...uid? quod Graeci Comici benè quidem ac sapienter uno ore clamitent omnes, clamitent
...ppli: Ἀλαζονείας οὐδεὶς ἐκφεύγει δίκην: Poenam arrogantiae effugit nemo suae.
... Testimoniis ad Exempla transeo, quippe quae magis moveant illis. Possem a. infinita,
... tempus concederet, recitare exempla, è quibus vel ipso liquido aëre liquidius liqueret,
...persos tandem et Deo et hominibus poenas dare: sed, quum modus potius quàm multitudo
... observandus, unum saltem atq alterum in medium proferam. Quid n.? nonne
...ciferum coelo ejecit Superbia? ejecit utiq. Nam cum is Deo immortali bellum inferre
... ausus esset, ecce è celsissimis coeli sedibus in crassissimam inferorum caliginem detru...
... coepit: ubi ex pulcherrimo foedissimus, ex supremo infimus, ex amicissimo Dei inimi...
...mus hodiè existit, perennis tanti Domini ac capitalis hostis: qui dies noctesq insi...
...cuiq probo, magno cum Christianae religionis damno non desinit cultori, omnes
...s atq machinas adhibens, ut in obscuras inferorum regiones secum alios rapiat.

Nonne et superbia Protoplastos, Adamum et Evam, Paradiso expulit? Expulit utiq: Etenim cum infernalis serpentis instinctu arboris vetitae fructum decerpsissent atq comedissent, ex iis, qui Deo similes se fore putabant, omnium miserrimi, ex immortalibus mortales, ex felicissimis infelicissimi, ex opulentissimis pauperrimi facti sunt homines, ipsiq coacti aeternum amoenissimo Paradisi horto exulare. Nonne et superbia Pharaonem Aegyptiorum Regem maris rubri undis immersit? immersit utiq. Cum n. ille verbum Dei auribus haurire recusaret, ac populum Dei dimittere nollet, eundem ex Aegypto fugientem persequens, posteaquam variis primum plagis exercitus esset, in mari rubro cum selectissimis copiis miserrime peribat. Nonne item superbia Sennacheribum ad incitas cum numerosissimo exercitu redegit? Redegit utiq. Nam quum superbo ore et more nomini divino maledixisset, ipsumq altissimum in Israel ad pugnam thrasonice provocasset, Angelus Domini in una nocte centum et quinquaginta octo virorum millia peremit, ipsumq tandem Sennacheribum internecioni dedit. Nonne et superbia Nabuchodonosorem Babyloniae Regem in immanem transformavit belluam? Transformavit utiq. Nam cum erexisset statuam, et eam coli voluisset, ipseq Babyloniam suam intuens superbe dixisset: Haec est illa Babylon, quam ego meis feci manibus; potestate regia abjecta, atq ab omni conversatione humana remotus, herbis tantum vitam sustinere coactus legitur. Nonne quoq superbia ex Hamanno, Regis Ahasveri Satrapa, unam in patibulo longam fecit literam? Fecit utiq: Nam, quum honoris prerogativa ab Ahasvero Rege donatus, ultro se ab omnibus adorari vellet, Mardochaeo autem, qui id nollet facere, interitum interminatus esset, in erecta cruce, quam Mardochaeo paraverat, tandem suspensus fuit.

Nec a superbiae et arrogantiae a Deo et hominibus punitae in sacra solum Scriptura, verum et in profanis historiis exempla legere licet quamplurima. Sic n. ipse memoriae prodit Herodotus, Xerxem, opibus et copiis suis nimis confisum, miserrime tandem depressum fuisse, ut justas superbiae suae poenas daret. Narrat et idem tantam fuisse Apryis, Tyranni Aegyptii superbiam, ut diceret sibi nec Deorum nec hominum quenquam regnum eripere posse. Sed superbissimus hic Tyrannus, cum regnasset quinq et viginti annis, ab Amaso strangulatus regnoq fuit exutus. Philippus autem Macedo, quum post victoriam ad Cheronam, ut sibi sacra haud secus ac Deo fierent, curasset, paulo post, luens horribilem impietatem, diem suum obiit. Quid de Heliogabalo, Romanorum Imperatore referam? Is namq quum a Senatu inter sacrificandum ante alios Deos nominari vellet, tandem impiae suae stultitiae meritas dabat poenas: a militibus siquidem tanquam foedissimus Imperator trucidabatur.

Nolo plura in hanc rem, ne vestra, Sympalaestritae mellitissimi, abutar attentione. Vela proinde contraho, et in vadum me recipio, neminem in vestro hoc consessu adfore existimans, qui Artabani sententiae non sit adstipulaturus: causas enim percepistis potiores, propter quas Deus superbos, de solio eos deturbando, ulciscatur: Percepistis cum sacrae Scripturae, tum etiam Ecclesiae, ut et profanorum Autorum hac de re testimonia: Percepistis item varia cum sacra, tum profana exempla, ex quibus omnibus vel meridiana luce clarius patescit, eminentissima quaeq Deum solere deprimere. Quod ergo unum adhuc superest, aversemini, moneo, detestamini, execremini vitium Satanicum, superbiam: Contra autem sectamini humilitatem, virtutem gratam et acceptam Deo, gratam et acceptam Angelis, gratam et acceptam hominibus. Sic, sic utiq erit, ut aliquando exaltati, sublimem feriatis vertice polum. Exaltabitur namq, quisquis se ipsum humiliabit.

Dixi

Johannes-Christophorus Heine
Sagano-Silesius.

Αλωτα

J. N. J.

Ad Sententiam Ethicam X. quae est Epicharmi: Μέμνησο ἀπιστεῖν, h. e. Memento diffidere, ORATIUNCULA prior,

Οὐδὲν γλυκύτερον ἢ ἐπιμελεῖα καὶ πόνῳ ἅπαντα, inquit Menander. Quae et ipsa proba
apud Latinorum comicos, cui Musa comica meritò palmam tribuit, ita Latinè
sonat: Nil tam difficile est, quin quaerendo investigari possit. Videtur mihi omnino
hoc quasi è tripode Apollinis Delphici, aut ex antro Cumaeo prola-
tum esset. Unde et tantam animo meo alacritatem hodiè parit, ut vires
meas, licet admodum tenues, periclitaturus, verbaque quaedam pro tenuitate
ingenioli mei, quod admodum exiguum est, ingenuè fateor, facturus in hâc
orantium cathedrâ primum compaream. Est eadem ita, quod è spon-
te meâ, d. autoritate ac ductu Excell. DN. Rectoris, (quippe cujus mandata
sine maximâ meâ culpâ praeterire nequeo) hanc dicendi provinciam
in me receperim, confisus fore, ut ap. Vos, Symmachi suavissimi, dictu
pro vestrâ benevolentiâ facilè veniam impetrem, si fortè hallucina-
tus fuero, aut in ipso statim limine impegero. Hoc tamen meo arbitrio
constatuo, nullam suaviorem reperiri posse in hâc rerum universitate Mu-
sicam, quam cordis et oris consensionem: (Quamvis et nulla dulcior har-
monia sit, quam cum lingua nihil aliud profert ore, nisi quod ex cor-
de profectum habet; unde nec ap. Homerum Achilles acerbius mor-
te eum sese odisse diffidet, qui aliud loquatur, aliud in animo clausum
unquam habeat:) Pro DEUM tamen immortalem! quoties hoc fit, ut can-
doris atque amicitiae larva bonis ac credulis imponat: ut per simulatio-
nes ac dissimulationes citius in injurias, atque calumnias prolabantur ho-
mines, quam sentiant, inprimis ubi Lingua dulce sonat, cor autem acer-
bum cogitat, ubi lingua profert blanditias, cor autem inimicitias occul-
tat, ubi prae se fert lingua benevolentiam, amorem ac observantiam:
cor autem invidiam, odium, malevolentiam recondit? Atque utinam, u-
tinam pauci hi, certisque insigniti notis forent, quibus tam impia, ne
dicam impiissima sub dulci melle latent venena, ut ab iis eo cautius
sibi cavere alii possent. Multò profectò melius, multò feliciùs res se
humanae haberent, quam fortè habent. Sed nimis (pro dolor!) ve-
rum hoc seculo est id, quod Poëta canit:

— — forme omnibus est mos
Falere: mentiri potius, quam dicere verum
Cuique placet: raros poteris reperire fideles.

Quis itaque mecum, regibus et antibus, non exclamaret? o perfidiam, vitium omnium
vitiorum foedissimum! o perfidiam, vitium damnosissimum, quo pejus nullum fore,
nullum damnosius nominari, ne cum excogitari potest! Quicquid tamen sit, cum
interim familiaris proverbio hoc seculo in mundo manet sophistica,
eam in bonam ut accipiebat aliam partem, atque sententiam significa-
re simulati quodam instituto reservarent, ut [illegible] materiis in u-

tramque partem ex tempore disputari posset: sed prout hodie in malam maxime imo pessimam partem sumitur: nimirum pro arte fallendi, qua passim incauti alii in doctrina, alii in vita decipiuntur. Tuos heic, o Comice cum latronti nomine appello manes, tuosque obtestor consopitos cineres, ut revivescas, et quod jam olim dixisti, insipientiam repetas. Ita enim Tu olim:

— in aetate hominum plurimae
Fiunt transennae, ubi decipiuntur dolis;
Atque aedepol in eas plerumque esca imponitur,
Quam siquis avidus poscit escam avariter,
Decipitur in transenna avaritia sua.

Atque hinc omnino est, quod Epicharmus ὃς παισὶ χρήσιμα εἶπε, qui pueris utilia scripsit (quemadm. de eo dicat Theocritus) nos suo jam aevo monitos esse voluerit verbis: Μέμνησο ἀπιστεῖν, Memento diffidere. Is ipse sc. nihil melius, nihil utilius, nihilque magis necessarium ipsa sapienti diffidentia esse judicabat. Dignum proinde est monitum, quod ad peculiare mandatum Excell. DN. Rectoris, peculiari Oratiuncula in hoc politissimo Musarum hospitio, amoenissimoque Gratiarum delubro a me declaretur pariterque illustretur. Priusquam autem id a me Eloquentiae Tirone fiat, summopere etiam atque etiam a vobis commilitones dulcissimi, contendo, ut Oratiunculae meae vela eo, quo coepistis, attentionis atque benevolentiae favonio impleatis, quo felicius aeque ac facilius, eodem velut subvectus ventis, portum, quem eminus jam conspicio, consequar. Existimat sane Epicharmus, studiosissimi Musarum Alumni, existimat, inquam, Epicharmus, et recte quidem existimat, quod nihil melius, nihil magis necessarium, nihil utilius prudenti incredulitate esse possit mortalibus. Et quoniam maxime bona, quoniam maxime necessaria, quoniam maxime utilis de hoc genere est incredulitas. Nemo enim imprimis exulcerato hoc seculo satis cavere sibi potest, ne decipiatur; quum fallaciarum atque insidiarum plena sint omnia: vel plane juxta illud Plauti, Qui cavet, ingentis, ne decipiatur, vix cavet, cum etiam cavet, etiam cum cavisse ratus, saepe is cautor captus est. Ea igitur omnino de causa est singulari naturae beneficio, teste Demosthene, hominibus insita, veluti custos, ac munimentum firmissimum, cum fortunarum, tum salutis est diffidentia. Quid autem? Annon sagax diffidentia hac arguit ingenium? Arguit utique. Annon arguit industrium omnibusque in rebus circumspectum hominem? Arguit utique, et monet ipsa, ne cuivis dextram, ut loqui amat Pythagoras, porrigamus, licet honoris ac fidei, amoris aeque atque benevolentiae illa sit nota. Unde nec immerito res haec prudentes hodie Reges atque Principes movet, ut arcana sua occultent, neque cum aliis ne familiaribus quidem ac consiliariis suis ea communicent, quippe qui expresse fatentur, se velle illico abjicere vestes suas, si suorum eas conscias esse consiliorum scirent. Ita sane v. diffidenter prudenter illi sunt, nec ulli facile credunt, nisi quem bene perspexerunt, nec in sua dignus sit amicitia. Monet siquidem [illegible] filiam nimiam esse credulitatem [illegible] nihil [illegible] sole hoc dari, quod plus [illegible]

plus detrimenti adferat, quam facilitas in fidendo ac credulitas. Non e
nunc hic de adulatoribus dicam, quibus, si initio regiminis sui Princeps, aut Rex
aures faciles accomodet, iisdemque credat, eo sane res venit, ut ne salus quidem
ab interitu illum prohibere possit. Sunt, sunt omnino Alexandri Magni,
Dionysii, aliorum Regum atque Principum e vetustatis monumentis exempla
satis nota. Vah! quod, quale ac quantum suo sibi jumento damnum ac de-
cus accersiverat quondam Claudius Caesar, cum libertis ac uxoribus suis ni-
mium fidens, e Principem, dum ministrum egisset, harumque libidini, pecunias,
honores, imo et ipsum exercitum concredidisset? Quid causae vero erat, ut
Chilpericus Francorum Rex, Regno suo florentissimo spoliatus miserrime vitam
ducere cogeretur? Nimia erat credulitas. Non enim ipse regia dignitate qu-
in Regnoque suo expulsus fuisset: nisi Pipino equitum magistro fidem nimiam
habuisset, ei denique Regni administrationem commisisset. Fide quidem indignus
ille judicatur, qui nemini fidit. Veruntamen si alterutra in parte peccandum,
minus malum delinquere videtur illi, qui diffidentia, quam qui credulitate pec-
cant: videntur et hi ipsi minus peccare, qui ne quidem familiarium suorum ulli, quam
qui omnibus fidem adhibent. Subsistite proinde paulisper, o Symmachi mei: subsi-
stite, quaeso, et percipite, quid hac de re sentiat, quid dicat, quid statuat optimus ille sto-
icorum Latinorum Princeps Seneca. At quid ille? Dementem sane hunc
judicat, et recte quidem judicat, qui fidem habet et exspectat omnibus. Subsistite porro,
et percipite, quid jam olim lepidissimus Amorum Doctor de credulitate pronun-
ciabit:

Nec cito, inquit, credideris, quantum cito credere laedat,
Exemplum vobis non leve Procris erit.

Menander respondisse huic videtur, qui in haec erumpit verba:

μὴ πάντα πειρῶ πᾶσι πιστεύειν ἀεὶ.
Ne omnia conare omnibus credere semper.

Possem in hanc rem alia plurima producere doctorum effata: sed obstat mihi
temporis penuria, meque ut ad alteram Orationculae meae partem
properem jubet. Utar igitur iterum hic vestra, πολυφίλτατα κάρηνα,
benevolentia: utar, inquam, ea, quoniam me in hoc dicendi genere
tam diligenter attenditis. Quid porro autem dicam? Annon diffiden-
tia haec prudens calcar inerit ad investigandum ac perscrutandum verum,
cum contra caput erroris ac deceptionis cum in doctrina, tum et in vita
communi sit credulitas? Audiamus, audiamusque hic Rom. Porticus Zenonem,

- Nil quo habuisse viro praeclarius in se
Nec sanctum magis et mirum, rariusque videtur:

Is enim cito prodit, jam olim defunctus, hodie redivivus factus in vitales has
auras prodit, et de credulitate erroris matre hoc breve nobis perhibet
testimonium: Sua quemque decipit credulitas. Vah! quoties ferventissi-
mae irae fomentum suppeditavit credulitas? Quoties multis contigit, q-
uod olim Tiberio, quod Domitiano, quod Neroni, aliisque contigisse legi-
mus, ut, cum promiscue omnibus crederent, et ebriorum quoque sermones, ac
insanientium simplicitatem auribus patulis exciperent, plurimos innocentes
fortunis modo exuere, verum et ipsa vita privare tandem haud dubita-
rint, odium inde sibi acerbum conflantes, illudque suo exemplo comproban-
tes, quod dicitur: hos, fidem illico aliis qui adhibent, aut moribus improbis, aut puer-
ili praeditos ingenio esse: neque fieri posse, ut puras illi manus a sanguine habeant,
qui [illegible] auribus praediti sunt. Quapropter error magis, inquit opportune Romanae
[illegible] Dictator, quam culpa [illegible] in optimi [illegible] [illegible] facile irre-
[illegible] credulitas. Quid [illegible] Est vero ita, quod et prudentis est
[illegible] [illegible] securitatis et [illegible], cum [illegible] nimia cre-

dulitate quamplurima propullulent pericula. Ipsa sane cotidiana rerum magistra ex-
perientia satis apte loquitur, in quae fortunarum, imo et ipsius capitis discrimina conjici-
at credulitas. Quodsi tempori non esset parcendum, ego tibi sexcenta hujus generis exem-
pla ex scriptoribus, cum sacris, tum profanis deprompta huc traherem. Unum tamen atque
alterum in medium hoc proferam, et ob oculos vobis disertis verbis ponam.
Dicite autem mihi sodes, Optimi Juvenes, quae causae fuerit, ut dominum suum Ben-
hadadum Syriae Regem Hasael interimeret? Dicite, quae causae fuerit, ut se-
cretorum notarii Mnesthei insidiis Aurelianus Imperator periret. Dicite, quae
causae fuerit, ut a Thebe uxore Alexander Pheraeus e medio tolleretur: Fuit,
fuit omnium horum, aliorumque honestissimorum casuum causa non alia, quam
nimia credulitas. Sic enim et ipse Dio, non ignorans sibi ab Calippo struc-
tas insidias, dum ab amico et hospite sibi cavere pudori ducens, periisse legitur.
Legitur et Antipater Cassandri filius, cum coena excepisset Demetrium,
et postridie et vocatus ab eo, quod puderet, fidem non habere sibi habitam,
coenatum ivisset, a coena interfectus. Plura non addo exempla, quippe quibus
citandis ob penuriam temporis nunc supersedeo, praesertim ubi nullus dubito,
quin ex modo allatis quilibet vestrum satis superque intellecturus sit, quam peri-
culosa res sit nimia in fidendo facilitas, nimia illa credulitas. Commen-
datissima interim vobis Prophetae illa admonitio esto: NOLI CREDE-
RE AMICO. Esto et commendatissimum vobis Emblema illud Christiani I
Sax. Electoris, in quo Leo (teste Masenio) insignia gentis sustinuit cum
Lemmate: FIDE, SED CUI VIDE. Cavete videlicet omnes, cavete singuli,
ut ne cuivis credulas praebeatis aures, nisi iis saltem, quorum prudentia,
quorumque probitas satis vobis perspecta jam est, ac cognita. Nostis illud,
quod in proverbio circumfertur, Πρὸς ἄλλα: Nemini fidas, nisi
quocum modium prius salis absumseris. Sic itaque quibusdam creda-
tis, velim, quibusdam non credatis. Bonis nempe fidem adhibeatis, ju-
beo, malos autem vitetis. Quippe si bonis fidem non adhibueritis, o-
mnino malis credetis, cum tamen necesse sit aliquibus saltem credere.
Sed desino fari, dumque in portu haereo, contraho vento nimium secundo turgida
vela, vos, o mei, qui sub eodem Palladis vexillo mecum militatis, orans, ro-
gans, obsecrans, ut ἐπίχαρμον illud aureum semper in animo habeatis, semper recen-
ti memoria teneatis, et ad stateram mentis id semper appendatis, sedulo caventes
ri, ne pars ea, quae tantum amicis intimae admissionis committenda est, obviis quibus-
vis narretis, inque quaslibet aures, quoquo vos urit, exoneretis, pars et carissimo-
rum conscientiam reformidetis, et, si possetis, ne quidem vobis credituri intus
promatis et secretum. Neutrum siquidem faciendum, cum utrumque vitium sit, et
omnibus credere, et nulli: sed alterum honestius dixerim vitium, alterum tutius. Di-
scite, discite proinde in hoc sermonis mei calce illud Lipsii, et tria haec vo-
bis servate, frontem nimirum apertam, Linguam parcam, mentem clausam, quo-
(sc: nullus vester semper commisit et communis erga omnes, animus externo non avis
pateat, sed velut in theca clausus habeat. Ut vero nervus apud vos sapientiae
hic Epicharmeae nunquam unquam valeat, vosipsi scitote, fore aliquando,
ut Ulysses Ajacem circumveniat, tandemque vobis metipsis, si omnibus
credideritis, dolorem, aliis risum debeatis.

DIXI

Tobias Braun
Annaberga-Misnicus.

Quod

D. O. M. A.

Oratiuncula altera
ad
Dictum Epicharmeium
Μέμνησο ἀπιστεῖν
h. e.
Memento diffidere

Quod saxum meum non ploret, qui parietes non singultiant, cum viros
optimos et sapientes optimaq; virtute praeditos à turpissima fraudis sororc So-
phisticâ circumveniri videant? Quid tu cogitas o Sol, qui om-
nia intueris et lustras; cui nulla unquam ab ortu mundi contigit quies?
Quid tu facis o Luna, quae menstruas tuas peragras vicissitudines,
cum homines tàm malitiosos, tam fraudulentos, ex meris dolis compo-
sitos, quales quidem hodie sunt Sophistae, inspicias? cur quaeso non
perdis amplam horum colluviem, alios tantum natam decipere. Date
veniam, Symmachi suavissimi, date (inquam) veniam, si in Sophisticam
hujus seculi, nec non ipsos Sophistas, versutum pecus, vehementius in-
vehar, quibus in vivis verendum est, ne omnis ubiq; mundus priscâ
candorem fidei, hujusq; velut Eclipsin videat. Quid enim? nonne
videndum est, quod exulceratissimo hoc ferreq; conclamato seculo omnia in
pejus ruant?? Maximè autem in mundo immundo hodiè valet Sophi-
stica. Sophisticam intelligite, non ut olim in bonam accipiebatur partem,
professam sapientiam, quae peculiari instituto ita docebatur, ut de variis
rebus in utramq; partem disputari posset; sed prout perversi ex hujus seculi
consuetudine in malam capitur partem pro arte fallendi, qua passim incauti
alii in doctrina, alii in vita decipiuntur. Audiamus hic de eâdem
hac de re Musam Plautum conquerentem. Sic namq; alicubi Plautus:

In aetate hominum plurimae
Fiunt transennae, ubi decipiuntur dolis
Atq; edepol in eas plerumq; esca imponitur,
Quam si quis avidus poscit avariter,
Decipitur in transenna avaritia suâ.

Atq; id ipsum est, de quo Epicharmus, ὅς παισὶν χρήσιμα εἶπε, qui pueris
utilia praecipit, quemadmodum de eo dicit Theocritus, nos vult monitos
his verbis: μέμνησο ἀπιστεῖν, h. e. memento diffidere. Cogit enim me
Oratio mentione? unde nec immerito molli mihi est impraesentiarum brevi
ac levi quadam Oratiuncula, hoc, quod praecipit Sapientissimus Afer, il-
lustrare, quò tantò firmius verba vestro; Symmachi Ornatissimi, haere-
ant. Novi equidem non paucos inter vos esse, quibus, quum me sit in-
genii acumine et eruditionis copiâ ac orationis suavitate longe supe-
rent, haec dicendi provincia felicius potuisset commendari: at vero
quoniam ita Clarissimo Dn. Rectori placuit, ut et me in florentissima
ingeniosissimorum Adolescentum Corona perorantem audiret, ejus paterno man-
dato modeste obediam, humerisq; meis impositum onus καθήκει pro

pro tenuitate ingenioli mei devolvendum suscipiam. Dum a-facio, à
Vobis, Symmachi Mellitissimi, etiam atque etiam peto, ut, quam alii
qui ex hoc loco verba fecerunt, attentionem ac benevolentiam concessisti,
eandem mihi ne denegetis, ingenioli mei tenuitatem inque dicendo balbutiem
vestro favore et æquitate sublevaturi, quo felicius instituto hoc meo perfun-
gi, cursuque tandem felici optatam metam contingere possim.

Μέμνησο ἀπιστεῖν, inquit Epicharmus, hoc. Memento diffidere. Quib.
verbis ille vult innuere, quod ipsâ diffidentia sapienti nihil melius esse possi.
Sed ne in immensum pelagus, verborumque flumen immergam calamum, tria
heic persequar argumenta, rem ipsam sine ullis verborum anfractibus ag-
gressurus. Diffidentiam scil. dum commendare vobis ποῦ ... ...
lupe mihi est, primum hoc laudis occurrit argumentum, quod ipsa admodum
sagax arguat ingenium, quod hominem arguat circumspectum, quum credu-
litas contra filia sit stultitiæ atque ignaviæ. Demens siquidem est, qui fi-
dem habet omnibus: Nempe qui facile credit, is facile quoque decipitur. Un-
de Naso, lepidissimus amorum Doctor, non immerito præcipit:

Ne citò credideris, quantum citò credere lædat,
Exemplum Vobis non leve procris erit.

Præcipit et aptè omnino Ignatius his verbis: μὴ παντὶ πίστευε, μὴ παντὶ
θάρρει, μηδὲ ἄν τις ὑποκέζεταί σε: πολλοὶ γάρ εἰσιν ἄγγελοι τοῦ
σατανᾶ, καὶ τὸ ταχὺ ἐμπιστεύων κοῦφος τῇ καρδίᾳ: Ne omnibus
crede, ne omnibus confide, neque si quis blandiatur tibi: multi enim sunt
ministri Satanæ. Et qui citò credit, levis est corde. Ita ergo nequaquam
rectè facit, qui citò credit: Nam incautissimus est omnium. Sed ad alterum
jam argumentum transeo. Ita enim est, quod diffidentia laude quoque di-
gna, quia calcar indit ad investigandum verum, quum contrà credulita-
tas mater omnis sit erroris, cum in doctrina, tum in vita. Sunquemque,
inquit Romanæ porticus Zeno Seneca, credulitas decipit. Unde et er-
ror magis quàm culpa esse, et quidem in optimi cujusque mentem facillime ir-
repere credulitas apud disertissimum Romuli Nepotum Ciceronem dicitur.
Quid? nonne credulitas et inconsiderata aures quibusvis delationibus aperien-
di facilitas animos irritet ad injuriam, ad inopiam, ad iracundiam. irri-
tat utique, plurimumque errare in persona, in factis, in dictis facit. Fieri
sane nequit, (ait optimus Imperator Trajanus) ut qui teneris est auribus, ma-
nus sanguinis puras habeat: eo quod calumniæ et obtrectationes, juxta
Psalmistam, sagittæ sint acutæ, quas vir fortis intorquet, et similes carbo-
bus Juniperorum. Vah! quot exempla è venerandæ Antiquitatis penu
huc trahere possem eorum, qui credulitate nimia abducti hunc errorem
gravissimum excarunt, ut è medio tollerent, quos fidissimos esse noverant.
Quid? nonne Alexander M. Clitum, qui inter præcipuos familiares

-demq; charissimus fuerat, tum quod filius esset nutricis ipsius, tum quod
-lio in vitae discrimine fuisset servatus, obtrectationes aulicorum pro
-nis accipiens auribus, iisdemq; nimium credens, in Amicum quondam, quod
-ando liberius persicos mores perstrinxisset, spiculo trajecit? Trajecit nempe
-temulentus spiculo: Sed hujus facti eum postridie tanta coepit poe-
-nitentia, ut discussa jam ebrietate, totum triduum cibo abstinuerit, decre-
-verit in omni inedia sibi necem consciscere, ac amicum optimè de se meri-
-tum ad inferos persequi: Tandem aegrè admissa amicorum consolatione
-amplissimo eum funere sepelivit, quem ex errore credulitatis sustulerat.
-biis, Symmachi Oculissimi, exemplum in hanc rem satis luculentum. Quu
-m plura exempla nec res proposita hîc desideret, nec temporis brevi-
-tas admittat tertium paucis nunc tango laudis argumentum. Meritò
-propterea fugax Diffidentia laudatur, quod fundamentum sit securitatis
-contra è nimiâ credulitate plurima oriantur pericula. Sic enim
-legitur Dio, quod non ignorans sibi abs Calippo strui insidias, ab amico
-sibi cavere, aut illi diffidere, pudori duceret. Sic et Antipater, Ca-
-filius, quum coena excepisset Demetrium, et postridiè etiam ab eo vo-
-catus esset, interfectus à coenâ legitur, quod puderet fidem non habere sibi
-, indeq; citra omnem metum coenatum iret. Unde non ineptè Phae-
-drus ludit:

periculosum est credere et non credere:
Utriusq; exemplum breviter exponam rei
Hippolitus obiit, quia novercae creditum est.
Cassandrae quia non creditum, ruit Ilium.
Ergo exploranda est veritas multum prius,
Quam stulta pravè judicet sententia.

-ploranda, inquit, est veritas, nec nisi iis facilè fides habenda, quorum pru-
-dentia et probitas nobis perspecta. Utrumq; est, inquit Seneca, vitium, et
-omnibus credere et nullis: Sed alterum honestius dixerim vitium, alterum tu-
-tius. Circa igitur fidem, quam alter alteri adhibere tenemur, media incedend-
-um est via, quibusdam scil. ut credamus et quibusdam non credamus,
-bonis nempe fidem adhibeamus, vitemus malos: quippe si bonis fidem non ad-
-hibuimus, omnino malis credemus, cum necesse sit aliquibus credere. Quae
-cum ita sint amice vos Symmachi in oculis ferendi monco, iterumq; mo-
-neo, ut Epicharmicum illud teneatis, atq; discatis, nervum esse sapientiae non
-temere credere. Servate, servate quaeso tria illa aurea, quae Attica Belgii
-apis dulcis Lipsius alicubi Amico commendat: Servate scil. mihi frontem
-apertam, linguam parcam, mentem clausam. Esto vester vultus comis et
-humanus erga omnes; nec animus ulli externo pateat. Habeatur ille in
-arca velut clausus, dum redeatis ad vestri animos et amicos. Certo enim
-Epicharmicum sapientiae nervus hic, NULLI FIDERE, apud vos valdit,
-aliud futurum est, quam ut Ulysses Ajacem circumveniat, vosq; ipsi tandem
-, aliis risum debeatis.

DIXI

Martinus Scheser.
Sprott: Sil.

Elaboratio Alia

catastatica,

illud Epicharmi

Μέμνησο ἀπιστεῖν,

h. e.

MEMENTO DIFFIDERE.

Quanquam minimè ignorem, quàm ad standum sim ineptus, quamq; parum in hoc exercitij genere versatus: scriptum tn reperimus aliquando rudes ac imperitos apud eloquentissimos loqui, orationemq; habere posse. A vobis igit., Symachi suavissimi, qui corporibus adestis, animis quoq; ut adsitis, idq; omne quod exordioli locô, Sophisticam detestaturus præmittam, benigne audiatis, summope contendo. Non a. heic Sophisticam detestabor, quæ in bonam accipiebatur olim partem atq; sapientiam significabat, de qua Afranius apud Gellium:

Usus me genuit, mater peperit memoria

Sophiam vocant me Græci, vos Sapientiam.

Adeoq; Sophista hoc sensu erat, qui peculiari quodam instituto ita procedebat, ut de variis materiis in utramq; partem disputaret. Ita sanè constat è lectione bonorum Autorum, quarumvis artium peritos appellatos veteribus fuisse Sophistas, Theologos np., Medicos, Ictos, Musicos, Poetas, quosvis deniq; viros graves et sapientes. Non hoc, inquam, sensu acceptum detestabor Sophisticam: non hoc sensu dictos perstringam Sophistas: Etenim quùm ex abusu Philosophorum, qui ad pompam in inanem gloriam, ad lucrum potius, quàm ad virtutem respiciebant, Sophistica et Sophistæ in maximum odium atq; invidiam abire inciperent, voxq; ipsa in deteriorem partem raperetur, ita ut hodienum apud nos pro arte fallendi capiatur, Sophistæq; egregios cavillatores eorumq;, qui simpliciores sunt, deceptores significent, eam potius execrabor Sophisticam, quæ, in illaqueando et captando maximè occupata, quaq; passim incauti in doctrina alij, alii in vita decipiuntur. Abesto proinde ab hoc cætu Scholastico ars maledicta: Abesto, et res tuas tibi habeto. Detestor enim tuum comercium: detestantur mecum et omnes boni, teq; relegatam ac religatam

ad ||

ad Caucasum volunt: volunt amandatum te ad Garamantas et Indos. Quidni a. ita vellent? Norunt n. quod per hanc, Plauti verbis, artem

—— In ætate hominum plurimæ
Fiant transennæ, ubi decipiuntur:
Atq; edepol in eas plerumq; esca imponitur,
Quam si quis avidus poscit escam avariter,
Decipitur in transenna avaritiâ suâ.

O tempora igitur! ô mores! quò effrenata tandem illa Sophisticæ se jactabit audacia! Eo se jactabit, ut nos omnes decipiat, ni maturè observaremus Epicharmi illud: MEMENTO DIFFIDERE. Is n. ipse his verbis, ipsâ sapienti diffidentia nihil melius nihilq; utilius esse, minuit. Dicam nunc itaq; quod res est. Adeste, vos Symmachi, quod omnium maximum primumq; est, animis, proq; singulari vestrâ modestiâ ac benevolentiâ aures arrigite faciles. Dicam namq; breviter, imò brevius, quam res hæc tanta dici vel debeat, vel possit. At quid dicam? dicam de prudenti diffidentia, et ita quidem dicam, ut utrumq; pollicem pressuri mihiq; adstipulaturi sitis, eam omninò suâ laude dignam, imò dignissimam esse. MEMENTO DIFFIDERE, inquit sapiens Afer, dumq; his verbis præcipit, vult omninò, ut nobis omnibus quam comendatissima sit diffidentia, non quævis, sed prudens illa quâ non cuivis fidimus, semper illius, quod Symboli loco à multis circumfertur, memores, FIDE, SED CUI, VIDE. Quidni a. comendatissimam nobis haberemus talem diffidentiam? Arguit siquidem hæc sagax ingenium: arguit hominem industrium et circumspectum, quum credulitas contra filia sit stultitiæ. Demens est, inquit Romanæ porticus Zeno, qui fidem habet. Prorsus igitur in nostro debent animo sepeliri, quæ latere et ignorari volumus. Quod ut lepidè doceret Simonides, interrogatus, unde sibi malè oleret anima? putrefactione, inquit, secretorum, quæ ibi suffocata sunt. Non malè olet, qui sic olet, et inter primas virtutes fidem ac taciturnitatem numerat: Videtis, Symmachi, comune ac salutare

bonum ēē diffidentiam et arcanoꝝ custodiam. Unde non ineptè Euripides:
Prudenti diffidentia utiliꝰ nil est mortalibꝰ. Et quidni utilißima diffi
tia foret? calcar n. hæc ïddit ad investigandum verum, quum cont
credulitas mater sit omnis erroris, cùm in doctrina, tum in vitâ
Quid? nonne sua quemqꝫ, Senecæ verbis, decipit credulitas. Decipit
tiqꝫ: unde et error magis, quàm culpa ē, et in optimi cujusqꝫ ment
facillimè irrepit. O si mihi tam diserto heic liceret ēē, ut copios
Oratione recensere errores poßem, in quos abducit credulitas! Quam
vellem exurgere, et magno apparatu verboꝝ rem expedire: Sed quum
mecum habitem, et nôrim, quàm sit mihi curta supellex, statim me
confero ad tertium argumentum. Ecce n. ita ē, quòd vel propterea
etiam comendare nobis poterit diffidentiam Epicharmꝰ, quia fundame
tum sit securitatis, quùm ɔtrà è credulitate pericula existant quam
plurima. Poßem heic excurrere, et ni vobis molestum eēt, quam
plurima Exempla in hanc rem producere. Ne tn. prorsꝰ jejunu
heic esse videar, unum saltem et alterum incautoꝝ exemplum
huc traham, è quô ipsô meridianô Sole clariꝰ pateat, quanto damn
et noxæ nimia illa in credendo facilitas fuerit? Quid? nonne
periiße legit. in scriptis prisci ævi Dio, qui, non ignorans sibi abs Ca
lippo strui insidias, ab amico et hospite sibi cavere pudori duxera
Nonne et Antipater Caßandri filiꝰ à cænâ interfectꝰ legitr, quod
quum cænâ excepißet Demetrium, vocatꝰ, postridie ab eo, quod pu
deret fidem non habere sibi habitam, cœnatum iverat. Unde rectè
Phædrus:

Periculosum est credere et non credere:
Utriusqꝫ exemplum breviter exponam rei:
Hippolitꝰ obiit, quia novercæ creditum est.
Caßandræ quia non creditum, ruit Ilium
Ergò exploranda est veritas multum potius,
Quam stulta pravè judicet sententia.

Hactenꝰ Phædrꝰ: Sed agite, ô mei, videte, quem in Orchestrā hanc
Oratoriam produco, Senecam. Videte, et audite: Is n. ad Luciliū
suum ita scribit: Si aliquem amicum existimas, cui non tantundem
credis, quàm tibi: vehementer erras: et non satis nôsti vim veræ amici
tiæ. Tu verò omnia cum amico delibera, se de ipso priꝰ. Post

amicitiam credendum, ante amicitiam judicandum. Isti verò praeposterè officia permiscent, qui contra praecepta Theophrasti, quum amaverint, judicant, et non amant, quum judicaverint. Diu cogita, an tibi in amicitia aliquis recipiendus sit: cum placuerit fieri, toto illum pectore admitte: tam audacter cum illo loquere, quam tecum. Tu quidem ita vive, ut nihil committas, nisi quod committere et inimicis possis. Patet omninò è dictis, et fidendum esse, et non fidendum esse. Fidendum scil. est iis, quorum fides et probitas nobis perspecta: Non fidendum tamen cuivis. Audiamus hinc praeclarissimum Eloquentiae Romanae decus totiusque Latinitatis parentem Ciceronem. Sic namque ille: In ea fide, quam alter alteri, adhibere tenemur, mediam incedendum est viam: quibusdam scil., ut credat, et quibusdam non credat qui alterutro corrumpi nolit. Bonis nempe fidem adhibebis, vitemque malos: quippe si bonis fidem non adhibueris, omninò malis credes, quum necesse sit aliquibus credere. Utrumque, inquit, infelix infelicissimi. Imperatoris Praeceptor Seneca, et omnibus credere et nulli. Sed alterum honestius dixerim vitium, alterum tutius.

Habetis, bonae frugis et optimae spei Juvenes, Juvenes incitati genii et ingenii, Symmachi suavissimi: habetis, inquam, quae breviter ac leviter, de prudenti diffidentia jussus dicere debui, volui. Sed quoniam video tempus praeterlapsum esse, desino plura fari, praeprimis ubi me imparem sentio huic nobilissimae materiae copiosius edisserendae. Dum ergò finem dicendi hic facio, vos omnes, vos singulos admoneo, ut Epicharmaeum illud teneatis, atque ipsi hodie discatis, nervum esse Sapientiae non temere credere. Assumite, assumite, quaeso, frontem apertam, assumite linguam parcam, mentem assumite clausam. Esto scil. vester comis et communis erga omnes vultus. Pateat animus nulli externo, et velut in theca clausus is habeatur, donec redeatis ad notos amicos et verè amicos. Valeat, valeat plurimum apud vos Epicharmeae illae sapientiae nervus, qui est, NULLI FIDERE. Nisi n. id feceritis, non unquam

Ulyßes Ajaces vos circumveniet: Ne dicam, quod vobis dolorem aliis risum debebitis, si promiscuè oibq à vobis adhibebitis fides, contra quam velit et præcipiat Epicharmus, quum inquit: MEMEI-TO DIFFIDERE.

DIXI.

Joachim: Hildebrandq ab Hund,
Eqv. Lusatq.

Veneranda

Πρῶτος καὶ ἔσχατος

Jesus!

Sententia Ethica

XI

Μὴ παντὶ ἐμβάλλειν δεξιάν,

Ne cuivis injicito dextram.

Ἐξήγησις.

[…]ommenda Antiqvitas, o studiosa Commilitonum corona, quæ alacriter in hoc Musarum Exordium.
[…] liberalibus literis operam navas, et strenuè sub Apollinis vexillo militas: Vene-
[…] Antiqvitas, dupliciter utebatur symbolis* alia verbis quibusdam explicans, alia non; teste Giraldo lib.
[…] qvidem Ægyptii ad Religionis præcipuè et Theologicæ disciplinæ mysteria explicanda de Symbol.
[…]; indignum esse rati, ac tot tantorumqve mysteriorum majestati inconveniens, si à qvo„
[…] intelligerentur. Unde ortum, ut sacerdotes Ægyptiorum divina mysteria sub eo„ * vid. Athana
[…] aliqva nota, et umbrosa allegoricæ figuræ apparentia indicarent, quâ disciplinâ etiam„ sius Kircherus
[…] sacerdotes sapientes, ac philosophi erudiebantur. Ægyptios autem inter Græcos pri„ in Obelisco Pam
[…]mulari conatus est Pythagoras, verus Ægyptiacæ sapientiæ alumnus, qvapropter„ philio c. V. de Sym
[…] documenta, quæ dare volebat, sub obscuris verborum mæandris, ac metaphoricis ær„ bolis p. 115.
[…] ita cooperiebat, ut solis sapientibus, qvod vellet, insinuare; plebeis autem Philo„
[…] conceptis mysteriis ne qvidem suspicionem relinqvere videretur. Audiamus heic diffusis„
[…] Græcanicæ sapientiæ oceanum Plutarchum lib. de Osiride et Iside hæc de Pytha„
[…]entem: Pythagoras maximè, ut apparet, in admiratione habitus, admiratusqve sacerdo„
[…] imitatus est rationem eorum, et ambages exponendi, suasqve sententias involucris texit;„
[…] qvi vel novas instituere religiones, aut urbes, legesqve condiderunt; hoc obscu„
[…] ænigmatico dicendi genere usi sunt.» Ab eo igitur, ut de primis exordiar, ista illius
[…]mbola: Ignem gladio non fodiendum; Stateram non transiliendam: super choenice non seden„ Diog. Laërt.
[…] Cor non edendum: Stramenta semper habenda colligata: dei imaginem in anulo mini„ De vita et mori
[…] circumferendam: ollæ vestigium in cinere confundendum: extra publicam viam non eundum:„ bus Philosophor.
[…] tecto hirundines non habendas: quæ sunt unguibus recurvis aves non nutriendas: un„ L. 8. de Pytha
[…] capillorumqve partibus superfluis non immingendum neqve insistendum: gladium acutum devitandum: In„ gora.
[…] peregrinanti non redeundum esse. Symbolica hæc omnia, omnia figurata, omnia allegorica sunt Præcepta,
[…] suam occultabat sapientiam, ea ipsa, ut ad vitæ rationem melius suscipiendam, moresqve
[…] veteris conformandos ducerent, posteritati tradens.

Atqve inter eadem Symbolica Propositio.

[…] meæ qvidem sententiâ non infimum sibi vendicat locum, sed velut gemma qvædam
[…]ssima præeminet, quod Vir ille tot doctoribus eruditus, Vir tot tamqve multijugis fontibus b. Apulejus.
[…] toto orbe haustis celebris, Vir propè divini ingenii, ac Vir supra sortem humani animi i.e. Pythagoras.
[…], primus Philosophiæ nomenclator et disciplinæ severioris conditor, alumnis suis, qvo„
[…] teste Diogene Laërtio, non pauciores sexcentis noctu ad domum qvæ à Metapontinis c. L. 8. de Pythago
[…] delubrum vicusqve Musis sacratus dicebatur, auscultandi causâ confluebant, his ver„ ra.
[…]proposuit: Μὴ παντὶ δεξιὰν ἐμβάλλειν, d. Phavorinus in omnimodis historiis.

ne cuivis injicito dextram,

[…] verbis ipse illos hortatus est, ut non facilè qvemvis reciperent, aut temerè cum qvibusvis, Expositio.
[…]plarent, conjungerent. Ergo circa qvemadmodum illi, qvi præclari alicujus ædificii pul„
[…]dinem pervidere at penitus pvidere et penitus cognoscere cupiunt, non satis sibi esse ducunt,
[…] externo aspectu contemplari, sed ut dignitatem ejus rectè æstiment, singula concla„
[…] lustrare solent: Ita nos qvoqve externo citati Symboli aspectu neutiqvam conten„

ti,

ti, ante oia interiora ejus paulisper excutiemus, ut tantò clarius qua ac quanta Praestantia et Di-
Partitio. gnitas praeceptorum Pythagoricorum perspiciamus. Potest autem Symbolum nostrum, juxta Exce-
lentissimi Dni Rectoris sententiam, oium comodissimè in tres, tanquam principales partes, dividi: ita
ut primò doceatur loco: non debere aliquem esse ἄφιλον h. e. sine ullo amico. Altero loco: Nec tamen πολύ-
φιλον h. e. cujusvis amicum esse debere. Loco deniq tertio: Amicitiam rectè initam firmiter esse
tuendam. Nunc, quoniam ingenii judiciiq imbecillitas ac tenuitas nonnihil me impedire, et à pro-
positi thematis tractatione avocare, aut penitus deterrere videntur, qui primis uti viribus atq fa-
cultate longè inferiorem me esse deprehendo, quam ut pro dignitate hanc materiam exornare possim;
Benevolentia captatio. Ergo eandem pro nostra amicitia scholastica jure Vos, Symmachi oculissimi oro, rogo, obsecro, obtestor,
ut mihi breviter ac leviter peroraturo cum aures faciles, tum mentes benignas adhibere ne dedigne-
mini: Certè si hoc impetravero, quod à Vobis hic opeto, voti atq petiti mei summam utcunq me consecu-
tum putabo. Priorem ergò partem sermonis quod spectat, illa utiq est haec, non debere aliquem esse ἄφιλον,
h. e. sine ullo amico. Decet; decet videlicet nos unum l. alterum habere Amicum. Quaeritis Symmachi quid
ita? Oh nolite quaerere. Ecce enim Samius Philosophus omnino vult cautum, ut ne vel ab Epicureorum, vel à St-
Furius Orat. 11. de studiis Amicit. oicorum partibus stemus aut stare videamur, qui per quosi syncretismo quo. aliquo facto, bellum amicitiae indice-
bant, quinimò et homines, neq aliorum gratiâ labores suscipere, adire picula, molestias devorare tenerent,
amicitias damnabant. Atq hi ipsi, cum perturbationem pararent vacuitatem, amorem quoq, ex quo
ceu fonte quodam, amicitia emanat, una tollebant. Sed proh Deûm atq hominum fidem, quis est, qui velit, qui
possit in tantâ oium rerum abundantiâ vivere, ut nunquam ullius hominis ope indigeat. Haec est tyranno-
In Laelio. rum vita, inquit Cicero: nimirum in qua nulla fides, nulla charitas, nulla stabilis benevolentia potest esse
fiducia: sed oia semper suspecta sunt atq sollicita. Ibi sanè nullus amicitiae est locus. Quare si nos non E-
picureorum, non Stoicorum vestigia persequi, si non tyrannorum vitam vivere velimus, justum oino,
imò et aequum est, ut cum aliquo colamus amicitiam. Et quidni cum aliquo coleremus amicitiam? Est n.
amicitiâ hac in totâ rerum universitate homini nihil utilius, nihil fructuosius. Consortium re-
rum oium, inquit Seneca, inter nos facit amicitia: nec secundi quicquam singulis est, nec adversi: in
commune vivitur. Est et nihil in hac rerum universitate amicitiâ pretiosius. Oium possessionum,
inquit Darius ap. Herodotum, pretiosissima est Vir amicus: Solers et benè sentiens. Unde et amicum
in summo pretio putare jubet Chilon, quum omnino thesaurus magnus sit bonus amicus. Amicitia sanè di-
vitibus pro gloria, pauperibus pro censu, exulibus pro patria, imbecillibus pro virtute, pro medicina aegro-
tis, mortuis est pro vita. Unde Tullius: Solem videntur è mundo tollere, qui è vita hominum amicitiam
tollunt. Amicitia quippe quaedam vita est hominum, sine qua nullum vita humana est solatium. Quid porrò
magis necessarium bonum est homini quam amicitia? Nihil sanè. Ecce enim non aqua, non igni,
non aëre, pluribus locis crebriùs quam amicitiâ utimur: sine amico, ut ille ait, visceratio, leonis ac
Pro Roscio Amerin. lupi vita est. Quare nec Latinitatis Dux Cicero aliquoties sic amat loqui: Quibus in rebus ipsi interesse
non possumus, in his opera nostra vicaria fides amicorum supponitur: quam qui laedit, oppugnat com-
mune oium praesidium, et, quantum in ipso est, disturbat vitae societatem: non n. possumus per nos
oia agere: Alius in alia re est magis utilis. Ideircò amicitia comparantur, ut commune commodum mutuis
officiis gubernetur. Accedit eòdem, quod Amici veri nec ipsi voluptates planè aspernentur, jucunditatem
oem excludant, respuant laetitiam, sed eos etiam, quibuscum vivant, oblectare atq exhilarare conentur: ea-
de causa et jocis utantur, et conviviis intersint: Ita colloquiis, ludis aliisq se recreent, ac reficiant: ve-
rùm eum hoc in finem faciunt, ut oblectationes adjunctam aliquam utilitatem habeant. Quid ergò? Non-
nè amicus prospera utentibus fortunâ affert laetitiam? Affert utiq. Nonnè in adversis amicitia magnum
solatium? Est utiq solatio. Affirmant hoc uno ore mecum oes oio Poëtae: et rectè quidem affirmant, ni-
hil jucundius reperiri amicitiâ. Nec solùm jucunda existit, ubi venti admodum sunt secundi: verum etiam
in adversa tristiq fortuna nil jucundius amicitia. O dulcem igitur vitam amicorum societatem! ô morborum
oium, dolorum oium levamen amicitiam! O vitae bonum, quo uno amara dulcescunt, mollescunt aspera,
levigantur scabra, prosperantur adversa, hilarescunt tristia, siccantur lacrymae, et mors ipsa dulcis
ma

SLUB Wir führen Wissen. GÖRLITZER SAMMLUNGEN OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK Uniwersytet Wrocławski

... redditur. Tam efficax scil. Amicitia ac conveniens remedium est in rebus cum secundis, tum ad,,
... ut haut sciam, an quicquam melius homini sit a Deo immortali datum, quippe qua sublata nullo pro,,
... firmam ac perpetuam jucunditatem vitae tenere possumus. Sed transeo abhinc, et paulò
... accedo ad alteram sermonis mei partem, quae haec est: Non debere aliquem esse nullo delectu h. e.
... amicum. Discite, o discite, ornatissimi Musarum pulli, cautius heic mercari, ut ne
... in vestram recipiatis amicitiam, Ne, inquit Nazianzenus, cum flagitiosissimis, et pe,,
... adolescentibus consuetudinem habete, sed bonos tantummodo amate, bonos summa cum di,,
... cura investigate, quorum scilicet vita tota εὐλαβὴς est; et secum praeclare consentiens:
... pugnacissimis, sed pacatissimis agite ac honestissimis delectamini: iis, inquit, utimini, quorum
... familiaritas prodesse videtur. Et quam solos bonos, solos probos amaretis, iisdemque de,,
... Etenim, quum omnes amicos habere operosum sit, satis est, inimicos non habere. Ita
... ille admodum locuples, sine exceptione major Seneca disserit, tandemque concludit,
... siquidem in plures nimis diffusa sit, turbare; Vis ergo ultro citroque consideratis
... omnis amicitia autori ac fautoris morem geratis, volo, nonnisi cum bonis amicitiam
... Non ignoratis id, quod sacris in Bibliis apud Siracidem legere licet: omnis contre,,
... picem, maculatur: malorum gaudens conversatione redditur deterior: contra autem
... conversatione melior et ipse fit. Necesse, quod quis ab improbis, qui secum ipsi maxime pugnant,
... omnem in impunitam male agendi licentia collocant, sinceram expectet amicitiam:
... sinceritas ab improborum greges, suntque pauci ex multis amici, homines certi sient. Unde
... Phaedrus: Vulgare amici nomen, sed rara est fides:

Cum parvas sibi aedes fundasset Socrates,
E populo sic nescio quis, ut fieri solet:
Quaeso tam angustam talis vir ponis domum?
Utinam, inquit, veris hanc amicis impleam.

... ad tertiam eamque ultimam sermonis mei partem, quae est haec: Amicitiam recte initam
... tuendam esse. Hanc, hanc scilicet non ignobilem partem neutiquam silentii mantellis
... possum. Quare aggrediar eam, et paucis dicam, quae dicenda restant. Quaeritis au,,
... Symmachi suavissimi, qua ratione semel conflatam constanter conservare pos,,
... amicitiam? Audite: Amicos vestros, si veri futuri sitis amici, omni tempore non ore tantum ama,,
... et re.* imo alter nihilo sese plus quam alterum amet: quod si tantillum intersit, jam * Cic. 1. de Legibus.
... nomen occiderit: cujus est ea vis, ut simul atque sibi aliquid, quam alteri maluerit, nulla sit.
... Amicus est, non cassa nux; Dalhusius lib. 7. Epigrammat.
... risus, non blandi nictus.
... Amore,
... ore et re.
... heic sincerae dilectionis praeferant Armodius et Aristogiton: cum n. ad regem Phalarim Hyginus fab. 257. f.
... venissent, ac deprehensi jam essent a satellitibus armati, Aristogiton a satellitum
... fuisset, Armodius solus ad Regem productus, quaesitusque quis ei fuisset comes, linguam dentibus
... eamque regis in faciem inspuit, ne amicum proderet. O Amorem sincerissimum! O A,,
... constantissimum! O Amorem certissimum! Vah! quid est, quod non possit Amor? Postpo,, d. Scribanus.
... Davidi, illius honorem, opes, regnum, salutem, vitam, Jonathan. Quid est, quod non
... Amor? latus hausit venena, et ferrum, ut amicum tueatur: latus profundit vitam, vitam ut
... longiore. Cum n. se in amico vivere arbitretur, eademque nobiliore in illo quam in se vita,
... suam, ut nobiliorem in illo vivat vitam: opibus etiam exui gaudet, dignitatibus spoliari amat,
... bene sit: citius fortunas, dignitatesque amicis cum praeferat, gaudet fraudari suis, si per hoc
... Quin adeo nihil sibi gloriosius arbitratur, quam pro amici incolumitate sanguinem fundere. d.
... insuperabile tuum numen, Amicitia! Valer. Max. l. IV. c. 7. n. 3.

O felix hominum genus, Boëthius lib. II. metr. 8.
Si vestros animos amor,
Quo caelum regitur, regat.

Præterea, ô mei, Amicitiam rectè initam firmiter tuebimini, si âteneris consensum et societatem
consilior. ac voluntatum frequentabitis: ut pote quæ vetus illa lex est justæ veræq. amicitiæ, ut
amici semp. velint idem, semper nolint: l. planè juxta Catilinarium illud, quod apud Sallustium
Seneca. his legere licet vobis: Idem velle et idem nolle, ea demum firma est amicitia. O autem quantum bonum
est, ubi sunt præparata pectora, in quæ tutò secretum omne descendat; quorum conscientiam minus quàm
vestram timeatis; quorum sermo solicitudinem leniat; sententia consilium expediat, hilaritas
tristitiam dissipet, aspectus ipse delectet; cum quibus et omnia audeatis sic loqui, ut vobiscum? Nec
minus hoc, quod volo, fieri poterit convictu et familiaritate. Quum autem amicitia, non possit
sentire officiorum satietatem, sint quanquam illa crebra, et continuis simillima, vos tamen semper
ut rara et diu desiderata ea habeatis: et vicissim iis gratificari studeatis, quibus bene cupitis.
In his quidem rebus, quæ utrisq. commodare queant, quæ præpositis sitis, quæ autem ipsi melius amico provide-
tis, ea ritè administretis: neq. præsentis obsequii dulcedinem totius reliqui temporis utilitati ante-
ponatis. Quid? ergo, Symmachi dulcissimi, necesse heic quoq. sit, ut æquo animo amicorum ve-
strorum infirmitates feratis, libere eosdem moneatis et castigetis: Est sane juxta Auson.

Amicum castigare ob meritam noxiam,
Immune facinus, verùm in ætate utile
Et condocibile.

Cum autem plerumq. molesta sit veritas, atq. hoc habeat amicitia peculiare, ut plerumq. turbetur,
si dicatur veritas, vel plane juxta illud Comici, Obsequium amicos, veritas odium pa-
rit; admonitio quidem et castigatio amici non sit acerba, objurgatio non sit contumeliosa, sed ho-
nesta frequentetur et suavis affabilitas. Omnis tamen tentatio esto procul et à conditione amicitiæ alie-
na. Audite verò heic illud beati Ambrosii: Siquid vitiosum deprehendis in amico, illum prius
occultè corripe: si te non audiverit, corripe ipsum palam: si verò se lædi putat, vos corripite. To-
lerabiliora enim sunt amici vulnera, quàm adulantium oscula. Tandem etiam initam rectè a-
micitiam conservare potestis, si pro amici salute divino Numini preces fundatis ardentissi-
mas, vota nuncupetis calidissima, lætantes amicorum lætitia æquè ac vestra, et pariter dolen-
tes horum angoribus: Nam secundum naturam sol. est ait Seneca, ut et amicos complectamur,
et amicorum actu ut nostro proprioq. lætemur. Quid ni autem pro ipsis æque Amicis precaremur? A-
micus siquidem est tanquam alter idem. Neq. quisquam ex Pythagoræ laudatoribus repugna-
bit, qui amicum alterum eundem definivit. Quæ quum ita sint, Vobis, qui musas
mansuetiores colitis, veram amicitiam ex animo comendatam, velim, habeatis, imò comen-
datissimam: non vobis tantum ornetis eam, velim, ~~habeatis~~ sed actu et re ipsa colatis, se-
dulò cavturi, ne prorsus omninò sitis ἄφιλοι. Certè enim quemadmodum cum plures una
iter faciunt, siquis fortè lentè vel testudineo, quod ajunt, gradu progrediatur, ab aliis ut-
cunq. protrahitur: si plus æquo verò festinet, retrahitur: solus contrà qui proficiscitur, antitine-
ris tædio affectus residet: aut loci planè ignarus si extiterit, tota via aberrat: Ita
ferè planè rebus illis, qui solitariam vivunt vitam, accidere solet: ut: quia cum nemine conversantur, neq.
amicitiam aliquam et familiaritatem contrahunt, vel Endymione fiant somnolentiores, vel Narcissum
secuti, inani persuasione tumescant: ad rei verò publica gubernacula aliasvè res graves adhibiti, aut plane
sint ἄβουλοι, veluti Solem, ita homines, in umbra educati, reformidantes: aut loqui si coeperint; ipsi igno-
rantiam atq. stultitiam suam aperiantur: in actionibus inepti: in moribus incompositi, insulsi, inurbani,
et rustici planè deprehendantur. Nec dicam, quod illi, qui plane ἄφιλοι, ἀφελῶς, ἄνεστιοι καὶ ἀ-
θέμιστοι Homero vobis existant. Cavete tamen et Vobis, ne sitis πολύφιλοι, omnium promiscue amicitiam
ac familiaritatem horum admittentes. Non scil. facile recipere debetis neq. temere conjungi cum o-
bviis vos compellantibus, neq. amare, quos sectantur: Sed potius sectari dignos amicitia. Neq. enim
semper dignum est, quod amplectamini, quod facile paratum est. Nam ut ericam et rubum, quæ vos ap-
prehendunt, calcantes et dimoventes ad oleam vitemq. ferimini: Sic non debetis præstò eos, qui
vobis applicant admittere in amicitiam, sed ipsi potius apprehendere eos, quos experti estis dignos

ec

…sse amicitia. Sicut itaque Zeuxis quibusdam culpantibus, quod tarde pingeret, respondit: fateri se
multum temporis insumere pingendo, quia in multum tempus vellet ea durare, quae pinxisset: ita mul-
[to] tempore probata amicitia durabit. Quod si verò cum delectu amicos tandem admiseritis, firmiter
amicitiam istham recte initam tueamini, moneo. Nempe quum amicitia mutuis constet officiis mu-
… quod vinci turpissimum, esto vestra illa amicitia non mediocris, neque tacita, multò mi-
… suspecta, sed firma et ingenua sine omni blanditie et dolo. Quod si peccet amicus, ut certè aliquis peccat,
… assentiamini, sed clam liberèque monete et castigate: Deinde quod ipsemet agere non possit, non
… vestis quam res ipsa ipsum juvate, etiam non rogati sine praetextu et mora in omni fortuna ma-
… tamen adversa, in qua potissimum amici fides cognoscitur: si accusetur defendite potius quam prodite:
… laude eum diligite, ut vosmetipsos, ac in pectore recipite, prospera eique apprecantes: nun-
… deserite, neque absentem neque moriturum, neque mortuum. Sic, sic omnino fiet à Vobis, quod vult,
… quod praecipit Philosophus Samius, qui cum aliis, usque vel sexcentis, quae habet, Symbolicis esse…
… dandam amicitiam, hoc quoque subjungit:

Μὴ παντὶ δεξιὰν ἐμβάλλειν.

DIXI

Georgius Crispe[?]
Annaberga-Misnicus.

Elaboratio alia ejusdem dicti Pythagorici:

Μὴ παντὶ ἐμβάλλειν δεξιάν:
Ne cuivis injicito dextram.

…is vestrum est, Symmachi suavissimi, ecquis est isto, qui non omni renota mora
… in laudes Scholae Pythagoricae descendat? Ecquis est, qui Pythagoricae informationis
… veritatem ea laude, qua par est, mecum non extollat? Et quid mirum extollerem? quid mi-
… in Philosopho Samio, quod jam olim alii in coelum usque summis laudibus extulerint,
… mirati sint? Ecce n. ille est, qui διδασκαλίας τρόπους ita direxit, ut ipsi
… in symbolis consisterent. Ita sc. res sese habet, quod Pythagoras vivendi praecepta
… discipulis suis Symbolicè proposuerit, omnes συμβόλων ἐμφάσεις καὶ ἀπορρήτους ἐν-
… symbolorum explanationes, significationes, et arcanas notitias, quem quodque sensum,
… quod in se veritatis haberet, detegens et aperiens, formamque orationis aenigmaticè et
… adhibens, suis postea rebus applicans, imò ad omnes simul virtutes totamque vi-
… tam extendens. Neque id sanè sine fructu ingenti, quem sui capiebant immensis horreis,
… Namque dum talia atque alia symbola discipulis suis proposuit, memoria illorum excitavit,
… adeò exacuit, ut ad quamlibet rem memoriae imprimendam, habiles aptique eva-
… talia siquidem symbola non forsitan sterilia inaniaque continebant praecepta,
… sapientiarum mercurialium erant, quae indicarent, quâ viâ in humana vita pro-
… Quid? quod instar stellarum ac Cynosurarum essent, ad quas quisque omnes
… actiones, simul ac cogitationes, dirigeret. Ex his insuper symbolis quia è perpe-
… dextris imminentia discipuli pericula prospiciebant, quae, ne validum impetum
… facerent, sola prudentia quae repellerent. Accedit porrò, quod è tot tamque ce-
… symbolorum farragine, in quibus praecipuum non tantum Pythagoras, sed ejus
… Philolaus, Charondas, Zaleucus, Bryson, Archytas senior, Lysis, Empedocles,
… Epimenides, Solon, Leucippus, Alcmaeon, Hippasus, Thymarides, &c. studium
… rent, prudentiam hodiernum haurire liceat, ut praeteritorum recordari, ut ex ante-

cedentibus ea, quae futura sint ante praevidere, utque de iisdem optimam conjectu-
ram facere possimus. O ergo auro contra cariora Symbola! o Symbola omnibus
gemmis contra pretiosiora! Ego sane nullum vestrum, cives ornatissimi, astare heic puto,
qui non pleno gradu ad limpidissimum fontem Pythagoricae Sapientiae mecum procedat, ut ex eo si-
bi posthac agendae ex eodem praecepta hauriat, animisque sensibus instillet. Interalia
a. quum et hoc Pythagoricum idque maxime memorabile, circumferatur Symbolum: Μὴ
παντὶ ἐμβάλλειν δεξιάν h.e. ne cuivis injicito dextram, ego equidem, jubente
eo, cujus qs. me plurimum valet Autoritas, in sententiarum, idem quid sibi velit symbolum,
sine ullis ambagibus aut verborum anfractis, dicam. Ante v. quam pro modulo ingenij
mei id facio, a vobis qui in iisdem Musarum Castris mecum sub Apollinis vexillo stre-
nue militatis, magnopere contendo, ut attente benaque cum venia me dicentem
audiatis. Adeste quaeso auribus: adeste animis, quotquot adestis corporibus: et
linguis animisque favete. Verum n. vero per Deum immortalem! nonne ita est,
quod Pythagoras laudato hoc Symbolo Cautum suis jam aevo voluerit, ut ne te-
mere promiscueque amicitiam cum quovis homine contrahamus. Audiamus eum ad-
huc semel nobis praecipientem. Sic nempe ille praecipit: Μὴ παντὶ ἐμβάλλειν
δεξιάν. Ne cuivis injicito dextram. Hab a. quid aliud significat dextram injice-
re, quam animum alicui suum devovere, amico totum se credere? Certe sine
fide sacra amicitia non constant, ideoque necesse est, fidem dextra pangat. Cautio
in vultu animum gerunt, cum simulare, fallere, decipere in proclivi sit, ideoque non
omnes tam boni sint, ut amari mereantur, nec omnes tam digni, ut dextra ipsis
porrigatur. Quare primo quidem loco cautum heic vult Pythagoras, ut ne quemvis incon-
siderate ac temere in amicitiam recipiamus: nec n. ex quibusvis amicitia constat, sed ex
similibus. Audiat hunc Romanae Sortis Zenonem, quisquis amicitiam contrahere cupit
fors. aliquoties ita: diu cogita, an tibi in amicitiam recipiendus sit aliquis. Audiat et idem
ille Isocratem, q. sic in oratione ad Demonicum: Μηδένα φίλον ποιοῦ, πρὶν ἂν
ἐξετάσῃς πῶς κέχρηται τοῖς πρότερον φίλοις h.e. Neminem adjungito tibi amicum
priusquam exploraveris, quomodo prioribus usus sit. Audiat, audiat ipse, et eam
ob causam non quemlibet, quem in triviis, quod dicitur, invenit, amicum suum eligat.
Nec multos, sed paucos, eosdemque probos adsciscat, omnem tamen lapidem movens, ut ami-
citia cum paucis initam semper sartatecta servet. Praeposueram interim amicitiae
conciliationem, quisque per amici non vult falli nomen, cane et angue ejus vitet,
Thomae Lansij acquiescens potius, quam aliorum, sententiae. Is quippe sic scribit
cubi: non placent isti mihi, qui nisi collegia quotidiana frequentent, et inter vini
tormenta novas fraternitates amicitiasque veteribus jungant, nec amicos esse se putent
nisi omne vinum vomitu remetiti fuerint. Quicquid ergo sit: Vos amicum probatum
et minime fallacem inventum toto pectore admittite, tam audacter cum illo loqui-
mini, quam vobiscum, nec ipsi illo in adversis haerenti dextram porrigere, filum
Ariadnes in Labyrintho plurimarum angustiarum erranti proferre, quia modo, si necessitas
efflagitet, una mortem cum illo periclitante oppetere dubitate. Et quidem tales vos
amico probaretis! Ab Aegyptiis, referente Alexandro ab Alexandro, more receptum
legimus, ut illi q. amicitiam inter se colerent, acfrequentarent, sibi nomen συναπο-
θνησκόντων, qs. commorientium, adsciscerent, quo quidem amicitiae genere nullum
sanctius firmiusque quondam erat: ne dicam frequentius. Quid? nonne in amoenissimis
biblicorum pratis talismodi amicitiae viva exempla proponunt nobis David et
Jonathan! Certe si sacrum inspiciamus Textum, satis luculenter apparet, quam
immenso charitatis affectu Jonathan Davidem, et David Jonathanem prosecutus
fuerit. Hi siquidem invicem amicitiae nunquam intermoriturae tesseram ex-

vec

SLUB Wir führen Wissen. GÖRLITZER SAMMLUNGEN OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK Uniwersytet Wrocławski

572

[...]isse leguntur. Nonnè est, si à Sacris ad profana transeam Exempla, luci[...] nobis Sincerissimæ amicitiæ exemplum præbent florentissimum amicorum [...]juvenum par, Nisus et Euryalus, quippe qui ipsa morte ab se invicem sepa[...] non poterant! unde et sibi immortalem famam ad seram posteritatem concilia[...]. Nq. tam memorabili constantissimæ amicitiæ, genere Nobiles istius [...]traxerunt posteritati, ut ob oculos id sibi positum sint.

Et Nati Natorum, et qui nascentur ab illis.

[...] etiam memorabile, quod quidem universa prædicabit posteritas, Damonis [...] est amicitia, dudum in Annales D. Mnemosynes relata. Memorabilis quoq[ue] [...] Thesei et Pyritsoi est amicitia. De his siquidem, fabularum figulus et [...], Ovidius ita canit:

Thesea Pyritsous non tam sensisset amicum,
Si non infernas vivus adisset aquas.

[...] omninò è dictis et hoc: quod nulla aliæ res sint, quam Sanctissima illa naturæ [...] et Charitatis munera, quæ totum genus humanum arctissimis nexibus devinciant, [...] quis tam rigidæ et frigidæ frontis est homo, qui amicitiam non colat, qui conversatione [...]! Nae ἄφιλος, verbis Homeri est, ἀθέμιστος καὶ ἀνέστιος, sine tribu, [...], sine lege, qui ἄφιλος omnem aversatur conversationem. Præbet hic nobis [...] Exemplum Timon Atheniensis: is quippe, quum abhorruisset ab omnium homi[...] consuetudine, μισάνθρωπος cognominari cœpit. Et quidem rectè: namq[ue]

Tam miser in Sylvis moerens errabat opacis,
Per campos solus latos, perq[ue] avia rura,
Ipse suum cor edens hominum vestigia vitans.

[...] hodiè μισάνθρωποι tales, qui latinè Osores omnium hominum et [...]. Sed nolim ego vos, Symmachi, unquam iisdem annumerari, qui nescirent aliorum [...]miliaritate ac consuetudine uti. Nostis n. ipsi, quod dulce admodum et suave [...] fratres cohabitare in unum. Honestum sc. et jucundum omninò est, amicitiam [...], quippe quæ in omni fortuna jucunda est ac honesta possessio. Cæterum si vir [...] ac honestatem, magis in prosperis rebus amicos requiri, docet Aristoteles, [...] cadentes subsidium vitæ, florentes ornamentum virtutis quærunt. Est et [...] jucundius ac delectabilius, quam reflantibus fortunæ ventis et refluentibus divitiis, [...] adversis, dulcissimum amicitiæ nectar gustare. Vah! quid dulcius est, quam habe[...], quô omnia, ut tecum ipse loquaris, quo cum tua communices consilia, sive [...] maximas: q[uæ] item in rebus secundis delectationi, in adversis solatio. Nulla in[...] res magis animis honesta induit, dubiosq[ue] revocat in rectam viam, quam bonorum [...] conversatio. Ne dicam de ingenti fructu, quem amicitia centuplici q[ua]s[i] fœ[nore] [...] reddit. Nam Micipsa ap. Salust. judice, nullum majus Imperij instrumentum [...] boni amici. Non sanè Exercitus, non thesauri præsidia regni sunt, verùm [...]. Quare Alexander M. interrogatus, quô loco essent ipsius thesauri, amicos [...]nstravit, eos veros esse thesauros suos, affirmans: Omnes siquidem fortunæ [...] expositas esse sciebat: proptereà suas sciebat non esse, et ipse nullas exceptis [...] amicis, in quos fortuna nihil juris haberet. Sed vos Symmachi suavissimi, [...] quæritis, dum ita de amicitiæ jucunditate, utilitate nec non honestate disse[ro], [...] cum maximè conversandum, et cum quo firmissima amicitiæ vincula contrahenda [...]. Ego vobis respondeo, cum bonis, cum probis, cum candidis hominibus. Nam mali [...] putidi et putridi fungi fugiendi sunt, nec quicquam cum illis commercij [...]. Namq[ue] et hoc omnis honesta ratio, imò Deus ipse exigit. Audite [...] Pythagoræ Symbolum: μὴ γεύεσθαι μελανούρων. Ne [...] vescaris ex iis, quibus nigra cauda est. Nam

involucrum si removeamus, idem est, ac si velit praecipiatque Vir sapiens, pravum et improbum sodalem ab omni intimiori consvetudine removendum esse. Etenim sic se res habet: Vitia vitae sunt fuligines: facile inquinant, et malus aliquis, malum nisi inveniat ex bono malum facit, quippe qui bonum malum esse vult, ut sui semper habeat similem. Ita scil. prorsus non sine contagione improborum familiaritas esse potest: Nam conspurcatus erit, qui canum aut lutum contrectat. Dum a. hic aliquem sibi amicum eligit, is videat, necesse est, ut in retinenda, quam conciliando sit melior. Prae caeteris quidem eo omnes nervos intendat, ut inter multa vitae officia eum quoque sincere diligat, quem amicum sibi elegit, quia sola fraterna dilectio et candor homines sororio quasi vinculo conjungere solet. Quid? quod et concordia consensusque tanquam fundamentum amicitiae [seit] requiratur, nam in concordia adsit certissime tota illa conjunctio misere corruet, quippe quae lubricis innititur vestigiis. Nempe quemadmodum domus ruinae propinqua est, quae fundamento caret: quemadmodum fornix facile mole sua ruit, qui columnis destituitur: quemadmodum denique corpus humanum absque cibo et potu sustentari nequit: ita cum amicitia comparatum esse videmus: haec enim haec n. sine concordia neque vigere neque florere potest: Unde et Amici hoc perpetuo symbolo debent gaudere.

Nos duo Concordes animâ moriemur in una.

Neque tamen minor etiam confirmatio amicitiae sperabitur, cum familiaritate convictuque amici inter se devinciuntur. Tunc n. futurum est, ut omnia amicis fiant communia, quae communio quidem non nisi in externis habitationis praesidiis, in victus et convictus ratione, in conversationis denique quotidianae et colloquiorum subsidiis vertitur. Sic ergo non est, quod denegat verus Amicus Theseo suo liberalem studiorum atque officiorum communionem: Non est, quod, si quae praestantiora eruditorum scripta, quae secunda vice relegi merentur, possideat, illorum expertem non esse sinat amicum. Sed tu, quicunque es, quicunque cum bonis hominibus contrahere amicitiam studes, tibi persvasum hoc habeas, velim, quod amicitiam nequaquam contracturus sis, nisi verum amicitiae fundamentum virtutem spectes. Nam juxta illud Ciceronis: Nihil est amabilius virtute: nihil quod magis alliciat homines ad diligendum: quippe cum propter virtutem et probitatem eos etiam, quos nunquam vidimus, quodammodo diligamus. Contraho nunc tandem turgida Orationis meae vela, quia portum video; et Vos proximis in hoc Orationis calce, Symmachi dulcissimi, amice moneo, ut studeatis non nisi cum bonis contrahere amicitiam, semper memores futuri illius Pythagorici, quod leviter in Tractationis limine illustratum ivi: Μὴ παντὶ ἐμβάλλειν δεξιάν. Ne cuivis injicito dextram. Nam

Noscitur ex socio, qui non cognoscitur ex se.

Dixi

Christophorus Hanis.

Boleslâ-Silesius.

Oratiuncula ad Verba

Οὐκ εἰπεῖν ἔπεα χρὴ εἰ μὴ τὰ πτερόεντα.

Non dicere debet verba nisi alata.

Exordium

[Q]uemadmodum tinctores, ô florentissima Studiosæ Juventutis Corona, ea ipsa vesti[men]ta, quæ tincturam admittere debent, stringendo prius expurgant, ut minus eluendam tincturam [com]bibant, ut imbibant colorem, qui et diu et expurgari nunquam possit: ad eundem modum Italicæ [sec]tæ Princeps Pythagoras præparabat eos, qui tingendos, qui imbuendos seipsi obtulerant. [No]n enim primum fucatam illam instillabat eruditionem: neq; laqueos, quibus Sophistarum vulgus [a]dolescentes implicat, nectebat, sed quinquennale, ut discipulorum modestiam experiretur, præ[scri]bebat silentium; quippe qui verba potius præmeditata quàm inconsideratè effusa à suis exi[ge]bat, sedulò cavens, ne quæstionibus novitij, et altercationibus implicarentur, neve à temeraria [dis]putatione, sed à sobrio et attento silentio auspicarentur sapientiam. Non ignorabat [en]im Vir sapientissimus, quod admodum difficilis res esset linguam in lubrico faucium [s]itu constitutam retinere aut cohibere eam, quo minus limites sermocinandi transiliret: [un]de nec ipse dubitabat silentium maturè suis commendare discipulis.

Propositio

[A]d hoc ipsum igitur finem ut scilicet maturè moderari linguæ nostræ discamus omnes, discip[uli] quotquot in hoc Musarum Charitumq; domicilio adsumus τοῦ πάνυ FUNCCII no[stri] Rectoris famigeratissimi consilio ac jussu considerabo et aperiam, quid Epitheton, quod [sæ]pius apud Poëtarum Principem Homerum legimus, quando verba alata vocat, sibi velit; [quid]q; sonat proposita sententia:

Οὐκ εἰπεῖν ἔπεα χρὴ εἰ μὴ τὰ πτερόεντα.

Non nisi verba alata licet loqui.

[Qu]antum ubi ego faciam, Vos, Commilitones ornatissimi, oro, rogo, obsecro, ut per bre[ve] temporis spatium benevolas benevolarum aurium ædes mihi locetis, meamq; Oratiunculam [te]nui stylo ac filo contextam æquissimis auribus audiatis.

Expositio

[Ve]ram enim verò imago et character animi sermo est: nam qualis Vir, talis oratio. [Doc]uit vos, Juvenes ornatissimi, satis prolixè quotidiana rerum magistra experientia: [su]perfluum proinde opus foret, si multis id probare vellem exemplis. Ne autem [pla]nè sine ullo Exemplo verba proferre videar, unius Homeri mentionem hîc faciam, [Qu]is quis ingeniorum Phœnicem, ac scientiarum fontem eum fuisse judicasset, nisi persæ[pe au]disset loquentem? Unde veneranda Antiquitas ore eum tanquam patulo omne sapientiæ genus [eff]undentem, ut defluentes ab ejus ore liquores ac flores in Amphoris Philosophi, [Poli]tici, Oratores, Astrologi, Poëtæ, Pictores colligerent, ob oculos ponere potuisset, nisi eum [lo]quentem audivisset? Factum igitur hinc est, ut doctissimi Viri et Reges ac Principes [Ho]merum hunc in summo pretio habere cœperint: in tanto videlicet pretio haberi cœpit Homerus: ut et Græci olim et Romani homines filios suos Homerum ante annos et solum [in]ineunte ætate doceri juberent: ut ipsi etiam, sive publicam, sive privatam viverent [vitam] Homeri lectione sese oblectarent, ex Homero jucundè disputarent, ex Homero consilia [ca]perent, de re familiari, deq; pace et bello ex Homero loquerentur, ex Homero lites diri[me]rent: nulla deniq; pars vitæ erat, quam quodammodo non exornaret, non adjuvaret Ho[me]rus, utpote qui in una sæpè voce, tot pondera rerum continet, quot alij Autores vix integris sententijs recondere solent. Patet hoc vel ex unico Epitheto, quod Divinus [Ho]merus passim habet, quando verba πτερόεντα h. e. alata vocat. Plus sanè unum hoc Epitheton [in] recessu habet, quam quod unâ, eâq; satis prolixâ oratione capi potest vel expediri.

Certius interim est, quam quod certissimum, alas proprie avium esse, quarum simile quid tamen in sagittis et in legionibus reperire licet. Dicuntur enim in his alæ equitum quæ in acie latera utrinq muniunt. Erat scilicet uni legioni ala una: in una ala turmæ decem. In acie verò instructa alæ equitum ab utroq latere tegebant agmen alarum instar. Undè ala dextra et sinistra. Constat ergò è dictis verba alata ob triplicem Analogiam dici; ratione videlicet velocitatis, ratione efficacitatis, et ratione securitatis. Certè enim, quemadmodum avem vel sagittam cohibere possumus, dum eam in manibus adhuc habemus, dimissam verò revocare non valemus: ita sermo tacitus in nostra est potestate, emissus verò non item; semel enim emissum volat irrevocabile verbum, nullaq orationis pars manet, quum jam jam et emissa vox revocari nullo modo possit. Et quamvis etiam vera essent, q refert Gabrias, quod scilicet in quadam parte Indiæ verba loquentium, priusquam frigore congelata, in terram ruerent, aut in äere suspensa usq ad tempus vernum, cum resolutis flantib. Zephyris incipit, hærerent; quis tamen posset è tantis frigorib. tamq levi elemento ea revocare? Volat ab alijs ad alias oras, et brevi in rumorem vertitur, totasq sæpè regiones permeat sermo:

— — — En magnus it fama per urbes:
Mobilitate viget, viresq acquirit eundo:
Parva metu primo, mox sese attollit in auras,
Ingrediturq solo, et caput inter nubila condit.
Nocte volat cæli medio terræq per orbem
Stridens, nec dulci declinat lumina somno.
Luce sedet custos, aut summi culmine tecti,
Turrib. aut altis, et magnas territat urbes,
Tam ficti pravique tenax, quam nuncia veri.

Quid? quod et Pelignum Vatem:

Nocte dieq patet: tota est ex ære sonanti,
Tota fremit vocesq refert, iteratq quod audit:
Nulla quies intus nullaq silentia parte:
Atria turba tenet, veniunt leve vulgus, euntq
Mixtaq cum verbis, passim commenta vagantur
Millia rumorum confusaq verba volutant,
E quib. hi vacuas implent sermonibus aures.
Hi narrata ferunt alio, mensuraq ficti
Crescit et auditis aliquid novus adjicit Autor. etc.

Præterea quemadmodum telum in hominem aut simile corpus incidens id ipsum violat: in saxum autem aut aliud corpus durum impactum repercutitur, sæpeq ei ipsi, à quo emittitur, damnum infert maximum: sic sermo dicax et petulans aut saltem imprudenter elapsus nunc alium atq alium Autorem perdit: gladij quippe plaga multo levior est quam linguæ; ille siquidem dum corpus vulnerat, vulnerat hæc animum. Et quamquam levis sit sermo, quoniam leviter hinc volat, indè graviter tamen vulnerat: leviter quidem transit, ast graviter urit: leviter penetrat animum, sed non leviter exit: leviter profertur, sed non leviter revocatur. Ignis est lingua et peccati veluti ramus, ipsaq existens in membris nostris totum mundum maculat, et proventus generationum nostrarum, quæ currunt veluti rotæ, inflammat, tandemq etiam ipsa in igne ardebit. Accedit et hoc malum, quod à nemi

ne impediri nec à quopiam subjugari potest: fortissimus etiamsi omnium Deorum esset, plena enim est
veneno mortis. Ideoq; vix ulli unquam garrula lingua impunis fuit: Innuit hoc Tantali fa-
bula. Ecce enim quum is communi Deorum mensæ et arcanis consiliis adhibitus Cælestium
arcanorum parum capax linguam indomitam ac continentem exercuisset, hanc sibi pœnam abstu-
lisse fingitur, ut apud inferos mento summam attingeret aquam, ardentissimè tamen si-
tiret, pomaq; esuriens natantia captaret. Unde nec ineptè Poëta:

Quærit aquas in aquis, et poma fugacia captat
Tantalus; hoc illi garrula lingua dedit.

Sed parum meritò suô luit Phineus: quippe qui, quod Deorum consilia prodidisset, ab Jo-
ve excæcatus traditur. Traduntur et Harpyiæ, quæ canes sunt Jovis, escam ab ore ipsi
praeripuisse. Non dicam hic de Fabio Maximo: qui Plutarcho est Fulvius, Cæsaris Au-
gusti amico: eum namq; cum arcanum Augusti de Agrippa reducendo consilium Liviæ dete-
xisset, venientem mane de more, ut solitum illud Ave diceret, Cæsar resalutavit, Vale.
Ipsimet hoc verbo mortem decretam esse ipse significavit. Sic igitur summa semper ad-
hibenda est cautio, ut ne idem nobis capitis contingat discrimen:

Θνητοῖς ἐν γλώσσῃ δολία νόσος ἐστ' ἀχάλινος,
Ἀφροσύνη τίκτει πολλάκι δυστυχίαν.

Mortalibus in lingua dolosa morbus effrenis:
Stultitia parit sæpè infelicitatem. Imo et
Ῥῆμα παρὰ καιρὸν ῥηθὲν ἀνατρέπει βίον.
Verbum contra opportunitatem dictum ipsam subvertit vitam.

Sed transeo abhinc ad aliud sermonis mei membrum. Etenim omninò est interq;
mes hoc saniores constat Philosophos

Ἰσχυρότερον οὐδὲν εἶναι τοῦ λόγου.
Nihil potentius esse sermone.

Certè quod robur alarum in aere, id vis sermonis est in vita communi.

Judicis affectum possessaq; pectora ducit,
Victor, sponte sua sequitur quemcunq; vocavit
Flet, si flere jubet, gaudet gaudere coactus:
Imo et sponte ... capit judex, quam non habet iram.

Exemplis res hæc patet evidentius: Ecce n: quum populus Romanus à Senatu, seditione
commota, in montem sacrum secessisset nullo alio modo, quàm per eloquentiam reconcilia-
ri poterat: patres siquidem ad plebem disertissimum oratorem, Menenium Agrippam mi-
serunt: qui et illicò flectebat iratas mentes populi easdemq; mirè demulcebat. Sicq;
ejus verbis factum, ut populus abjectis armis Romam reverteretur, ac non nisi summam se-
ctaretur tranquillitatem. Fiebat et verbis ut Mariani Cinnaniq; mucrones, civilis pro-
fundendi sanguinis cupiditate flagrantes extemplo inhiberentur. Possem plura, si
tempus concederet, recitare exempla: sed quum modus jam potius est observandus, quàm
multitudo, spectanda ergo remissos vos maxime hic volo ad Valerium Maximum, quem
hebdomadatim vestris teritis manibus. Evolvite, evolvite domi, Juvenes Politissimi
caput de vi Eloquentiæ, et legite illud, ut rectè judicare possitis, an aliquid præter rem
in hoc orationis meæ cursu dixerim vel protulerim. Interim verò pauca illa accipi-
te, quæ restant, patulis nempè accipite auribus, quomodo rectè usurpandus sit sermo
ne noceat vobis, ne noceat aliis. Nihil scilicet loquendum, nisi quod necessarium:
multa sanè verba nequaquam sapientem arguunt hominem: sed insipientem potius et
stolidum: ne dicam quod loquacitas molestiam tantum creet Auditoribus: indeq; planè ad
persuadendum sit inutilis. Aurium siquidem sensus est tenerrimus: neq; ullus tàm faci-
le sensus quàm aurium lædi potest. Vah! quid profuit Ctesiphonti garrulitas? qui
cum illi pepercit. Quum nempè is de re quavis se totum diem dicere posse profiteretur,

ejiciebatur à Laconibus. Nulla namque in re magis adhibendam putabat frugalitatem quam in sermone: quem et Hesiodus non aliter quam ut pretiosum Thesaurum parcissimè ad usum, non ad ostentationem depromendum esse censet. Et quidni ita censeret? Loquacitas n: nihil aliud est, quam stulta et inanis loquendi copia: unde et ab hoc vitio non immeritò circumspecti homines se abstinent, sedulò cauturi, nequid proferant, antequam ad rectæ rationis amussim omnia ~~[illegible]~~ verba probè perpenderint, quibus res proposita enuncianda ipsis erit. Accedit, quod et res noxia garrula sit lingua. Unde nec culpare eos nos decet qui secundum veterum præcepta ad Taciturnitatem se componere student, seduloque cavent ne ære futiliores sint Dodonæo. Norunt n: illi, quod tacere non solùm contra sitim prosit, secundum Hippocratem, verum etiam multa mala et infelices eventus à cervicibus hominum avertat. Quid tandem? Sequitur omnino, ut nunc hoc dicam sermonem nostrum non aliò nisi ad gloriam divinissimi Numinis et ædificationem proximi dirigendum esse. Facessant proinde à finibus vestris, Symmachi suavissimi, salsa dicteria: eludquam [illegible] sequimini Vatiniano odio linguas mordaces, ne vestro aliquando meritò accipiatis maledicta: nam omne verbum, quod eo animo profertur, ut ex eo contumeliâ seu ignominiâ proximus afficiatur, maledicum non tantum est, licet verbum ipsum per se non videatur contumeliosum, verum etiam maledictionem ex se procreat. Absit et ut mortem hoc â foro vestro habeatis in lingua: absit spurcities linguæ: absit, ô longè absit fescennina loquendi licentia: Nec dicat quispiam vestrum cum libidinoso Cæsare Caligula Nerone: nos nihil magis in natura nostra probamus quam linguæ Ἀκρατγεψίαν. Est n: planè diabolica, hovis vox est, non hominis.

Conclusio. Dum verò sic abesse abhinc linguam dicacem, garrulam, mordacem, petulcam, impuram jubeo, jubeo una et ipse, ut non aliâ, quam lingua Christi per omnem vestram vitam utamini: Certè enim quemadmodum in foro judex non percipiet si Romanus forte adfuerit rationes Clientum, nisi latinè loquantur: ita et Christus non audit, nec attendit nisi linguâ suâ loquamur. Quilibet proindè nostrum summo studio eò nitatur, ut maturè discat temperare sibi, suæque linguæ prudenter moderari, ne unquam petulca sit et impura: Conformet quilibet nostrum ita os suum, ut os sit Christi. Tunc, tunc demum linguæ nostræ erit — — Thesaurus et ingens

Gratia, si parcis mensurat singula verbis.

Ut autem hoc fiat, Tu Summe DEUS fac, ne ullum ore nostro verbulum excidat, quod proximum offendat, aut quo possit nominis tui gloria vel conscientia nostra lædi! Dirige quæso omnes nostros sermones et omnem meditationem animorum nostrorum, ut coram te ille sit gratus atque hæc semper accepta. Tu deniquè ipse pro beneplacito tuo prohibe, Optime DEUS, ne nos incautos non lingua ~~[illegible]~~ coërcita mergat.

Dixi,

Paulus Gregorius Schönius
Gorlitiô Lusati.

ORATIUNCULA XI.
ad Sententiam Ethicam XXI.
NON DECET DICERE NISI VERBA ALATA.

Vah! quam sapiens res ac quavis oratione potior tempestivum
est silentium! Intellexit id primus Philosophiæ Nuncupator ac
Conditor, Pythagoras Samius: Ipse namque, nihil prius Discipulos
suos docuit, quam tacere. Quid! quod et prima apud ipsum
meditatio esset, quomodo lingua omnium felicissime coerceri, ver-
baque quæ volitantia appellant Poëtæ, detractis pinnis, intra can-
cellum murum dentium premi possent. Hoc, hoc, inquam,
primum erat sapientiæ Pythagoricæ rudimentum, ut discerent
studiosiores tacere, iidemque loqui dediscerent. Non in omne ta-
men ævum intra labra verba premi volebat Pythagoras: nec et
omnes pari tempore Discipulos clingues se Magistrum sectari ipse
volebat. Nam sufficere ipsi videbatur moderata taciturnitas: Lo-
quaciores interim ferme ad quinquennium velut in exilium
vocis mittebat. Indicebat nempe suis quinquennale silentium
sedulo cauturus, ne illi quicquam a se in otio sciscitarentur,
sed perpetuum tenerent silentium. Atque sic quoniam moderari
linguæ omnium difficillimum vir sapiens putabat, recte omnino
non aliunde, nisi ab hoc modestiæ experimento institutionis suæ pri-
mordia capere ipse volebat. Ut nempe Samius ille Philosophus,
prius Discipulis suis tacendi patientiam, quam loquendi potentiam
demonstraret, in more ipse habebat ~~post~~ silentium quinquennale
positum. Quapropter et ego in eundem finem considerabo,
quid Epitheton, quod passim apud Homerum Poëtarum Principe
legere licet, quum verba alata vocat, in hac sibi velit sententia:
Non nisi verba alata decet loqui. Quoniam videlicet non ita
pridem mecum constitui, jussu et autoritate clarissimi Dn. Recto-
ris, iterum comparere in perorantium Cathedra, propositum
Epitheton brevi quadam oratiuncula, in hoc potissimum Musarum
hospitio, amoenissimoque Gratiarum delubro, pro ingenioli mei te-
nuitate illustrabo, vobisque, Symmachi suavissimi, verba alata
maxime commendabo. Antequam autem verba facere inci-
pio, a vobis omnibus ac singulis, quotquot adestis, Condiscipuli
dulcissimi etiam atque etiam peto, ut ne mihi breviter ac leviter per-
oranti, vel balbutienti potius, arrectas aures et faciles men-
tes accommodare dedignemini. Vosne quæritis jam,
Symmachi suavissimi, ecquid sibi Epitheton hoc velit, quando
verba alata divinus Poëta vocat? Oh! nolite quærere: una
enim isthac voce et vim sermonis et prudentiam, quæ in illo
attendum, Poëtarum Princeps est complexus: unde et haut sine
causa tot docti homines, imo vel ipsi Reges ac Principes

Poëtam hunc in summo pretio habuerunt, eò, quod videlicet in una sæpè voce (ne de toto Poëmate dicam) tantum sapientiæ lateat. Latet ubiq; multum sapientiæ in uno hoc Epitheto, quod passim apud Homerum legitur, quandò verba vocat alata: Certè enim alæ propriæ sunt avium, quarum simile quiddam in sagittis. Et sic in legione alæ Equitum dicuntur, quæ aciei latera muniunt. Quid? Nonnè vel ideò Præfectura alarum apud Romanos ob honore Tribunatum militum præibant? Præibant utiq;. Qui quod et Equites in aliis dicerentur Socii, quia plurimum ut alæ in avibus, corpus Legionum tegebant. Nec minus inde alari Equites ut plurimum auxiliares erant, eoq; nomine distinguebantur à Legionariis: alæ siquidem propriè de Equitibus auxiliaribus, ut Cohortes de auxiliariis peditibus intelligebantur. Sed è diverticulo ad rem. Constat namq; è dictis verba alata di[ci] ob triplicem Analogiam: velocitatis, efficacitatis, et securitatis. Nam quemadmodum sagittam quisquam cohibere potest, dum in manibus adhuc eam habet, semel verò è manibus dimissam nemo revocare potest: ita sermo tacitus in nostra est hîc potestate, emissus verò non item, sed brevi, brevi inqu[am] tempore in rumorem vertitur, totasq; sæpè Regiones permeat. Respicit eò Maro, cùm canit:

Fama malum quò non aliud velocius ullum.
Mobilitate viget, viresq; acquirit eundo.
Parva metu primo, mox sese attollit in auras
Ingrediturq; solo et caput inter nubila condit.
Illam terra parens, ira irritata Deorum,
Extremam (ut perhibent) Coeo Enceladoq; sororem
Progenuit, pedibus celerem et pernicibus alis:
Monstrum horrendum, ingens: cui quot sunt corpore plumæ
Tot vigiles oculi subter (mirabile dictu)
Tot linguæ, totidem ora sonant, tot subrigit aures,
Nocte volat Coeli medio, terraq; per umbram
Stridens, nec dulci declinat lumina somno:
Luce sedet custos, aut summi culmine tecti
Turribus aut altis, et magnas territat urbes:
Tam ficti, praviq; tenax, quam nuncia veri.

Hem egregiam famæ descriptionem! Est, est namq; hæc natura famæ, ut horreat primum, et parva sit metuens scilicet se se redargui: mox se se in auras attollit, mundum occupat et his non contenta, caput etiam condit inter nubila. Notetur autem mens herò summi Poëtæ, quæ hæc est, ut ipse doceat, rem in secreto admissam in spelunca seclusis arbitris famam statim evulgare. Sic sanè est, ut facta Regum latere nequeant: Cujus rei quidem locum communem Lipsius

conjungit, advocans Senecam, Claudianum, Plinium alterum: Ad-
do Xenophontem, qui ad Regem scribens lib. 7. Inde fit ut occultum
esse nequeat, sive aliquod honestum, sive turpe facinus admittis.
Addo et Aelianum, qui ad rem hanc ita loquitur lib. 12 Var. Hist.
Regis in Aspasiam amor non per Joniam solum, sed per univer-
sam Graeciam fama celebratus est: itemq Peloponnesus plena ser-
monibus de Cyro et Aspasia. Fama proinde monstrum horrendum,
ingens, cui tot oculi, linguae, ora, aures, quot corpore plumae,
nos monet, ut prudentes in emittendo sermone simus, quippe qui
haud semel emissus retineri nequit aut cohiberi, quo minus evul-
getur. Quid de garrulitate nunc dicam? Certè quemad-
modum telum in hominem aut simile corpus molle incidens,
id ipsum violat: In saxum verò aliudve corpus durum im-
pactum, repercutitur, saepeq ei ipsi, à quo emittitur damnum
infert: Sic sermo dicax et petulcus, aut saltem imprudentius elap-
sus, nunc alium atq alium, nunc ipsum autorem perdit. Com-
probat id suo satis exemplo Demetrius Cephaleneus, quem
urbis Neapolitanae Procuratorem Justinianus constituerat.
Cui enim, cum ipse lingua immodicus Totilam in obsidione
urbis maledictis tam frequenter incessisset, ac simul tot convi-
tiis eundem proscindisset, ut nihil linguae parcere videretur
eum postea Gothi comprehensum, non vitâ privarunt, sed linguâ
manibusq praecisis abire quo vellet, deniq permiserunt. Hae,
hac erat poena, quam Demetrius ille ex sua dicacitate aufe-
rebat, ut novum locum veriverbio faceret: Per quod quis
peccat, per idem punitur et ille. Comprobat tamen et exem-
plo suo, si ad fabulosa recurrere mihi hic pace vestra, commi-
litones suavissimi liceat, linguae garrulae poenam Tantalus.
Sic enim de illo Ovidius alicubi:

Quaerit aquas in aquis, et poma fugacia captat
Tantalus: hoc illi garrula lingua dedit.

Quid? quod idem de eodem alibi:

Eximia est virtus praestare silentia rebus:
At contra gravis est culpa tacenda loqui.
Quam bene quod frustra captatis arbore pomis
Tantalus in media garrulus aret aqua.

Distichis videlicet hisce Ovidius nos vult docere, ut ne arcana gar-
rula linguâ detegamus. Fuit sanè Tantalus (ut Diodorus scri-
bit) Jovis filius ex Plote Nympha, divitiis et gloria insignis,
qui Paphlagoniam habitavit, plurimum Diis ob generis clari-
tatem gratus, se cum post insolenter felicitatem suam ferens,
Deorum Decreta secreta, quae communis coena usu perceperat,
mortalibus prodidisset, has dedit poenas, ut post obitum apud infe-
ros (ut canit Homerus) usq ad inferius labrum undis allaben-
tibus,

tibus, perpetua siti torqueretur: pomisque eximia specie et odore
superis usque labrum pendentibus aeterna fame laboraret. Ita enim
de eodem idem Naso:

Semper eget liquidis, semper abundat aquis.

Sed sufficiant haec de garrulae linguae poena dixisse: Audite nunc
porro o mei, ecquid damnum garrula secum ferat lingua: Ecce
naves, inquit Apostolus Jacobus, quum magnae sint, et a ventis
rapiantur validis, circumferuntur modico gubernaculo, ubi impetus
dirigentis voluerit: Ita lingua quidem modicum membrum est et
magna exaltat. Ecce quantus ignis quam magnam sylvam incen-
dit! Et lingua ignis est universitas iniquitatis. Postquam Apos-
tolus ostenderat, coercendam esse linguam, pergit jam heic enarra-
re, quaenam mala ab ea oriantur. Quemadmodum ergo scintilla
ignis, quae initio sine labore potest extingui, si neglecta fuerit, vires
concipit, vicinasque in suum robur commutat, nullaque vi potest opprimi.
Sic et linguae hominum nihil obstat sua parvitas, quominus longe
lateque noceat, sitque inter homines omnium malorum foecundissimum
seminarium. Illud ergo notandum hoc loco, linguam dici ab Apo-
stolo ignem, sicut a Davide dicta fuerat sagitta potens, acuta
carbonibus desolatoriis. Quae verba non poenam ac supplicium dolo-
sae linguae inferunt; sed ejusdem damna ac mala, quae a Davide
carbonibus desolatoriis, hoc est, desolantibus, consumentibus, et perdentibus,
ut vult Chrysostomus, assimilantur. Quis jam mecum non
exclamaret: ô in[illegible]abile! ô irreparabile damnum, quod
dicax et petulca creat lingua. Transeo autem abhinc ad sermo-
nis vim, quam quidem ingentem esse, nemo ibit inficias. Veruntamen
enim vero sicuti robur est in aliis, quod prolixius de re militari
docet Vegetius: Docet et in Commentario de militia Romana
Lipsius: Ita vis mentis, eaque satis magna est in sermone. Quid?
Nonne exempla plurima sponte inde occurrunt, quae satis super-
que vobis, Symmachi suavissimi, vim sermonis ad delictum demonstrant?
Evolvite, evolvite mecum Valerium Max. Is enim de sermone hoc
habet, quod Marianos etiam Cinnanosque mucrones, civilis profun-
dendi sanguinis cupiditate furentes, inhibuerit. Ita scil. missi
a saevissimis Ducibus milites ad M. Antonium obtruncandum,
sermone ejus obstupefacti, districtos jam et vibrantes gladios
cruore vacuos, vaginis reddidisse ibidem leguntur. Verum, vos
forte uno exemplo, Commilitones suavissimi, non estis contenti,
ut mihi ambabus largiamini id, quod intendo: adducam proin-
de aliud e quo facile colligere liceat, quantum valeat sermo.
Esto autem illud Hegesiae Cyrenaici Philosophi, qui sic mala vi-
tae lingua sua repraesentabat, ut eorum miseranda imagine audien-
tium pectoribus inserta, multis voluntariae mortis appetendae
cupiditatem ingeneraret. Plura citare exempla jam supersedeo, quia
ad alteram orationculae meae partem mihi sit deproperandum.

Audita

Audite verò, ô audite dulcissimæ animæ hanc triplicem Paræ-
nesin de sermone rectè castigando, ut sermo vester Samiori sensu alatus
alatus sit. Moneo videlicet Vos primo loco, ut nihil loquamini, ni-
si quod necessarium. Necessaria, necessaria proferenda sunt, non ver-
ba inutilia, non futilia, non inania, non ludicra. Reprehendendi
ergò sunt garruli, loquaculi, verbosi, largiloqui, linguaces, et arca-
norum minimè tenaces homines, qui interdum ore citius flam-
mas teneant, quam ut secreta tegant, aut vasi perforato haud
absimiles, ut tote, quicquid infuderis, statim effluere sunt. Dein-
de amicè vos monitos volo, ut sermo vester perpetuò ad glori-
am Dei et ædificationem proximi collimet, ut absint à foro
vestro impura atque acerba dicteria. Est namque gloria Dei et
ædificatio proximi, quæ utraque in omnibus factis, ita et in
sermonibus et dicteriis unicus esse scopus debet ac finis. Luarè
merito culpandi sunt, qui lingua sua non tam utuntur, quam
frivolè abutuntur, ita quidem, ut nulla, nisi verba mordacis-
sima, impurissima et lascivissima proferant, etiamsi illos
neutiquam fugiat, linguam esse optimum humani corporis
membrum, si ad Dei gloriam et ædificationem proximi ver-
ba proferat, pessimum autem esse, si ad impura et lasciva pro-
ferenda adhibeatur verba. Tandem vos moneo, ut omnes a-
nimitus Deum opt. Max. mecum oretis, quo is linguam, ne quis
offendat, semper moderetur. Summa tamen opera eò quisquis
vestrum contendat, ut maturè discat temperare sibi, suæque lin-
guæ, eamque moderari, ne garrula, ne dicax, ne mordax, ne et
impura sit ac petulca. Tu vero optime Max. Jesu Christi Pater
rege nos Spiritu tuo S. ac cohibe linguam nostram, ne verbulum
ullum nobis impudenter et imprudenter excidat, quod non
ad divinissimi nominis tui gloriam, et ad ædificationem proxi-
mi tendat. Fiant ad placitum tuum eloquia oris nostri,
et meditatio cordis nostri coram te, ô Jehova, petra et
Redemptor noster. Dixi.

Maximilianus Frideric.
à Wiese Eq. Sil.

ORATIUNCULA alia
ad
Eandem Sententiam Ethicam
XIII
NON DECET DICERE NISI VERBA ALATA

Pythagoras, insignis ille Philosophus Samius, commilitones suavissimi
ut et in instituendis, ita et in recipiendis discipulis singulari olim ute-
batur prudentia. Sed eos, qui sese ad discendum obtulerant, prius ex-
ploravit, [illegible] eorum, mores naturasque ipsorum conjectatione prudenti, de

oris et vultus ingenia, deq; totius corporis situ, atq; habitu sciscitabatur. Eu
qui post talem explorationem idoneus fuerat, statim quidem jubebat recipi in
disciplinam, ita tamen, ut tempus certum, nempe vel biennium, vel triennium
vel quadriennium, vel etiam quinquennium pro aestimato captu cujusq; indole
taceret. Optimus nimirum vir, qui pollebat judicii acrimonia, moderari lingu
rem putabat rerum omnium difficillimam. Hinc adeo ab hac nunquam satis
dilaudanda modestiae experimento institutionis suae initium facere nullus
dubitabat, sibi etiam atq; etiam cavens, ne quis forte ansam olim arripere
nonnemini discipulorum acerbum istud Demosthenis objiciendi dederit. Holg
ens quomodo non didicisti ab illo tacere, a quo didicisti loqui? Quum itaq;
vel Pythagoram Magistro careret, cautam linguae moderationem, atq; diffi
cilem esse, ac necessarium, par visum est: ut Adolescentes studiosi, ad unum
omnes diros plusquam tabulae memoriae suae infigant aureum hunc versic

οὐκ ἐφιεῖν ἔπεα χρὴ, εἰ μὴ τὰ πτερόεντα

Non nisi alata verba decet loqui.

Ac quem si qualemcunq; ingenioli mei aciem, paulo strictius intendero, ac
imprimis illud maxime emphaticum epitheton πτερόεντα, alata, quod
Homerus ille non Poetarum solum, sed Lipsio teste Sapientum eximius Poeta
te suo ingeniosissimo, passim locorum verbis tribuit, consideravero, operae
pretium me facturum plane confido. Vos modo Commilitones suavissimi
pro vestro erga me amore, quem indubium in pectoribus hic attulistis; mi
non tam dicenti, quam balbutienti, faciles accommodare aures ne detrecta
tis. Quod dum prompte facitis, non est, cur, aliquis vestrum sub Orationem
alae meae auspicium miretur, cur id ex nostro modo laudato epitheto
a Poetarum Principe verbis frequenter tribui solitum, in praesens consi
derandum potissimum mihi sumpserim. Quum enim, non tantum D. Plat
in Cratylo rectissime doceat, maximam in vocabulis vim esse, verum
essentiam quandam latere. Verum etiam extra omnem dubitationis
aleam sit ponendum, una isthac voce, cujus enucleandae gratia ulterio
conficiendi; et vim sermonis, et prudentiam, qua in illo utendum, ingenii
coelestis Vatem, Homerum complexum fuisse, ut inde non sine causa
tot admiratae eruditionis. Viri imo etiam Regia atq; illustri prosapia
ac dignitate maxime conspicui rerum Moderatores Poetam hunc summo
in pretio habere ceperint, eo quod in una saepe voce (ne de toto Poemate
dicam) tantum sapientiae lateat: cujus mihi initio neclet. si in parte Ar
tinnula priori, de vi sermonis vocabuli saepe jam dicti explicem metapho
ram. Notum itaq; est, aut certe esse debet omnibus iis, qui vel primis, ut
ajunt, labris Rhetorica praecepta degustarunt, verba non dici alata in
sensu proprio, sed in improprio: Non enim nisi de avibus proprie dici consue
quod alis sint instructae. Aliis rebus si quando tribuuntur alae, hoc fit tan
propter quandam similitudinem. Quae ipsa etiam ratio est: cur haud raro tri
buantur alae sagittis, cur item Legioni, in qua quidem alae dicuntur.

equitum cohortes, quae utrumque aciei latus tam dextrum, quam sinistrum,
contra vim hostilem muniunt. Unde satis abunde liquet, verba dici alata,
ob triplicem analogiam, velocitatis scilicet efficacitatis, et securitatis. Enim
vero cum arcu et sagitta ita comparatum est: ut dum careat illam tum pha-
retrae inclusam tenes, pro libitu cohibere utramque possis; dimissam vero
revocare neutram valeas. Quid? Nomne et sermo, dum absconditus intra
praecordia tenetur, in tua potestate est? Est omnino. At ubi oris tui claus-
tris jam emissus deprehenditur, tantum abest, ut in tua sit potestate: ut potius
brevi in rumorem versatur, totasque saepe permeet Regiones. Equidem hoc
optime Virgilius Poetarum Romanorum Coryphaeus, si quisquam alius intellexit
Hic lib. 4 Aeneid. Famae expressam graphicam imaginem, vivis quasi illustratam
coloribus, nec adhibitis vitiatam fucis planeque talem, qualem Apellis color
in tabulis, spectandum exhibuit his versiculis.

Fama malum quo non aliud velocius ullum.
Mobilitate viget, viresque acquirit eundo.
Parva metu primo, mox sese attollit in auras
Ingrediturque solo, et caput inter nubila condit
Illam Terra parens, ira irritata deorum.
Extremam (ut perhibent) Coeo Enceladoque sororem
Progenuit pedibus celerem et pernicibus alis.
Monstrum horrendum, ingens, cui quot sunt corpore plumae.
Tot vigiles oculi subter (mirabile dictu)
Tot linguae totidem ora sonant, tot subrigit aures.
Nocte volat coeli medio, terraeque per umbram.
Stridens nec dulci declinat lumina somno.
Luce sedet custos, aut summi culmine tecti.
Turribus aut altis, et magnas territat urbes
Tam ficti pravique tenax, quam nuntia veri.

Deinde quemadmodum teli ea est ratio: ut in hominem, aut simile corpus molle
incidens; id ipsum violet; in saxum autem aliudve corpus impactum repercu-
tiatur, saepeque ei ipsi, a quo emittitur, damnum inferat. Sic sermo dicax et
petulans, aut saltem imprudenter elapsus, cum aliis, atque aliis nocet, tum ipsi
autori damnum vel famae, vel facultatum, vel corporis, vel vitae etiam infert.
...rem hic in medium proferre quidem multa: quibus verbis meis fidem face-
rem, nisi tempori esset parcendum. Loco itaque omnium mihi sit, non sacra ulla
nec profana historia, sed sola de Tantalo quae circumfertur fabula: quid enim
impedit, quo minus et ex Poetarum prudentissimorum commentis, interdum addiscatur
veritas. Fingunt scil. Poetae, Tantalum ad inferos a Diis esse detrusum,
ut perpetua fame, et siti torqueretur, Eridani fluvii aquis, et pomis, quae
labiis ejus imminerent, captationem ejus fugientibus. Ita vitio, fingunt, atque
linguae garrulitatis admodum perniciosae exactissime depingunt. Sunt e-
nim Mythologis non pauci qui existiment, Tantalo tormentum hoc esse inditum:
quod Deorum secreta, inter conviviandum ab ipsis dicta evulgaverit, et mortalibus

revelaverit. Id quod Vates Pelignus alibi innuere videtur, quum inq[uit]:

Quaerit aquas in aquis et poma fugacia captat
Tantalus: hoc illi garrula lingua dedit.

Porrò ut maximum robur in acie consistit: id rei militaris periti omnes lite[ris]
fatentur, et prolixius de re militari Vegetius, itemque Lipsius in egregi[is]
tradit, de militia Romana Commentariis: ita vim maxime in sermone posit[am]
esse, tam certum est, quam quod certissimum. Profecto nisi potentia dicendi
plurimum valeret, nec milites à saevissimis ducibus, ad M. Antonium obt[run-]
candum missi sermone ejus non adeò fuissent omnes, excepto tantum un[o,]
obstupefacti, ut districtos jam et vibrantes gladios suos vaginis re-
condidissent. Atque haec de priori Orationculae meae membro dicta sufficiant. Sequi-
tur, ut pace vestrâ, Symmachi dilectissimi, paucis agam de altero: quod trip[lic-]
em de sermone rectè prudenterque instituendo contineat paraenesin. Quae autem
ex illis prima? Haec est: ut summoperè caveamus: ne quid proferamus ore nost[ro,]
quod non necessarium. Heic vero non possum, quin exclamem: O tempora! O mores!
Quotus quisque nostrum in hac ultima mundi immundi senecta est, qui linguae
suae frenum usque adeò injiciat: ut nihil dicat, nisi quod sit necessarium, loquatu[r?]
Annon potius plerique, quicquid in buccam venit, absque ullâ Numinis divini reve-
rentiâ, satis audacter, atque inconsideratè, imò satis impiè effutiant? Annon
plerique sibi laudi ducunt: si vel mille verborum quomodocunque, et undecunque vect[is]
plaustris aures aliorum onerare calleant? Sed pudeat tandem aliquando, et taed[eat]
ejusmodi homines loquaces, dicaculos inconsideratae, et stultae suae garrulitatis.
Appendant linguosi isti gerrones, ad quorum, si vel una sanae rationis mica it[a]
adhuc inest, appendant, inquio, ad animorum stateram laude suâ ponderosum
Persarum morem: qui nihil sanctius, nihil silentio pulchrius, nihil loquacitate
deformiusque statuisse scribuntur. Praetereà quemadmodum veteres Gentiles
non solebant, nisi ignominiae notâ deturpari vellent, sine scopo jaculari: it[a]
Christiana in Republicâ quilibet spiritualis (ut ita dicam) sagittarius nisi
sempiternam subire velit ignominiam, scopum sibi praefixum habeat geminum,
unum gloriam DEI, proximi aedificationem alterum: ad quem omnibus non
tantum factis, sed et dictis omnibus per vitam omnem contineatur, ac colli-
met. At verò heic iterum non possum, non exclamare: O tempora! O mores! Eo n[unc]
res Christianorum (quod satis lacrumis deplorandum) jam redijt: ut plerique
injuriis atque acerbis dicteriis magis delectentur, quam verbis ad DEI gloria[m]
proximique aedificationem promovendam facientibus. Quid? Nonne ita est, q[uod]
plures in tabernaculis cerevisiariis, et vinariis quotidie inveniantur madidi
Bacchi Nepotes, occupati in Veneris, aliisque spurcis, ac impiis cantilenis de-
cantandis; quam strenui laudum divinarum depraedicatores, in templis qui nihil
laborum suorum, pro tot amplis beneficiis, beneficentissimo illi Benefacto-
[ri h]ymnis devotis immolando gratitudinem suam qualitercunque ostendant?
Nonne multi linguâ suâ mordaci proximos magis saepenumero urant, quam
possunt canes rabidi morsu, dum actiones ejus optimas [illegible], dente Theoni-
no, adeoque plus, quam canino arrodunt, et famae ejusdem (unde sit) pro-

petere sibi religioni et duxerit? Nonne sunt: qui nulla aetatis, nullaque pietatis habita ratione, omnis generis, nugis, jocis, aliisque affaniis deblaterandis operam in vitia flecti juventutem ausu non humano, sed prorsus diabolico scandalizent? Ah! Ah! Taceant hi, abeantque extremos ad Indos et Garamantas, bestiales ejusmodi homines, ut impurissimi porci! Sed quo indignatione meâ, quam vis longè justissimâ abreptus. Ad finem mihi est properandum. Nobis namque omnibus, ac singulis hoc tandem incumbit: ut indefessis appellemus DEUM T. O. M. suspiriis et gemitibus: quo os linguamque nostram semper moderetur. Imò incumbit etiam hoc nobis ad unum omnibus: ut maturè discamus temperare et menti, et linguae nostrae, et utramque prudenter moderari: ne illa impia, ne blasphema, ne truculenta sit, ac lasciva, ne haec garrula, ne mordax, ne impura sit, aut petulca. Dici n non potest: quantum prosit prudens moderatio et mentis tantum, quam et linguae: quia prudens et cauta taciturnitas optimum et tutissimum administrandarum rerum est vinculum. Quid jam restat aliud, nisi ut quilibet vestrum, commilitones dilectissimi, Hierosolymitana verba, quae in textu Psalmi 19. habentur, mecum suspiciat: hasque in preces totus prorumpat. Sint accepti sermones oris mei, et meditatio animi mei grata sit coram Te, Jehova, rupes mea, o mi Redemptor.

Dixi

Sigismundus Seyfriedus à Rottenburg. Eq. Lusat.

ORATIUNCULA I.

ad illud PHILIPPI MELANCHTHON.

Sapientia humana infelix est, quum à DEO descitur.

Si sententias Vobis, Symmachi ocultissimi, quibus in Poëmatibus suis passim gaudent Poëtae, si sententias, inquam, horum omnes ac singulas, sub unum oculorum obtutum sisterem, nescio sanè, an pejor ulla legi possit, quàm illa est Publii Virgilii Maronis:

Flectere si nequeo Superos Acheronta movebo.

Verum enim verò ita est, et ita constat inter vos omnes, qui Maronem unquam legistis, quod Juno saeva Jovis conjux, prosperis Trojanorum rebus offensa, citatis verbis Alecto, Furiarum primam, ad disturbandum pacem ab inferis evocatam voluerit. Quicquid

tamen

tamen sit, neminem item in Vestrâ hâc Coronâ frequentissimâ adfore confido, cui non contraria eaq; omnium optima haec, à veritate haud abludens cognita sit sententia:

Discite Justitiam moniti et non temnere Divos.

Ecquis autem vestrûm est, Symmachi suavissimi, qui scitè et commodè dixisse Maronem, inficietur? Quid? nonne insita est mentibus humanis in ipsa creatione lux legis divinae? Est utiq; insita, ut ex illâ omnes omninò homines extra Ecclesiam viventes divinae justitiae normam in lege morali expressam cernere possent. Nonne inde omnia Praecepta benè vivendi sunt hausta? Nonne inde nobiliores sententiae descendunt? Nonne leges inde et jura omnium Poëtarum omnium Philosophorum, legislatorum et Juris consultorum natales trahunt? Trahunt utiq; unde et est, quod ap. Ethnicorum Poëtas ipsius Decalogi enarrationes, declarationes, et descriptiones quamplurimae legantur. Quanquam autem multa etiam impiè dicta et absurda apud veteres Poëtas et Philosophos inveniantur, qualia sunt Epicureorum de providentiâ, Platonis de communione facultatum et conjugum Stoicorum de fato aliorumq; plurium morum, qui talia et alia in lucem hanc protraxerunt absurdorum absurdissimorum absurdissima: Certum tamen est de illis, quae cum lege DEI congruunt, sententiis nemini esse dubitandum, quin maximè salutares sint ac utiles. Nemo igitur Poëtarum figmenta tanquam inania aurium oblectamenta accipiat: Quin potius ex iisdem hoc discat: DEUM hominibus justis favere: eorum labores fortunare: eorum conatus ac consilia ad bonos exitus ducere: Nam neq; dicere id, neq; cogitare fas est, quod is, qui summè justus est, aut ipsa potius justitia, non amicus, non benevolus, non propitius futurus sit illis, qui ad justitiam omne suum studium conferunt, eamq; toto pectore sequuntur. Unde nec Hesiodus, autor non tantum verè aureus et ad verbum nobis ediscendus, verum etiam Philosophus inprimis bonus, multis id persequi versibus, eaq; praeprimis percensere bona dubitat, quae à DEO Justitiae cultoribus tribuuntur. Nec et dubitat idem ille calamitates enarrare, quae ob injustitiam ab immortalibus Diis inferuntur civitatibus. Quanquam autem res ita sese habeant; versus tamen Maronis, omnium Poëtarum facile Principis, nos monet ut observemus omnium virtutum reginam justitiam, et praeter hoc DEum filialiter timeamus. Tantoperè, inquam, is nos movet, ut non minus ipsum quam divinum aliquod amplectamur oraculum. Atq; eapse de re quum occasio sit plura cogitandi pluraq; dicendi, impraesentiarum breviter dicam atq; ostendam, quam verum sit, quod à Melanchthone in Chronicis ore prolatum his habetur verbis:

Sapientia humana infelix est, quum à DEO deseritur

Sed antequam id facere aggredior, rogo Vos, Commilitones suavissimi,
vel potius precibus omnibus à vobis etiam atque etiam contendo, ut mihi
aures, quas sacris concionatoribus consuevistis porrigere, praebeatis, verbaque mea
in memoriae vestrae thecam recondatis, animis linguisque fauturi?

Citra omne hoc dubium est, quod vobis, Symmachi suavissimi, divi-
ni nostri Magistri Christi Jesu in sacrarum historiarum monumentis
consignata verba notiora sint, quam quod lippis ac tonsoribus est
notissimum: Sine me nihil potestis facere. Etenim ita est, quod si
[Christus] non luceat in mentibus nostris lux ipsius, nos hac in vita spississimis
ac quasi cimmeriis errorum nebulis ducamur: certe ut omnis homo
absque DEI notitia est pecus: Ita et sine Christi notitia nostri nunquam
sunt felices labores: nostra nunquam sana sunt consilia: nostri nunquam utiles,
sed plane futiles sunt conatus: salutares humanarum rerum minus et sunt
eventus. Possem hoc multis sacrarum literarum demonstrare sententiis,
quas inter religiosissimi et sapientissimi Regis Davidis haec eminet: Lucerna pedibus
meis verbum tuum Domine et lumen semitis meis. Sed quia hoc partim
minus necessarium, partim ob pauxillum temporis minus conducibile esse duco,
ad exempla hodie confugiam, vobisque, τοῖς φιλάθλοις, occasionem cogitandi co-
gitandi historias, quae vitae regulas non parum illustrant atque circumstan-
tiarum commemoratione elocutionem plurimum juvant, praebiturusque è myriade
[...]rum, unum vel alterum enarrabo. Nempe si sacrarum literarum
paginas evolvimus memoriamque libri prioris, qui est Samuelis, refrica-
mus, facile deprehendimus, quamdiu felix Saul fuerit. Erat, erat
inquam Saul, qui, licet à Samuele Rex esset constitutus in Mizpa; post victo-
riam tamen, quam de Nahas, Rege Ammon, obtinuerat, ab eodem solen-
niter iunctus et Rex in Galgala, praeviis sacrificiis, cum jubilo et plausu
totius populi proclamatus fuerat felicissimus, quoad sincerum DEI cultum
servaret legesque Domini observaret. Erat et ipse felix et ab omnibus suis
hostibus, quos armis tentabat, victorias reportabat, quoad verbo DEI per Samuëlem
obtemperetur. Sed dicite mihi sultis, Symmachi dulcissimi, ecquid causae fuerit,
cur ille desereretur à Domino? causa alia non fuit, quam inobedientia.
Dicite sultis, ecquid causae fuerit, ut de sanitate mentis idem deturbaretur?
causa alia non fuit, quam inobedientia. Dicite tandem, ecquid causae
fuerit, cur infeliciter ad extremum pugnaverit cum hostibus? causa non fuit
alia, quam inobedientia. Ecce autem, ut una non facit ver hirundo, ita
et vobis, ô mei commilitones, unum forte exemplum ad demonstrandum id,
quod edissero, non sufficiet: Quare ego huc alia traham exempla, et
[...]his quidem iterum è sacris sapientissimi illud Salomonis. Vah! quis
vestrûm est, Commilitones optimi, qui dubitare vellet, eum omnium,
qui unquam fuerunt Regum, non fuisse tantum sapientissimum, adeo
quidem ut in admirationem ejus vicinarum gentium Reges raperen-
tur, rerum etiam felicissimum? Quamquam ergo esset omnium
felicissimus is tamen non longius felicitate hac sua fruebatur
quam omnium rerum Rectorem, qui, quae creavit, sua manu sustinet

ac gubernat qui et imperia alia ex abjectissimis fundamentis ad
summa fastigia evehit, alia contra è culmine dejicit atq solo aequat
ducem sequeretur. Nam eheu! quum animum adjiceret ad volupta-
tes, quae tam improbe in ipso erant, ut mallet DEUM relinquere et idola
colere, quam libidinibus suis renunciare atq amasius offendere, à DEO dese-
rebatur. Unde et quum idolis conjugum extrueret fana nec meliorem
post se relinqueret filium, fiebat hoc, ut decem tribus avellerentur, et ali-
ahum in gente sua quaererent Regem. Unum adhuc in hanc rem è
Sacris profero Exemplum, idq verbis quam brevissimis facio. Est autem
illud Belsazaris; is n. ap. Danielem inter Reges Chaldaeorum fortunâ
ipsâ fortunatior fuisse perhibetur. perhibetur et ipse fuisse omnium Prin-
cipum sui aevi in toto orbe ditissimus, potentissimus, florentissimus. At verò
quum in diem vivere memoriamq Parentis sui negare inciperet in
ipso convivio, quod Babyloniae Praefectis Ducibusq suis paraverat, à DEO
desertus, noctu capiebatur, miserrime interficiebatur. Transeo nunc à Sa-
cris ad Profana, et eadem in his primò loco ad Exempla vera. Ponite q. hei
vobis, Symmachi ocultissimi, ponite, inquam, ob oculos Themistoclem: qui pe-
multum in judicijs privatis versabatur, saepe in Concionem populi prodibat,
et sine quo nulla res major gerebatur celeriterq, quae opus erant, repe-
riebat. Nec minus ipse in rebus gerendis quam excogitandis promptus
erat: De instantibus namq (ut ait Thucydides) verissime judicabat, de
futuris callidissime conjiciebat, utq brevissimis dicam verbis, omnia
quae divinitus gubernaretur, felicissime expediebat: At verò cum
pollueret se libidinibus, atq à pietate et religione alienissimus Patriae
perniciosa, sibimet ipsi exitiosa institueret consilia, è Patria tandem
pellebatur. Ponite porrò ob oculos vobis, felicissimi Musarum pulli, Alexandrum
Macedonem: Quid? nonne is ipse, quum domito terrarum orbe tanquam Deus
adorari cuperet, à DEO desertus, temulentiis et comessationibus, abrumpebat
sibi filum vitae, ac non dum sede regni sui firmiter constituta in ipso aetatis flore
miserrime peribat. Sed satis verborum de his: advertite, advertite nunc
animum ad Exempla ficta: Esto autem in his facile primum illud Persei. Is
quippe quoad divinis donis, quae secundum Poëtarum commenta erant orci Ga-
lea et Clypeus, h. e. protectio et defensio divina, utebatur, erat felix.
Cum verò Palladis aegida inspuisset, ipse in saxum mutatus, omnes felices ami-
sit successus. Provoco etiam ad Herculis Exemplum: utpote qui in rebus secundis
DEUM non invocans, nec armatum se robore hoc animi divinitus esse creden-
paulò post omne amisit decus: Nam quum multis aerumnis angi inciperet, fur-
re percitus tandem sese vivum praecipitem in ignem dabat. Miretur a-
heic aliquis, et dicat: quorsum hae fabulae? Ego respondeo Antagonistae, q.
imagines sint pulcerrimae, quibus imbecillitas humana viris suis pingatur co-
loribus. Sufficiet interim cum sacra, tum profana in hoc medium protulisse
exempla, è quibus clarè vos et evidenter inter vos omnes constabit verissime qu-
dam à Melanchthone dictum fuisse quod omnis humana sapientia sine DEO sit
infelix. Vos verò, Symmachi ocultissimi, etiam atq etiam admonitos volo, ut qu-
libet vestrûm non tantum à timore Domini sua auspicetur studia atq oper
nec tantum in nomine ejus via sua studia atq opera absolvat eorumque fi-
nem eidem cum DEO imponat; sed et in ipso medio actionum cursu DEUM opt.
max. invocet: Sic, sic utiq fiet, ut felicem habeatis rerum vestrarum in-
gressum, feliciorem progressum, felicissimum deniq egressum. Quid pluribus opus?
ut felix, faustum fortunatumq initium hoc vestrae sit Sapientiae

Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐστὶ πρῶτον [illegible]
καὶ [illegible], καὶ [illegible], καὶ [illegible] ἄλλων

Dixi.

Johannes Melchior Henschkelius
Freib: Misni G. G. Alumnus

Bonà Scaeva!

ORATIO ALTERA
ad Eandem Sententiam.

Exordium.

Quae, qualis ac quanta Poëtis, Deum n[on] cognoscentibus, ante adventum Salvatoris nostri Jesu Christi, quo unicus Dei Filius Patrem hominibus cognoscendum proposuit, veramque illam religionem instituit, qua caligo infernalium tenebrarum sublata est, omnisque falsa opinio deleta:

Protasis.

Quae, qualis, ac quanta, inquam, Adolescentes optimarum artium studiis instructissimi, cum aliarum gentium, tum praeprimis Graecorum Poëtis in fingendo et mentiendo fuerit licentia, vel unius viri, macie extenuati, cujus in Epigrammate aliquo Graeco fit mentio, exemplo liquidè constat. Is ipse autem est Demas: quippe araneae telam in aëre pendentem, adiens non modo in illam impigrè insiliebat, et choreas etiam ibi artificiosè ducebat, donec aranea veniret, illique collo filum ducens, quo ipse in aërem traheretur, fauces constringeret. Patet, patet omnino ex unico hoc Poëtarum commento, plus quam Comica eorundem licentia, quam sibi non raro tanto sumunt ausu, ut non nisi pura puta figmenta, pura puta commenta suis Lectoribus tradant, vel invitis potius ipsis obtrudant. Neminem nempe afore autumo, nisi planè stolidus, fatuus, blennus ac bliteus sit, cui id non liqueat.

Apodosis.

Quicquid autem sit, nec ego tamen diffiteri possum aut inficiari, quod divina quoque nunquam ex animis hominum delenda monita scriptis suis non raro inserant Deorum Filii, Poëtae. In his primum sibi vendicat locum, quod Maro habet in haec desinens verba: Discite justitiam moniti, et non temnere divos.

Aetiologia.

Nec autem sine causa ita loquitur: Lux namque divinae legis et justitiae humanis mentibus in ipsa creatione ita est insita, ut inde omnes omnino homines, qui etiam extra Ecclesiam vivunt, normam divinae justitiae in lege expressam facilè discant atque agnoscant.

Διατύπωσις.

Unde nec illud dubium est, quin praecepta, sententiae, leges, juraque omnium Poëtarum, Philosophorum, Legislatorum, Jurisconsultorum, item Ethnicorum nisi Enarrationes, declarationes et descriptiones praeceptorum

sint

sint decalogi. Iam verò etiamsi multa quoq; impiè, multa item
absurda reperiantur dicta, apud Poëtas & Philosophos, qualia
quidem Epicureorum de Providentia, Platonicorum de facultatum
& conjugum communione, nec non Stoicorum de Fato: Certius ta=
men est quam quod certissimum, plurimas veterum sententias cum
lege Dei congruere, indeq; maximè salutares esse ac utiles. Vea=
re quum Latinorum Poëtarum Princeps supra citato versi=
culo omnino cautum velit, ut non minus Deum immortalem ti=
meamq; quam Justitiam sincerè colamq; Ego equidem occasionem
inde sumam plura hac de re dicendi. Inprimis autem non
tam ratiõnib9 demonstratum, quam exemplis illustratum doc
ebo, quod vult Vir in omni doctrinæ genere versatissimus, præpri=
mis autem Græcæ Linguæ peritissimus, Melanchthon, quum
in Chronicis inquit: Sapientia humana infelix est, quum à Deo
deseritur. Vos facite, ergo, Symmachi mellitissimi, pro æquani=
mitate vestra, ut oratiunculæ huic meæ fatigati benevolas
aures tribuatis, mihiq; dicendum hallucinanti veniam
concedatis. Sic, sic enim fiet, ut feliciter sub
vestræ benevolentiæ favonio tandem ad portum appellam.
Nullus ambigo, quin vos, ornatissimi juvenes, dictum habea=
tis cognitum, quod filius DEI alicubi suis protulit verbis; Si=
ne me nihil potestis facere. Ita scil. comparatum est, quod, quum
in mentibus nostris non lucet Christi notitia, nos per omnem vitam
tanquam Cimmeriis tenebris involuti undiq; oberramus: Sunt, sunt
sane sine Christi notitia minimè salutares omnia nostra consilia
infausta: Sunt & ipsi horum eventus sine Christi notitia minimè
salutares. Possem hic loci copioso & magno numero sententias, quæ in
divinarum & humanarum historiarum monumentis habentur, recitare,
quale quidem illud Davidis: Lucerna pedib9 meis verbum tuum Do=
mine & lumen semitis meis: quale & hoc: Non est hominis via ej9:
Et cæt. similes. Verum quum talia & alia passim in ipsis divinarum
literarum Pandectis occurrant, ad Exempla hodie potissimum con=
fugiam, & ex copiosissima horum messe unum ac alterum colligam.
Videte igitur, Symmachi lepidissimi, in præsentiarum exempla,
ut studiis maximè occasio nobis legendi historias, quæ præcepta
tales vitæ Regulas illustrant atq; circumstantiarum con=

me

memoratione elocutionem plurimum juvant. Ordiar a. à Sa-
cris. Quid enim? Nonne Saul felix erat Imperator, quoad
verbo Dei per Samuelem regeretur? Erat utiq; felix. Nonne pro-
spere ille gerebat bella adversus hostes suos Allophylos? gerebat utiq;
prospere. Nonne & feliciter arma corripiebat adversus Moabi-
tas? corripiebat utiq; felix. Nonne deniq; ipse gloriosa manu
Amalechitas prosternens, palmam ab iis reportabat? reportabat
utiq; palmam. Sed eheu! desertus enim à Deo gubernatore suo
propter inobedientiam, & de sanitate mentis deturbabatur & miseli-
ter ad extremum pugnabat cum hostibus. Etiamnum vobis, Πολυ-
ίστρατοι, sacrum ex me cognoscere exemplum evolupe? Nisi me per-
bene vetri fallunt oculi, admodum cupidos vos video plura de hoc ge-
nere cognoscendi exempla. En autem vobis Regem Regum omnium
sapientissimum Salomonem! Intuemini oculis mentis potius, quam
corporis illum. Is namq; felix erat, quoad DEUM Rectorem suum
sequebatur, Deo charus erat, quoad ejus dictis obsequebatur, &
castitatis virtutisq; mandata exequebatur. Pretiosissimo sapien-
tiæ thesauro fruebatur, quoad pietatis vestigia persequebatur.
Verum eheu! Ecce n. quum animum ad voluptatem omnium
malorum matrem, adjiceret, & ex alienigenis conjugia sumeret,
septingentas item uxores & trecentas concubinas aleret, idolis
deniq; ex ritu gentium finitimarum thure litaret, fiebat omnino,
ut idem à Deo desertus male res omnes gereret, aliumq; fatuum
successorem relinqueret. Ad exempla profana abhinc delabor, pri-
mo quidem loco ad vera quæ vobis suppeditem. Esto a. primum hic
famosissimum illud Themistoclis. Vah! quam felicia erant ejus con-
silia, quam salutaria patriæ, quoad gubernarentur divinitus. At quum
se polluerct libidinibus, ô tantum non expellebatur patria, verum etiam
consilia perniciosa & cum patriæ tum sibi ipsi exitiosa suscipiebat.
Alterum Alexandri Macedonis esto exemplum. Ille namq; quum pro
Deo domito terrarum orbe, adorari vellet, desertus à Deo he-
luationibus ac commessationibus abrumpebat sibi filum vitæ ac peribat,
nondum sede Regni sui firmiter constituta. Sed dicite nunc mihi,
Symmachi, quid in fabulis, quarum illecebris accipiunt & facile
in memoriam redigunt Juvenes, quæ vix aliqui cogitare possent, hac
de re habeatur? Habentur omnino, in his Persei fata: Etenim
is, ut est in Fabulis, felix erat, dum donis divinis uteretur, quæ secundum
Poëtarum commenta erat galea & clypeus erant, h. e. protectio &

Lib. II. Tit. VI. de Poëtis 3. 7. 5. de Fabulis Poët.

defen

defensio divina. Tandem a. quum insolens fieret et propter mandatum Palladis inspueret aegida, ipse in saxum mutabatur, h. e. elatus successu rerum gestarum propriaeque sapientiae, omnes felices amittebat successus. Nec minus Herculis fabula nota est. Is quippe quum in rebus secundis Deum non invocaret, nec armatum se eo robore hoc animi divinitus cerneret, paulo post tantum decus amittebat; deinde in aerumnis agebatur in furorem, seque vivus in rogum conjiciebat. Sed dicat hic aliquis vestrum, Lectissimi Commilitones, quorsum hae Poëtarum Fabulae? Sunt, sunt non levia [illegible] et inania otiosorum hominum commenta, sed vitae potius documenta, quin imo sub iis velut involucris quibusdam atque integumentis omnis doctrina elegans omnis ingenuo homine digna cognitio, omnis denique sapientia continetur. Nec doctrina, nec cognitio nec sapientia tantum dicto modo recitatis continentur fabulis, sed etiam valde venustae imagines sunt quibus humana imbecillitas vivis suis depingitur coloribus. Est nimirum homine nil infirmius, nil imbecillius est. Quippe eum fallere sensus, decipere ignorantia, circumvenire judicium, laedere pompa, deserere tempus, mutare aetas, hebetare infantia, praecipitare juventus, frangere senectus facile potest. Unde

Lib. II de C. P. prosa 6. nec Boëthius quaestionem hanc movere, et eandem etiam suo arbitrio decidere haud dubitat: Quid est homo? quaerit ille. Respondet a: Quod si corpus spectes, imbecillius nil homine reperire queas; quippe quem saepe musculorum quoque vel morsus, vel in secreta quaeque repentium necat introitus! Quid? quod et Philosophiae Aquila Aristoteles quaerens, quid sit homo, respondeat imbecillitatis esse exemplum, fortunae ludibrium, temporis esse spolium, mutationis esse imaginem, invidiae et calamitatis trutinam: quoad caetera pituitam et bilem. Plura quoque addo, sed finem sermoni facio, praeprimis ubi cymba mea longius praeter intentionem in alto dicendi ponto provecta littus respiciat. Verissime ergo quum dictum sit a Melanchthone, omnem humanam sapientiam sine Deo esse infelicem, Vos, Symmachi suavissimi in hoc sermonis calce amice admonitos volo, ut huius sapientiae vestrae initium a timore Domini faciatis. Cuius enim non timent eum qui omnia providet et cogitat, et animadvertit, et omnia ad se pertinere putat, curiosi et pleni negotii Deus! Certe autem si timebitis Deum, o felix tantum erit initium vestrae sapientiae verum etiam felicior ejusdem erit cursus, et felicissimus denique usus.

Credite: nil prodest rerum sapientia magna,
Si non consilium detque juvetque Deus.

Christianus Richter.
Leisnicensis Misnicus.

Elaboratio propositi thematis:
Virtus in Voluptatis regno non potest consistere.

Exordium.

Proh immortalem Deum, atque omnium hominum fidem! quam multos hoc pravissimo exulceratissimo seculo non tantum ex ima faece vulgi, sed et ex iis ipsis, qui in summo honoris apice constituti vivunt, reperire licet, quibus Virtutis nomen exosum, Voluptatis autem maxime acceptum, imo pene divinum videtur. Sed eheu! quae, qualis ac quanta haec est stultitia? quis, qualis ac quantus hic est error? Illud omnino eligendum heic esset, quod optimum, fugiendum item esset, quod pessimum. Quid vero optimum? nonne Virtus? Virtus, Virtus utique est, quae omne, quod in hominem quidem cadere potest, bonum sub se continet. Unde et quilibet bonus eam sibi eligit, eamque sibi perpetuam jungit comitem; Voluptatem contra, tanquam pessimum malum, pedibus quasi conculcat, ceu pestem eandem fugit, sibique semper cavet, ne ejusdem blandimentis ac illecebris unquam superetur. Luculento nobis exemplo heic est Hercules: quem commendat nobis Apis illa Attica, Xenophon. Ita namque Prodicus apud eundem memorat: Hercules, cum primum ad pubertatis annos pervenisset, in solitudinem aliquando exibat, ibique sedens diu multumque secum deliberabat, an Virtutis, an vero Voluptatis viam ingrediendum ipsi esset: Ecce autem statim duae adsunt dispares formae ac ornatus matronae, quarum altera omnium difficillimam Herculi adolescenti pollicetur vitam, famam autem ac gloriam perpetuam, quae nulla quidem aevi diuturnitate oblitterari posset: altera vero, utpote puella omnium formosissima, admirando ornatu superbiens, eidem per omnem vitam delicias ac lautitias pollicetur, dummodo comitem se ipsi praeberet. Colligebat inde Hercules, hanc Voluptatem esse, quae per illecebras ac blanditias ipsum in praecipitia secum trahere vellet: priorem autem illam esse Virtutem cognoscebat, quae per laborem ipsum immortalem redditura esset. Quocirca, re altius ponderata, Voluptateque spreta, Virtutem amplectebatur: qua et comite Divus factus divinos tandem meruit honores. O si eodem ingenio, eademque mentis constantia semper praedita nostra esset aetas, ut spretis Voluptatum illecebris Virtutis viam sequeremur! Verum, quam imbecille nostrum est judicium aeque ac consilium, ut ante implicemur aliquo certo genere cursuque vivendi, quam possimus, quod optimum est, judicare? Quantum ergo nobis periculi sit a voluptatibus, memorabile istud Livius nos edocet, quod Scipio Juvenis ad Juvenem Masinissam ait: non est (crede mihi, inquit) tantum ab hostibus armatis aetati nostrae periculi, quantum ab circumfusis undique voluptatibus: qui eas sua temperantia frenavit ac domuit, multo majus decus majoremque victoriam sibi peperit, quam nos, Syphace victo, habemus.

Propositio.

Quae cum ita sint, decrevi equidem apud vos, Symmachi suavissimi, verba facere de gravissima illa sententia, quam ex Oratione Architae Tarentini, magni ingenio et praeclari Viri, in Catone suo Mortalis ille, ut credebatur a Buchnero, in dicendo Deus, Cicero, verbis hisce emphaticis recitat: Virtus in Voluptatis regno

consistere non potest. Dicam autem ego heic non ut debeo, sed ut possum,
ita m. dicam, ut duobus rivulis mea fluat Oratio: Primus namque rivulus o-
stendet, quid regnum Voluptatis heic vocitetur: Alter autem caussas aperiet
Cur in tali regno Virtuti locus esse nequeat? Nunc si mihi facultas o-
ptandi eloquentiam daretur, optarem equidem non vim Alcibiadis,
quam ipsi apud Platonem tribuit Socrates: Non Periclis fulmina o-
ptarem: neque denique Demosthenes aliquis esse cuperem:

— Quem mirabantur Athenae
Torrentem et pleno moderantem verba theatro:

Capt. Ben. Verùm unius Herculis Ogygii, cui Eloquentiae laudem Galli tribue-
bant, vim hodie poscerem: quippe ex cujus ore catenulae tenuissimae
extremo linguae apici annexae, prodiisse leguntur, quibus maximam ho-
minum turbam ad se alacrem pertraheret. Hanc, hanc scil. eloquen-
tiae vim optarem, quâ vos linguae meae catenulis per aures suspen-
sos ita retinere possem, ut eâ dusaltandi: patientiâ, quâ in his
sermonis mei auspiciis adfuistis, ad extremam usque Orationis meae parti-
perseveretis. Agite proinde, bonae spei Adolescentes, sublevate meam
vestro favore balbutiem, benevolentiaeque vestrae aurâ adspirate coe-
ptis, quo mea Oratio facilius portum, quem sibi proposuit, consequatur.

Expositio. Atque ut hinc exordiar, unde omnis mea hodie ducitur Oratio, maximè r-
petendum heic esse statuo, quod de Virtute Cicero habet: Virtus in Vo-
luptatis regno consistere non potest. Ita scil. est, quod Virtus consiste-
re in tali regno non possit, in quo omnis generis malitia, omnis gene-
ris nequitia, omnis generis flagitia, immaniumque scelerum portenta
copiosissimè grassantur. Sed quaerit fortassè aliquis vestrum, ex me,
Juvenes Ornatissimi, quid per regnum Voluptatis heic loci intelle-
ctum velit disertissimus Romuli Nepos? Arrigite, quaeso, aures
et advertite: nam dicam quod res est. Nôstis, non unius generis es-
se Voluptatem. Aristoteles sanè, qui à Platone, Mose illo Attico,
ob multiplicem lectionis curam Anagnostes, quasi lector infatigabilis,
nuncupatus fuit, duas ejus facit species: una est, quae capitur è re-
bus honestis, altera autem, quae capitur è rebus turpibus. Prior inde ho-
nesta, posterior inhonesta et turpis dici meruit. Sic ergo honestae
Voluptates non aliae sunt, quam quae cum rectâ naturâ, aut rectâ
ratione conveniunt, cujusmodi quidem nominatim sunt Voluptates ex
agnitione Dei et naturae, è studio Virtutis, è bonâ valetudine, è
prosperrimo rerum statu haustae: Atque sic omninò Latini, qui castigatè
locuti sunt, non tantum affectum illum, qui in rebus honestis aliqu-
cum ratione optat, Voluptatem appellare cupierunt: verùm etiam
animi motum, qui è verum honestarum possessione exsurgit, hoc no-
mine exprimere frequentissimè studuerunt. Unde nec Voluptatis no-
men apud Graecos aliquid turpitudinis prae se ferre visum est.

dixerunt n. ἡδονὴν, cuius origo à dulcedine et iucunditate trahitur. Minus ergò mirandum est, quod Graeci Philosophi maximè in rebus honestis ἡδονῆς nomen usurparint: Magis tamen Latini Voluptatis nomen suspectum reddunt, si vera est veterum quorundam Grammaticorum expositio: dicunt siquidem, Voluptatem dici à Veneris ministrâ, à Volupe s. Volupia dicebatur. Dum a. Peripatetici illam iucunditatem, è quâ omninò et magna Voluptas capitur, permittendam esse ducunt, quum nihil turpitudinis in se habeat, sed ratione quadam ducatur (frui siquidem cum iucunditate rebus honestis omninò licet,) pravae Voluptates sequuntur, quas dicimus, et rectae naturae repugnant. Hae utique sunt, quas Plato malorum omnium pabulum esse dixit: Optimam siquidem indolem perimunt, virtutem animi corporisque frangunt atque enervant, ingenium hebetant, bona consilia evertunt, et honesta omnia obscuriora reddunt: Praecipuae autem gulae et spurcae Veneris Voluptates sunt, quibus nil foedius, nil etiam damnosius existere potest. Virtus siquidem iisdem tollitur, acquisita gloria in infamiam vertitur, animique pariter et corporis robur attenuatur: Quid? Nonne monstra hominum sunt, qui gulae nimis addicti, ventrem quater aut quinquies quotidiè repleant? non immeritò illi, quum ad bestiarum naturam proximè accedunt, dicuntur inutilia pondera terrae. Circumgestant utique grande corpus, vel potius aegrè secum id trahunt: facies est stupida, vultus est hebes, frons est corrugata et torva, nasus est ulcerosus, labra sunt crassa, manus sunt tremulae, incessus est testudineus, ipse sermo confusus, interruptus, turpis, obscoenus, vox est dura et aspera: omnia denique ita comparata heic sunt, ut, praeter grunnitum nihil desit, quin tales homines porcorum naturam exhibeant, qui voluptatibus gulae unicè inserviunt, in his sese oblectant, totique in eo sunt, ut, si fieri possit, gruis collum sibi optent: quò gustandi sensu ac suavitate diu perfrui ipsis liceat. Quis ergò Vestrûm, Iuvenes Ornatissimi, nunc est, qui non fateatur, ex gulâ non aliam nasci, nisi Venerem. Certè enim, quemadmodum prudentiam malitia, et magnitudinem animi superbia, et liberalitatem opum profusio, et fortitudinem audacia: sic gulam imitatur Venus. Venus, Venus, inquam, foedissima illa ad turpes libidines invitatrix, quâ plerumque liberalia et mollia adolescentum ingenia in summam abducuntur perniciem, sequitur gulam. Notatur autem Veneris nomine libido maximè venerea, quae primò quidem aspectu blandior est, quàm dici potest: sed acerbissima, tristisque evadit, postquam eam gustaveris: unde non immeritò Poëta:

— — — meretricius ardor
egregios iuvenes sevocat à studiis.

Habetis Voluptates, Symmachi charissimi, in quarum regnô Virtus ne-
quit consistere. Et rectè quidem ait Cicero, quod in tali regnô Vir-
tus consistere nequeat. Tales enim Voluptates sunt, quæ hominem viti-
osissimum reddunt, indeq́ semper prohibent, ne, se dominantibus, ulla
Virtus exsurgere possit. Unde non immeritò Romanæ ille porticûs
Zeno, Seneca: Quidam Voluptatibus se immergunt, quibus in consue-
tudinem adductis, carere non possunt. Id quadamam multi suo compro-
barunt exemplo, Ego, ut majorem dictis meis fidem faciam, ex Histori-
corum monumentis unum vel alterum eorum in hoc medium protraham
qui pravis voluptatibus admodum obnoxii, suo sibi incomento omnis ge-
nerit mala, iiq́ hîs tandem extremam perniciem accersivêre. Esto
autem heic omnium primum Sardanapali exemplum, Viri muliere quâ-
vis effoeminatoris, ut memoriæ prodit Justinus. Is igitur, quum omnis generis
lasciviæ esset deditus, nec erubesceret inter Scortorum neve greges,
in muliebri habitu foeminas omnes libidine vincens, ob id indignati
Assyrii deficiebant atq́ Arbactô, Præfectô Medorum, ducere cruentum
bellum inferebant. Victus proinde in regiam se recipiebat, atq́ ex-
structâ pyrâ, se atq́ divitias in incendium mittebat, hoc epitaphi-
um de grege Epicuri porci se porcis relinquens:

Cum te mortalem nôris, præsentibus exple
delicijs animum: post mortem nulla Voluptas.

Vah! quod aliud, inquit Aristoteles, in bovis, non in Regis sepulchrô in-
scriberes! hæc habere se mortuum dicit, quæ ne vivus diutius habebat,
quàm fruebatur. Sed ad alterum enarrandum transeo exemplum, quod est
Heliogabali: Is enim, quum vitam omni mollitiei luxuriæq́ genere afflu-
entissimam, teste Herodianô, egisset, eôque tempore, quô Alexandrum
consobrinum, Cæsarem consortemq́ imperii declarasset, et mox facti
poenitens eidem insidiari coepisset, à militibus prævent⁹ unà cum ma-
tre miserrimè interficiebatur. Corpus utriusq́ per urbis vicos tra-
ctum, ludibrioq́ habitum, tandem in Tiberim abijciebatur. Nec
alienum ab hoc forô nostrô exemplum est Neronis, Imperatoris o-
mnium, quos terra unquam tulit, crudelissimi, â quô et Tyran-
nos omnes, crudeliter imperium administrantes, Nerones appellamus.
Is quippe, postequam satis diu vitam omni vitiorum labe contami-
natissimam egisset, eoq́ sævitiæ ac immanitatis processisset, ut sibi
amicissimos viros trucidaret, nec in his optimo Præceptori, Senecæ,
parceret, quippe quem per omnes corporis artus sectis venis mori jus-
serat, ne effoeti senis, qui ultra ætatis metas decurrebat, fatalem

exitum diuque expectaret, vitam tandem cum terrore tragicè finiebat. Quid de Epicuro heic dicam, qui summum bonu in voluptate ponebat? Dicerem tragicum ejs casum, nisi me revocaret divitis Epulonis, quod in Evangelio legitur, exemplum. Si quippe, qui quotidiè, indutus purpurâ et byssô, splendidè epulatus fuisset, nec in hoc Voluptatum regnô res Lazari unquam curasset, in infernali igne cruciatum sustinuisse tandem aeternum memoratur, quis itaque vestrum heic est, Symmachi suavissimi, qui à Voluptatis regnô non jam abhorreat? praesertim ubi damnum ad justam animi lancem expendit, quod ex hoc regnô ad voluptatum cultores redundat. Sed dicat heic aliquis, quod ab Aristippo Cyrenaici atque Anniceri Philosophi nominati, omne bonum in Voluptate posuerint: Virtutemque censuerint, ob eam rem esse laudandam, quod efficiens esset Voluptatis: huic item cum Cicerone nostrô respondeo, non id spectandum esse, quid dicant, sed quid consentaneum sit eis dicere. Quomodò n. potest temperantiam laudare is, qui ponit summum bonum in voluptate: est sanè temperantia libidinum inimica, libidines autem consectatrices sunt Voluptatis. Sed satis de his, dixi enim leviter ac breviter hactenus pro ingenii judiciique mei modulo, quae de regnô Voluptatis dicenda mihi erant: Quare pergo, ut ostendam alterô jam nunc locô: Cur Virtus in Voluptatis regnô consistere nequeat. Considerate autem mihi heic Symmachi suavissimi, naturam Virtutis: ita namque est, quod per Voluptatem Virtus evertatur. Vah! quid ipsa Virtus est aliud, quam recta ratio? quum et mens intelligat, et voluntas expetat, quod rectum. Contra ea autem quid Voluptas? nonne haec omne animi lumen extinxit? nonne consilia et studia recta foedissimâ libidine polluit? Nonne corpus, quod Virtutis instrumentum esse debebat, vas facit impurissimum, tandemque enervat et effoetum reddit? Porrò, qui sunt Virtutis nervi, opes et facultates, in quos conferuntur usus? Conferuntur omnes ad bene, sed non ad male esse. Virtus siquidem nos et Deo optimè conciliat eique simillimos nos reddit, et ex mortalibus immortales facit. Contra ea Voluptas mentem è sede et statu suô dimovet, animum corrumpit, corpus affligit, pecunias profundit, ac mentis tandem (ut ita dicam) ita praestringit oculos, ut homo Virtutem non videat. Et quomodò item prudentiae locus dabitur, ubi mens voracitate, ebrietate, spurcâque Venere obtutescit? quomodò inter eum et quadrupedem aliquid interfuerit, qui ipse se prosternit ac prostituit? quomodò apud eum locum fortitudo habebit, qui tam mollem et effoeminatum voluptatibus se praestat? quomodò et temperantiam is colet, qui totus libidinibus aestuat? Quid justitia fiet, ubi nullum scelus, nullum grande

faciuntque, ad quod suscipiendum Voluptatis libido ita nos impellat, ut nec Choro, nec toro, nec foro parcatur? Quod si jam heic iterum exempla producere liceret, Vah! quam immensus eorum esset contexendus catalogus. Ne tamen prorsus destitutus exemplis eorum heic videar, quos perdidit Voluptas, paucis me expediam et ex ingenti copia quae maximè huc quadrant, tria aut quatuor, vel plura etiam extremis saltem, quod dicitur, digitis tangam. Quid ergò Regem longè omnium felicissimum ac potentissimum, Alexandrum, cui à rebus gestis et auctis Magni traditum est nomen, perdidit? Faeda illa ac spurca [illegible] Voluptas. Quid fregit Annibalem, terrorem illum Italiae? Nonne Voluptas? invictum siquidem Alpibus, indomitum armis Campaniae (quis crederet) soles et tepentes fontibus Baiae subegerant. Quid vicit M. Antonium? Nonnè eadem faeda Voluptas? Quid illa ipsa in sancto Dei populo lumina ac columina, Samsonem, Davidem ipsumque sapientissimum omnium Regum, Salomonem, miserrimè afflixit ac prostravit? nonne faeda ac spurca Voluptas, quae uno nomine dicitur Venus? Voluptas, Voluptas utique blanda illa Siren est, cujus suavi cantilena pervertit cum ipsa ratione omnes nostros sensus: Circe est, quae, omni ratione abjectâ, nos in feras ac beluas convertit, nec alios, nisi è liberis servos facit. Quae quum ita sint, ad vos mea nunc se de-

Epilogus. flectit oratio, πολυελπίστατοι, Vos, Vos sc. compello ac moneo, ut ne gloriam vestram, ut ne famam vestram deformi maculâ aliquâ per Voluptatem corporis aspergi sinatis. Credite mihi, quod nihil aeque obstet, quò minus Virtutibus vestris inclarescere aliquando et super astra ferri possitis, quam faeda illa Voluptas. Quare, corporis spretis Voluptatibus, castè ac sobriè vivite, Josephum, Danielem, Scipionem et alios honestos juvenes imitandos vobis ob oculos ponentes. Et quemadmodum Ulysses, ad insulam Sirenum delatus, aures et suas et sociorum cerâ illitas obturabat, seque ipsum etiam ad navis malum alligari jubebat, ne ipsi, suavitate cantus allecti, discrimini vitae exponerentur, aut perimerentur: sic et ego in hoc sermonis calce suadeo, ut Virtutum praeceptis animos vestros confirmetis, et ad sanae rationis malum vos alligetis, ne à Voluptatibus dementati in Diaboli tandem Bacchanal irruatis: ubi Plutonis exercitum licet aspicere, vasa bajulantem, unde cyathi non mille decies, sed vel mille vo[illegible]es infernalis picis ac sulphuris sumantur, qui sine fine ebibantur, exhauriantur, evacuentur. Dixi.

Gotthardus Pfendlerus
Schönbergâ Lusatus.

ORATIUNCULA IIda ad CICERONIS SENTENTIAM

Virtus in Voluptatis Regno non potest consistere.

Exordium.

Proh Deum immortalem atque hominum fidem! quam multos hoc praeprimis exulcerato seculo reperire licet homines, qui humilem et abjectam Voluptatis casam pluris aestimant, quam excelsam illam, invictam atque ac insuperabilem Virtutis arcem. Verum ô perversissimos illorum hominum animos! ô derelictos à recta ratione homunculos! qui Voluptatem Virtuti praeferre haud verentur. Deberet sanè hos suo exemplo à Voluptatis via ad Virtutis semitam reducere monstrorum domitor Hercules. Ita namque de illo Prodicus apud Xenophontem Apem illam Atticam refert: quod, cum Hercules primum ad pubertatis annos pervenisset, in solitudinem exiverit, ibique sedens diu multumque dubitarit, utram in vitas quas duas cernere ipsi licebat, ingredi melius esset, an Voluptatis, an Virtutis? Eodem tempore duae mulierculae illi apparebant, quarum altera vultu modesto ac liberali erat: nullo item peregrino cultu aut fuco adornata erat; sed genuina forma bonitas in illa cernebatur: In corpore mundities, in oculis pudor, in incessu modestia erat conspicua: vestem praetereà candidam gerebat. Altera erat comptior et admodum fucata: Nam et rubor, et candor major erat nativo: incedebat item supina, oculos latè pandens, vesteque induta, quae levitatem animi facilè arguebat. Conspectis igitur duabus istis mulierculis, quarum alteram Virtutem, alteram Voluptatem esse cognoscebat: Hercules rem ultro citroque pensiculans, Virtutem tandem, quam sequeretur eligebat, Voluptatem verò repudiabat. O si eodem ingenio, eademque mentis constantia semper Juvenilis esset aetas, ut spretis Voluptatum illecebris, Virtutis viam sequerentur: Sed eheu! quam imbecille apud plerosque Juvenes est judicium atque consilium, ut ante implicentur aliquo certo genere cursus vivendi, quam possint, quod optimum est judicare. Atque memorabile est, quod ad Masanissam Juvenem Scipio Juvenis, apud nobilissimum historiae Romanae Scriptorem Livium ait: Non est, (mihi crede) tantum ab hostibus armatis

aetati

ætati nostræ periculi, quantum ab circumfusis undique volupta-
tibus: Qui eas suâ temperantiâ frenavit ac domuit, mul-
to majus decus, majoremque victoriam sibi peperit, quam nos Si-

Propositio. phace victo habemus. Quod quum ita sit, decrevi equidem
apud Vos Commilitones mustulenti dulcissimi verba facere
de gravissima illa sententia, quam ex oratione Architæ Ta-
rentini in Catone Majore his Cicero recitat verbis: Virtus
in Voluptatis Regno consistere non potest. Id autem

Capt. Ben. dum faciam, oro, rogo, obsecro atque obtestor Vos Symmachi
suavissimi, ut adsitis omnes, ut adsitis singuli animis, quot-
quot adestis corporibus. Item arrigite aures Lampelili, et
audite me breviter ac leviter de materia tali disserentem,
cujus scopus unicè est hic, ut Virtutem maximè colatis,
Voluptatem verò cane pejus et angue fugiatis. Ut tamen
omnia justo ordine et scitè fiant, utpote quo nihil aut est
pulchrius, aut ad usum accommodatius, dicam quidem pri-

Tractatio. mo quid Regnum Voluptatis vocitetur: Deinde cur in tali Reg-
no Virtuti locus esse nequeat. Verum enim verò
sciendum omnino in hoc tractationis est limine, duo
esse Voluptatum genera: sunt siquidem honestæ aliæ,
aliæ inhonestæ ac turpes. Honestas dicimus Volupta-
tes, quæ cum recta ratione conveniunt, quales qui-
dem Voluptates, quæ ex cognitione Dei et naturæ,
è studio virtutis, à bonâ valetudine, à benè se ha-
bentibus liberis, cognatis, aliisque amicis capiuntur.
Pravæ autem Voluptates sunt, quæ dignitatem homi-
nis dedecent, ac rectæ naturæ è diametro repugnant:
quales Voluptates gulæ sunt et spurcæ Veneris. Atque
harum intemperantia est, quæ Regnum Voluptatis di-
citur, quando iis scilicet quis ita obnoxius est, ut servi
Dominis: Quando, inquo, aliquis se Voluptatum gurgiti
ita immerserit, ut his in consuetudinem adductis, iisdem
carere non posset: Unde et ob hoc tales Voluptatum
sectatores omnium bipedum miserrimi sunt, quod eo per-
venerint, ut illa, quæ ante supervacua fuerant, fac-
ta nunc sint necessaria: Serviunt namque Voluptatibus non

imperant

imperant illis, et mala sua, quod malorum ultimum est, perditè amant, ob id miserrimè tandem pereunt. Quid? Nonnè miserrimum Voluptuosorum hominum interitum satis superq[ue] suo comprobat exemplo Sardanapalus, Rex Assyriorum ultimus, qui totus luxui et Voluptatibus adeo erat deditus, ut omnes suos antecessores luxuria atq[ue] ignavia antecederet? Comprobat ubiq[ue]. Is namq[ue] quum praeterquam, quod à nonnullis exteris conspiceretur vitam ageret muliebrem, et stola insuper muliebri faciem, totumq[ue] corpus in modum meretricis fuco componens, ultra luxum muliebrem lasciviret, nec solum cibum potumq[ue], qui voluptatem augeret, continuò appeteret; sed et luxuria ac lasciviae nominum deditus, primè viri, nunc mulieris vice abuteretur, omni planè sexus ac pudoris cura posthabita, in pyra tandem cum regia supellectile crematus, miserrimè peribat. Quid de Heliogabalo heic ejusq[ue] interitu? Quid Quid de Nerone monstro hominis ejusq[ue] tragico casu? Quid de Epicuri, deq[ue] divitis Epulonis, de quo Evangelica historia quaedam memorat, aliorumve quamplurimorum miserris fatis referam, qui se totos Voluptatibus mancipasse, hinc inde leguntur? Sed nolo talia et alia recitare exempla, quippe alias satis cognita: quin potius hoc unum tantum heic dicam, quod Voluptas reverà esca illa malorum sit, quâ homines capiuntur, ut hamo pisces. Nempe Impia sub dulci melle venena latent, et

Nulla sors longa est, dolor ac Voluptas,
Invicem cedunt, brevior Voluptas:
Ima permutat brevis hora summis.

Quid? Quod et nulla capitalior pestis, quam corporis Voluptas hominibus à pravâ naturâ sit data. Haec enim, haec, inquam, corrumpit hominum mores, et tandem in extremum exitium suos praecipites dat cultores: Virtus contra causa est efficiens summa solidaeq[ue] felicitatis et honestatis, estq[ue] ipsa bonum laudabile. Sic itaq[ue] maximum dissidium est inter Virtutem et Voluptatem: Virtus siquidem libidinum est inimica. libidines autem consectatrices sunt Voluptatis. Quid? quod et effecta

virtutis

Virtutis ac Voluptatis sint diversissima: illa namque efficit hominem bonum, haec vero malum imo pessimum. Per virtutem etiam infimae saepe conditionis et obscuri homines ad culmen honorum evecti: contra autem summo etiam genere nati per voluptatem depressi, leguntur. Quid pluribus opus? Habetis enim nunc satis cognitum Adolescentes ornatissimi ac prospectum, opinor, quasnam Voluptates et quodnam Regnum in gravissima sua sententia intelligat Rom. eloquentiae parens Cicero. Reliquum ergo est, ut dicam, cur voluptate dominante Virtus consistere nequeat. Ne vero longius a proposito abeam quam par est, aut extra oleas, quod dicitur, verser, quum demonstratio rei in promtu sit, considerabo naturam hanc Virtutis. Advertite, advertite aures: Ecce enim intelligetis postbac omnes et singuli per virtutem omnem Voluptates everti. Vah! quid ipsa Virtus est aliud, quam recta ratio, quum et mens intelligat et voluntas expetat, quod rectum bonumque sit? Quid contra voluptas? Nonne haec omne animi lumen extinguit? Nonne consilia et studia recta foedissima libidine inquinat? Nonne corpus, quod virtutis instrumentum esse debebat, vas facit impurissimum, tandemque enervat et effoetum reddit? Nonne item prudentiam tollit, fortitudinem languefacit, justitiam pessundat, et omnem humanitatem expellit? Quid porro? Nonne virtutis nervi, opes et facultates, quas vita praestat humana, sunt permagnae? Sunt utique et quidem fere innumerabiles. Quare quum contra Voluptas mentem a sede et statu suo dimoveat, quum animum corrumpat, corpus affligat, pecunias profundat, quid ea magis est detestabile? Quid ea Virtuti magis est pestiferum? Quid et homini eadem magis est damnosum? Insuper quomodo prudentiae locus dabitur, ubi mens voracitate, ebrietate, spurcaque Venere obbrutescit? Quomodo inter hominem et quadrupedem aliquid intererit, si ipse se voluptatibus prosternit ac prostituit? Quomodo in homine juxta haec locum fortitudo habebit, si tam mollem et effoeminatum voluptatibus se praestet? Quomodo temperantiam is colet, qui

totus

totus libidinibus aestuat? Quid justitia denique fiet, ubi nullum scelus, nullum grande facinus est, ad quod suscipiendum libido voluptatis adeo non impellat, ut nec thoro, nec foro, nec choro parcatur? Hoc, ut paulo clarius elucescat ut nempe inter vos omnes constet, quam misere perdat homines voluptas, ad exempla provoco, ipsumque illustratio quotidianam veritatem in nostram experientiam. Ah quid perdidit Alexandrum M. fortissimum illum Heroem, qui totum fere orbem suo subegerat jugo? Nonne foeda illa voluptas? Quid fregit Hannibalem, qui fortissimas manus toties cum ~~Hannibale~~ Romanis tam feliciter conseruerat? Nonne Voluptas? Quid vicit M. Antonium? Nonne Voluptas? Quid denique illa ipsa in sancto Dei populo lumina et columina, Samsonem, Davidem, et ipsum sapientissimum omnium Regum Salomonem miserrime afflixit ac prostravit? Nonne foeda illa ac spurca corporis voluptas, quae uno nomine dicitur Venus? Quae cum ita sint, amice

Conclusio.

Vos Symmachi suavissimi, admonitos vos volo, ut velis remisque corporis fugiatis voluptatem, quum ipsi sitis, jam satis abunde docti in voluptatis Regno virtutem consistere non posse. Hinc ponite potius vobis ob oculos quos imitemini, Josephum, Danielem, Scipionem, aliosque honestos cum quibus nostri juvenes aevi, ut spretis omnibus corporis voluptatibus caste ac sobrie vivatis. Et certe quemadmodum Ulysses, quum ad Insulam Syrenum delatus, aures et suas, et sociorum illitas, cera obdurabat, seque ipsum etiam ad navis malum alligari jubebat, ne suavitate cantus allecti discrimini vitae exponerentur, aut perimerentur. Ita et te o suavissima Discentium Corona iterum iterumque moneo, ut et virtutis praeceptis animum tuum confirmes, et ad rationis rectae malum te alliges, ne a voluptatibus dementata, in malam crucem abeas, ibique miserrime tandem intereas.

Dixi.

Maximilianus Fridericus a Wirsl. Eq. Sil.

ORATIUNCULA
[illegible]
ad
CICERONIS SENTENTIAM.

Virtus in voluptatibus regno non potest consistere.

Exordium Licet inter Graecos et Latinos Authores, tum nostris, quam superioribus seculis multi inveniantur, qui magnam laudem merentur, inter eos tamen non ultimum locum Xenophon obtinet, quippe qui etiam à Socrate ob summam eloquentiam apis nominatur Attica. Is sane mirabilem memorat historiam, de celeberrimo illo, ac prudentissimo Heroe Hercule, quod cum primum ad pubertatis annos pervenisset, in solitudinem exierit, ibique sedens, diu multum dubitarit, utram in viis, quas duas cernere licebat ipsi, ingredi melius esset, voluptatis, an virtutis. Tandem tamen, re ponderata virtutis viam elegisse, ac illam voluptatis deseruisse traditur. O si eodem ingenio, eademque mentis constantia, semper Juvenilis nostra esset aetas, ut spretis voluptatum illecebris virtutis studio teneremur. Sed eheu! quam imbecille apud nos plerosque ~~[illegible]~~ est judicium atque consilium, ut ante implicemur certo genere cursusque vivendi, quam possimus, quod optimum est judicare. Vos ergò Symmachi suavissimi, audite, audite inquam me, quid Scipio Juvenis Juveni Masinissae apud Livium dicat. Non est (crede mihi) tantum ab hostibus armatis, aetati nostrae periculi, quantum ab circumfusis undique voluptatibus, qui eas sua temperantia frenaverit, ac domuerit, multo majus decus, majoremque victoriam sibi peperit, quam nos Syphace victo habemus.

Propositio Quae quum ita sint. Ego equidem non abs re fore puto, si apud vos, Symmachi dulcissimi verba de gravissima sententia faciam, quam ex Oratione Architae Tarentini Cicero in Catone his verbis recitat. In voluptatis regno virtus non potest consistere. Hoc elegans dictum igitur, quoniam ab excellentissimo Domino Rectore per has ferias Caniculares Rhetoricè tractandum ac elaborandum propositum est. Tanto minus diffido, quin faciles aures mihi dicturo accommodaturi pro vestrâ sua aequanimitate linguis animisque fauturi sitis. Non nescitis me mediocriter saltem in exercitatione dicendi esse versatum, neque in hunc usque diem mihi contigisse, ut Tulliana incude monetam tabiores eloquii effingere possem. Vos tamen hanc veniam mihi dato accommodabitis, vobis verò quemadmodum spero, non molestam, ut propè Oratoris more in hoc dicendi genere auribus vestris tutò uti:

[...]sim: Praeprimis ubi Ego in Orationis et quidem initio praemiseram.
[...] regnum voluptatis hic vincetur: altero vero in tali regno
[...] consistere negat, compendiose ostendam: Verum enim vero
[...]dum hic est ante omnia voluptatem unius esse generis. Sunt enim Tractatio
[vo]luptates honestae aliae, aliae turpes. Divinis et honestas quae cum
[...] rationi conveniunt, quales quidem voluptates ex cognitione
[...] et naturae, et studio virtutis, et bona valetudine. Prava volup-
[ta]tes sunt, quae dignitatem hominis dedecent, et rectae naturae repug-
[na]nt, quales illae sunt gulae et spurcae Veneris voluptates. Atque haec
[in]temperantia est, quae regnum voluptatis dicitur: quando eis sub-
[d]ita obnoxius est, ut servi dominis. Tali quis hostis unquam in
[...], tam contumeliosus fuit, ut in quosdam homines sicut sunt vo-
[lupt]ates eorum impotentiae atque infamae libidini vel ob tam man-
[...]is possit constituere, quod qui serve patiuntur. Nec immerito
[...]llas s[...] negat, necesse enim est, ut in immensum abeat prava
[...]das, quae naturalem modum transiliit. Illa enim nullum fine
[...]t: quaeque ex libidine orta, sine terminis sunt. Hi igitur serviunt
[vo]luptatibus lascivi, non fruuntur eisdem. Et mala sua, quod malorum
[...]mum est, amant. Tum autem consummata est infelicitas: ubi
[...] non solum delectant, sed etiam placent. Possit, possit volu-
[...]mandi inmolutiendi ob oculos adjicere lascivorum hominum exempla.
[...] sim in illius pedibus ipsius in mea iterum sibi sententiam. Exemplo
[...]em nobis sunto, prae ceteris ~~Sardanapalus~~, Heliogabalus et Nero monstrum
[...] omnium Imperator flagitiosissimus crudelissimus. Nonne si ve-
[...]mancipia erant voluptatum? Erant utique. Erat et dives in Evange-
[lio] [...], quippe qui deditus voluptatibus, ut quotidie ita viveret
[...] et splendide, nec unquam curaret res proximi. Contra ea autem
[...]dente meum naturam virtutis, videbitis enim, tum omnes videbi-
[...] singuli virtutem per voluptates everti. Vah quid virtus est aliud
[...] recta ratio, quam et mens intelligat, et voluntas expetat quod
[...]m. Quid contra voluptas? Nonne haec est animi lumen extinguit.
[...] consilia et studia recta inquinat? Nonne corpus quod virtu-
[tis] instrumentum esse debeat, vas facit impurissimum, tandemque ener-
[...]l effectum reddit. Qui porro sunt nervi, quae opes, quae ac facultates.
[...] conservantur ubi
[...]um ubi voluptas mentem de sede, et statu suo dimovet, ubi ani-
[...] corrumpit, ubi corpus affligit, ubi pecunias profundit. Vah: Quid
[...] reddit delectabile, quid virtuti pestiferum magis existit. Ut
[...]rim omnia quae hic clauserunt, agite singula genera contendere

faciamus: Nam quomodo prudentiae locus dabitur, ubi mens servitute, voracitate, ebrietate, simulque venere obtrusa sit. Iam qui ipse, ita se prostravit, ut nihil inter eum et quadrupedem intersit, apud eum quem tandem locum fortitudo habebit. Quomodo temperantiam is colet, qui totus libidinibus adstrictus? Quid justitiae fiet, ubi nullum scelus nullum facinus grande, ad quod suscipiendum libido voluptatis illa non impellat? ut ea Ethn., pro sacris, ubi sacra pareat Ad exempla iterum veniamus, quae cum sacra tum profana, ut res nobis fiat tanto liquidior. Quid perdidit Alexandrum, voluptas. At quid fregit Hannibalem? voluptas. Una namque hiberna nimibus illum indomitum, atque athletam virum enervaverant fomenta. Porro quid vicit M. Antonium? voluptas. Quid illa ipsa in sancto DEI populo lumina, et columina Samsonem, Davidem, ipsumque sapientissimum omnium Regum Salomonem miserrime afflixit, et prostravit? Eadem foeda ac spurca voluptas, quae uno nomine dicitur Venus. Ex iisque, quoniam intellexistis Symmachi fortissimi, quod metus in regni voluptatis consistere negat. Fugite ergo pestem et anguem diabolicam corporis voluptatem: vitate nigerrimo sanguine conspersam foeda libidinem et lasciviam. Spretis vero voluptatibus, caste ac sobrie vivite, Josephum imitamini, Danielem imitamini, imitamini Scipionem aliosque castitate celeberrimos Iuvenes, quorum cum apud priscos, tum apud nostri aevi historicos crebra fit mentio. Et quemadmodum Ulysses ad Insulam Sirenum delatus aures, et suas et sociorum cera illitas obturabat, seque ipsum etiam ad navis malum alligari jubebat, ne suavitate cantus allecti discrimini vitae exponerentur, aut perimerentur: Sic vos o dulcissima capita optimorum virtutum praeceptis animos vestros confirmate, et ad rationis rectae malum alligate, ut ne a voluptatibus delectati miserrime pereatis

Conclusio

Dixi

Sigismundus Seyfriedus à Rot-
burg

Eq. Lus.

ORATIUNCULA IV.
ad
Ciceronis sententiam:
Virtus in voluptatis Regno non potest consistere.

Quis vestrûm, ô Musarum Assiduarum Amasij, in priscis monu-
[men]tis tam peregrinus ac hospes est, cui non penitus perspecta co-
[g]nitaq[ue] sit nimis admirabilis illa Herculis historia, quam Prodicus
[apu]d Socraticum Philosophum Xenophontem, cujus ore Musas locu-
[tas] fuisse perhibent, commemorat. Commemorat nimirum ille
[de] Hercules, quum, pueros relinquens, jam jam adolevisset, ani-
[mo] perpenderit suo, utram ex illis vijs, quas duas oculis usurpare
[ip]se videbat, persequi satius eet? An arduam virtutis, an
[…] illam voluptatis viam vaderet? Dubio ergo hoc ipsius
[per]turbante animum, pedem in sylvam quandam intulit, et istic se,
[…] ad libellam rationis denuo revocare coepit, quam iret vi-
[am.] At verò re ultrò citroq[ue] pensitata, arduam tandem virtutis,
[…] pedibus tereret, prudenter elegit viam. O! utinam eodem
[…], eâdemq[ue] mentis constantiâ pubescens nostra eet aetas, sedulò
[…], ut ne voluptate, malorum escâ se capi pateretq[ue], ceu pi-
[sc]es se capi patiuntq[ue] hamo. Mallem sanè ego, ut aestimaret
[…] virtutem, solam in se ipsam divinam, quae semper animum ad res
[…] a turpibus revocat, quae e Pallas illa, quam apud Homerum
[Ach]illes audiendam ee censet; q[uae] à turpitudine animum abstrahit et
[ad h]onestatem impellit, quae est eâ naturâ, quam animus tanq[uam] optimam
[…]en, debet sequi. Sed proh dolor! quam imbecille in plerisq[ue]
[ju]venibus e judicium, ut ante aliquod certum vitae genus ingredi-
[antur], certumq[ue] studiorum cursum sequantur, quam potuerint, quod
[op]timum, judicare. Itaq[ue] memorabile est, quod Scipio fuve-
[…] ad juvenem Masinissam apud Livium, Scriptorem lacteae eloquen-
[tiae] flumen cum in narrando, tum in concionando fundentem, ait:
[…] e (crede mihi) tantum ab hostibus armatis aetati nostrae periculi,
[qua]ntum ab circumfusis undiq[ue] voluptatibus: qui eas suâ temperantiâ
[frae]navit ac domuit, multò majus decus majoremq[ue] victoriam sibi
[pep]erit, quam nos Syphace victo habemus. Quod cum ita
[sit,] decrevi equidem hodiernâ luce apud VOS, Symmachi Halu[…]
[…], in medium protrahere hoc, quicquid e gravissimae sententiae,
[qua]m ex Oratione Archytae Tarentini Cicero in Catone recitat:

VIRTUTEM IN VOLUPTATIS REGNO NON
POSSE CONSISTERE.

SLUB Wir führen Wissen. GÖRLITZER SAMMLUNGEN OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK Uniwersytet Wrocławski

Dum autem omninò fiet, ut in ipso orationis meæ cursu duo ostendantur, et Primò quidem loco, Quid regnum Voluptatis seio vocetur; Altero, Cur in tali Regno virtuti locus esse nequeat; Tu quæso optime Deus, qui bonitas, qui amor, qui candor totus es, propositum hoc dirige, move mentem ac linguam: et fac ut tela jam cœpta desinat in divinissimi nominis tui gloriam, mei verò meorum Commilitonum suavissimorum emolumentum maximum.

Lipsius in Orat. de Calumnia.

Membrum 1.

Primum ergò quod concernit Membrum, sciendum est in Antecessum quod Voluptas non sit unius modi: non sit unius generis: sunt siquidem Voluptates honestæ aliæ, aliæ turpes. Dicimus autem honestas, quæ cum rectâ naturâ conveniunt: quales quidem sunt voluptates ex agnitione Dei et naturæ, è studio virtutis, à bonâ valetudine, à benè se habentibus liberis, cognatis, amicis et alijs. Vah! quas, quales ac quantas ex Dei agnitione capimus voluptates! si videlicet illum ipsum agnoscimus, inq; eodem providam mentem miramur, quæ coelum hoc quotidiè volvat, revolvat; Solem ducat, reducat; fruges promat, recondat: Si et cum Divo Augustino, viro in verâ religione versatissimo, ita Deum agnoscimus, ut planè credamus, illum totum esse oculum; totum esse manum; totum esse pedem. Quid? Nonne totus esset oculus, qui omnia videt? Nonne totus esset manus, qui omnia operatur? Nonne et totus esset pes, qui ubiq; est? Dum autem sic planè Deum totum esse oculum credimus, non facilè peccabimus: quin nullo non tempore nobis, dum id cogitabimus, quod

Augustinus in Epistolis.

Augustinus.

DEUS videat,
ANGELUS adstet,
MORS minetur,
CONSCIENTIA sauciet,
DIABOLUS accuset,
GEHENNA cruciet.

Vah porrò! quas quales ac quantas ex naturæ agnitione capimus Voluptates? si quando illam rerum omnium parentem Dædalam, sic Lucretio; sagacem, sic Mantuano; omniferentem, sic Marullo dictam, intimius contemplamur: Tanta namq; naturæ Varietas, quam in rebus mundanis contemplari licet, ut in coelesti globo stellis longè diversis, velut emblematibus, in toto terrarum orbe miris animalium ac plantarum generibus, in virentibus pratis mirâ amoenitate, in floribus colorum disparitate, in prædijs segetum

Steinbrückcius.

Majoragius.

ubertate

…aniet atq; superbiat. Haec nonne è studio virtutis miras
…imus voluptates? Capimus utiq;. Nam licet ad illam ardua sit
…ut ad gloriam unâ facile perveniatur viâ; immensus tamen — Horatius.
…virtutis fructus nescio quam admirabilem pariat vo-
…tatem! Nonne Voluptatem praeterea magnam à rectâ
… ~~voluptate~~ valetudine? Capimus utiq;. Tanti n. semper
…tudo aestimatur, quanti vix aurum aestimatur: et pretio-
…sae gemmae: siquidem teste Poeta:

Recta valetudo est ingens thesaurus: in aegris
Vis animi membris nulla vigere potest.

…et moderato cibo ac potu, somno item, vigiliis et
…re omnino eam conservare saniores student homines.
…per hic Hippocratem audiamus, qui de sanitate tuenda — Stobaeus in sermon.
…silium poscenti sic respondet:

Σιτία, ποτὰ, ὕπνος, ἀφροδίσια, πάντα μέτρια, i.e.
Cibi, potus, somni, Venus, omnia moderata sint.

…diamus et Plutarchum obiter, qui tria haec saluberrima — Idem in Praecept.
…alicubi ait: Non satiari cibo, non refugere laborem, — de Sanitat.
…substantiam conservare. Id propter singulis mensibus tri- — Herodotus lib. 2.
…purgabant se Aegyptii, vomendo atq; intestina sanitatis conser-
…ae gratia diluendo: existimabant enim omnes languores ho-
…creari ex cibis. Nonne insuper Parentes voluptates su-
…t ex liberis, si sponte sese ipsis subjiciant, ac filiali obsequio
…muneri satis faciant, seq; à vos de Parentum erratis censores
…praestent. Quid? quod et summa voluptas ex amicis nostris — Heinsius.
…nostrisq; amoribus, capiatur. Ita scilicet est, Symmachi Bou-
…quod amicitiâ hâc in vitâ nihil jucundius sit, nihil dulcius.
…tam sunt ad fortunam res fluentes, vel etiam opertam,
…quae sine amicorum consistere officiis possint: nihil in adversis — Junius.
…reperitur, quam habere in quorum quasi sinum nostras
…et aerumnas effundamus, quiq; esse cum solatio, tum auxilio nobis
…Satis tenus hac de Honestis dixi Voluptatibus: Di-
…deinceps de Pravis Voluptatibus, quippe quae dignita-
…hominis dedecent, ac rectae naturae repugnant. Hujus ge-
…Gulae sunt Voluptates et spurcae Veneris. Quid? Nonne
…luptas gulae dignitatem hominis dedecet, ac rectae naturae re-
…nat? Repugnat omnino. Non enim ideò nobis vivere licet,
…damus, ut bibamus; sed quilibet — Plin. Panegyricus

Non ut edat, vivit; sed edit, quò tempore certo, — Aphorism. VI p. m. 20.
Quod pia praescribunt Numina, vivat homo.

Quare

Quare nemo mirabitur, aut venerabitur eos, qui ut ignava animalia, si cibum suggeras, jacent torpentes, et praeterita, instantia, futura pari oblivione dimittunt: Nam qui se ita abjiciunt et prosternunt, ut nihil inter ipsos et quadrupedes intersit, hominis nomine indigni sunt: Sunt et indigni hominis nomine, qui post mortem non aliud merentur elogium nisi illud Sardanapali:

M. Wolffg. Heiderus Tom. 2. Orat. 5. de Caus. Mutat. in Rebusp. p. m. 228. 229.

Haec habui, quae edi, quaeque exaturata libido
Hausit, at illa jacent magna et praeclara relicta.

Juxta haec nonne Voluptas Veneris, quae semper saturitati assecla est, dignitatem hominis dedecet, ac rectae naturae repugnat: Repugnat omninò. Fieri siquidem non potest, ut animus libidini deditus, amore, desiderio, cupiditate, saepè nimiâ copiâ, nonnunquam etiam inopiâ impeditus, literis operam dare possit.

Cic. in Orat. pro M. Coel.

Nec est alia causa illa, cur in tantis praemiis eloquentiae, in tantâ voluptate dicendi, in tantâ laude, in tantâ gloriâ, in tanto honore, tam pauci sint, semperque fuerint, qui in hoc labore versari renuerint.

Paling. lib. 9. Zodiaci Vitae p. 427 et 439. seqq.

O! igitur fallax, ô perniciosa Voluptas.
Si debet Regina magis, quam Serva vocari.
Namque manu pateram, quae dulci plena veneno est,
Porrigit, et de quâ si quis bibit, illicò fiet
Vel Leo, vel spumosus Aper, vel tardigradus bos,
Aut canis, aut pavido pestis lupus improba ovili,
Ast alias alii coguntur inire figuras.
Pauci ex hoc populo lethalia pocula vitant.

Seneca epta 28.

Habetis Voluptates quarum intemperantia regnum voluptatis dicitur: quando scil. quis ita servit, ut servi Dominis, et mala sua quod malorum ultimum est, amat. Quicquis np. (ut Ambrosius in quâdam epistolâ scribit) à pueritia se voluptatibus dedidit et ejus deliciis: manebit in servitute, ut vivens mortuus sit. Revocarem VOS, Symmachi lectissimi ac dilectissimi, ad exempla veterum? Sed vereor, ne facem soli praeferam, aut diei lumen accendam. Ipsa enim quotidiana rerum Magistra experientia heic satis abundè turpitudinem loquitur, quam affricant suis cultoribus Voluptates. Ne tamen prorsus aliena prisci aevi exempla ab hoc foro nostro esse videantur, en unum vobis, Symmachi, et alterum! Intuemini ipsum ultimum Assyriorum Regem Sardanapalum. Nonne is vir, muliere quavis erat corruptior? Erat omninò. Ad hunc enim invisendum aegrè tandem admissus Arbaces

Ambrosius epta VII.

Heiderus loc. cit.

[...]rum Præfectus invenit eundem inter scortorum greges purpu-
[...]ulo nentem, et quum muliebri habitu, mollitie corporis et ocu-
[...] lasciviâ ...s foeminas anteiret, pensa inter virgines partientem.
[...]mini Neronem! Nonne hic voluptatum illecebris, nescio quo ab-
[...], matrem suam interfici, interfectamq́ sibi offerri jussit, ut omnes
[...] denudati artus continuè intentis intueretur oculis? Intue[mini]
deinde Heliogabalum! Nonne is à voluptatibus turpissimus reddi-
[...] homo? Intuemini praeterea Epicurum illum Atheniensem! Nonne
[...] homo et mollis voluptuarius voluptatem summum docuit
[...]num, indeq́ non nisi turpissimis operam dedit voluptatibus, libi-
[...] ac lasciviis? Intuemini deniq́ oculis mentis potius, quam
[...], divitem Epulonem illum, cujus in Evangelio Dominicali
[...] mentio! Nonne hic ipse quotidianis voluptatibus omne
[...] tempus contrivisse legitur? Servierunt me Christe hi
[...], aliiq́ quamplurimi foedissimis voluptatibus: quorum exempla
[...] hic nolo, dum brevitati studens, ad alterum abhinc oratio-
[...] transeo Membrum. Etenim quum ex dictis cuilibet Vestrûm,
[...] suavissimi, sensibus facilè consequi liceat, quae Voluptates
[...] Regnum in gravissimâ hac Ciceronis sententiâ intelligatur
[...] virtus consistere nequeat; Consequens omninò hic est, ut
[...] etiam ostendam, Cur voluptate dominante Virtus consistere Membrum 2.
[...]? Attamen supervacaneum hîc loci esse arbitror, à pro-
[...] digredi, vel extra oleas, quod dicitur, versari: praeprimis
[...] demonstratio in promptu. Vah! autem, quid virtus est aliud, Cic. Quaest. IV. Tusculan.
[...] affectio animi constans, conveniensq́, laudabiles efficiens eos,
[...] Est et ipsa per se et suâ sponte, separatâ omni utilitate
[...]bilis: Proficiscuntur ex eâ honestae cogitationes, honestae di-
[...], honestae actiones. Quid contra ea facit Voluptas? O-
[...] animi lumen extinguit: consilia et studia recta foedissimâ
[...] conspurcat: Corpus deniq́, quod virtutis instrumentum
[...] debebat, vas facit impurissimum, idq́ enervat tandem ac
[...] reddit. Qui praeterea virtutis sunt nervi? quae opes et
[...]tates? in quos conferuntur usus? Conferuntur sanè in
[...] nonnisi bonos, secus ac in voluptate fieri solet. Quare
[...] voluptas mentem è sede et statu suo dimoveat, quum
[...] corrumpat, corpus affligat, pecunias profundat,
[...] Morboniam abire eam jubeamus: jubeamus ire ad extremos Ga-
[...]mantas et Indos: ad Caucasum ire jubeamus, ut relege-
[...] ibidem aut religetur. Judicate VOS interim
[...] suavissimi, an magis detestabile quid sit Volupta-
[...]te? an virtuti pestiferum quid magis? EGO, si meo
[...]bitrio deciderem litem, quam facio hodie meam, dicerem utiq́,
[...] nihil magis detestabile, nihil magis pestiferum virtuti
[...] quam Voluptatem. Id autem ut clarius elucescat,

agite

agite singula contendere genera faciamus? Nam ubi prudentiæ locus dabitur, quum mens voracitate, ebrietate, spurcaque Venere obbrutescit? Quem tandem locum fortitudo apud eum habebit, qui tam mollem et effoeminatum voluptatibus se præstat? Quomodo is, qui totus libidinibus æstuat, colet Temperantiam, quæ Virtutum omnium ταμεῖον est, sed maximè tamen prudentiæ? Quid justitia fiet, ubi nullum scelus, nullum grande facinus sit, ad quod suscipiendum non libido Voluptatis ita impellat, ut nec Choro, nec thoro, nec foro parcatur?

Heid. l. c.

Hæc si obscuriora Vobis, Symmachi ocullissimi, videantur quàm par est, agite, abite mecum ad Exempla, ipsamque iterum consulite experientiam. Ah! quid perdidit Alexandrum? quid fregit Hannibalem? quid vicit M. Antonium? quid illa ipsa in Sancta Dei populo Lumina ac columina Samsonem, Davidem, ipsum sapientissimum omnium Regum Salomonem miserrimè afflixit et prostravit? Nonne foeda illa ac spurca Voluptas, quæ uno nomine dicitur Venus. Sed claudo sermonem, dumque id facio, in hoc sermonis calce amicè VOS volo admonitos, ut, spretis blanditijs ac illecebris Voluptatum, ne teruncij quidem faciatis malorum escas, sed castam potius ac sobriam vivatis vitam, ob oculos ponentes Vobis, quos imitemini: Josephum, Danielem, Scipionem, aliosque honestos cum prisci, tum nostri ævi juvenes. Et quemadmodum Ulysses ad Insulam Sirenum delatus, aures omnium sociorum suorum cerâ illitas obturabat, se ipsum autem ad navis malum firmissimè alligandum jubebat, ut ne suavitate cantûs allecti discrimini vitæ exponerentur aut perimerentur. Sic et VOS, VOS, inquam, Optumæ Spei Juvenes, virtutis præceptis animos confirmate, et ad Sanæ rationis malum VOS alligate, ne à Sirenibus Voluptatum tanquam dulci veneno dementati in malam rem abeatis, miserrimè intereatis, æternum pereatis.

Homerus in libb. Odyss.

DIXI.

Elaboravit
Johannes Fridricus Michaëlis Beesdavia-Luccaviensis A. O. R.
ClↃ IↃC LXX
m. Septembr.

Oratiuncula

de vulgata illa Sententia:

HEROUM FILII NOXÆ.

confertus vester multo jucundissimus, A. V. et hic locus ad agendum am-
[illegible] ac dicendum ornatissimus, etiam eos invitare poterat et allicere
[illegible] facienda, qui ab ingenio tardi et hebetes, ab arte nudi et in-
[illegible] prorsus imparati et imperiti sunt: tamen ab hoc aditu laudis
[illegible] me prohiberi facile passus sum, conscientia mea tenuitatis et in-
[illegible] a qua nihil, quod perfectum ingenio, nihil quod elaboratum in-
[illegible] potest exspectari. Etenim, si homines olim disertissimi ad variis
[illegible] Principes ita consternati sunt et perculsi, ut nec animum ad
[illegible]dum revocare, nec linguam expedire et ad apte dicendum compone-
[illegible]rint: ecquid mihi tandem animi esse putatis? qui nec cum istorum
[illegible] conferendus, et tamen in hac tot optimorum Virorum corona, qui
[illegible] orbis ornamenta, omnium virtutum et artium praeclarissima
[illegible] sunt lumina et columina, vires in dicendo periclitari audeo. Unde
[illegible] dictioni meae auxilium requiram, aut aetati patrocinium com-
[illegible] si me respicio, deterret infantia, et impar humeris onus re-
[illegible] si vero Vos V. A. intueor, vestramque hanc serenam frontem, quam
[illegible] vobiscum in hoc Musarum Charitumque Tameum, specto, severior
[illegible] refricta non modice, tumque spes melior omnem judicii ac in-
[illegible]firmitatem tollit. Atque sic omnino ego audebo dicere aliquid, et
de vulgata illa dicam sententia, quae his finitur verbis:

HEROUM FILII NOXÆ.

[illegible] viam in hac ipsa dicendi provincia progrediar, ut exemplis
[illegible] demonstrem, quod Heroum filii sint noxae; deinde causas ~~[illegible]~~
[illegible] cur iidem sint noxae. In hujus quidem rei causis latentibus
[illegible] dispersis colligendis, involutis illustrandis, quantam et ten-
[illegible] onerat gravitas, et mea feret imbecillitas, omnem hodie movebo
[illegible]. Exempla vero tam e Sacra, quam profana petam histo-
[illegible]. Antequam tamen hoc, quicquid est operis aggrediar, Honoratissimi D.
[illegible] hunc confluxistis, a Te item, Corona juventutis florentissi-
[illegible] opera etiam atque etiam contendo, ut eadem, qua omnes [illegible]
[illegible]entione me audire, balbutiemque meam summo favore sublevare
[illegible]veritis. Faxo ego, ut et[illegible] gravitas ut optimum dictionis meae
[illegible]dinentur. Et quidem, ut mea [illegible] profitetur Oratio, unde pro-
[illegible] sententia nascitur: si animo omnia terrarum spatia
[illegible], si omnes perlustremus historias, si circumspiciamus, et omnia
[illegible] incrementa cogitemus pariter ac decrementa, neminem pro-
[illegible] Virorum optimum et Reipublicae utilem filium post se [illegible]
[illegible] deprehendimus. Quin potius plerique aut sine liberis [illegible]
[illegible] aut tales [illegible] ut melius [illegible] de rebus
[illegible] hac posteritate [illegible]. Quare ut [illegible] ab [illegible]
[illegible] nostri [illegible], [illegible] in quisquam in [illegible]

[illegible]

pejores habuisse filios legatur? Te verò ô Sol, qui cuncta intueris et lu-
stras, cum adhuc nequam ab ortu mundi conspexisti quies, quid cogitabas,
quum perditissimus filius Absolon parentem suum e regno pellere studeret, quid tu fa-
ciebas, ô Luna, quae nocturnas tuas tum peragrabas vicissitudines
et tuum lumen tam factiosum ac turbulentum, cui unica haec vo-
luptas, ut tumultus ex tumultu sereretur, aspiciebas? Cur, quaeso, non
[illegible] nequissimum hunc rapidam? Date nobis hanc veniam, sidera
[illegible], date ingenuam veniam, si vehementius detestamur ac deprecamur tam
pessimi parentis prolem. Sed revocant me huc haud mitiora Salomonis
sapientissimi oracula, quotquot fuêre, quotquot hodiernum sunt, quotquot
item futuri sunt, regum fata. Ah, quod saepius mecum non plorabat, qui
parietes non singultizent mecum, quia inter salsas lacrymas confes-
sure nihil prolis reliquisse Salomonem divinissimâ sapientiâ prae-
ditum eundem, quod utile possit esse regno. Unum siquidem solum fili-
um dederat successorem regno, cui nomen Roboam. Is sane ita favo-
rem universae avertebat plebis, respondendo gravibus supplicum, ut impe-
rium conscissum omnino ad servum Jeroboam decem tribuum deferretur.
Plura possem hic tradere e sacris sacrarum literarum pandectis exem-
pla; verum quum satis nota ea sint, ad profana nunc delabor. Neque
rei exempla, ne quicquam hic desiderari videatur, quod ad facien-
dam fidem pertinet. Quid autem? Nonne Cyrus sui dissimilem produxit
filium? Nonne Socrates? Nonne Miltiades? Nonne Cimon? Nonne Peri-
cles liberos produxêre dissimillimos? Ciceronem, Hortensium, Cum [illegible]
inter Romanos et genere et virtute simul clarissima, fama ibit infinitis
retroque hostes et peregrinos in Romanis et Annalibus. At quibus li-
beris vitae suae lampada illi tradiderunt? Melius sane fuisset, nullos
unquam aut peperisse aut habuisse liberos. Sic et melius fuisset Seve-
ro Septimio, si Bassianum non genuisset: quippe qui statim insimulan-
tem fratrem insidiarum contra se cogitatarum, parricidiali etiam
figmento interemit: qui novercam, matrem quin imo, in cujus sinu Getam
filium ejus occiderat, uxorem duxit: qui Papinianum juris asylum
et doctrinae legalis thesaurum, quod parricidium excusare noluisset, occi-
dit; et praefectum quidem fuit, ut Domini per se et per scientiam su-
am magis decesset et dignitas. Audite nunc porro, quid Augusti fa-
miliae acciderit? Ecce enim et haec nunc nobis exemplum hujus, ut
ita dicam, [illegible] exhibet. Erat sane Augustus omnium, hoc loco
qui cuncta prope terrarum orbem temperabat, quum admiranda ille virtute
sed inusitatâ felicitate praestaret ceteris. Quid? nonne Augustus omnia
civilium bellorum incendia, quibus totus fere conflagraverat orbis, feli-
citer exstinxit, pacem orbi et urbi peperit, Jani templum tertio clau-
sit, Romam, cum accepisset lateritiam, marmoream reliquit, et ut
[illegible] omnia dicam, judicio comprobavit exemplo, bonum simpliciter
a bono parente nihil omnino differre? At fortunâ in liberis domesticâ
plane destitutus, sobolem masculam omnino nullam procreavit. Juli-

[...]iterim habuit, et filiam, et neptem, abjectissimâ impudicitiâ atque pro-
[...]tissimis libidinis mulierculas (: mulierculas omnibus probris contami-
[na]tas) quas Imperator patientius suam ferens mortem, quam dedecora re-
[...], per quas, ut restitueret, nunquam adduci potuit, licet populus Rom.
[...] deprecaretur. Unde et ipsas testamento cavit, ut ne, si quid iis hu-
[mani]tus accideret, sepulchro suo inferrentur. Agrippam verò nepotem
[...] sordidum, ferox, intractabile primum abdicavit, et Surrentum
[...], mox in insulam deportavit, militum custodiâ septum, ne elab[e]-
[retur]. Ex hac ipsa calamitate quantum doloris Augustum cepisse
[puta]tis, A. V.? Tantum utique cepisse legitur doloris, ut à congressu
[ho]minum prae pudore abstinuerit, filiam, neptem et nepotem tres vomicas,
[e]t tria carcinomata sua appellitans. O quam verè Graeci dixerunt:
[...]ώων παῖδες πήματα! O quam scitè et ritè Ebraei: Vini filij
[...]! Ita equidem exclamo iterumque simul, ut omne in primam Orationis meae par-
[tem] molestiae videar tempus, ad alteram abhinc sine remora transeo
[Ora]tionis partem, caussas investigaturus, ut inter Vos, Auditores, et hoc
[...] constet, cur Heroum filij sint noxae. Volunt nonnulli potissimam esse
[...] siderum in natali positum: alteram mundi quandam senectam.
[O] ineptos homines! quam multis illi errant parasangis: imò to-
[...]ant coelo, falsissimas comminiscentes caussas. Nostra enim
[...] huc facit, quia eodem sidere nati diversissimis saepè sint mori-
[...] hominum item animaliumque vires nostro aevo aeque sint validae,
[a]c ante bis mille annos fuerant. Certè quas facultates seminibus,
[...], radicibus vetustissimi Medicorum jam olim adscripserunt, easdem
[...] deprehenduntur in ipsis: et quod de aetate hominum pronun-
[tiav]it Moyses, idem iis, qui temperanter vivunt, etiamnum contingere
[vide]mus. Quare quam planè frivolae hae sint rationes, quas non-
[nu]lli pro veris et firmis venditant, aliae ponendae heic sunt caussae,
[e]t quidem adeò firmae, ut quicquid illis superstruxeris, firmissi-
[mo st]et talo. Ita autem est, quod prima omnium imprudentia sit con-
[jugi]i: uxor enim et animi et corporis dotibus destituta, parilem ferè
[prol]em edit. Vellem ipsius quotidianae Experientiae suffragio hoc ipsum
[exem]plis comprobare, nisi revocarent caeteras, quae ordine sequuntur, na-
[tur]ales ac morales Caussae. Nec etiam lubet in naturales heic
[ca]ussas adeò scrupulosè inquirere, vel subtiliter eas enucleare, cum et
[...]tissimae sint, easque pondere levissimae, et à castissimis studiosae juven-
[tutis] auribus maxime abhorrendae. Non ultima interim caussarum est haec,
[quo]d magni viri educationis imperitiâ plerumque laborent. Qui ergò
[...] posse censetis, Auditores, optimi, et navigandi imperitus tutò na-
[vi] se credere, navimque rectè gubernare possit? Sunt sanè Heroes non
[...]gendi quam educandi imperitissimi, quomodo ergò praeclaros edu-
[care] possent liberos? Dum autem hi plerique imperitiâ educationis la-
borant

borant, cogitent illi, vellem, interdum etiam, quanta sit vis educationis.
Certè ut in semente posita spes messis est: ita totius reliquæ vitæ ex-
spectatio sub educatione pueritiæ prodit. Filios Regum apud Persas le-
gimus à quinto ætatis anno ad vigesimum traditos fuisse magistris, à
quibus illud discerent præter cætera, ut viri boni, et simplices amici
essent veritatis, quod ubi facerent, neque honestius poterant instituere Rem
publ. neque melius Patriæ rebus providere. O si idem illud, præprimis ex-
spectaverat hoc seculo Heroës nostri Regesque observarent, qui ipsi excel-
so quidem animo ad summa quæque feruntur, attamen puerilis ætatis
informationem longè infra se sitam esse putant curas. Sic, sicuti [illegible] futu-
rum esset, ut nulli, vel pauci saltem Heroum degenerarent filii: Nec
minus tamen educationis neglectus haic causa est, cur Heroum liberi
degenerent. Vah enim! num multi sunt Heroës, qui prorsus, negligunt
fundamentum hoc Reipubl., educationem puto. Scire hi deberent, nun-
quam vites utilem proferre fructum, nisi probè excolantur: nunquam
pulchros fieri equos, nisi pulli rectè educentur. Verum edepol! quo-
tusquisque Heroum est, qui plantis curandis majoris pretii hominem
præficere non pergat, minoris quàm duabus libris conductum, liberis
verò Illyricum aliquem vel Thracem nullius pretii. Ubi sunt, qui posthabi-
tis, meliorum judiciis dignos morum studiorumque præfectos eligunt,
nec parasitos potius, et homines perfida dissimulatione ac ca-
rentis commendationibus (quo genere falsi nihil hodie saeculo frequen-
tius est) servinctos, in domum, in familiam recipiunt. Atque neglectus
hic educationis Heroibus maximè à multis ipsis summis circa publica
negotia occupationibus oritur: oritur et ille et plurimum ex variis, sol-
licitudinibus, laboribus, odio tantisque ærumnis consimilibus, quæ sub
purpurâ latitant. Quid de patrum indulgentia nunc dicam? Etenim
et hæc est, quæ vel maximè liberos corrumpit. Ut neque quisque Heroum
suum vult esse filium, ita est: Omnes à natura per indulgentiam deterio-
res evadimus. Audiamus hic conquerentem de nimia patrum indulgen-
tia Majoragium. Sic enim ille: Educantur pueri ab infantia molli-
ter et delicatè: stipantur muliebri delicatoque ancillarum puerorumque co-
mitatu: molles statim, atque etiam sæpissimè turpes audire sermones assue-
scunt: adest in mensa mater, quæ illis ad nutum, quæcunque voluerint, ob-
sonia subministrat: quæ merum affatim præbeat, cor et vitam suam appel-
let, quæ ejusque genera bellaria dulcissima frequenter ingerat; adsunt
parasiti, qui illis assiduè blandiantur, qui adulentur, qui Dominos ac
Principes appellent, qui jam puellas et amicas illis præparent: ipse
verò nunc fulget in purpura, tantis affluens deliciis, ut ad omnia
quodammodo nauseare videatur: omnes jam quodam supercilio contemnat,
et jam verbera, jam carceres minitatur: cum interim parentes gaudeant,
si quid fortè majori cum licentia dixerit, et verba quamvis contumeliosa
[illegible] dignissima cum risu et osculis excipiunt. At crescentibus annis,
homines evadunt inepti atque muliebres: non sceptro, sed colu: non co-
rone

ij, & calatticâ digni. Nempe juxta tritum illud,

Quo semel est imbuta recens, servabit odorem
Testa diu.

luxuria & ambitio in censu causarum sequitur, perturbatrix rerum
rum, optimi cujusque ingenij corruptrix, concitatrix bellorum omni-
sit ex paterno honore liberis accedit: sequitur & pigritia, quam
celores cum furore conjunctam legimus. Atque hac duo animi vexitia
vitam opibus ita invalescunt, ut nullum aliud sit in rerum na-
ra esse possit gravius malum, aut ad profligandam virtutem efficacius
dium. Quid? quod graves hae sint remoras bene ac vivi in virtute pro-
ficis. Superest, ut ultimam causarum exponam: quod simul atque fecero,
incipiam legere, in portum me recepturus. Ea verò qualis sit,
A.A., scire cupiatis, ego tribus, (quod ajunt verbis, hei me expediam.
Nosse et omnium rerum in paterna domo affluentia, liberos
minimum à parentibus degenerare facit. Facit utique: Haec ergo quidem
cum liberis esca est voluptatis. Laedunt sanè turpes corporis voluptates
vulnerant conscientiam: non secus atque primo anni tempore,
me cinirum, vepres quidem pulchrè florere, atque oculos pascere: at
ulteriùs increscere, alios suffocare fructus videmus. Stupent item
sensus voluptatibus ac hebetantur: obbrutescit ratio: ita quidem,
nihil altum, nihil magnificum ac divinum spirat. Avocat, denique vo-
ptas ab ardua virtutis via mortales longissimè: contrà verò certissi-
vitiorum monstrat meritis viam. Quae cum ita sint, neminem vestrum
A., esse puto, qui mecum hodiè non consentiat, planeque statuat, quod
mio verè dictum sit à Graecis, Heroum filios esse noxas. Quilibet
itaque nostrûm, qui nulli Heroum sumus filij, palmam his praerepturi
diunire incumbamus studium, ut, quantum in nobis est, declinemus
vitia et fugiamus, & virtutes amplectamur atque colamus, vitamque nostram
ita instituamus, ut sive soli simus, sive inter homines versa-
nihil admittamus, cujus nos aliquando vel pudere, vel poeni-
tere queat. Tu verò, quisquis es, ô degener Heroum fili, redito
tandem ad frugem, denique id facere tibi proponis, moram everte
nulla,

Et propera, nec te venturas differ in horas,
Qui non est hodiè, cras minus aptus erit.

Joannes Worlemann
Chojnicio-Polon.

Oratio altera
de
vulgari illâ sententiâ:
HEROUM FILII NOXÆ.

Ni benevolentia favorq; vester, A. V. Spectatq mihi satis superq; jam foret, ne quicquam res, quam ego impræsentiarum molior, opportuna caderet: spes magna applausus vestri in animo meo frustrà esset: neq; per breve aliquod temporis spatium incerta pro certis captarem. Sed quia multis ac magnis indiciis vos laudabilibq Symmachorum meorum ausibq benevolos amicosq; cognovi, tantò sanè majori confidentiâ præditq in hunc vestrum jam prodeo conspectum, atq; cathedram Oratoriam conscendo. Quanquam a. ob tardum et imbecille ingenium, quod cum eorum, qui aliquoties hactenq dicturi comparuêre, excultissimis æquè ac divinissimis ingeniis minimè est conferendum, nihil, quod perfectum ab ingenio, nihil, quod elaboratum ab industriâ in medium proferre potero: attamen vel propterea animum non despondebo: quoniam solatio id mihi est maximo, quod non ausu proprio ad vos veniam, sed jussu Præclarissimi Dn. Rectoris, cujq et apud me, et apud vos hîc maximè valere debet autoritas, firmissimâ proinde hâc spe fretq apud vos compareo, ut vel eâ maximè de causâ faciles mihi præbeatis aures, quia jussus ad dicendum prodeo. Quò v. cognoscatis omnes, quid ego hodiè auribq vestris et judiciis sim objecturq, ecce, rem omnem in unam summam redigam, de quâ quidem dicere mihi proposui: variis nempe tum sacræ, tum profanæ historiæ exemplis demonstrabo, quod omninò Heroum Filii sint noxæ: deinde causas maximè morales aperiam, unde et cur Heroum Filii sint noxæ. Attamen dum ego tenuitatis meæ ac infantiæ in dicendo probè sum conscius, (neq; n. linguam meam mellito flumine rigavit Tullius, nec os dicendi fulmine ditavit Pericles, nec labra Demosthenes, nec facundiæ nectare humectavit Peithos) summoperè interim à Vobis, honoratissimi Dni Fautores, etiam atq; etiam contendo, ut tenuitatem meam in dicendo vestro favore sublevetis, atq; non aures modò faciles, sed et mentes mihi attentas paulisper accomodetis. Verum enimverò si paulisper animo et cogitatione tam sacrarum, quàm profanarum historia-

SLUB Wir führen Wissen. GÖRLITZER SAMMLUNGEN OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK Uniwersytet Wrocławski

[H]istoriarum monumenta perlustremus, largam sanè in patentissimo
exemplorum campo segetem filiorum demetere licet, qui à paternâ sa-
pientiâ, pietate et virtute apostasiam planè fecerunt. Obtinebat
Eli, sedulus ille verbi divini in Silo promulgator, summum digni-
tatis gradum: non n. solum Sacerdotis Dei, sed et Judicis Israe-
litarum munere simul uno eodemque tempore fungebatur. Certe idem
Vir erat omni pietate, omni sanctitate, omni denique integritate
vitae instructissimus. Sed quos interim ille habebat filios? Proh
immortalem Deum! Homines erant bipedum sceleratissimi. Ecce n.
Sacerdotium Patris in quaestum vertebant, munera à sacrifi-
cantibus exigebant, nefaria quaeque scelera perpetrabant, tem-
pusque omne libidine et pravâ voluptate inter prostibula consu-
mebant. Et sanè, ut summatim dicam, nil mali aut sceleris
fieri vel excogitari poterat, quod illi non committerent. Nec et to-
ta in urbe erat veneficus, non fur, non ganeo, non adulter,
non mulier infamis, non nequam ullus, quo cum filii Heli fa-
miliarissimè non viverent. Dicite nunc mihi, V. A. annon vos ipsi, dum
haec et alia legitis vel auditis, ambabus, quod ajunt, ulnis, mihi largiri
conamini, quod praeclarorum virorum liberi non nunquam, imò
plerumque omnium sint nequissimi? Porrò vir erat bonus, imò juxta
desiderium cordis divini vir erat optimus Rex Israëlitarum, David: vir
erat, quo θεοφιλέστερον Sol, magnus ille mundi oculus, in his terris
nunquam vidit, neque futuris temporibus unquam videbit. Et, quemadmo-
dum Sol coruscantibus suis radiis des luces minores antecellit:
ita David omnes pietate, omnes sanctitate, omnes clementiâ, omnes
animi magnitudine, omnes rerum gestarum gloriâ, omnes potentiâ supera-
bat, imò hâc ipsâ in parte infinitis post se parasangis alios quos-
vis relinquebat. Is filium habebat Absolonem pessimum: quippe qui
fratrem Ammonem internecioni dabat: arma impia adversus Pa-
trem apprehendebat: regno illum pellebat: concubinis ejusdem
stuprum inferebat, hoc unum in votis habens, ut Patrem vel invi-
centas hostium manus traderet, vel ipse cruentum mucronem
in viscera ejus immitteret. Erat et Salomon omnium, quotquot
unquam fuerant, Regum, ditissimus: erat sapientissimus: unde et
in ejus admirationem omnes vicinarum gentium Reges rapieban-
tur,

tur, ipsiusque adspectu adeo conciliabantur, ut non unius diei vel an-
ni, sed totiq decurrentis aetatis spatium cum ipso transigere sibi op-
Cicero. rent. Praeprimis et ipse tanto pietatis, quae juxta Ciceronem vir-
Philo. tutum omnium fundamentum, et Philonem virtutum omnium possessio,
more flagrabat, ut templum immensi operis et propriis suis et
paternis sumptibus in honorem Dei extrueret: unde et fiebat, ut non
minore eundem, quam Parentem Davidem Deus amore prosequer-
retur. Verum qualem se contra praestabat Rehabeamus Filius
Is sane vestigiis Patris in regnando, ut caetera jam silentii sipario
involvam, ne in levissimis quidem rebus insistebat. Consiliarios
n. pristinos, viros summa et prudentia et praestantia, in partem cu-
rarum a Patre suo adscitos, ut veluti oculi Regis indefessas
agerent excubias, atque ingruentia mala tanquam ex spe-
cula prospicerent, ab aula sua removebat, vacuumque locum
novis, et quidem junioribus supplebat: quorum suasu et consilio quia
subditorum supplicum delaxandis stipendiis preces repudiasset,
favorem universi populi a se ita avertit, ut decem tribus Israe-
litarum ab ipso deficerent. Iterum hic dicite mihi, Auditores ho-
noratissimi, annon etiam ex hisce diebus ipso liquido sole liquidius
appareat exemplis, tritum illud sermone proverbium, Ἀνδρῶν ἡ-
ρώων τέκνα πήματα, minus a veritatis tramite abludere.
Sed sepositis nunc sacrarum Historiarum exemplis, quorum quidem
satis larga messis sese nobis offert, aliunde paucula quaedam
in scenam hanc et arenam producam. Spectanda nempe vobis,
quae huc pertinent, exempla profana, exhibebo. Primas a-
hic obtinebit exemplum Cyri, qui primus omnium Persicam Monarchi-
am et condidit, et ad summam evexit potentiam. Nulli ipse vel
pietate, vel vitae probitate, vel sapientia, vel animi magnitudi-
ne secundus erat: verum omnes longo in his omnibus post se relinque-
bat intervallo. Ipse tamen Cambysen relinquebat Filium pessimum, na-
tum in ignominiam Parentis, inque cordolium hujus educatum. Erat ille
namque parricida, erat incestuosus saltator, erat libidinum et volu-
ptatum turpissimarum sectator, erat adulatorum et parasitorum fautor,
calcibus, (quod horrendum dictu) in sororem praegnantem insiliens, quae
et in ipso temporis articulo abortum faciens, debitum naturae
persolve-

rabat. Proh immortalem Deum! quos ac quantos Viros olim tule-
Athenae, urbs illa liberalium disciplinarum inventrix nobilissima, ad
am tanquam ad mercaturam bonarum artium multi ex Italiâ
proficiscebantur. Illos inter facilè ducere familiam, et principem
um tenere potest Dux ille Atheniensium peritissimus, Periclem puto, quem
suam eloquentiam fulmen Graeciae vocitabant: sequitur Aristi- C. Nepos in Aristide.
s Justitiae adeò studiosus cultor, ut vel propterea cognomine Justus
ppellari meruerit: Succedit et Themistocles, cui prudentiâ et For-
dine nemo poterat anteferri. Sed eheu! quibus liberis isti He-
is lampada vitae suae tradiderunt? Pericles namque tradidit e-
aralo et Xantippo, filiis vel ipso Coroebo stolidioribus: Themi-
les tradidit lampada filio Cleophanto, degeneri planè ac ma-
o: Aristides Lysimacho, rudi ac obscuro homini. Debuissent isti ho-
nes Parentum suorum vestigia premere: sed nequissimè declinârunt
ctâ semitâ, dum omnes in scelerum pravarumque voluptatum
is pari passu ambulârunt. Possem jam nunc, missis Graecorum He-
um exemplis, in hoc medium quoque proferre exempla, quae Roma,
a Gentiumque Domina, nobis veluti è locuplete penu largissi-
â manu suppeditat, ut iisdem ulterius demonstraretur, verum
ninò esse, quod praeclarorum Virorum filii saepissimè desciscant atque de-
nerent. Possem nempe in primâ acie hîc collocare magna illa Romae
umina aequè ac columina, Ciceronem, Hortensium, Corn. Taci-
m, aliosque, quorum omnium liberi paternas virtutes intrepidissimis quibus-
libet vitiis et flagitiis nequiter commutârunt: verum ne totidem
xemplorum commemoratione tenerrimis auribus vestris, A.V.
lestus sim, Romanorum Heroum impraesentiarum sicco, quod aiunt,
de, praeteribo exempla. Cui n. bono ego recenserem exempla,
quae non immeritò peregrina Vobis et transmarina videntur?
Satis siquidem clamat communis rerum magistra, quotidiana ex-
erientia, non aliter rem se habere. Cogitate modò, et paulò
altius expendite perversi hujus seculi mores, ὦ σεβασμιώτατοι, ipsi
anè deprehendetis, quod nihil in Vitâ communi frequentius usu ve-
ire soleat, quàm ut Viri in summo honorum gradu constituti, famo-
sique nominis axiomate nobilitati, liberos post se relinquant
omnium

omnium nequissimos? Sed quoniam exempla nostri aevi odiosa sunt, ad alterum membrum Orationis facilè abhinc transeo, ut aperiam probabiles causas, cur Heroum Filii plerique sint degeneres. Antequam v. id fiat, iterum à Vobis, Venerandi Viri, vehementer etiam atque etiam contendo, ut in eâ, quâ me hactenus attentione audire coepistis, perseveretis. Nec ego tamen in hoc accurato succinctae brevitatis studio ullam mentionem causarum divinarum faciam, quarum altera DEi providentia, quae per universam hujus mundi machinam se penetrat, et ea omnia tangit, quae ambitu et circuitu mundi continentur; altera DEi justitia ut quae hom. benefacta amplissimis praemiis condecorare, malefacta a. gravissimis poenis vindicare solet. Has duas inquam, causas, silentio datâ praeterveham operâ, et non nisi illas morales in medium tradam. Sed dum hoc mihi facere propono, nescio, quo vesaniae oestro perciti homines nonnulli degenerationis hujus vitium siderum positioni, insuper et mundi senectae imputent. Eripiendus ergò hic animis prius est error iste crassissimus, quàm ad institutum meum progrediar. Vah a. quàm inepti illi sunt, qui illorum liberorum, quorum Parentes praeclari et in summo dignitatis apice constituti, degenerationem ad siderum positum referunt, hujus rei causam influxui illorum adscribunt? Norunt n. ipsi, hoc extra omnem dubitationis aleam esse positum, quod uno eodemque temporis puncto, uno eodemque sidere nati diversissimis saepè sint moribus. Est et unus saepè exitus multorum: cadunt in uno praelio plurimi, vel terrae motibus obruuntur, vel seditionibus implicati pereunt, vel ruinis opprimuntur, vel conflagrant incendiis, vel pestiferâ lue consumuntur, quibus nascentibus tamen dissimillima affulserunt sidera. Esto a. quod astra inclinent: nec tamen interim illa necessitant: esto, quod astra regant homines, interim tamen Deus regit astra. Unde et πολυθρύλλητον illud vetus habetur:

Peucerus de Divinat. pag. mihi 472

Credite, quod non astra Deo, Deus imperet astris,
Fata augere potest, tollere fata potest.

Prae-

Praetereà nec ad scopum collineant, qui dicunt, in culpâ esse mundi se-
nectam, quod Heroum filii plerumque sint noxae. Quid? Nonnè stirpium
animaliumque vires hoc nostro aevo aequè sunt validae, atque ante bis mille
annos? Certè quas facultates seminibus, herbis, radicibus vetustissimi
medici jam olim adscripserunt, eaedem hodiè in iisdem deprehenduntur.
Quod de aetate hominum antiquissimae Historiae Scriptor, Moyses, pronun-
ciavit, idem iis, qui temperanter vivunt, etiamnum contingere videmus.
Sed postulat temporis decursus, ut explosis his nonnullorum somniis ac deli-
ramentis, ad veras causas inquirendas deproperem. Non immeritò in his
primum sibi locum vendicat improvidum conjugium. Ita enim saepissimè com-
paratum esse videmus cum uxoribus, ut, quibus moribus ipsae sint, tales eti-
amque se pariant liberos: si piae, si honestae, si castae ac pudicae, si omni
denique genere virtutum instructae, tales quoque in has vitales auras
producunt liberos: si contrà nullis dotibus tum animi, tum corporis prae-
ditae, liberos ex se pariunt stupidos et stolidos: liberos nulliusque frugis
gignunt. Et sanè plures hujus rei causas naturales facillimo negocio
proferre et recensere possem, sed quum id sine verbis nuptiis, quae
ingenuam adolescentem non decent, fieri nequeat, ideoque illas praeter-
mitto, et statim ad causas abhinc magis morales descendo enarran-
das. Quid? Nonnè heic in culpâ maximè est educationis imperitia?
Utique. Etenim quomodo patriae praeclaros dare liberos possent, qui
optimae educationis planè imperiti sunt et ignari: non solùm in pri- Arist. l. 1 Polit.
vatum, verùm etiam in publicum illi commodum peccant, ut docet
summus ille ac primus Scientiarum omnium Dictator Julio Caesari Sca-
ligero dictus Aristoteles. Peculiaris enim quaedam disciplina est παιδαγω-
γία, toti Reip. et singulis familiis maximè necessaria, quae diligenter omnino
discenda est: praeprimis cum non statim ipso temporis puncto, quo in has
vitales auras prodimus, nobiscum nascatur. Dolendum igitur, iterumque do-
lendum: imò et salsis lacrymis deplorandum, quod viri ad summum
dignitatum fastigium evecti, bonae educationis, quae tamen non immeritò
pro prima humanae felicitatis fundamenta reputanda, quae cum bo-
nis natalibus individuo semper nexu conjungenda, semperque pari
passu cum iisdem ambulare debet, ne minimam quidem peritiam ha-
beant.

beant. Et quid mirum, quod planè nullâ, aut exiguâ saltem Heroës educationis peritiâ instructi existant? Ecce n. hi ipsi excelso animo ad summa tantùm quæque feruntur, indeque longè infra suas curas puerilis ætatis informationem positam esse putant. Nec tamen interim imperitiâ tantùm, sed et summus educationis neglectus est in Heroibus causa moralis cur liberi ipsorum degenerent. Oritur autem neglectus iste ab occupationum et penè Herculeorum laborum, quibus interdum tanquam fluctibus quidam obruuntur Heroës, mole: oritur etiam curarum circa negocia publica multitudine. Tot n. non rarò tantisque negociis distringuntur, ut ipsi ne quidem ad scalpendas aures, ceu est in proverbio, otii quidquam aut moræ habeant. Alii namque pro cathedrâ Ecclesiasticâ stare, verbum Dei ibi explicare, probeque Auditorum animis infigere, puram item et sinceram Evangelii doctrinam è situ et squalore Hæreticorum eruere, gravissimos ac perniciosissimos Schismaticorum errores refellere, lupos rapaces, qui veræ Ecclesiæ Dei insidias struunt, ab ovili Christi abigere ac repellere; alii in Rep. leges ferre, patrocinia Clientulis præstare, lites dirimere, pro aris et focis excubias agere tenetur. Unde et per multam sæpè noctem hi tanti Viri ne ullum quidem cum somno frequentare commercium possunt: adeò se. vigiles ipsos semper curæ tenent, tantaque negociorum moles, vel ipsâ Ætnâ gravior, humeris ipsorum incumbit, ut paulatim interim rei familiaris, nec minus etiam educationis domesticæ neglectus subrepat. Corrumpit præterea nonnunquam liberos nimia Parentum indulgentia. Vitium sanè in his ultimis mundi fecibus familiarissimum, propè dixerim receptissimum, hoc est, ut Parentes liberis suis plus justò indulgeant. Sed hosce Parentes quibus dicam esse similes? certè Mitioni Terentiano haud sunt absimiles, qui cæco amore Filii captus, vel nescio quo raptus, nimium huic indulgebat, ipsum, quicquid m. sceleris vel flagitii commisisset, molliter excusans. Ita namque ille apud Terentium:

Ter. Adelph. Act. 1. Sc. 2.

Non est flagitium (crede mihi) adolescentulum
Scortari, neque potare: non est: neque fores
Effringere. Hæc si neque ego neque tu fecimus,
Non sivit egestas facere nos: tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum fecisti inopiâ.

Egregi-

Egregiam v. disciplinam! Sed heus tu, Mitio, responde: Nonne ita Ter. Heaut. Act. 3. Sc. 1.
sit, quod deteriores omnes simus licentia? Nonne et blanda Patrum
segnes facit indulgentia natos? Quare non immerito Subtilissimus Scaliger.
mortalium, Scaliger, conqueritur, quum inquit alicubi:

Commune Patrum crimen indulgentia est,
Vultus paternae charitatis se offerens,
Gnati nepotis non coërcere impetus,
Et in ruinam subministrare omnia,
Affabile odium est et repens crudelitas.

Dicite nunc mihi et hoc, A. V. quosnam fructus nimia ista indulgentia Patrum ex se gignat? Perniciosissima suggerit in quibusvis sceleribus ac flagitiis incrementa: suppeditat infinita malorum irritamenta. Vah! quis ignorat, maximam, verbis disertissimi Romuli nepotum, peccandi illecebram esse spem impunitatis? (Cic. p. Milone.) Quomodo autem liberi à Parentibus tractari debeant, recte et praeclare idem monet Cicero: Hi sapienter faciunt, inquit, qui adolescentes maximè castigant, ut, quibus virtutibus omnem vitam tueri possint, eas in aetate maturissima velint comparare. (Cic. Rhetor. [illegible] lib. 4.) O praeclarissimum, o sapientissimum consilium! Id si hodie observarent Parentes, bonos et pios semper educarent liberos. Verum heu! tanta Parentum hodie est stultitia, ut nihil magis velint, quam ut relictis rebus omnibus delicatulorum suorum desideria promoveant. Unde nec mirum iterum hoc est, quod Heroum liberi plerumque à virtute paterna devient, inque malorum denique cum maximo suo damno conciliabula aut Ambubajarum conventicula prolabantur. Corrumpit porro Heroum posteros fastus, qui ex paterno honore illis accedit. Satis sane gravis remora est summi in virtute profectus. Ecce enim quum vident illi, quam amplo honorum genere Parentes mactentur, intolerabili superbiae typho elati tumere ac supercilia tollere incipiunt! Simulac intelligunt illi, quam mire fortuna abblandiatur Parentibus, eosdem ad gloriam, ad potentiam, ad opulentiam evehendo, illico ipsi insolescunt, cristas erigunt, superbiunt, ferociunt, nec Deos, nec homines ullius pensi habentes. Corrumpit tandem et Heroum liberos summa rerum in paternis aedibus affluentia. Haec siquidem mater iisdem est voluptatis. Voluptas autem ab ardua Virtutis via mortales longissime avocat. Sic itaque videtis, Viri Venerandi, quam firmo stet talis Veterum Graecorum sententia: Ἡρώων παῖδες πήματα.

-nalæ. Demonstravi n. tum sacris, tum profanis exemplis, esse Heroum Filios noxas: aperui juxta hæc causarum fontes, atque satis copiosâ Oratione ostendi, unde et cur Heroum Filii sint noxæ. Dum a. sermonem meum claudo, vix me continere possum quò minus graviter invehar in deperditos Heroum Filios, atque pleno gutture exclamando eosdem sic compellem: O bliti, blenni, stolidi, stupidi, quò ruitis? quò ruitis, inquam, patriæ et familiæ vestræ opprobria? Itanè fas est sectari et imitari patrias virtutes? itanè fas est famam nominis per totum terrarum orbem dispergere? itanè fas est per laudabilissima exempla Majorum gravari? Vos v. bonæ spei Juvenes, qui np. in bonam spem patriæ nati estis, nolite vestigiis Filiorum, qui in Heroum familiis plerumque degenerant, insistere, securi, quò pes ferat, neque ex tempore vivite. Quinpotius augustam illam ac arduam virtutis viam, quæ dextro limite in sublime tendit, semper calcate!

En Vobis Samii quæ duxit litera, ramos
Surgentem dextro monstrantes limite callem.

Christianus Hauffig, Gorl.

Brevis Ebria
de
Vulgari illo Proverbio
HEROUM FILII NOXÆ.

Proverbiorum cognitionem nullo non tempore in magno fuisse æstimio quis est, qui ignoret? Hinc adeo factum esse judico, ut vel summi primique nominis viri integra volumina hac de materia contexere non sint dedignati. Primus vero eorum omnium, teste Erasmo Roterodamo in aureo, quem de Adagiis edidit, Tractatu, censetur esse Philosophorum Princeps, idemque summus ille ac primus Scientiarum omnium Dictator Aristoteles: quippe qui, referente Laërtio, de Paroemiis volumen certum

[posteritati?] reliquit. Quem deinde secutus esse perhibetur Chrysippus, qui ad Zenodotum
[duos] de Proverbiis libros conscripsit. Scripsit eadem de re Cleanthes, Cratetis Discipulus
[tam] ad labores impiger, ut Hercules alter fuerit nominatus, ut Athenaeo allegatos, Cle-
[archum] videlicet Solensem et Aristidem, caeterosque complures jam nunc sicco, quod ajunt,
[pede] praeteream. Ex quibus sane haud vulgarem esse Paroemiarum dignitatem, atque
[easdem] non flocci pendendas, liquido apparet. Utilitatem porro earum si spectes,
[ea] illa omnino est atque eximia. Conducunt enim illae, cum ad alia permulta, tum
[primum] ad Philosophiam, inde ad persuadendum, porro ad decus et gratiam orationis,
[intelligendos]que denique optimos quosque autores conducunt. Quoniam igitur Adagia
[tantas] secum afferunt utilitates, tempus quidem frustra non (teriturus) mihi videor, si vul-
[gatissimum] illud omniumque sermone tritissimum: HEROUM FILII NOXAE
[pro] innenioli mei modulo ac viriculis explicandum mihi sumam. Atque his quidem
[...] ejusdem autores verbis, Auditores nullis non honorum titulis Mactandi,
[significare] voluerunt: Saepe numero evenire, ut nati in heroicâ familiâ ex parentibus,
[quorum] excellens fuerit virtus, prorsus degenerent, et feris ipsis tetriores efficiantur.
[Multiplicatae?] enim occupationes, quibus praeclari Viri ratione officii ut plurimum disti-
[nentur], in causâ sunt, cur ipsis tam curatam accuratamque liberorum curam non
[liceat] ipse suscipere: quam cum vellent, tum deberent. Ex quo fonte neglectus manat
[educationis] filiorum, quae non immerito pro basi et fundamento bene tam constituendae,
[quam] constitutae Reipubl. habetur. Ut n. in semente spes e. posita messis: Ita totius
[futurae] vitae expectatio ab educatione pendet. Quae, quia saepe numero multum
[negligenter], vel planè negligitur. Inde quidem aliter fieri non potest, quam ut à
[...] sanè optimisque viris pessimi saepe relinquantur filii. In vulgus dicitur κακοῦ
κόρακος κακὸν ᾠόν: Mali corvi malum ovum. Cui non absimile illud Theognidis:
[οὔτε] γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται: non etenim ex squilla rosa nascitur. Ex
[...] enim Parentibus generosi plerumque pronascuntur liberi:

[Fortes] creantur fortibus et bonis:
[Est in] juvencis, est in equis patrum
Virtus: nec imbecillem feroces
Progenerant aquilae columbam.

[Eleganter] et ad mentem nostram accommodè canit Romanae fidicen lyrae, Horatius.
[Nam] illustres Parentes et virtute praestantes plerumque virtutum et generositatis semina
[in] liberos propagant: si v. obscuri, sordidi, ignavi, scelerati fuerint, vitiorum etiam semina
[plerumque] liberis inseruntur. Dico plerumque: nonnunquam enim ex obscuris et illaudatis
[parentibus] virtute suâ emersisse, factisque gloriosis nomen immortalitati consecrasse, ecquis
[ignorat]? cui non est perspicuum? Eobani quidem Hessi, Poëtarum sui seculi Antesignani,
[parentes] fuerunt ignobiles: nobilissimi tamen ingenii prolem genuere. Alias quidem dicitur
[...] à Patre improbo non posse nasci filium, sed hoc non perpetuae atque immotae veritatis
[esse] abunde docet communis illa rerum Magistra, Experientia: Saepissimè enim, id quod
[multis] lacrymis est deplorandum, ex illustribus et praeclaris viris pessimos prodire
filios, videmus, comperimus. Quemadmodum ex unâ eâdemque rosarum radice
[non] tantum modo rosae; sed aculeatae etiam spinae proveniunt: Quemadmodum
[bona] arbor non bona tantum fert poma; sed etiam talia, quae à vermibus transfossa
[...] sunt et arrosa: ita etiam comparatum est cum liberis: qui, licet è piis nati sint
[parentibus]: non tamen omnes verae pietati sunt dediti, sed partim mali, partim boni.
[Quod] multiplicibus confirmari potest exemplis, iisque cum sacris tum profanis.
[In] sacris longum immorari necessum esse non duco; cuilibet siquidem divinarum
[litterarum] lectori industrio Protoplastorum primogenitum filium fratricidam,
[...] fratris persecutorem, Chamum patris irrisorem, Dinam non satis castam,
[Samuelis] dentes filios, Strigelii verbis, monstra, ex avaritiâ, injustitiâ, et aliis

teterrimis sceleribus conflata fuisse non potest non esse obvium: ut quam plurima alia silentii sipario tegam. Transeo itaq abhinc, et progredior ad exempla profana. Eloqventiæ qdem Romanæ Parenti unicus tantum fuit filius: qui initio magnam de se expectationem omnibus excitavit; sed turpiter eam vertit atq fefellit, defuncto Patre, Cicerone: et nulla in parte illi fuit similis, nisi jocandi festivitate. Plinius certè memoriæ proditum reliquit Lib. 14. c. 22 tantum illum extitisse bibonem, ut uno haustu quos exhauserit congios. Unde etiam Biconguis et κυπελλομάχος (mit Glaß: Stürmer) dici meruit. Pari ratione etiam de Aurelio Commodo duodevigesimo Romanorum Imperatore, Optimi Parentis pessimo filio, legimus, quod plane degeneraverit, adeò: ut rectè in eum quadret Adagium nostrum: ἀνδρῶν ἡρώων τέκνα πήματα: Virorum Heroum filii noxæ. Nam quæcunq Parens ejus, laudatissimus ille Princeps, virtute sua, et superiores aliquot Principes rectè et sapientissimè constituerant: non ita multo post ille conturbavit. pessimis actibus, crudelitati, avaritiæ, superbiæ, libidini, et id genus aliis tyrannicis criminibus deditus. Unde etiam Commodus per Antiphrasin sc. non omine, sed nomine Dolosus et Onerosus fuit appellatus. Neq tu prætereundus mihi es, degener Cambyses. Qui quamvis Cyro, tanto Patre natus, cujus fuit excellens pietas, sapientia, atq virtus, qua imperium successibus planè divinis pepererat æquè ac constituerat; prava tamen educatione corruptus à paterna virtute defecisti atq induisti mores, non solum genere et nomine regio indignos; sed tales etiam, ut manifestis Diaboli furoribus non absimiles viderentur. Plato n. Lib. 3. de legibus memorat: Cyrum Patrem tuum, liberos suos non educasse ipsum, sed educandos mulieribus tradidisse: quæ prohibuerint, neqs illis ulla in re adversarentur; et coegerint, ut laudarent omnes, quæquæ illi aut dicerent, aut agerent. Ne vero hæc, quæ dixi, ex meo profluxisse cerebello quis existimet: in medium proferam clarissimorum Virorum testimonia. Præ reliquis prodeat Orator ille, judice Tullio, planè perfectus quoq, ne Athenæ quidem ipsæ magis fuerunt Atticæ, Demosthenes: τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, inquit, ὥσπερ εἱμαρμένη ἐστὶ φαύλους ἀποβαίνειν τοὺς υἱοὺς. i.e. à viris egregiis, quasi fato quodam id accidat, improbi proficiscuntur filii. Quæ verba ita transtulit non nemo:

Heroum famâ notum sub æthera proles
Virtute à patriâ degenerare solet.

Cui adstipulatur ὁ τῶν Poëseos Apollo, Homerus, sequentem in modum canens:

Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται,
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.
Æquat rara Patrem soboles, sed plurimi ab illis
Degenerant, pauci superant probitate parentem.

Quæ quum ita sint; admonitos vos volo singulos atq universos, qui ex præclaris ac fortibus viris estis prognati: ut omnem vitiorum colluviem cane pejus et angue, vel, ut Flaccus loqui amat, sanguine viperino cautius fugiatis: Parentum autem vestrorum virtutes potius imitemini, eorumq vestigiis laude dignissimis insistatis, quo jure meritoq de vobis dici possit illud Horatianum: Fortes creantur fortibus et bonis: nec non vos cæteri in assequenda honestarum artium scientia operam et industriam debitam collocate: verbo: O flos et soboles ingenuæ juventutis:

——— ——— imitare mores
Patris justi. Filio enim gloria hæc
Pulcherrima, qui ex patre probo natus,
Consentit cum Parentibus moribus.

Tobias Schnitterus Gorl. Lus.

Oratio 1.
Ad Dictum Horatii:
Fortes creantur etc.

Nullus homo tam ferus et tam barbarus, nullus ita est ab omni humanitate alienus ac remotus; Viri Nobilissimi, Amplissimi, Consultissimi, Excellentissimi, Experientissimi, Maxime Reverendi, Clarissimi, Doctissimi, Auditores omnium ordinum honoratissimi, tuque suavissima Symmachorum Corona, nullus, inquam, est, qui non mecum ultro fateatur, multos heroum filios tanta benevolentia et amore patriam suam esse prosecutos, ut pro ipsa mori haut dubitaverint. Atque hoc exemplo suo ipsi etiam Ethnicorum Heroës, si monumenta veterum evolvimus, nos docent. Loquitur pro me Codrus, qui habitu vili assumpto in medium hostium agmen se conjecit, ut sanguinem pro salute totius Graeciae funderet; Loquitur et Curtius, qui vivum se in foveam, e qua pestilentissimus foetor proruperat, ~~sese~~ praecipitavit, ut moreretur pro Patria. Nemo proinde, ut spero, vitio mihi vertet, si justa querela perversissimos istos homunciones, in hoc oratiunculae meae limine perstringam, atque, ~~si~~ utut non insaniae, audaciae tamen non ferendae, maculis dignos judicem, quibus tritum illud omnium sermone proverbium sine ulla distinctione, sine ulla exceptione in ore viget, Heroum filii sunt noxae. Obstupesco sane: stant comae, et vox faucibus haeret. Et quidni obstupescerem? Ecce enim illi id, quod rarius contingit, omnibus exprobrare audent. Optime equidem scio, Auditores venerandi, quod, si ~~in~~ Antiquitatum Recessus excutiamus, eorumque replicemus memoriam, qui unquam in Orbe vixerunt, inter legendum deprehendamus, unum vel alterum ex Heroum liberis a paterna virtute degenerasse. At vero dicant illi, qui nasum rhinocerotis habent, plurimos ~~tamen~~ Heroum liberos paternam virtutem non exaequasse tantum, sed et interdum superasse. Haut itaque abs re fore puto, si jussu

Praeclariss.

Praeclarissimi in incluto hoc ad Nissam Gymnasio Domini Praesidis M. Christiani Funccii, Praeceptoris meritissimi, illud Latinorum Pindari, quod è diametro pugnat cum superiori sententiâ, paulò accuratius sub acrioris Judicii incudem revocem, fusiusq; deinceps tractem, quod legitur his verbis:

Horat. lib. 4. od. 4.

> Fortes creantur fortibus, et bonis:
> Est in juvencis, est in equis patrum
> Virtus: nec imbellem feroces
> Progenerant aquilae columbam.

Vellem nunc ego, nec quicquam magis in votis haberem, quam ut sermo mihi hodie flueret suavis, auribusq; vestris accommodatus: Sed verò, quum optimè sciam, quam sit mihi curta supellex, ad vestrum favorem tanquam ad sacram aliquam anchoram confugio, vosq; Auditores suspiciendi, venerandi, oro, rogo, obsecro, ut mihi dicturo faciles accommodetis aures: praeprimis ubi mihi favente Deo et fortunâ ridente ad allata superiori Oratione respondere exempla: respondere item ad rationes ibidem allatas, breviter licet ac leviter, proposuerim, sententiam paulatim Horatii illustraturus, idemq; exemplis contrariis in ipso Orationis cursu demonstraturus: crebrius fortes creari fortibus, quam Heroum noxas evadere filios. Atq; ut à sacris quidem initium faciam exemplis, quippe quae fortius probant, confirmant, corroborant, in primâ utiq; acie heic stat Isaacus, Abrahae filius nunquam degener, in monte Moriah Tragoediam daturus, cui nihil simile dederant Athenae: Ecce enim Protasin agebat heic Numinis internuncius, qui Isaacum patria jubebat dextra immolari: Epitasin agebat ipse Isaacus, spes Patris ac timor, Coeli munus ac muneris pretium: Catastasin uterq; persolvebat, Pater ac filius, qui gladium alter, alter jugulum nudabat. Sed catastasis horrorem laeta excipiebat catastrophe, dum momento eodem imperium Deus, ferrum genitor revocabat. Quid ergo? Nonne satis hoc documenti est, nihilo parente suo pietate inferiorem fuisse Isaacum.

Tam

[...]pius utique ille erat, ut in numerum optimorum Patriarcharum ipso Deo [...]tre referri mereretur. Succedit Jacobus, nec et ipse minor pietate [...]te Isaaco. Tot etenim in hoc documenta, quot gesta, habetque in [...], quas quilibet discat Virtutum leges. Quid de Davide, Rege o[...] felicissimo pariterque omnium miserrimo dicam? Fuit, fuit ipse opti[...] optimi parentis filius, qui felicitatis hoc habuit maximum, quod ex minimo [...] v. fuit miserrimus, quod ingentes aerumnae eundem invenerint [...]. Sic & porro virtutibus paternis respondisse legitur Josaphat: [...] qui erat vir religioso Dei cultu merito clarissimus. Et scil: quem in Pa[...] habuisset religiosum Dei cultorem, utpote qui, deletis aris [...] idolorum, [...] paterna perfidiae sustulerat, studuit & ipse, ut religiosis virtutibus esset [...]. Sed Scripta profana si evolvimus, statim occurrit Xerxes, utpote [...] terris, maximus regum Persiae, tantum territibilem se praestitit, sed [...] quoque compedes injicere & coelo tenebras inducere annisus. Hunc, [...] ergo in orchestram hanc producam oratoriam: Ecce [...] ipse fortitudine, prudentia, aliisque virtutibus instructissimus Darii Patris [...] legit pede vestigia, Bellum, quod Pater in Athenienses molitus [...] fuerat, ipse apparatu quinque annorum prosequens, ac decies [...] millia hominum in Graeciam, referente Justino, traducens. Ad [...] Atheniensium Imperatorem devenio. Etenim, quamquam ~~licet~~ Dis[...] admodum initio adolescentiae usus fuerit, Patri tamen Miltiadi [...]tissimo Atheniensium Duci ex aequo ita respondit virtutibus, ut ce[...] ad principatum perveniret, quam ipse putasset. Habebat nempe [...], ut C. Nepos refert, satis eloquentiae, summa praestabat aliis li[...]beralitate, magnaque prudentia, cum juris civilis, tum rei militaris [...]pollebat, eo quod cum Patre a puero in Exercitu fuerat versatus. [...] ex totidem victoriis, quas terra marique obtinuerat. Audiamus [...] hic quibus verbis Cimonem Valerius noster Maximus compellet. Sic [...] ille: Ne te quidem Cimon, silentio involvam, qui Patri tuo [...]turam voluntariis vinculis emere non dubitasti: Nam etsi maxi[...]mo postea & civi, & duci evadere contigit, plus tamen aliquanto lau[...] in carcere quam in Curia es assecutus. Caetera n: virtutes ad[...]mirationis tantummodo multum, pietas vero etiam amoris pluri[...]mum meretur. Respondet porro Pericles Atheniensium Dux, [...] maxima virtute et eloquentia, virtutibus paternis:

Orator

Orator scil: temporis sui fuit celeberrimus, nec tamen unquam, quum suggestum jamjam ascensurus esset, precari Deos dubitavit, ut ne quod verbulum ipsi in mentem veniret, aut ore excideret, quod offenderet populum. Quintilianum heic audiamus: Is namque ita de Pericle: Quotiescunque verba facturus in concionem prodiret, optabat, ut sibi nullum ejusmodi verbum excideret, quod populum exasperare atque irritare posset, aut quod ipsi contrarium esset, et cum ipsius voluntate pugnare videretur. Nonne & Antigonus Patri suo fortitudine, prudentia, pietateque se esse respondit? Respondit utique. Nonne & Hannibal Carthaginensium Dux celeberrimus, Romano vero nomini hostis infensissimus, vestigiis paternis institit? Institit utique, nec quicquam Hamilcari parenti concessit in atrocissimo, funestissimoque bello gerendo cum Romanis, quos et ingentibus saepissime cladibus affecit, donec a Fabio cunctatore ad Cannas tandem vinceretur, qui, ut Satyricus scribit,

Semper atrox dextra, perjuroque ense superbus

. Militarem videlicet hujus peritiam et artem bellandi tantopere miratus legitur Scipio, ut omnium Ducum seu Imperatorum Hannibalem primum, secundum Pyrrhum Epirotarum Regem, tertium semet ipsum pronunciaverit. Quid? quod C. Nepos de Hannibale sic scribat: Si verum est, quod nemo dubitat, Populum Romanum omnes gentes virtute superasse, non est inficiandum, Hannibalem tanto praestitisse caeteros Imperatores prudentia, quanto populus Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes. Nam quotiescunque cum eo congressus est in Italia, semper discessit superior: qui nisi domi civium suorum invidia debilitatus esset, Romanos videtur potuisse superare. Sed multorum obtrectatio devicit unius virtutem. Juxta haec, nonne & Quintus Fabius maximus Dictator, quem Cunctatorem cognominabant, quod Hannibalem mora elusisset, vel, ut Ennius loquitur, cunctando rem rem restituisset, ut rebus bene gestis, ita virtutum ornamentis par fuit parenti? Fuit utique. Sic enim de eo Valerius Max. Nihil Q. Fabio Maxim. qui Gallica Victoria cognomen sibi meruit ac posteris peperit, adolescente magis infame; nihil tamen eodem et ornatius aut speciosius ullo seculo nostra habuit Civitas. Quid,

de

~~ad integras partes~~ de primo jam optimoque illo Oratore, de
[...]tiss° Imperatore, optimoque Senatore Marco Porcio Catone
[...]? Ita namque is in omni virtutum genere excelluit, ut
[...] bonarum artium Magister appellaretur, nihilo parente
[...] eruditione inferior. Marcus Censorius Cato, scribit Quinti-
[...] Libro 12: idem Orator, idem historiarum conditor, idem ju-
[...] idem rerum rusticarum peritissimus, inter tot operas militiæ, tan-
[...]s domi contentiones, rudi seculo literas græcas ætate jam de-
[...]nta didicit, ut esset hominibus documento, ea quoque percipi
[...], quæ senes concupiissent. Sed satis de Catone: Memorandi
[...] extant L. Æmilius Paulus Macedonicus, Germanicus Drusi filius,
[...] Vespasianus, et longe plures, quam aures vestræ, A. V. capere
[...]: qui ipsi magna cum laude nequaquam inferiores pa-
[...]tibus suis pietate, prudentia, fortitudine fuere. Nec desunt
[...]tri ævi exempla, dummodo hos mundi angulos percurramus,
[...]que exempla colligamus, qui nostro, majorumque nostrorum ævo tales
[...], quales in parentibus suis olim cogniti fuerant. Deprehende-
[...], si id fecerimus plures fortes fortibus creari, quam forte He-
[...] filii noxæ unquam fuerint. Deprehenderemus et ipsi hoc, quod
[...] Heroum filii parentibus in virtutis stadio ac studio ne quic-
[...] concedant. Sed quid primæ classis Exemplis immoror?
[...] non abhinc ad secundæ classis transeo Exempla? quo omnino
[...] in Orationis meæ cursu patescat, supersunt exempla, quibus constet
[...] plurimos Heroum filios parentibus suis virtute longe superio-
[...] exstitisse. Possem a. infinita huc trahere, si non modus potius, quam
[...]tudo spectanda. Interim tn. unum vel alterum primoribus
[...], quod dicitur labris attingam. Extant, extant utique
[...] in sacris Bibliis, tum in profanis Autoribus multa præclara
exempla, in quibus facile primum sibi locum vendicat Exemplum
Thara. Quid enim? nonne in sacris Pandectis legitur ipse lon-
ge superior Thara parenti exstitisse? Legitur utique; Unde et Deo
[...] ceteris tam gratus erat et acceptus, ut in nullo circulo
mundi ipse existeret, in quo ipsum divinum Numen cum eodem,
tanquam

tanquam cum Amico colloqueretur. Erat nempe hic ipse in Chaldeâ natus. Quum v. inter siderum cultores Autorem siderum coleret, patriam cælum malebat amittere, quam adorare. Profugus igitur et palabundus, ut famem averteret, propè famam evertebat, ex ipso in patre multorum pater futurus. Ponite nunc vobis, A. V. ob oculos, quem et sacer ponit Codex, Josephum, Jacobi & Rachelis filium primogenitum, qui quidem curæ ac solatio maximè erat parentibus, sed odio tædioque fratribus. Ecce n: erant in hoc dona Dei excellentissima, fides nempe, pietas, scientia divinandi, obedientia, castitas, patientia; unde nec in ullo à Deo, cujus amore sincero semper flagrabat, arcto periculo ipse destituebatur. Et licet prius in carcerem ille conjiceretur, tandem tamen summa gloria ac fama patrem Jacobum longè superabat, quum Dominus Aegypti jamjam creatus multis terris in annonæ caritate prudenter prospiceret. Longè porrò antecelluit patrem Moyses, nova spes Ebræorum, ortu, vita, obitu intra fidem, supra opinionem positus. Hoc scil. Duce fiebat ut starent aquæ sicut montes, et populus Israëliticus per mare rubrum iret, et insequentes hostes in profundo tanquam plumbum mergerentur. Nec minus de Josua, filio Nun, in sacris sacrarum Literarum Pandectis legimus, quod huic par pietate & fide post Davidem vix ullus repertus fuerit, quippe qui primus ingressus in Palæstinam Victor, Hierochonticis procedentibus tubis, ut accedenti Victori cederent, suaque mole ruerent urbes. Josiam, Judam Maccabæum, et reliquos historiæ sacræ heroës, qui virtute parentes longè superârunt, libens lubensque prætereo: quum omnino tempus sit profana hujus loci deproperare exempla, in quibus mihi quidem quasi quidam Dux et antesignanus Heroum omnis ævi obviam procedit Cyrus, Cambysis filius: primus ille, qui primam constituit Monarchiam. Is namque tot tamque magnas res gessit, tot tamque præclaras in multis præliis victorias reportavit, tot tamque varias Regiones ac Urbes in suam potestatem redegit,

git, ut similem nunquam Patrem habuerit. De Alcibiade
filio, legimus, quod & hic multo superior evaserit parente.
siquidem Natura quid efficere possit, videtur experta;
constanter etiam omnes, qui de eo memoriae prodiderunt,
biade vel in vitiis, vel in virtutibus nihil fuisse excellentius, tradunt;
Imperator erat summus terrâ mariq; ac in eo tanta erat
mendatio oris atq; orationis, ut nemo ei dicendo posset re-
stere. Pausanias quoq; iis Heroum filiis hic est annumerandus,
multa diu, sapienter, & feliciter, & modeste gessisse leguntur.
nempe ille homo, licet varius in omni genere vitae esset, in omnibus
virtutibus illucescebat. Tu ubi nunc es, Alexander,
ob nomine Magne; Eloquere facta tua heroica, ut
pateat hic, quod Patrem fortitudine, excellentiâ, rebusq; gra-
viter gestis tam longè superaverit, ut de Te non inepte Juvenalis:

Uni Pellaeo juveni non sufficit Orbis.

Nec tute e Graecis Imperatoribus indictus mihi abibis, Agesilae,
qui & ipse inter Heroum filios non ultimum tibi transcri-
bis locum. Tu nempe quum Archidami filius esses, ita excellu-
isti virtutibus tuis, ut filius optimo parente dignus, eundem tamen
magnitudine, prudentiâ, fide, modestiâ longe superares. Sed est
Romanorum Annalibus, quem maxime hic protraham in laudis
campum? Ecce primus, dum evolvo Historiam Romanam,
mihi occurrit L. Tarquinius Priscus: quippe qui oriundus Corin-
tho, Graecum ingenium Italicis artibus ita miscuerat, ut
Regnum ultrò petens acciperet ob industriam ac elegan-
tiam, quâ longè superaverat patrem Demaratum, potentem
mercatorem. Nec tamen caret hic laude suâ Valerius Poplicola,
legem qui tulit de non contemnendo Cive Romano, qui primus
Consul fuit, qui ex summo studio annixus est ad augendam po-
puli majestatem, indeq; pietate hac suâ, prudentiâ, ac summo
in Patriam amore longè superiorem parente se praestitit, vel
ob id unum hoc quicquid est cognominis adeptus, quod Populum
coleret. Non est quoq; meum conspectum hic fugit M.

Marcellus,

Marcellus, Vir Consularis, infensissimus Julii Caesaris hostis, qui in bello civili a partibus steterat Pompeji: Non fugit Scipio uterque: Non M. Attilius Regulus; non Lutatius Catulus: non Papirius Cursor, qui omnes non sine laude sui longissime parentes virtute superârunt, indeque maximo ornamento familiis suis fuêre, ut e Macrobio constat. Cn. Pompejus me jam in admirationem rapit, quippe qui, quum in rebus gestis celeberrimus esset, suis nunquam hostibus inferior, semper superior extitit: uno hoc excepto facto, quod in campis Pharsalicis, sive Philippicis cum Caesare congressus vinceretur. Quid porro? nonne & J. Caesar Romanae Monarchiae primus Conditor, Literis & bello clarissimus, virtute Patrem vicit? Tam feliciter hunc vicit, ut adhuc vivat in Commentariis, quos de rebus in Gallia feliciter a se gestis terso et venusto stylo scripsit. Sic non minus vivit longe superior parente Octavio Octavianus Caesar Augustus. Magistratus, inquit Suetonius, atque honores et ante tempus, et quosdam novi generis perpetuosque cepit: Janum Quirinum semel atque iterum a condita urbe memoriam ante suam clausum, in multo breviore temporis spatio, terra marique pace parta ter clusit: Bis ovans ingressus est Urbem: Curules triumphos tres egit: continuo triduo omnes etc. Vivunt denique vivunt suis multo superiores parentibus, Constantinus M. Constantii & Helenae Filius, Christianae Religionis Assertor ac Defensor acerrimus: Carolus item M. Carolus V. Imperatores Orbis longe felicissimi, et, si qui sunt alii, quos recensere neque angustia temporis permittit, neque vestra, A. V. fert patientia et aequanimitas. Quare ad integras gentes provehor, ut, si qui adhuc scrupulus subsit, eum penitus ex animo evellam. Adsunt utique integrae gentes, apud Romanos satis celebres, Valeria nempe, Fabia, Claudia, Aemilia, Cornelia, Caecilia, Metellorum, aliique, quae si paulo accuratius considerentur, facile cuivis deprehendere licet, degeneres paucissimos, aemulos autem avitae virtutis longe plurimos extitisse. Ex his itaque, quae satis fuêre

a me enumerata

enumerata sunt, vel ipso meridiano solis jubare clarius patet, Optimos Parentes bonae frugis filios ut plurimum procreasse, imò quorundam Parentum virtutem à liberis tam longè fuisse superatam, ut sic non inepte quondam Venusina Sirena cecinerit: Fortes creantur fortibus & bonis.

Proindè, quisquis eras, ô Antecessorum Ziga, longè erras, imò toto, quod dicitur, coelo erras, si ita sentias, quod Heroum filii omnes aut plerique sint noxae: Etiamsi n. Exempla in hanc rem protuleris non inepta, tamen verisimilior illa semper videtur oratio, in qua copiosior exemplorum seges, quam cuivis metere liceat, ut dictis habeatur fides. Interim quemadmodum una hirundo, ceu vulgò dici solet, non facit Ver; ita nec unus alterve degener filius, si ipse factus Corydon de [illegible] fuerit, toti familiae notam infamiae inurere potest. Praesertim quum defectio unius pluriumve patrissantium virtute in eadem domo compensetur. Unde & ego satis iniquum censeo, si ob unam alteramve malam spicam tota despicatur seges. Nihil autem hic miri est, quod filii Heli, Judicis Israelitici, degeneraverint: quum ipse illis omnem lasciviam indulserit, ceu alter Mitio. Ut autem quisque suum esse vult, talis est. Possum praetereà Caino Sethum & Abelem, Absoloni Salomonem, aliosque Davidis minimè perduelles filios opponere. Neque verò ceterorum in superioribus Orationibus enumeratorum Heroum liberi ad unum omnes fuere degeneres: sed unus tantum itemque alter. Quod rarò usque fit, minus verisimile esse dicitur ap. Philosophum. Verissimam tamen. Ubi nunc estis, qui ante me Stentorea vivâ voce clamastis, quod Heroum filii sint noxae? Audite occlamantem vobis Horatium:

Fortes creantur fortibus & bonis.

Asseratis interim, si ita lubet, ima summis: avertatis fluvios: perfodiatis Athon, aut etiam Pelion Ossae, nec tamen Ego ab Horatiana in vestram descendam sententiam, sed illi semper adhaerebo quoad Spiritus hos reget artus: Praesertim ubi aliorum Sapientissimorum Virorum testimonia adsunt: sic enim Plato in oratione

funebri

Funebri eos, qui pro Patria occubuerant, bonos fuisse memorat, eo quod ex bonis essent prognati parentibus. Et Aristoteles in Politicis scribit, esse probabile viros praestantiores existere eos, qui e praestantioribus nati. Nec abludunt Poëtae: Hi enim, quantum ad ingenium et mores inserendos stirps valeat declaraturi, immites ingenii homines e saxis, e rupibus, e leonibus natos dicunt. Notus est Virgilii locus: Ita namque Dido ibi ad Aeneam:

Nec tibi Diva parens, generis nec Dardanus Autor
Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hyrcanaeque admorunt ubera Tigres.

Audite et Catullum in Carmine de Pelei ac Thetidis Nuptiis; sic namque ille:

Quaenam te genuit sola sub rupe Leaena?
Quod mare conceptum spumantibus exspuit undis?
Quae Syrtis, quae Scylla vorax, quae vasta Charybdis? etc.

Ita scil. provoco ad commune suffragium, et tandem contractis velis ad portum me recipiens: Vester n: ille vultus, et jucundissimus adspectus est, qui firmiter mihi hoc pollicetur, neminem vestrum, A. V. esse, qui huic meae orationi album suum non adjiciat calculum, qui iniquitatem secus judicantium non intelligat, qui non animadvertat, quantum sit naturae beneficium, a fortibus creari, quidque tandem juvet, magni viri sobolem esse. Est utique aliquid pulchrum habere familiam, pictosque ostendere vultus majorum, et stantes in curribus Aemilianos

Et Curios jam dimidios numerosque minorem
Corvinum, et Galbam auriculis nasoque carentem,

praeprimis, si quis maxime ea in se contineat, quae famam perpetuant, si et animus eo nitatur bono, quod e clara familia per generationem habet, de qua quidem noster in Odis Horat: Libet namque mihi est in hoc calce integrum repetere locum, qui his clauditur verbis:

Fortes creantur fortibus et bonis;
Est in juvencis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
progenerant Aquilae columbam.

Dixi;

Joachimus Hildebrandus ab Sund
Eq. Sil. maj.

Oratio 11.

Ad Dictum Horatii:

Fortes creantur etc:

Virorum, virtute, literis ac opibus clarissimorum filios, Auditores Venerandi, ac plurimum suspiciendi, ... ab indole et virtute paterna, juxta tritissimum illud: Heroum filii noxae, degenerare, non ... tantum hac de re exempla ab antecessore meo in medium prolata, dicendoque deducta sunt, sed et causae ... in ipsa solis expositae complures prostant, id quod sane dolendum pariter, gravissimique persequendum ... imo salsis lacrumis deplorandum. Sic enim ferme fieri consuevit, ut viri magni, rebusque ... Reipublicae concipitibus occupati, educationem filiorum negligant, eamque aliis committant, unde illud ... ut filii Parentum virtute ac gloria superbi, disciplinam et castigationem minime admittant. ... Carneades, teste Laertio, Divitum ac Regum filios, inquit, nihil recte discere, praeterquam ... Spartianus quidem, qui quorundam Caesarum Romanorum vitas literarum monumentis consignatas posteritati reliquit, in vita Severi Imperatoris, constat, inquit, neminem prope magnorum virorum ... et utilem reliquisse filium. Quanquam autem nemo facile Vestrum Auditores plurimum ... dubitaverit, quin paucorum omnino heroum unus alterve degener fuerit filius: quod ... quidem sanus negaverit, neque ego nego; plurium tamen liberos virtutem paternam non exaequasse ... et interdum superasse, extra omne dubium positum esse autumo. Vos, Vos, A. V. qui ... me a vero absonum non loqui, advortite vos animum: id enim ego apud vos pro... si operam datis, quod Venusina Syren Horatius lib: 4. Carm: Oda 4. his canit verbis:

Fortes creantur fortibus et bonis:
Est in juvencis est in equis Patrum
Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilae columbam.

Antequam autem linguae frena ulterius laxem, quaeso Vos Auditores Omnium Ordinum ... velitis aurium (ut sic dicam) aedes vacuas mihi locare et peregrinantem dicendarum veritatem admittere.

... atque hoc fonte mea manet Dictiuncula si sacrarum literarum [redacted] pandectas, memoriae ... refricetis, facile estis deprehensuri, quam multi non minime modo degeneres, sed et nihilo ... prudentia, fortitudine inferiores suis fuerint parentibus. Ponite Vobis A. V. ponite, inquam ... oculos Isaacum. Nonne is ob fidem pietatem et obedientiam, qua imitatur Patrem Abrahamum qua vo... ipsi Deo eum immolare consensit, utroque se ei victimam obtulit. Unde a suo diligi parente omnino ... Dilectus est omnino mirifice: etenim capite Geneseos sexto vigesimo sic alloquitur eum optimus idemque maximus Deus: Ero tecum, et benedicam tibi. At sane, nonne Deus Jacobo benefaciendo

ei

ei, hæreditatemq́ terræ promissæ Chanaan intelligo dando ob pietatem favit, fovit eum & amavit? Nonne is ipse à Deo, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, benedictionem uberrimam est consecutus. Consecutus est omninò, & Israel ab eo ob fortitudinem quam cum Angelo colluctans, eiq́ prævalens, abundè declaravit, est nuncupatus. Quid? quod etiam Deum scalæ innixum, sibiq́ ob pietatem aliasq́ virtutes benedicentem oculis pariter & auribus usurpavit. Ponite porro vobis ob oculos Virum à cujus moribus omnis etiam suspitio vel levissima abesset Josaphatum. Nonne Rex fuit fortitudine eminentissimus? Nonne plenus pietatis, nonne ardentissimus religionis & pietatis cultor fuit? fuit omninò, et post victoriam, quam de Moabitis, & Ammonitis aliisq́ Gentibus finitimis obtinuerat, nomen Dei summis extulit laudibus, invocationemq́ Gratiarum actionem, & elogia pulcherrima, pro tanta victoriâ, non prætermisit. Possem quidem si opus foret pluribus demonstrare argumentis, multos nihilo parentibus suis virtutibus, sacris idem confirmantibus Literis inferiores fuisse, vereor, ne abutar vestra benevolentiæ aura, quam mihi modo concessistis, imo & aurium patientiâ.

Sed exempla tamen profana non planè tacitus hic præterierim, sed potius ea auribus vestris A. S. omnino ingesserim. Quid enim? An Xerxes patri suo Dario fuit inferior? Non equidem fuit inferior regia majestate. Ut namq́ Darius tertius fuit Persarum Rex; ita filius eius Xerxes successor ejus fuit declaratus, adeoq́ quartus ordine Persarum Rex creatus. Fuitne inferior Xerxes patre suo Dario fortitudine militari? Non sanè fuit inferior: bellum enim â patre acceptum adversus Græciam per quinquennium continuavit, et duobus vulneribus terrestri prælio acceptis, Martis fortunam experiri statuit. Fuitne præterea Cimon parente suo Miltiade, Atheniensi inferior? Neutiquam fuit inferior. Nam cum Pater ejus pecuniam de qua litigabatur, populo solvere non potuisset, ob eamq́ caussam in vinculis publicis decessisset, Cimon insigni pietate impulsus, ut Patrem in vinculis mortuum ad sepulturam promoveret ultro eadem custodia teneri sustentabat, neq́ legibus Atheniensibus emitti poterat, nisi pecuniam, qua pater multatus esset, solvisset. Habebat autem in matrimonio sororem suam Germanam, nomine Elpinicen, non magis amore, quam patrio more ductus. Hic, hic sanè nec imperatoria Majestate nec fortitudine Miltiadæ Patri, nec prudentiâ Themistocli quicquam concessit, tam benigno sermone, tamq́ blandis moribus, ut hac via facile Principum sibi Plebisq́ gratiam conciliarit, & ope comprimis Aristidæ adjutus, amplissimum dignitatis gradum adscenderit, sapiens non minus quam eloquens. Adhæc magnam habebat prudentiam cum juris civilis, tum rei militaris, quod cum Patre â Puero in Exercitu fuerat versatus. Itaq́ hic et populum urbanum in sua tenuit potestate & apud exercitum plurimum valuit autoritate. Uti autem paternæ virtutis, ita invidiæ & calamitatis quasi hæres extitit Cimon: Nam quemadmo-

dum

dentali vescentium rodent dentibus: ita claris virtute viris, quos opinione sua altius evolasse
abjecta hominum genera rodent. Referendus omnino est Hannibal, Hamilcaris filius, Carthaginensis,
qui Patri suo non fuit inferior imperatoria majestate: Imperator siquidem minor quinque et vi-
ginti natu, factus, tanto praestitit caeteros Imperatores prudentia, quanto populus Romanus ante-
cedit fortitudine cunctas gentes. Nec Hannibal Patri suo Hamilcari fuit minor aut deterior fortitudine,
siquidem proximo triennio quo ante Imperator factus, omnes Hispaniae populos bello subegit, Saguntum
foederatam civitatem, vi expugnavit, tres exercitus maximos comparavit. Multo minus ei cessit capitali
illo odio adversus Romanos odio: quin assiduis potius Patris obtestationibus eo perductus est, ut prius
animam quam odium erga Romanos deposuerit. Quare ipse ap: Corn: Nepot: in haec prorumpit verba:
Jusjurandum patri datum usque ad hunc diem ita servavi, ut nemini dubium esse debeat, quin reliquo
tempore eadem mente sim futurus. Quod si porro M. Porcium Catonem ortus municipio Tusculo specte-
mus, ille Patre suo inferior Prudentia et industria fuisse deprehendetur: refert nempe de eodem i-
psum non modo laudari Cornelius Nepos ipsum in omnibus rebus singulari fuisse prudentia pariter ac indu-
stria. Nam et agricola solers et reipubl: peritus, Jurisconsultus, et magnus imperator, probabilis Orator
et cupidissimus fuit. Quarum studium etsi senior arripuerat, tantum tamen in eis progressum fecit
ut nihil reperire possis, neque de Graecis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. Jam vero
quosdam non tantum Parentibus suis nihil inferiores extitisse, verum superiores etiam illos nonnun-
quam esse facillimum quoque est demonstratu. Vitam excutiamus Abrahami modo, Patriarcharum Prin-
cipis, qui Patre Thara natus est, admonitus is a Domino, domum, patriam ac Patrem relinquens, cum
Loth fratris filio in terram Chananaeorum profectus, in loco, cui Sichem nomen est, consedit.
Cum quo ibidem Jehova locutus esse legitur, multiplicandumque praedictum semen ejus futurum, ac posteros
illius ad quadringentos annos dura pressum iri servitute, posteaque tamen libertati restituendos.
In omni tentationum genere constans reperitur et in Deum credens jam ad justitiam ipsi fuit
imputatum. Sed et post mortem celebratur pater multorum imo omnium credentium salutatur. Jam
de Josepho Jacobi filio, quid dicam? Quem totius Aegypti servatorem et secundum a Rege Princi-
pem factum, Asnath Potiphari filia eidem desponsata. Caeterum legimus de Moyse, e tribu Levi
prognato, quod primas et secundas acceperit legis divinae tabulas, faciemque ejus Israëlitae ob splen-
doris excellentiam aspicere non potuerint, quis est qui ignoret? quem et ipsum ab obitu suo in glori-
ficatione Christi apparuisse, Evangelica memorat historia. Quid? quod de Josia, Ammonis pessimi Pa-
tris optimo filio legamus, quod pietate Judaeorum Rex fuerit conspicuus, adeo quidem, ut ipsi
in pietate post Davidem nullus regum vixerit. Et de Juda Maccabaeo constat, eum caput

fratrum

fratrum suorum fuisse electum tantum heroa, ut robore leoni, armis giganti, impetu flammæ grassanti comparari meruerit. Sed jam ad exempla profana in quibus statim nobis occurrit Alcibiades, Cliniæ filius Atheniensis. Constat enim inter omnes, qui de eo prodiderunt, nihil illo fuisse excellentius, vel in vitiis, vel in virtutibus. Ad omnes utiq; res aptus, consiliiq; plenus. Namq; Imperator fuit summus terra mariq; disertus, ut imprimis dicendo valeret: et tanta erat commendatio oris, atq; orationis, ut nemo dicendo ei posset resistere. De Alexandro M. memoriæ prodit Trogi Pompeji Epitomator Justinus, quod virtute et vitiis Patre Philippo major fuerit. Itaq; pergit ille, vincendi ratio utriq; diversa. Hic aperta vi, ille artibus bella tractabat. Deceptis ille gaudere hostibus, hic palam fusis. Prudentior ille consilio, hic animo magnificentior. Iram pater dissimulare, hic ubi exarsisset, nec dilatio ultionis, nec modus erat. Vini nimis uterq; avidus, sed ebrietatis diversa vicia. Patri mos erat et de convivio in hostem procurrere, manum conserere, periculis temere se offerre. Alexander non in hostem, sed in suos saeviebat. Quamobrem Philippum saepe vulneratum prœlia remisere, hic amicorum convivio interfectorum frequenter excessit. Regnare ille cum amicis nolebat, hic in amicos regna exercebat. Amari Pater malle, hic metui. Literarum cultus utriq; similis. Solertiæ Pater majoris, hic Fidei, Verbis atq; Oratione Philippus, hic rebus moderatior. Parcendi victis filio animus et promptior et honestior. Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. Quæ cum ita sese habeant Auditores plurimum suspitiendi, neminem Vestrum esse autumo, qui mecum non concludat et plane statuat, Heroicos Viros ex Heroicis ut plurimum progenerari parentibus. Id quod tritissimum illud et verissimum Lyricorum Pindari Horatii indigitat proverbium, quod lyrâ suâ canorâ ludens decantat, quodq; jam supra insonuit:

Fortes creantur fortibus et bonis
Est in juvencis, est in Equis Patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Insurgit a. hic aliquis Antagonista, et nudam hanc veritatem evaginato objectionum adoritur gladio, eamq; expansis brachiis in aciem lacessens dicit: quid respondes ad illa superiori oratione tam sacra quam profana, et à mellitissimo tuo commilitone in medium prolata, quibus Heroum filios esse noxas demonstratum ivit? Ego itaq; Antagonistæ hoc reponendum puto, quod certe, ut una hirundo non facit ver: ita nec unus alterve degener filius toti familiæ notam queat inurere. Præprimis quum defectio unius plurium Patrissantium virtute in eadem domo facile compensetur. Sed proh Dei atq; hominum fidem! quis est, qui non videat, qui hoc iniquum non existimet, ob unicam malam spicam totam culpari segetem? Quæritis forte ex me A.V. et causam vultis ut indigitem, cur filii maximi

Populi

[illegible] Israëlitici, Judicis, Samuelis et Pinehas degenerarint? Ah nolite quærere. Ratio enim in
[illegible] est, neq mirum quod degenerarint esse videtur. Perpendite modo apud Vos A. V. perpendite, et
[illegible] nobis, sultis, ecquid causæ fuerit, quare illi degenerarint? Causa certe alia non fuit, quam Patris
[illegible] Dicite ecquid causæ fuerit, cur se libidinibus polluerint? causa certè alia non fuit quam Patris
[illegible] Dicite tandem causæ quid fuerit, ut monitis non obediverint paternis? causa quidem non fuit alia
Patris indulgentia. Contra omne dubium præterea est quin vobis illud in tritis quod circumfertur
[illegible] notius sit, quam quod notissimum: quod talis esse soleat filius, qualem quisq suum esse velit. Sed satis
[illegible] de his: advertite, advertite nunc animum et quædam alia ejusdem farinæ exempla reponi commode posse
[illegible] Nam quid de Setho et Abele dicam, quippe quos Caino huic oppono? Quid? Nonne Seth. primus
[illegible] mundi fuit Pater piæ generationis piorum, qui ex eo prognati sunt? Nonne opponitur Caino,
[illegible] fuit impiorum; unde secundum Theologos in primigenii orbis historia filii Seth. vocantur filii Dei,
[illegible] Caini, filiæ vocantur hominum. Quid? Nonnè Sethus fuit typus resurrectionis: ete-
[illegible] quasi resurrexit Abel à Caino occisus, ejusq virtus et Pietas. Quare S. Augustin.
[illegible] de Civitate Dei, Sethum, inquit, interpretantur resurrectionem quia in Seth Abel repositus
[illegible] resurrexisse videbatur. Porro hæc de Setho dicta confirmat Antiquitatum Judaicarum
[illegible] Josephus sic de eo scribens: Hic, his à Patre educatus ubi eo ætatis venit, ut jam quid rectum,
[illegible] discerneret, virtutis studiis se totum dedit, et cum ipse vir optimus evasisset, etiam nepotes sui simi-
[illegible] reliquit. Qui quoniam erant omnes erant bona indole præditi et patriam absq seditione
[illegible] vitam in perpetua felicitate exegerunt, et sideralem scientiam, et cœlestium rerum co-
[illegible] excogitarunt. Oppono et huic sapientissimum omnium quotquot fuerunt, sunt, et erunt for-
[illegible] Salomonem, aliosq Davidis minimè degeneres filios Absoloni. Ut enim paucissimis de eo
[illegible]: cujus in Sacris sacrarum scripturarum latifundiis fusior injicitur mentio, nonne hic sapi-
[illegible] à Juventute, et penè à puero, idq ex institutione tum Dei tum Davidis et magistrorum?
[illegible] consonat illud Plutarchi aureolo περὶ παίδων ἀγωγῆς libello docentis, ad pueri
[illegible] tria requiri, Naturam scil. Doctrinam et Exercitationem. Quid porro? Nonne Salo-
[illegible] Sapientia est indita? Est omninò, ipse enim dicit: Ipse sc: Deus dedit mihi horum, quæ sunt,
[illegible] veram, ut sciam dispositionem orbis terrarum et virtutes Elementorum, initium et consummatio-
[illegible] medietatem temporum, vicissitudinum permutationes, et mutationem [illegible], morum mutationes, et di-
[illegible] temporum, anni cursus, et stellarum dispositiones, Naturas animalium, et iras bestiarum, vim ventorum,
[illegible] cogitationes hominum, differentias virgultorum et virtutes radicum, et quæcunq sunt absconsa et improvisa
[illegible] Omnium enim artifex docuit me sapientia. Ex quibus satis liquet verbis, Salomonem insignem fuisse

Physicum

Physicum, Cosmographum, Astrologum, Medicum, adeoq scientiarum omnium encyclopædiam absolvisse. Videtis itaq ex his A.V. quod quidem superior velle videbatur Oratio, Sermicorum virorum liberos ad unum omnes non fuisse degeneres, sed unum tantum itemq alterum. Adeoq verissimam a Poëta illo Venusino Horatio prolatam esse sententiam, Fortes creantur fortibus et bonis iterum iterumq assero. Audiamus effectro, Vos, hic de sententia Philosophum illum Atticum, Platonem, sapientissimè disserentem, quippe qui in oratione funebri eos qui pro patria occubuerant, bonos fuisse, inde affirmat et confirmat, quod ex bonis fuerint prognati: Audiamq et hic Sapientiæ humanæ Oraculum Aristotelem, quippe qui lib: 3. Politicorum hunc in modum scribit: probabile est viros præstantiores existere eos, qui è præstantioribus nati. Audiamq item Poëtas optimos sapientiæ magistros, qui quantum ad ingenium et mores inserendos stirps valeat, declaraturi, immitis genii homines è saxis è rupibus et leonibus natos fingunt. Sic enim apud Virgil: Lib: IV. Æneidos Dido his Æneam alloqtur versis:

Nec tibi Diva parens generis, nec Dardanus Autor,
Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hircanæq admorunt ubera tigres.

Et Catullus de Nuptiis Pelei, et Thetidis ita canit:

Quænam te genuit sola sub rupe leæna?
Quod mare conceptum spumantibus exspuit undis?
Quæ Syrtis, quæ Scilla quæ vasta Charybdis? etc:

Sentio autem me in altum abripi, metuoq ne jam longius, quam vel par erat vel decretum, provectus sim. Itaq pedem hic fixurus me referam in portum, quando susceptum definitumq cursum jam ut potui non uti idem debui, confeci. Neminem autem qui in pejorem vertat partem fore censeo, quod licet simplicissimis verbis pro viriculis tamen imperitiarum ad ea quæ in superiori Dictiuncula sunt enumerata quædam responderim exempla. Sic igitur vidimus A.V. ut plurimum generosos ex generosis solere progenerari filios, quod ita verum, quam quod verissimum. O. Si itaq omnes præclaro genere nati non degenerarent, sed potius suis digna factis facerent, et studerent ad priorum majorum suorum exemplum virtuti. Etenim ut decorum facetiarum patris Plauti utar verbis: virtus est præmium optimum, et omnibus rebus anteit profecto. Libertas, salus, vita res et parentes, patria et prognati, tutantur, servantur. Virtus omnia in se habet; omnia illi adsunt bona, quem penes est virtus, Omnis nempè generositas sita est in omnis generis virtute, et est virtus cum ingenuis moribus et facilitate animi addiscenda pariter et exercenda. Certe enim, quemadmodum equus generosus nec vocatur nec judicatur, qui instructus apparatu magnifico fuerit, sed qui natura est egregius: ita neq vir bonus, qui dominus est pretiosæ supellectilis, sed qui animum habet atq possidet generosum. S.

DIXI

Georgius Crusius.
Gorl: Lus:

Brevis Chria
de
Horatii dicto, quod habetur l. 4. od. 4.

FORTES CREANTUR FORTIBUS ET BONIS.

Encomium.

Horatium, πολυφίλητα τῆς Μούσης κάρηνα, non hominem plebejum, sed virum egregiè doctum et Poëtam excellentissimum fuisse, præclara ejus scripta satis abundè comprobant. Tantam enim in verbis vim, tantum in sententiis pondus, tantam in rebus densitatem, tantam subitorum ac divinorum motuum copiam, sedulo atq; attentus eorum lector licet deprehendere: ut conatus eò aspirare humanus vix possit. Hinc D. Augustinus rectè omninò sentit, præ cæteris legendum esse hunc Poëtam: Quippe qui non modò justitiam, invictam animi magnitudinem, parsimoniam, continentiam, religionem in Deum, pietatem in parentes, patientiam paupertatis et contemptionem rerum humanarum probè inculcet, summisq; prosequatur laudibus: Verum etiam perfidiam, injustitiam, metum, prodigalitatem, libidinem, luxuriam, avaritiam atq; omnia ferè vitia alia acerbè carpat, vituperet, exagitet. Quæ dum ex venerandis Episcopi Hipponensis monumentis in medium profero, non fere possem, quin ex Poëta modò dicti libris loca adducerem benè multa: quibus et Augustini et meo asserto fidem facerem locupletissimam, nisi, ut in præsens, brevitatis gratia, mutarem animum, me efficacissimè moveret Græcorum illud πολυθρύλλητον: ἐξ ὀνύχων τὸν λέοντα (ex ungve leonem.).

Expositio cum Paraphrasi.

Liquet nempe inter alia observatione longè dignissima, egregium Flacci ingenium vel ex hoc uno effato: quod lib. 4. od. 4. habetur, in hæc desinens verba: Fortes creantur fortibus et bonis. Quibus verbis Venusina Siren indicat, permultum referri non ad corporis bonitatem tantum, sed et ad indolis præstantiam, atq; ita ad virtutem comparandam: quibus quis parentibus et majoribus sit prognatus.

Causa

Deus enim (liceat mihi heic ingredi signata ab accuratioribus Philosophis vestigia) Deus, inquam, animum à conceptu, formatis in materno utero vitæ membris, in destinatum corporis domicilium immittit. Ex hoc contubernio inquilinus afficitur animus, et cum hospite corpore arctissimo necessitudinis ac societatis fœdere conjungitur. Cujus universam naturam viresq́ parentum semina constituunt, ex principibus vitæ partibus effusa. Ita parentum bonâ naturâ cum semine in liberos transvasatâ plerumq́ non minus animi probi mores, quam egregia corporum lineamenta referuntur.

Contrarium.

E contrario ex parentibus improbis, improbi quoq́ filii nascuntur, juxta vel proverbium illud: Κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. vel Aristotelicum pronunciatum: Οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός. Non nascetur probus filius ex improbo patre: quum tantum absit: ut in nequitia propaganda sterilior sit natura: ut potius uberrimo partu in nepotes exundet.

Simile.

Quemadmodum è nobilibus plantarum seminibus, si terræ generosæ atq́ agro benè subacto committantur, generosæ et nobiles plantæ surgunt, generosiq́ et nobiles fructus prodeunt; è malis autem seminibus, sterili et minus subacto agro immissis, nonnisi Zizania proveniunt: ita et in hominibus usu venit: ut liberi progenitorum plerumq́ mores æmulentur: et in illorum vitia virtutesq́ pronâ cupiditatis impetu descendant.

Exempla.

Suffragatur adductæ rationi exemplorum autoritas, expressam probitatis paternæ in liberis similitudinem attestata. Quantô tu patrem Abrahamum cumulabas

gaudio,

gaudio Isaace, cum te suae pietatis expressam imaginem intueretur! Quam se grandi voluptate oblectavit pater Isaacus, cum te, Iacobe, suarum virtutum exemplar cogitaret! Quantum laetitiae fructum percepit Noachus, cum Semum et Iaphetum, sectatores suarum artium filios orbi terrarum prudenter imperare attenderet! In prolixum nimis sermonem diverterem, si ex Graeca historia Heraclidas, Aeacidas, Seleucidas, ex Romana Aemiliorum, Claudiorum, Metellorum familiam; ex Germanica Saxonum, Francorum, Austriorum et aliorum gentem commemorarem: in qua aviti mores et studia cum stirpe generis in posteros plerumque transierunt.

Testimonia Veterum.

Unde Aristoteles lib. 3. Politic. non minus verè quam scitè scribit; Omnino probabile esse, viros praestantiores existere eos, qui è praestantioribus nati. A quo non abludit Plato, quando in oratione quadam funebri eos, qui pro patria occubuerant, bonos fuisse memorat, quod ex parentibus bonis fuissent prognati.

Epilogus.

Quae cum ita sint, patet, patet, insto, Auditores humanissimi, Commilitones suavissimi, Venusini vatis sententiam, quâ paternae indolis et avitae virtutis in posteros transitionem vvit, ut non modò elegantissimam, sed et verissimam, dignis laudibus esse evehendam.

Sigismundus Ledelius
Sorâ – Lusat.

J. N. J.

Oratiuncula
ad Dictum Claud:
Virtute decet, non Sanguine niti.

Quod tute, florentissima Symmathorum Corona, Diogeni vulgo adversanti contigisse quondam legis, ut convicii loco ille teneretur audire: Diogenes est amens; idem et ego vereor hodie: ne nempe, dum virtutem totius humanae vitae animam, omnisque felicitatis, imo et ipsius Summi boni fundamentum esse statuo, amens audiam, in hoc orationis limine vereor. Ita namque est, quod vulgus longe aliter sentiat, dum opes & divitias summum mortalium esse bonum cum Luciano clamitat, dumque formam, robur, splendorem, dignitatem, summumque honoris fastigium, purpuram item, diademata, et id genus alia tanquam summa felicitatis ornamenta unice appetit: ut ita nemo fere ex vulgo sit, qui vel umbram virtutis sectetur: nemo sit, qui Themistoclis diligentiam, nemo qui Socratis continentiam, nemo qui Numae innocentiam, nemo qui Scipionis pudicitiam, nemo qui Catonis parcitatem, nemo qui Titi pietatem imitetur. Omnes, omnes siquidem nonnisi corporis bona amplectuntur, animi negligunt: Quare, quis populo placere potest cui placet virtus? non inepte quaerit Seneca: et respondet Thucydides: Τὸ σῶφρον τοῦ ἀνάνδρου πρόσχημα: quicquid modestum, ignaviae speciem habet. ô vulgi dementiam! ô insaniam vulgi! Itane ab omni rectae rationis tramite declinare fas est? Itane cum vulgo loqui, cum vulgo sentire decet? Verum, ne vos forte, vulgi complices, hac vestra me insania movisse videamini, cum Diogene heic intrepide respondeo vobis: amens non sum; sed eandem vobis mentem non habeo, qui virtutem tanti aestimo. Imo et ipsum Pythagoram vobis oppono: quippe qui non veretur

prohibere

prohibere, ne sequamur vulgi opinionem, quum careat judicio.
Quodsi ergò vobis nullum inest judicium, quidni Scaligerum verissimè
dixisse censeam? Vulgi judicium, inquit ille, bulla est. Atq; sic ò vo-
strum damno judicium, nec huic unquam adstipulor, ne longè
vobis forte dementior evadam, atq; ex Boëthii morte valdè quid-
dam inopinabile statuam. Manet interim, manet pristina vir-
tuti gloria: manet & ipsa Virtus totiq; vitæ et felicitatis
humanæ fundamentum, cui in quacunq; fortunâ inniti liceat.
Id quod et ipse Claudianus, atq; ex eo Baptista Mantuanus
innuit, quum uterq; quidem inquit alicubi:

Virtute decet, non sanguine niti.

De hoc igitur effatô, dum jussus impraesentiarum disseram, ora-
tiunculam meam, quantum quidem fieri poterit, breviter absol-
vam. In vestrô autem, Dilectiss. Symmachi, conspectu, Vatum
Nobilissimorum autoritati inhaerens, vanissimam illam fidu-
ciam, quam in sanguine nonnulli ponunt, ut firmissimum vir-
tutis fundamentum struam, validis rationibus destruam. Adeste
nunc, quaeso, animis, Symmachi dilecti, & favete dicturo. Ecce n:
fiet, ut qui tenus hac sanguine suo nixi sunt, unicè posthac vir-
tute nitantur.

Virtute decet, non sanguine niti; <u>Confirm.</u>

Hisce scil. verbis Claudianus, felicissimus ille Vates, quem Musae
obstetrices habuisse dicunt, nec minus etiam Baptista Mantuanus
veram definitam vult nobilitatem, verae item nobilitatis fun-
damentum, quod non sanguis, sed virtus est, supponit. Ecquid verò
sanguinis heic voce notetur, quaerit nonnemo? Respondeo ego,
quod nonnisi Nobilitas, nonnisi Amici & Cognati heic intelli-
gantur. Hi, hi enim sunt, quos sanguinis vinculum constrin-
git, quos propinquitas Majorum conjungit: hi sunt, quibus
saepè innitimur, quos velut stemmatis ipsiusq; nobilitatis nostrae
fulcra veneramur. Verum rejicit hos omnes Poëta, nec verae
Nobilitatis fundamentum in iisdem ponit. Non prorsus ~~verò~~ tn:
omne-

omne Nobilitatis stemma rejicitur: non rejiciuntur Amici et Cognati, juvat namque, ut merito fatear, magnis, nobilibus, et bonis editum esse Parentibus; nec minus plurimum id cum ad educationem, tum ad promotionem facit: magnum sane naturæ beneficium est, à fortibus creari, & pulchram habere familiam

— — — pictosque ostendere vultus
Majorum, et stantes in curribus Æmilianos.

Prodest item: prodest omnino Amicorum et honestissimorum Cognatorum coronæ inseri; prodest nempe ad famam ampliandam: prodest ad vitam delectandam. Unde et in summo pretio amicos habere jubet Bion, quum et plurimum juvent illi, et plurimum delectent. Atvero, quos Deo audio meis occinentes auribus? Licere hoc pacto sanguine suo niti, licere genus jactare suum: eo quod scil. multum juvet nobilibus ortum esse parentibus, eo quod multum prosit Amicos habuisse et Cognatos: Licet, inquiunt illi, licet eodem pacto nobilitatis suæ fundamentum statuere natales: quum bonam indolem iis fore spondeant, qui nobilibus editi parentibus. Quid? nonne & Venusina Siren Horatij id innuit, canens: Fortes creantur fortibus et bonis? Nonne Homericus Nestor Telemachum bonæ indolis Adolescentem vel inde arguit, quod fortissimi Viri Ulyssis esset filius? Adhæc, si fluvios laudamus, qui è limpidis ac puris labuntur fontibus: si plantas, quarum licet stirpes jamjam exaruerint, semina tamen nobilissima remanent, magni æstimamus; Cur non nobilitatem, quæ ex purissimo virtutis fonte à parentibus ad posteros promanavit, et seminis instar nobilissimi illis insita, maximi haberemus? Verisimile namque est, ex bonis bonos esse, ut Philosophus ait. Probabile item est, viros præstantiores existere eos, qui è præstantioribus nati. Quid? quod et Socrates ex Alcibiade: Utrum consentaneum, meliores esse naturas nobili in genere quam in ignobili? Cui Alcibiades: Manifestum, quod in nobili. Certè n: quemadmodum in plantis verisimile est diffundi qualitates quam latissimè, ac fortassè etiam in totum ea quæ gignuntur similia nasci iis, unde orta sunt: sic etiam in hominibus credibile est, nepotum mores avitis affines esse. Sic ergò patet, concludunt nonnulli, patet omnino quod volumus: nobiliorum nempè natales certissimum veræ nobilitatis suppeditare indicium. Accedit, quod iidem illi, qui à parte Nobilium stant, objiciant & hoc: Plurimum augere

famam

famam, si quis nobiliori et honestiori toro sit satus. Non, inquiunt, Corydonis alicujus natales omine fausto celebrantur, aut fama consecrantur: sed eorum tantum, quos Deus nobiliori stemmate nasci dignatur: horum, horum scil. natales urbe publicantur, votis excipiuntur, et muneribus: de his vulgo auditur, quod favente Deo, quod applaudentibus nati hominibus, quod tituli & eximii honores his sint decreti, quod et ipsa fama jam poenè sequatur, mox autem talem antecedat prolem. Exemplis heic opus esse illi non arbitrantur, qui mihi talia et alia objiciunt, siquidem unum nostrum, si Lingua consideretur, Gorlicium calculo suo idipsum, quod volunt, comprobare posse dubitant. Si unus tamen vel alter ex curiosorum numero Exempla desiderent, magno agmine ea in medium proferunt. Quid? nonne pro ceteris illud Salomonis citant? Is enim licet sapientia à Deo immediatè sibi infusa celebris toti redderetur orbi, apud omnes tamen tam subito non innotuisset Reges, nisi fama Parentis, Davidem putant, imperium illius divulgasset. Nec profana intermittunt heic citare exempla. Vah! exclamant illi ac quaerunt: Quae res Ciceronem fecit Consulem? nonne clarus Pater? quae res Cinnam ad Consulatum è castris hosti receptum evexit? nonne Patris fama atque gloria, haec, haec siquidem filios creat, haec amplificat, haec auget nomen; Nam, ut loca privata, inquiunt, repercussis Solis radiis illustrantur: ita nec minus liberi majorum suorum luce resplendent. Atque hinc etiam omnino est, quod ex fama et gloria, è praeclaris parentum factis filii saepissimè stimulum ac calcar capiant ad res fortius agendas. Ecce enim, quorum Patres aut majores aliqua gloria praestiterunt, eorum plerique in hoc genere laudis student excellere, disertissimus ille cuculi Romuli Nepotum Cicero ait. Excelluit sic utique Qu. Mucius P. Filius in jure civili: sic et Pauli filius Africanus in re militari excelluit. Nec desunt, qui ad eas laudes, quas à Patribus acceperunt plurimum etiam sua addiderunt laudis. Sic namque modò dictus Africanus eloquentia bellicam cumulavit gloriam. Quod et fecit Timotheus Cononis F. quippe qui, cum belli laude non inferior esset Patri, ad eam laudem Doctrinae ac ingenii gloriam adjecit. Sunt denique plures Heroum filii, qui paternarum virtutum saepè transcenderunt fastigia. Quid? nonne transcendit Xerxes? transcendit utique. Nonne transcendit ~~Hannibal~~?

transcendit

transcendit utiq;. Transcenderunt et plures alii, quos silentii nu=
be involvunt Adversarii mei, quum obtinuisse sibi hoc jam videantur,
quod objecerant mihi, natales nempe verae nobilitatis esse fundamentū.
Nec autem natales tantum illi mihi objiciunt loco fundamenti in vera
nobilitatis adstruendo genere: Amicos namq; et Cognatos etiam in
orchestram hanc producunt, veteri repetitâ hâc cantilenâ, quod
Amici et cognati illi ipsi quoq; sint, quibus niti deceat: quia scil.
vel ipsius Tullii verbis, secundas res splendidiores, adversas v. partiendo
communicandoq; leviores facerent. Quantum, inquit Seneca (quem Li=
psius aeternum Hispaniae decus appellitat) bonum est, ubi sunt praeparata
pectora, in quae tuto secretum omne descendat, quorum conscientiam
minus quam tuam timeas, quorum sermo solicitudinem leniat, senten=
tia consilium expediat, hilaritas tristitiam dissipet, conspectus ipse
delectet. Respondet huic Tacitus, inquiens: Amicus praecipuum hu=
mani animi bonum est. Et quidni esset? Nihil n. praestantius, inquit
ille, quam certus Amicus: non opes, non regnū hīc valet: praeci=
mis ubi per amicos res secundae ornantur, adversae sublevantur:
In adversis siquidem perfugium, in prosperis ornamentum vitae prae=
bent. Felices proinde Boëthius omnes illos aestimat, qui amicos colunt.
Ita namq; is exclamat:

O felix hominum genus,
Si vestros animos amor,
Quo coelum regitur, regat.

Habetis, Symmachi, quae objiciuntur mihi, satis fusè in hâc dicendi
materiâ. Verum, audiant illi, qui talia et alia objiciunt, nihil, aut
parum saltem causae esse, cur natalibus, cur Amicis & Cognatis con=
fidere, iisdemq; niti debeamus. Est enim Nobilitas, quam è na=
talibus per millesimum ramum derivamus, non tam naturae
quam fortunae bonum, nec tutum satis. Et quanquam, quod an=
teà objiciebatur, nobiliori stemmate facilè id colligere detur,
quod et nobilior proles futura: quanquam & exempla eorum
cum sacra tum profana suppetant, qui fortibus & bonis parentibus
prognati, ipsi fortes et boni evasere; nec tamen conjecturis
hīc, sed certis rationibus pugnandum: non à particulari ad
universale concludendum. Posito igitur, quod unus vel alter

verè

verè nobilis è nobili stemmate natus habeatur: ego tamen possum vel mille exponere Corydones, qui nobilibus editi parentibus turpem vixerunt vitam. Quanquam ergò stemmate fuerint nobiles, virtute tamen planè destituti noxa fuere, fuere Mochi; fungi fuere et ulcera familiae. Ignoscite a. mihi, Nobiliss. Viri-Juvenes, quum non ego heic loquar, sed veritas et experientia loquatur. Nec de vobis id dictum putabitis, quod dicitur: Vos enim dum video, patriam et Patriae coram, et Parentum spem video. Instet v. heic aliquis: Philosophum ipsum affirmare, quod verisimile sit ex bonis bonos esse, quodque probabile viros praestantiores existere eos, qui è praestantioribus nati. Fateor equidem verisimile id videri et probabile: non tn. in se verum est, nondum satis est probatum: à videri n. ad reverà ita vel ità se habere non valet consequentia: nec valet etiam heic, à posse ad esse. Esset utique in potentia proxima, imò facilè fieri posset, ut partam, qui nati nobiles, tuerentur nobilitatem: sed rarò fit, quia

Non minor est virtus, quam quaerere, parta tueri.

Et licet corporis robore suam interdum tueantur nobilitatem, id quod exulcerato hoc seculo maximè fit digladiando; pauci tamen animi robore, h.e. virtute eandem tuentur. Quin potius ignobiles non rarò nobilibus palmam hac in parte praeripiunt. Unde evenit, inquit Val. Max. ut humili loco nati ad summam dignitatem consurgant, et generosissimarum imaginum foetus, in aliquod devoluti dedecus, acceptam à majoribus lucem in tenebras convertant. Exempla heic desideratis, πολυθρύλλητα πράγματα? At nolite anxiè heic expectare largam exemplorum messem: sponte n. se offerunt. Cernite modò sanctissimum aequè ac religiosissimum Virum DEI Abrahamum! Cernite eum, si non corporis, mentis tamen oculis! Quid enim? non, ne ipsum filium maximè degenerem, nominis sui maculam, ferocem et impium illusorem, Ismaëlem reliquit? Reliq. utique. Nonne David Vir ad votum DEI piissimus filium monstrosissimum, vel ipsius Orci hospitio dignissimum, Absolonem habebat? Habuit utique filium infelicissimum; filium, longa qui in arbore fieret litera, habuit. Tantis scil. ex Diaboli insidiis ne piissimis quidem & sanctissimis Viris filiorum degenerationem effugere licuit! Experti interim sunt et ipsi Ethnici, in educandis Liberis aliàs studiosissimi, idem hoc ipsum; Profanos siquidem si evolvimus Scriptores, statim in fronte

sese

sese sistit Cyrus, magnus Persarum Rex, Heros fortissimus; Is enim
Cambysen crudelissimum et pessimum educaverat filium. Prodit
et hac de re misere conquestus Alexander: Is quum videret se dege=
nerem & inutilem genuisse filium, ob id vero ab uxore reprehenderetur,
tur, quod illum abdicasset, qui tam ex se esset, in terram expuit, in=
quiens: et hoc ex me est, at non utile. O sortem his tantis viris
plane indignam! Et quidni ea foret indigna? praesertim ubi tot tamque
crebro Heroum degenerarent filii, ut apud Graecos quondam in prover=
bium abierit: Ἡρώων τέκνα πήματα: nec minus & apud Ebraeos: Fi=
lius vini acetum. Adeo sit verum hoc est, ut
~~Ae~~quet rara Patrem soboles; sed plurimi ab illis
Degenerent: Pauci superent probitate parentes.
Quid porro? Transirem nunc abhinc ad hujus rei causas, et detege=
rem vobis eas, Symmachi suaviss. si per imbecillitatem ingenii ac judicii
mei liceret: Desiderio interim vestro satisfaciet Matthias Bernegg=
erus, antequam quidem Arnisaeus et Keckermannus in eadem re
Lectoribus suis satisfecerunt. Nisi vero illi, e Senatu Eruditorum longe
splendidissimi Viri rationibus suis vobis satisfecerint, evolvatis, velim,
Domi Oeconomica Richteri Axiomata; ibi enim longum causarum catalogum,
ob quas filii Heroum ut plurimum degenerent, contexuit. Attamen,
si penuria forte talium & aliorum librorum vobis obstiterit, sufficient
vobis, quae nuperrime ~~esse~~ Juvenes nonnulli e vestra Corona ornatissi=
mi satis laudabiliter de hac materia disseruere. Omnium autem sufficiet
Programma publicum, quod eruditissima, & nunquam emoritura
manus (quam ipsi, ut Isabella olim Pannoniae Regina Ovidii calamum
venerata legitur, omnes venerare mini) Pro-Clariss. nostri Gymna=
siarcha in lucem publicam non ita pridem, nocturna diurnaque ma=
nu versanda emisit. In illa ipsa siquidem scheda omnem causa=
rum fontem laudabiliter exhaustum deprehendetis. Nolo igitur
accurate eas repetere; sed primoribus saltem, quod dicitur, digitis
tangam, quod ante me dictum ac scriptum habetis. Sunt sane,
qui astrorum influxum praetendunt: sunt, qui culpam in ipsa
genitura esse positam affirmant: sunt, qui peccari in ipso
matrimoniorum contractu putant: sunt, qui in mundi senecta
causam rei quaerunt. Plerique omnem rei causam in educationis
neglectum rejiciunt, aliis interim Heroum insolentiam accusan=
tibus.

...tibus. Nempe quum homines nobilioris sortis vulgò sint inflati, et ...ius ad imagines suas quam ad studia virtutis respiciant, DEUS ...sæpè superbiam illam ac insolentiam prava sobole ulcisci solet, ...n à carne & sanguine, sed ab ipsius gratiâ pendere videantur. Rei ...igitur quum ita sese habeat, nemo amplius natalibus, nemo sanguine ...etur: præsertim ubi jam constat, quod non natâ sed fortunâ tan... ...tum sit bonum, nec tutum satis nobilibus editum esse parentibus, multis ...circumdatum esse Amicis & Cognatis. Adeste proinde, adeste, quiqui sanguini ...innitendum esse censetis, qui et ipsi nitimini Amicis: Amicitiæ ...siquidem æquè ac natales fragiles sunt et inconstantes. Nondum ...hoc creditis? Explorate Amicos in angustiis et adversis rebus: falsus ...in illico deprehendetis, quod viris felicibus multi sint amici, pauci v. ...nulli, qui adversâ fruuntur aurâ. Unde et appositè Petronius:

Nomen Amicitiæ, si quatenus expedit, hæret,
Calculus in Tabulâ mobile ducit opus.
Cum fortuna manet, vultum servatis amici,
Cum cecidit turpi vertitis ora fugâ.

...miram ergo hujus rei inconstantiam! Etenim, quem felicitas ...amicum fecit, infortunium mox facit inimicum. Atque hoc ipse Cæsar ...calculo suo comprobat, quum inquit: Plerumque in calamitate ex ami... ...cis inimici existunt. Respondet ei Sophocles: Multi nunc sunt, inquit, ...amici, mox deinde acerbè inimici. Præsertim à tempestate hac, ...quâ omnia in pejus ruunt, Amici secus vivunt, quam olim Ægyptii vole... ...bant: quippe qui Amicitiam designaturi Coronam myrteam ...malis punicis ornatam faciebant, per coronam Amicitiæ ...vinculum, per poma v. fructus exprimentes. Quid nostri ergo Amici? ...Coronam potius spineam pingerent ac fingerent Amicorum capiti im... ...ponendam, quam pomis aut aliis fructibus gravidam. Videtis, ...Gymnasii dilecti, Amicorum hodierni seculi perfidiam ac incon... ...stantiam. Ite nunc et innitimini sanguine, h. e. stemmate, cogna... ...tione et Amicitiâ: Erit sanè ut confidatis vento, aut inflatæ potius bullæ, ...quæ cito intumescit, mox autem evanescit. Aliud, aliud igitur veræ nobili... ...tatis fulcrum quærendum hæc vobis; Est autem illud Virtus; nam Virtute decet ...non sanguine niti. Hæc, hæc vera ac genuina Nobilitatis firmissi... ...mum est fundamentum, dum interim eadem omnibus origo, nec illus alterum ...nobilior, nisi cui rectius ingenium, & artibus bonis aptius. Quibus quidem ...verbis veros Romana porticus Zeno Seneca describit nobiles, innuens, ...eos non corpore, sed mente distingui à vulgo. Paulo concisiori Seneca verba

exprimit

exprimit stylo Minutiq, quum inquit: Omnes pari sorte nascimur, sola virtu,
te distinguimur. Sola proindè Virtus est, quæ facit Nobilem: Virtus est
quæ facit hominem: quiq Virtute caret, omni humanitate desti,
tuitur. Vos a., quò heu ruitis, ô Viri Nobiles, qui solo nitimini sanguine, et
virtutem flocci penditis? Vos sanè non virtutem contemnitis, sed huma,
nitatem exuitis. Quid ergò reliquum vobis? Nil nisi mera ac vera inhuma=
nitas, quâ ipsa brutis non estis absimiles: Quid? quod et ipsissima tunc
sitis bruta, vel monstra potiq, ipsis etiam brutis ferociora. Sed denuò
ignoscite quæso mihi, Nobiles Viri Juvenes, ignoscite, inqu, dum ego igno=
biles Nobiles bruta voco; tum monstra voco: Non n. ego illos bruta aut
monstra facio, sed illi ipsi se tales faciunt. Suasor hinc essem illis, ut indue,
rent vestem, quam Sophista quidam candidam fingit, solâ verecundiâ ornatam.
Vestis hæc Virtus est, quâ quidem induti & Deo et hominibus grati erunt. Ita namq est,
quod Deus virtutis studiosis faveat: et, si virtutem colimus, Deum aquamus, ait Seneca.
Quid? nonne Platonis verbis Virtus rerum omnium pulcherrima? Nihil formosius, inquit
Cicero, nihil pulchrius, nihil amabilius Virtute. Quis proindè rerum omnium pulcher,
rimum, quis amabilissimum bonum non desideraret? Expetitur tn. Virtus Lactan,
tii verbis, non propter seipsam, sed propter beatam vitam, quæ virtutem
necessariò sequitur. Unde et ipsa sola homini, ut bonum proprium ma=
net, manet ut bonum utilissimum: quinimò ut ipsum unicum Summum
manet Bonum. Unum bonum est Virtus, inquit Seneca, nullum enim sine
Virtute est: et ipsa Virtus in parte nostri meliori, i.e., aiâ rationali posita.
Quâ de caâ validiorem quoq animum, et excelsiorem et ampliorem Virtus
facit: Certè sola Virtus in hujus potestate, quum oia præter eam fortunæ
sint subjecta ludibriô. Atq imò omnibus rebus antecit profectò: Oia siqidem
bona ei adsunt, penes quem est Virtus: Ne dicam, quod Virtus neq naufra=
giô, neq incendiô perire possit: Quid? quod nec tempestatum, nec tempo,
rum injuriam sustinere cogatur. Unde, hâc qui præditi sunt, soli existunt
divites: soli n. possident res et fructuosas & sempiternas. Sola item
Virtus tranquillitatem aio creat: sola parturit gaudium perpetuum et se,
curum: solam quoq gloria tanquam umbra sequitur; nam
famam extendere factis, hoc Virtutis opus.
Unde quum ita sint, nemo erit, dummodò sanum ipsi sit sinciput, qui Virtutem
non amplectatur. Nemo et Heroum erit, qui filios suos aut cum Pero,
tâ Persarum Rege (qui triginta Liberos secum in bellum duxerat, unô sal=
tem adultiori domi relictô) ad Martem non impellat; aut cum Athe,
niensibus (qui solos Parentes à Liberis ali volebant, quod Liberos artibus eru,
diissent) Liberos suos artibus imbuendos non tradat. Sed quid opus est ver,
bis, ubi sola est Virtus, quæ nobilitet. Vos, Vos modò, Ornatissi-
mi Juvenes, macte estote studiô Virtutis, expetite hanc unam, quippe quæ una ac
sola vos reddit nobiles, si non corpore, ingeniô tn. & geniô. Deponite, de,
ponite fiduciam, quam posuistis hactenus in sanguine vestrô: Certe enim

Tota licet veteres exornent undiq ceræ
Atria, Nobilitas sola est, atq unica VIRTUS.

Dix.

Sigismund Ebersbach.
Hirschb: Siles.

Conclus.

Orationcula Alia
ad illam Baptistæ Mantuani Sententiam:
VIRTUTE DECET NON SANGVINE NITI.

Ita scilicet est, Juvenes ornatissimi, quod non privatæ tantum
...tationes, verum etiam publicæ apud vulgi faecem querelæ de incerto ac
...o rerum eventu sæpissimè exaudiantur. Etenim quum res aliter ac speratæ
...cadant, nec eventus optatis respondeat, nemo est, qui non indignetur, qui
...lamentetur, qui non conqueratur. Quinimò et maledictiones non rarò atque
...rationes passim audiuntur! Verum ô miseros, inque dies ultra miseros ho-
...mines! Non mirum est, quod expectationi non respondeat eventus: omne
...fiduciam in opibus, in honoribus et similibus caducis rebus homines ha-
...positam: Virtutem verò, quæ una res certa et immota, quæ sola est,
– – – – – quam nec Jovis ira nec ignes
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas,
...pendunt, negligunt, contemnunt: imò et eliminam in Utopiam quæ rele-
...gaverint. Interim, dum res prosperæ ad nutum ipsis fluunt, malitiosè
...erigunt, supercilia tollunt, alios juxta se despiciunt, et supra omne
...humanæ superbiæ modum intumescunt: ubi verò fulmina et fulgura accessia
...et una, seque ipsis scævam vel sævam potius probat, omnia abjectè, timidè
...serviliter, muliebriter tractant: imò et ipsi mærore conficiuntur,
...animumque prorsus despondent. O si ergò homines illi rectam potius ratio-
...nem audirent, vel saniores consulerent scriptores, monitisque horum vaci-
...vas ...ium ædes locarent! Aliter sanè sentirent: aliter loqui inciperent:
...aliter componerent. Quum autem maximè fas heic sit audire Bapt.
Mantuanum, quippe qui inter alia in talia alicubi erumpit verba:

Ovid. Libr. XV. Metamorph.

Virtute decet non sangvine niti.

...issimam hanc, quæ in Delphicis quoque approbaretur cortinis, impræ-
...sentiarum eligam sententiam, eandemque jussu Ejus, Cujus ap. me plu-
...rimum valet, et apud omnes Gymnasii hujus Cives peræque valere debet au-
...ctoritas, in hanc perorantium Cathedra pro ingenioli mei modulo dictu-
...s illustrabo. Quum autem non ignorem, quam sit mihi curta supellex
...quod Tullianâ incude latioris eloquii monetam effingere nequeam, Vos nunc
...ornatissimi Symachi, oro, rogo, obsecro, ut quod imbecillitati meæ, Orationisque te-
...nuitati deerit, humanitate et benevolentia supplere, vosque meæ potius erga Excell.
...num Rectorem observantiæ atque ac obedientiæ benignos æstimatores, quam ri-
...gidos imbecillitatis meæ censores præbere haud dubitetis. Duo autem sunt capita quæ
...in Oratiunculâ hâc meâ prosequar; Unum, quo juxta Poëtam niti non deceat
... id ipsum sangvis: Alterum, quo niti deceat, estque hoc juxta eundem Poëtam
...Virtus. Virtute, inquit ille, decet non sangvine niti. Insurgit heic statim
...quis, ac dicit mihi, Poëtam per sangvinem nobilitatem generis et Cogna-
...torum, Amicorumque præsidium intelligere. Natalium autem splendorem bonæ in-
...dolis esse sponsores, quum juxta Lyricorum Principem, fortes creentur
...fortibus et bonis: Quo et Nestor ap. Homerum respiciens Telemachum a-
...dolescentem bonæ indolis arguat, quia Ulyssis viri fortissimi esset filius. Sic
... objiciet nonnemo, quod omninò ad famam pertineat honestè satum ex
...ortum esse, vel planè juxta Euripidis illud:

præclara semper est et insignis nota
nasci bonis.

Objiciet nonnemo heic, quod natalium splendor calcar stimulosque ad res fortius
...endas addere soleat: Verum ego simpliciter inficiando respondeo: nihil

SLUB Wir führen Wissen. GÖRLITZER SAMMLUNGEN OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK Uniwersytet Wrocławski BUW

siquid. causae subest, cur natalibus nostris confidamus: Nobilitatem namque non satis tutum esse fortunae bonum, quis ignorat? Possem in hanc rem vel sexaginta producere Testimonia, nisi temporis penuria remoram mihi injiceret: Nec mihi prius ad exempla confugere liceret: quippe quae magis movent. Habeo utique innumera exempla eorum, qui honestissimo loco nati pessime vixerunt. Non a. quae olim, sed et quae nostro tempore accidere, exempla mihi suppetunt, quorum nonnulla ex utroque genere heic enarrarem, nisi illa recentiorum enarratio nimis odiosa futura esse, mihi videretur. Ad prisci igitur aevi provocabo hodie exempla: Vah n. quid Cyro rege justius! quid Cambyse filio crudelius! Nemo nemo fuit illo justior, nemo et contra hoc altero crudelior. Neque effugerunt talem natalium inconstantiam sancti olim homines. Quid? Nonne Abrahamus vir religiosus, ferocem ac impium illusorem, qui erat Ismaël, ex se genuerat? Nonne factiosum habebat filium Absolonem Rex piissimus David? Nonne imprudentissimum atque ac crudelissimum successorem in filio Rehabeamo reliquit Rex sapientissimus Salomon? Reliquit utique. Sed dum in sacris heic haereo annalibus, exemplum succurrit Africani. Is n. monstro similiorem reli-

Val. Max. Lib. 5. c. 1.

quisse, apud Valerium nostrum legitur, filium. Is scil. in tanta domestica gloria ortus, a parvulo admodum regis Antiochi praesidio capi sustinuit, cum ei voluntaria morte absumi satius fuerit, quam inter duo fulgentissima cognomina patris et patrui, altero oppressa Africa jam parto, altero jam majore ex parte recuperata Asia, surgere incipiente, manus vinciendas hosti tradere, ejusque beneficio precarium spiritum obtinere: de quo mox L. Scipio speciosissimum Deorum hominumque oculis subjecturus erat triumphum. O ergo opprobrium omnium Scipionum juste exclamat Justus Lipsius. Nam qui non indignaretur generosissima prosapia hominem eumque Romanum, non tam a libertate, quam ab ipsa servitute degenerasse, ut ad has sordes animum abjiceret! Ita scil. omnino heic valet Graecorum illud: ἡρώων ἀνδρῶν τέκνα πήματα. Valet et Ebraeorum illud: Filius vini acetum. Verum missis his et aliis, quorum utique magnus est numerus (nequa n. domus, qua familia hujusmodi exemplis non infamis? quae heroum stirps, cui non exequias vitiosior paravit progenies) ad rei tam funestae causas inquirendas transeo. Transeo, inquam, missis ad Causarum investigationem exemplis: Dum a. quaeritur heic, cur heroum filii sint noxae, statim, nescio quem, audio antiquam naeniam meis occinentem auribus: Culpam esse in ipsa genitura:

l. quod si nolit §. qui mancipia ff.

Talis namque semper praesumitur filius, qualis fuit pater ejus. Et, non potest filius facere quicquam, nisi quod viderit patrem facientem, filius quippe bonus praesumitur propter patrem: E contra natus ex mala progenie, prae-

in l. si quos C. de conf. in fine.

sumtionem prae se fert, quod sit malus, ut arbitratur Baldus: Stultitia n. haereditarius morbus est a patre, inquit Stobaeus. Unde et proverbium

Stob. Serm. 88.

natum: Malus corvus, malum ovum: Quid quod et eo alludat Horatius, quum canit:

Horat. Lib. 4. Od. 4.

Fortes creantur fortibus et bonis
Est in juvencis, est in equis patrum
Virtus: nec imbellem, feroces
Progenerant aquilae, columbam.

Intellexit id Philosophus: Quare quum adolescentem petulantem aliquando conspexisset, dixit illi: pater te sevit ebrius. Sequitur altero nunc loco matrimoniorum inaequalitas, quam causam hujus rei alii supponunt. Ecce n. quam aliam rebus sic stantibus, uxor animi corporisque dotibus destituta, prolem, quam sui similem ederet? Nec infima interim e gravissimis sobolis corruptae causis neglectus est educationis: Certe si aliquanto in liberorum

[...]um educatione diligentiores essent, procul omni dubio Heroum filij toties non
[...] essent futuri. Quid de parasitis et adulatoribus dicam? Sunt n. et hi cau[sæ]
[...] infimæ corruptæ sobolis. Fit utique non rarò ut illi ipsi fastum inspirent
[...]natu liberis, lasciviamque in iisdem accendant. Nec tn. in talibus et aliis
[...] residet culpa, ut à parentum splendore degenerent filij: Est siquidem
[...] quoque è præcipuis caussis, cur illi degenerent, haec; quod potentia domus
[...] cognitâ cuncta licere sibi Heroum filij putent. Accedit huc connata
[...] indoles. Inflati namque ut plurimum sunt homines nobiles: Mobiles ad
[...]dum sunt illi et plus ad imagines suas, quam ad recta studia respiciunt,
[...] Deus superbiam illam et insolentiam pravâ sobole ulciscitur, ne à carne et
[sang]uine, sed ab ipsius gratiâ pendere videantur. Patet è dictis, quam
[...] momenti sit fiducia, quam nonnulli in nobilitate suâ ponunt. Patet
[...] parum sit sanguine suo nobili niti; præprimis ubi genere tantum no[biles] — Discurs. Academ.
[...] judicio magni illius JCti Arumæi, præsumtione potissimum tales, — lib. Cornel. 11. p. m.
[...] cum in rei veritate interim nobiles existunt, quibus virtutum vestigiis — 428.
[...] maxima est cura. Quid ergò restat jam aliud, quam ut de Ami[cis]
[...]dem ostendam? Sunt Amici utplurimum inconstantes, et fortunam
[ma]gis quam mores sequuntur: unde et tot passim querelæ partim leguntur, par[tim]
[au]diuntur. Trogi Pompeji Epitomator Justinus de Amicis sic alicubi: — Justin. lib. 5. Hist.
[...] fortuna, eò etiam favor hominum inclinat: Rebus quoque in adver[sis]
[de]sunt plerique Amici. In majorem assertionis meæ fidem, provocare heic
[...] sufficiat Meherdatem: hic n. omni spe perditâ, promissa Parrha[...] — Cornel. Tacit. lib. 12. Annal.
[...] clientis secutus, dolo ejus vinctus victorique traditus legitur. Quare
[...] calculum suum adjicere heic voveret disertissimus Romuli Nepotum Cic[ero],
Sic namque ille: ut hirundines æstivo tempore præstò sunt, frigore pulsæ
[rece]dunt: ita falsi amici sereno vitæ tempore præsto sunt, simulatque fortunæ — Cic. IV. ad Herenn.
[hie]mem viderint, devolant omnes. Quid quod et plerumque è celebratissi[mi]
Historici Julij Cæsaris sententia, in calamitate ex amicis inimi[ci] — Jul. Cæs. Lib. 3 bell. Civil.
[ex]istant. Existimatio quippe plurimorum non rerum merita, sed
[for]tunæ spectat eventum: uti quidem asserere nullus dubitat, qui in — Boëth. lib. 1. de Cons. Philosoph.
[...]audo nulli facilè credit Boëthius. Dixi de primâ Orationis
[me]æ parte, longius fortasse, quam ferebat tempus: sed omninò paucis
[...] res poscit, et ego volebam: Dicam nunc breviter de alterâ,
[ra]tiones afferam, cur virtuti unicè debeamus niti. Ita a. est, quod De[us]
[...] virtutis studiosis faveat: Etenim si percurramus sacrarum literarum
[amoe]nissima prata, et ex illis exempla quædam decerpamus, occurrit
[exem]plum præprimis Josephi juvenis castissimi: Occurrit Salomonis
[...] qui unquam floruere ditissimi æque ac sapientissimi exemplum:
[Oc]currunt et aliorum virtutum studiosissimorum exempla. Quid? nonne
DEUS benignus illorum fautor erat? Erat utique. Accedit interim et hoc
[...] virtute debeamus niti, quia id omnium sapientum autoritas suadet;
[A]udiamus heic Plinium primum liberalioris doctrinæ et antiquitatis — Plin. Epist. 3. lib. 1.
parentem his verbis hortantem: Tu modò enitere, ut tibi ipsi sis tanti,
quanti videberis aliis, si tibi fueris. Quin et justus bonarum literarum
[Vin]dex Justus Lipsius huic adstipulatur: cum alicubi sic scribit: Doctrina — Lips. Epist.
[si]ne virtute damnosa: Virtus sine Doctrina parum ornata est. Nolo
[re]trahere, quod ipsa Virtutis natura id evincat, quod sola siquidem Virtus
[...]rum cum bonum proprium dici meretur: tum utilis res est ad omnia.
[In]scientes nimirum erudiendo, infirmos roborando, lascivientes coërcendo,
[aber]rantes in viam revocando juvat. Mitto tandem, quod Virtus res
[ad]modum constans. Scitè n. et eruditè hac de re jam ante me olim
[...]sit ac dixit morum ille censor, vitiorumque castigator severissimus omnium

Senec. Epist. — mortalium sapientissimus, Seneca; Nulla possessio, nulla vis auri et argenti pluris quam virtus æstimanda est: Nec minus scitè dictum habeo, quod subtilissimus brevitatis artifex Sallustius seræ posteritati reliquit: Sic namque ille: Divitiarum et formæ gloria fluxa ac fragilis est: Virtus a. clara est et æterna. (Sallust. in Catilin. Conjur.) Nolo plura: Nam temporis ratio, et hujus loci consuetudo, me, ut vela contraham, portumque tandem aliquando respiciam, monet. Recolite interim, recolite vobiscum ea, quæ dixi, Symmachi suavissimi. Dixi omninò, Virtute, non sanguine nitendum esse: Solvi objectiones et respondi iis, qui secus sentiunt. Dum a. talia et alia recolitis vobiscum strenuè in Virtutis stadio et studio pergite, donec id totum emetiamini: Ecce n. Virtus sola ac una via quasi est, quâ ad veram et sinceram Nobilitatem pervenire licet. Genetrix Nobilitatis est: Est et ipsa nutrix. Virtus siquid. parit Nobilitatem eandemque alit: hæc, hæc efficit, hæc tuetur, hæc conservat Nobilitatem. Audite Juvenalem: Is enim ipse sic alicubi:

Juvenal. Satyr. VIII.

Tota licet Veteres exornent undique ceræ
Atria, Nobilitas sola est, atque unica Virtus.

Et quidni esset? Etenim, quid Davidem ex caulâ in aulam protraxit atque pro pedo sceptrum dedit? Nonne Virtus? Quid Agathoclem, è figulinâ excivit, et ad Siciliæ gubernacula admovit? Nonne Virtus? Quid Primislaum à stivâ avocavit et capita ac fortunas Bohemorum commisit? Nonne eadem Virtus? Virtus, Virtus omninò fuit, quæ P. Virgilium Maronem, quæ Q. Horatium Flaccum, quæ alios innumeros, à contemtu, ab oblivione, à silentio hominum vindicavit, et honoribus ac opibus immensis auxit. Abjicite proinde, si qui vestrûm nixi suo st sanguine, inanem illam confidentiam, confidentiam, inquo, abjicite quam in natalibus, in amicis et cognatis vestris posuistis hactenus: Contrà ea verò, quod denuò, sed phrasi paulò immutatâ, repeto, ambabus ulnis Virtutem amplectimini; Nam

VIRTUTE DECET NON SANGUINE NITI.

Dixi

Heinricus Grämplerus,
Sagano-Silesius.

ORATIO
ad
Dictum P. Mimi,
Honestus rumor alterum est patrimonium.

Vah! quot Symmachi suavissimi, memorabiles maxi- Exordium.
me Christiano orbi utiles veteris protulerunt Ecclesiae
Patres sententias: sententias, inquam, protulerunt, literis
consignarunt admodum dignas, dignas sane, quae aureis li-
teris hominum animis inscribantur, imprimantur, infi-
gantur. Quid? Nonne prae caeteris dignissimum est
illud atque memorabile effatum, quod ab aureo D. Chryso-
stomi fluxit ore, atque his fere verbis: Conscientia
propter te, fama propter alterum, proximum nempe, summe
est necessaria? Ista scil. est, quod conscientia nos Deo,
fama hominibus probet, illaque intus, haec foris afficiat.
Quare vos Juvenes ornatissimi, etiamsi usque adeo, in
profundo improbitatis coeno non haereatis, aut adeo
impudentes ac imprudentes sitis, ut nec Dei nec homi-
num de vobis judicia curetis, statim in hoc orationis
limine hortor moneoque, ut ne unquam eos in societa-
tem adsciscatis, qui nec famam curant, nec conscientiam
illam illaesam relinquunt. Quin potius studeatis eam
hic operam, qua Deo et hominibus placeat, atque et ipsi
Deo et hominibus placeatis, sedulo curate. In quem
eundem finem P. Mimi sententiam hodie evolvam, quae
paucis his circumfertur verbis: Honestus ru-
mor alterum est patrimonium. En autem Propositio.
vobis egregiam sententiam! quae et ipsa admodum dig-
na, ut paulo fusius explicetur. Unde nec verba fa-
cere de eadem apud vos, Symmachi suavissimi, ex hac
perorantium cathedra dubito. Priusquam vero id
a me eloquentiae tirone fiat, summopere etiam Cap. Benev.
atque etiam contendo, ut oratiunculae meae vela eo, quo
cupitis favonio impleatis, quo felicius ac facilius
secundis velut subvectus ventis, portum, quem eminus
iam conspicio, consequar. Item! arrigite aures Com-
pili, et audite me breviter ac leviter de nobili mate-
ria, eo fini disserentem, ut vos ipsi honestam famam,
tanquam alterum patrimonium vobis comparare, et
semper eandem servare studeatis. Ne tamen quic-

quam

quam heic sine justo ordine fiat, utpote quo nihil aut
pulchrius est, aut ad usum accommodatius, sedulo cautu-
rus; Dicam prius, quinam rumor honestus sit habendus:
Deinde quantum huic sit tribuendum. Tu nunc studio-
sa Musarum Nissiacarum Corona, aures non solum pa-
tulas aperire memento; sed et animum jam advertito:
adeoque attente auscultando facito, ut in aures penitus, et
quidem suaviter, quasi leniter fluente ac susurrante
flumine influam, atque stimulos quosdam non poenitendos
Tractatio. in animis audientium relinquam. Verum enim vero
vobis, vobis præprimis, Symmachi suavissimi, in hoc ipso
Tractationis introitu, Romano more, h. e. optime com-
mendaturus, virtutem, non fictam, non simulatam;
sed ingenuam ac sinceram, tanquam unicum honestæ
famæ fundamentum, intelligo. Qualis namque quivis habe-
ri vult, talis ipse sit, necesse est. Virtus, virtus nempe
eaque sincera ac vera, unica res est rerum omnium pulcher-
rima, quippe qua nihil formosius, nihil pulchrius, nihil
amabilius in hac rerum universitate reperiri potest: ut di-
Cic. l. 9 Epist. ad fam. 12. sertissimus quidem eloquentiæ Romanæ parens loqui alicu-
bi amat. Respondet huic sapientissimus Stoæ Romanæ Phi-
losophus Seneca, cum inquit: Virtus extollat hominem, et
supra cara mortalibus collocet: nec tamen ea, quæ bona,
Senec. Epist. 77. nec ea, quæ mala vocantur, aut cupit nimis aut expaves-
cit. Atque sic omnino virtus, virtus est, quam immortalis
comitatur fama ceu umbra corpus, et nunquam deserit:
vivit utique post ipsa etiam funera virtus. Quare non
aneæ statuæ, auro rutilantes, ac coloribus nitentes,
non pulchritudo, non robur, non imperium, non Regnum,
non aliud quicquam eorum, quæ magna esse videntur,
quum tempori cedant, et in mole tandem sua ruant, aut
in oblivionem abeant, immortalem famam pariunt; sed sola,
sola et unica virtus heic valet, quippe quæ præclaram et
nunquam intermorituram famam ex se gignit, nec vetus-
Isidor. Pelusiota lib. 2 Epist. 280 tati cedens, nec oblivione marcescens, sed semper recentem
ac vegetem memoriam post se trahens. Intuemini heic
o Symmachi mei dulcissimi Philosophum; intuemini Ec-
clesiæ

Ecclesiæ ministrum: cernite patrem familias: ponite et vo-
bis ob oculos militem aut alium quemvis, qui post busta
illa vivere cupit. Nonne hi omnes per virtutem sibi im-
mortalem parare student famam? Student utiq[ue], imò et
per eandem, eamq[ue] non fucatam, sed sinceram virtutem,
post fragilem hanc, atq[ue] caducam vitam, in memoria atq[ue]
ore omnium bonorum versari cupiunt. Quid? Nonne vi-
vit hodiernum, quem sapientissimum omnium mortalium
judicarat ipsum Apollinis Delphici Oraculum, totius Phi-
losophiæ moralis fons et origo Socrates? Nonne vivit
hodiernum divinus Plato, cujus ore vel ipse Jupiter si loqui
voluisset, usurus fuisse perhibetur? Nonne vivit magnus
Stagirita, Aristoteles, peripateticæ Philosophiæ Dux qui-
dam et Antesignanus? Vivunt et veteris Ecclesiæ Doctores
Nazianzenus, Basilius, Chrysostomus, Augustinus, vera
Ecclesiæ lumina ac columina firmissima: vivunt rei fa-
miliaris scriptores celeberrimi Varro et Columella:
Vivunt porro hodiernum apud Græcos militiæ Duces fami-
geratissimi, Miltiades, Themistocles, Cimon, Aristides
et cæteri, quorum vitas tersissimo stylo persequitur Cor-
nelius Nepos. Apud Romanos, qui militia quondam cele-
bres, Scipiones hodiernum vivunt: vivunt Camilli, vivunt
Fabricii: vivunt, inquam, hi, cæteriq[ue] omnes supra comme-
morati per virtutem, quâ orbi se se reddidere celebres.
Est et insuper virtus optimè commendanda, quia est arx in-
expugnabilis, amnis impervius, mare innavigabile, ignis
inextinguibilis, thesaurus inexhaustus, exercitus invictus,
onus quod non fatigat, explorator qui semper redit, specula-
tor qui non fallitur, iter quod non sentitur, amicus qui sem-
per subvenit, pharmacum quod citissimè sanat, fama quæ
nunquam perit. Unde et ipsa laudari cupit non nisi à bonis
et rectè judicantibus, quum vulgi temerariam et inconside-
ratam spernat vocem, eam demum jucundam reputans laudem
quæ ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt. Est
ista hæc etiam maximè commendabilis virtus, quia ipsa
uberrimum alimentum præbet laudis et honoris: quin imò

Wanckel. Horolog. princip. p. 682.

Val. Max. l. 2. Cap.

nullam

nullam mercedem praeter hanc laudis et gloriae
Cic. Philip. 5. ceronem reportat. Accedit et hoc maxima laudis, quod juxta Ci-
comitem habeat individuam pietatem, quippe quae ipsa non pa-
rum ad famam facit autoritatem. Solet namque pietas comitari
Philo lib. de cha- virtutem, a qua juxta Philonem non magis divelli potest,
ritate p. 553. quam umbra a corpore, quod in sole versatur. Atque hanc
ipsam Romanae porticus Zeno putat hominibus a Diis im-
Senec. Epist. 92. mortalibus esse concessam, ut hi, quibus virtus animusque
in pectore praesens, illis aequarentur: Qui ergo virtutem
cum pietate conjunctam indefessa opera colunt, expressam
cum temporalis, tum aeternae salutis habent promissionem.
Audiamus hic Salvatorem nostrum: Is enim sic alicubi: Ho-
norantes me, honorabo: Qua de causa etiam fit, ut omnes
qui boni nominis amantes sint, religiosi existant erga De-
um, et ab ipso consiliorum rerumque suarum felicissimos
progressus expetentes atque expectantes. Ita sibi illi fore spe-
rant, ut divina adspirante gratia, omnes actiones ad optatum
finem perducantur, nec item dubitant, quin post exiguum
Cic. pro Rabir. illud vitae curriculum, quod natura hominibus circumscrip-
et Verr. 4. sit immensam tandem gloriam sint adepturi. Intellexe-
runt id et ipsi Gentiles Poëtae: unde juxta Jovem majestatem
collocarunt, innuentes, veram gloriam, quae omni aere, regali-
situ pyramidum perennior, non aliunde nisi coelitus expe-
tandam esse, nec ex alia certius virtute, quam e pietate ac
Religione sperandam. Patet e dictis nunc satis, superque famam
esse nihil aliud, nisi bonam bonorum de aliquo propter virtu-
tem existimationem: o igitur famam rem optimo cuique pre-
tiosam! o famam omnibus terrenis bonis longe eminentio-
rem! o rem quam quilibet mortalium prae caeteris rebus sibi
comparare tenetur. Vos interim Commilitones dulcissimi
accepistis in hac prima oratiunculae meae parte fundamentum
bonae famae, sequitur ut in hoc orationis cursu accipiatis
vias, quibus honestam famam et gloriam consequamini.
Quaenam autem via illa sit, forte quaeritis? Oh nolite quae-
rere. Sunt enim plures, quam ut me una responsione ex-
Cic. in partitio- pedire possim: inprimis autem via haec est, custos omnium
nibus oratoriis virtutum, dedecus fugiens, tandemque maximam consequens
C. 23.
verecundia

verecundia. Verecundia, inquam, via prior est, quae parens omnis honesti consilii, tutela solemnium officiorum, magistra innocentiae, chara proximis, accepta alienis, omni loco, omni tempore, favorabilem prae se ferens vultum. Illa virtus, via prima est, sine qua nihil rectum, nihil honestum, teste Valerio nostro Maximo, esse potest. Altera via ad honestam famam modestia est et observantia: Illa namque est, quae modeste de quolibet sentit, haec vero, quae ultimum prout par est, superioribus defert, utraque tamen ultra defectum, et citra excessum se cuilibet sistit, ut hic omnino fiant, ut obtineat illud, quod Venusina Siren Horatius his habet verbis: Val. Max. l. 4. c. 5. Cic. 1. offic.

Est modus in rebus sunt certi denique fines:
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.

Patientia sequitur, quae in rebus laudabilibus expediendis quam maxime est necessaria: Merces siquidem laborum periculorumque laus est et gloria. Unde Naso canit: Cic. pro Archia

Ardua per praeceps gloria vadit iter.

Nec dicam quod virtus durioribus negotiis enitescat, et desidiosam aspernans felicitatem, sudore praeprimis adardua nitatur. Quid de morum suavitate, et officiositate prime dicam! Quid referam de iusta cum viris honoratis familiaritate? Hoc dico, hoc refero, duas etiam illas esse vias ad gloriam et famam consequendam. Habetis Iuvenes ornatissimi ad consequendam famam vias: habete et exempla. Ecce autem primus heic e membre in longam venit Themistocles. Is etsi nullius bonae frugis, et perditissimus esset Adolescens, vir tamen factus tantus esse capit, ut anteferretur ei nemo, pauci pares putarent: Fiebat namque cum ipsum, ut puderet sui ille sese ad virtutem converteret! Quo et accedebat crebra cum viris virtute ac sapientia praestantissimis conversatio. Itare, quum ipse eam ob rem apud omnes honore ac gloria positum se sentiret, dicebat inde, quid vitandum sibi, Ovid. 4. trist. 3. Cornel. Nepos in Themist.

quidve

quidve imitandum esset in vita, qui ad similem laudem aspi-
raret. Non aliis in viis grassatus ad immortalitatem fa-
mae pervenit Aristoteles. Quibus enim? Unde nomen Ana-
gnostae impetrasset olim a Platone Praeceptore suo, nisi
verecunde, modeste, patienter, suaviter tamen et famili-
ariter illi usus fuisset. Plura vellem recitare exempla,
sed revocat angustia temporis, quae huic exercitio destina-
ta: Abrumpo proinde primam orationis partem, et ad al-
teram transeo, ut discatis omnes, ut intelligatis singuli,
cur famam honestam amare teneamini? Honestus ru-
mor alterum est patrimonium, inquit P. Mimus. Ita
Cic. de finib. 3 namque est, quod cujusvis ingenui ac liberaliter educati
hominis proprium sit, bene velle apud quosvis audire. Nam
negligere quid de se quisque sentiat, non solum arrogantis, sed
etiam omnino dissoluti est hominis. Praestantissima est
Ibidem. ratio, inquit Tullius, diligere formam, negligere famam;
Spartian. Pescen. Nigr. contra ea praestantissimi viri est, civium splendere, mortuum
etiam laudari velle. Unde nec quisquam facile est, qui
magnam detrectet famam, qui spernat gloriam, qui fugi-
at laudem. Et cur fugeret? Cur sperneret? Cur detrec-
taret? Est namque omnium rerum humanarum praestan-
tissimum bonum nomen. Praestat pecuniis bona existima-
tio, quippe qua amissa postea nullius eris: opes amissae,
fama integra reparari possunt: fama autem semel perdi-
ta irreparabilis res est, quantumvis suppetant opes. Intel-
lexit id Pyrrhus Epirotarum Rex clarissimus: unde haec ver-
ba annulo insculpta circumgestasse legitur: Homini vitio-
so levis jactura est famae privatio: virtute autem et fama
Wanckel. Horolog. Princip. p. 68 et praestantes viri, mori malunt, quam semel famam cadere. Ter-
tia hujus rei causa ~~est~~ succedit: cur nempe famae sit inservi-
endum? Est autem illa haec, quod autoritatis existat fa-
ma apex et rerum gerendarum nervus: Quid? Nonne id om-
nes in singuli vitae humanae Status uno quasi ore faten-
tur? Fatentur utique. Prodeant ergo Ecclesiastici: Prodeant Poli-
tici; Prodeant oeconomici. Prodeant, inquam, et fateantur
quantum praestet existimatio bona et autoritas in quibus-
vis rebus feliciter gerendis: Prodest, prodest utique plurimum bo-
na fama in Statu Ecclesiastico: Prodest in Politico; pro-

dest

prodest in oeconomico. Autoritatem nempe conciliat ministro
Ecclesiæ: conciliat patri curiæ: conciliat patri familiæ;
Est deniq; quarta causa, cur bonæ famæ sit studendum,
quia immortalitatis peplo involvit homines. Quum enim
vitæ cursus sit brevis: contra gloriæ sempiternus: ita
ut philosophatur Cicero, cui tamen album suum Poëta Cic. pro Sext.
adjicit calculum, quum canit:

Transit honos, transit fortuna, pecunia transit
Omnis, sed tantum fama perennis erit.

Intellexerunt prisci id Ethnici, quippe qui propriam volun-
tatem abdicarunt, aliorum secuti sententiam, et multas
fortunæ procellas subierunt, tantum ut memoriam sui
posteris inter vivos relinquerent. Quare enim Ninum
impulit, ut bella inveniret? Semiramin ut tanta extru-
eret ædificia? Ulyssem Græcum ut tot maria naviga-
ret? Alexandrum M. ut tot Regiones peragraret? Her-
culem Thebanum, ut columnas eo, quo posuit loco, statu-
eret? C. Cæsarem Romanum, ut justo bis quinquagies
prælio decertaret? Cyrum Persarum Regem ut Asiam
utramq; occuparet? Annibalem Carthaginensem, ut bellum
tam crudele Romanis inferret? Pyrrhum Epirotarum
Regem, ut in Italiam transiret? Attilam Hunnorum Regem
ut totam [illegible] Europam? Illi sane omnes aliiq; quam
plurimi, quos nominare nolo, non ideo res tam arduas sus-
cepere, ut a Coetaneis tantum celebrarentur, sed ut ea quæ di-
cimus, qui nunc vivimus, diceremus. Pleni siquidem heroes
sunt inter Syros, Assyrios, Babylonios, Græcos, Macedonas, Rho-
dios, Thebanos, Romanos, Charthaginenses, Germanos, et amnos
claritudinem nominis sibi pepererunt, immortalem futuris sæ-
culis sui memoriam non reliquissent, nisi vitam flocci fecis-
sent, et in periculorum (ut sic loquar) fornacem se vivos con-
jecissent. Unde et porro famam illorum

nec Jovis ira, nec ignes,
Nec potent ferrum, nec edax abolere vetustas.

Unum here de se canentem audiamus Ovidium: Ovid. Metamorph. l. XV.

Quum volet illa dies, quæ nil nisi corporis hujus
Jus habet, incerti spatium mihi finiat ævi:

Parte tamen meliori mei super alta perennis
Astra ferar, nomenque erit indelebile nostrum:
Quaque patet domitis Romana potentia terris,
Ore legar populi, perque omnia secula fama
Si quid habent veri vatum praesagia, vivam.

Conclusio: Rebus itaque sic stantibus, amice nunc vos Symmachi carissimi ad honestae famae studium adhortor, illudque Epicteti vobis inculco: Si bene vis audire, disce bene loqui. Et cum loqui didiceris, recte facere conator: hoc namque modo bonam acquires famam: Nec tantum bonam famam acquirere studete, sed etiam servare mementote. Nostis enim, quod communiter circumfertur disticho:

Omnia si perdas, famam servare memento:
Qua semel amissa, postea nullus eris.

Dixi.

Maximilianus Fridericus
a [illegible]
Eq. Sil.

J. J.

Oratiuncula recta
ad
illam Publii Mimi sententiam:

HONESTUS RUMOR ALTERUM EST PATRIMONIUM.

Certè inter alias egregias ac selectiores, Symmachi suavissimi, sententias, quibus gaudent eruditi viri, haud infimum tenet locum illud memorabile, quod ab aureo D. Chrysostomi ore his fluit verbis: Conscientia propter te, fama propter alterum est necessaria. Quibus quidem lumen et columen illud Christianæ Ecclesiæ digito quasi indice duo nobis ostendere vult vitæ humanæ fulcra: quorum alterum conscientia, alterum fama. Docet nempe, nobis non solùm propter nosmet ipsos bonam conscientiam, quippe quâ nihil jucundius, nihil tutius, nihil securius esse potest, verùm etiam honestam famam propter alios summè necessariam esse atque utilem. Verumenimverò nonne ita est, quod conscientia nos apud DEUM vel excuset, vel accuset, fama autem nos apud homines vel probet, vel improbet, illaque intus, hæc foris afficiat?

Unicuique proindè vestrûm, Commilitones Optumi, hoc semper curæ cordique esse debet, quomodo præter bonam conscientiam, quæ adversus omnes ab inimicis illatas calumnias murus est aheneus, imò tutissimum adversus quæris opprobria asylum, bonam quoque famam, quæ omninò præstantior est vel ipsius Croesi aut Midæ divitiis, sibi comparare, eandem conservare, aut, si semel perdita, recuperare possit. Dicat autem heic quispiam vestrûm, multos esse homines, qui hanc et illam, famam nempe et conscientiam, floccipendant, nec minus tamen in tuto versentur loco: versentur et ipsi in summo honoris gradu. Concedo hoc, quod multi in improbitate suâ adeò occoecati hæreant, ut planè negligant conscientiam, nec DEI, vindicem habentis oculum, nec hominum de se judicia, et opiniones curantes. Quàm malè autem id fiat, illi ipsi maximo cum damno suo experiantur. Vos interim, Symmachi suavissimi, si pro piis, pro bonis et modestis velitis haberi adolescentulis, in illorum numero esse minimè decet. Quin potiùs omni animi studio in id unicè incumbatis, velim, ut non solùm DEO, sed et omnibus hominibus, si fieri possit, grati sitis et accepti, nec vobismetipsis molesti.

621

Hâc de re igitur quum occasio hodiè mihi detur plura cogitandi, pluraq; dicendi, impræsentiarum quidem breviter, pro ingenioli mei tenuitate imbecillitate, dicam atq; ostendam, quam vera sit illa P. Mimi sententia:

HONESTUS RUMOR ALTERUM EST PATRIMONIUM.

Antequam verò ulterius provehar, â Vobis, studiosissimi Musarum alumni, etiam atq; etiam summoperè contendo, ut per breve temporis spatium benevolas benevolarum aurium ædes mihi locetis, meamq; orationculam brevi stylo ac filo contextam, eâ, qua par est, æquanimitate audiatis, linguis animisq; fauturi. Duo omninò sunt, quæ in hoc orationculæ meæ cursu aperienda mihi veniunt: np. Quinam rumor honestus sit habendus, et Quantum item huic sit tribuendum?

His, his duobus qs. cruribus mea incedet Oratio, quæ utinam Tulliana incude monetam lationis eloquii effictam exhibere posset. Ita equidem optare mihi licet: vix tamen ac ne vix quidem sperare id possum, qui tiro adhuc in palæstrâ sum Oratoriâ, nec ipse novi, quid distent æra lupinis.

Primum interim Orationis quod concernit membrum, in limine unicum honesti rumoris seu honestæ famæ fundamentum detegam. Advortite, quæso, Juvenes Ornatissimi, qui in hoc superiori auditorio locum tenetis, animum, et auribus vestris percipite, quid dicturus sim. Brevissimis autem me expediam, et, quid rei sit, uno dicam verbo.

Cic: Tuscul. 2. Sola, sola virtus est honesti rumoris, â viro appellata, ut vult disertissimus ille Romanorum Magister Cicero: quippe quam fama, ceu umbra corpus, solet comitari.

Senec. epist. 79. Certè quemadmodum hæc (ut Senecæ utar verbis) aliquando antecedit, ali-

quando sequitur: ita gloria seu virtus (ingenuam puto ac sinceram, non pictam, non fictam, non fucatam, non simulatam) aliquando ante nos est, visendamq; se praebet, aliquando in averso est, majorq; quò serior, ubi invidia secessit. Quidni autem famae fundamentum unica et sola esset virtus? Nonné enim, talis sit oportet, qualis quisq; vult haberi? Audiamus heic Socratem, humanae sapientiae quendam qs. promum Condum. Expeditâ enim et compendiariâ viâ eos ad gloriam pervenire dicebat, qui id unicè agerent, ut quales videri vellent, tales etiam essent. Quâ quidem cautione apertè monebat, ut homines ipsam potius virtutem, quàm umbram ejus consectarentur. Accedit et hoc, quod virtus haec ab hominibus bonis et rectè judicantibus ornari laudibus cupiat, vulgi temerariam et inconsideratam spernens vocem. Nulla verò laus jucundior esse potest hâc, quae ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt, quum contrà, qui ab errore imperitae multitudinis pendet, in magnis viris, uti loqui amat Tullius, non sit habendus. Porrò virtus de meliori heic nota tanquam bonae famae fundamentum commendari debet, quoniam perpetuam comitem habet pietatem. Cum autem pietas in sano de DEO vero sensu, nec non in recto DEI veri cultu consistat, haut parum ad parandam famae authoritatem facit. Quid? Nonné noster Salvator alicubi, Honorantes me, honorabo? Ita scilicet ille vult ut boni nominis amans religiosus sit erga DEUM, et ab Eo consilia rerumq; suarum successus petat. Nam, uti commune illud sonat Proverbium, Ut oculus

Val. Max. lib. 7.

videat, et auris audiat, Dominus facit utrumq; Unde nec Pöetæ, quorum bona pars hodienum vestris teritur manibus, summam Majestatem juxta Jovem Fulminatorem collocare dubitarunt, innuentes, verùm non aliundè gloriam ac æternam nominis famam expetendam æquè ac expectandam nisi coelitus esse. E dictis subseqventem nunc exstruo famæ descriptionem, eamq; coronidis loco primo primi membri capiti subjungo: Fama nihil aliud est, nisi bona bonorum de aliquo propter virtutem existimatio. O igitur famam, rem optimo cuiq; pretiosam! O thesaurum inæstimabilem! O bonum hujus vitæ insuperabile!

De fundamento famæ disserui tenus hac, seqvitur, ut, si pace vestrâ, Symmachi Oculissimi fieri potest, pauca quædam in medium de viis proferam, quibus comparari omnium commodissimè honesta possit fama. Nisi enim me vestri fallunt oculi, admodùm cupidos vos video cognoscendi eas. Audite igitur, Pamphili: Ecce enim Ego Vobis quinq; ostendam vias, quibus et bonam famam ac gratiam parare Vobis, et conservare eandem potestis. Prior via est verecundia, honoris mater dicta, et pudor ingenuus, qui â Philosopho color virtutis et signum salutis dicitur: altera est modestia et observantia erga majores: tertia est patientia laborum in rebus laudabilibus: quarta, morum suavitas est et officiositas: quinta deniq; crebra cum viris honestis familiaritas. Hisce omninò viis si recto pede incedatis, et ne latum quidem, quod dici-

Richt. Axiom: Historic. 44.

dicitur, unguem ab illis recedatis, fit omninò, ut famam honestam facillimo negotio acquiratis. Exempla heic desideratis? Possem vel centum et ultra eorum, qui his viis incedentes summam gloriam et æternam famam consecuti sunt, recensere exempla: Sed ne excurram, tempus prohibet, quod ferè elapsum video: Prohibet et vestra in auscultando patientia, quæ tædi se facilè non patitur. Interim tamen, ne sine exemplis rem tractasse videar, quippe quæ plus movent, quam Veterum sententiæ, quas trahere huc possem, unum saltem et alterum huc traham. Quid enim? Nonné Josephus his quinq; viis incedens, non tantùm ad tantam pervenit gloriam, ut totius ~~mundi~~ Ægypti Dominus constitueretur, sed et immortalem sibi peperit famam, quæ in Annalibus Sacris hodienum viget, et in alterum usq; seculum durabit? Nonné David iisdem viis ad regnum pervenit, et ad majora semper grassatus, tandem immortale sibi nomen peperit? Quid de excellentibus Græciæ imperatoribus dicam, quorum vitas tersissimo stylo â Cornelio vestro Nepote descriptas habetis? Nonné hi omnes quinq; illis viis ad D. Mnemosynes fanum deproperarunt, dignosq́; se Minervæ peplo præstiterunt?

Sed quo prolabor? Transeo abhinc, quum omnino è dictis satis superq; constet, unde honestatis nomen petendum veniat, ad aperiendas causas: ut sciatis, παιδοφίλτατοι, omnes, ut intelligatis singuli, cur honestæ famæ sit serviendum. Honestus rumor, inquit P. Mimus, alterum est patrimonium. Rectè dicit: Etenim ita est, quod cujusq; ingenui ac liberaliter educati hominis proprium sit benè velle audire â parentibus, â propinquis, â bonis etiam viris: idq; propter rem ipsam, non propter usum: Negligere

Cic. III. fin. cap. 17.

inquit

— Ausoniæ Cicero ingens gloria gentis
Romanæq; parens linguæ, fandiq; repertor,

quid de se quisq; sentiat, non solum arrogantis est, sed etiam omninò dissoluti.

Porrò famæ honestæ studere debemus, quia omnium rerum humanarum præstantissimum bonum est nomen, quo quidem amisso, posteà nullus eris. Possunt amissæ famâ integrâ reparari opes: sed fama semel perdita irreparabilis res est, quantumvis suppetant opes. Pertinet huc, quod lacteq; ille Historiarum Romanarum Scriptor Livius, qui omnes et boni Historici et eloquentis viri in formâ operis sui numeros abundè adimplevit, verbis tersissimis alicubi habet:

Liv. l. 3. c. ult. Famæ ac fidei damna majora sunt, quàm quæ æstimari possunt.

Plaut. Most. Act. 1. Scen. 3. Nec injustè etiam Decima Musa Plautus loquitur: Si bonam, inquit, mihi servasso famam, dives ero satis. Non minùs item honestæ studendum famæ, quod et ipsa authoritatis sit apex et nervus rerum gerendarum. Certè si omnes vitæ hujus status, statum np. Ecclesiasticum, statum Politicum, statum Oeconomicum percurramus, facilè deprehendimq, quantum præstet existimatio bona et authoritas in quibusvis rebus, sive Ecclesiæ, sive Curiæ, sive Familiæ res sint, feliciter gerendis.

Deniq; bonæ famæ studendum, quia homines reddit immortales. Quid? Nonne ita est, quod, ut ait justus ille bonarum literarum censor Justus Lipsius, homo res sit caduca? Fama autem facit eundem perpetuum. Id et ipse Euripides, cujus versus singuli singula sapientiæ continent pondera, suo comprobat calculo,

Lips. Cent. 3. ad Belgas Epist. 6.

quum

Euripid. ap. Ovid. in B. quum inquit: Fama virum bonum vel in ipsis terræ recessibus ostendit.
Themist. Orat. 27. Nihil eorum, quæ terra producit, ita semper floret, nihil ita cum tempore propugnatur, ut bona perpetuaq; fama. Possem heic iterum excurrere, inq; exemplorum segetem uberrimam falcem meam immittere: Possem, inquo, eorum colligere exempla, qui ob honestam famam hodienum in Annalibus vivunt: sed temporis ratio, et hujus loci consuetudo, me, ut vela contraham, portumq; tandem aliquando respiciam, monet.

Vos, vos itaq;, quibus famæ aliqua macula adhuc insidet, aut penitus etiam inveteravit, indefesso virtutis studio, eluite, si præ cœteris cupidi gloriæ estis atq; avidi laudis. Discite omnes ac singuli, qui benè vultis audire, benè loqui: et, quum benè loqui didicistis, rectè quoq; facere conamini. Hoc n. pacto fiet, ut bonam honestamq; famam, ceu palmam aliquam reportetis. Tu verò Domine JESU CHRISTE, æternæ sapientiæ Prome-Conde, optime Patris tui Interpres, Splendor gloriæ et Imago essentiæ Ejus, Doctor ac Ductor noster felicissime, largire nobis universis, largire singulis hoc utrumq;, ut benè semper loquamur, et rectè semper faciamus. Ipse, quæso, prohibe, ne aut nominis tui gloria, aut conscientia nostra ullo inepto dicto aut facto lædatur. Dirige dicta, dirige facta nostra, ut vergant in nominis tui gloriam, in nostri autem æternam ac immortalem famam. Fiat, fiat hoc, ô JESU CHRISTE per Te et propter Te: Fiat, fiat, Amen.

Dixi

Tobias Breülich
Gorlicens. Lus.

J. M. J.

Oratiuncula 1ma
ad
illud veriverbium:

Magnum pondus Conscientiae.

Ita sc. est, quod nulla in hac rerum universitate, ad quae quidem omnes naturae ipsius ductu atque impulsu ferimur, occurrant, quae plus prima fronte nobis pollicentur ponderis, quam in ipso recessu habent. Quid? Nonne res magni ponderis esse videtur bona corporis valetudo? videtur utique: nam homo si firma praeditus valetudine, partium corporis ministerio naturales vitaeque humanae necessarias actiones sine omni vitio atque impedimento expedire potest: nonne res magni ponderis videtur esse gratia et favor Principum? videtur utique: nam illi, quibus favor Principum spirat, in aulis, in curiis, in consistoriis magna cum autoritate versari quotidie, indeque multum sibi laudis, multum honoris apud maximos, mediocres, imos auferre possunt. Ne dicam, quod celebre talium hominum nomen in alterum usque orbem secum transvehant nautae. Quid porro? nonne et magni ponderis res esse videtur bona fama? videtur utique: nam cum opes aut incendio pereunt, aut naufragio absorbentur, aut ab iniquo milite auferuntur, aut alia quavis ratione perduntur, fama integra facile illae reparari possunt: fama autem vel semel perdita omnia perditum eunt, nec quicquam magis irreparabile est, quam fama, utpote quae alterum est patrimonium pro unico fundamento habens virtutem.

Nonne praetereà opes et divitiae hominibus res esse videntur maximi ponderis? videntur utique. Illi namque, quos aurea supellex in via sequitur, ab obviis quibusvis multo mactantur honore, et privatim ac publicè beati praedicantur: imò ubique facile primas tenent. Verùm eheu! quam caduca res est corporis valetudo? quam inconstans res gratia est et favor Principum? quam variis maledicae linguae injuriis exposita res est fama? quam fugax denique res est opulentia? Certè etiamsi aliquis omnes cum Croeso possideret fortunas, etiamsi candidos cum Polycrate numeraret dies, etiamsi item

aurum fieret, quicquid aliquis tangeret cum Mida, vel rosa quicquid calcaret cum Perseo, vix tamen aliquid ponderis omnis haec et alia felicitas habebit, si conferatur cum conscientia. Haec, haec siquidem maximum habet pondus, magnam in utramque partem vim habet. Mala quidem abhorret, bona approbat, cumque facinus patratum bonum ac legibus conforme excusat, sin minus, accusat. Quare quum nulla omnino res in se plus ponderis habeat, quam conscientia, quippe quae mille testis audit, fusius de hac differam. Praeprimis autem hic explicabo, quid verbis sibi velit proverbium, in hac desinens verbum: Magnum pondus conscientiae. Ego nempe aperiam hodie, unde et cur magnum esse pondus conscientiae veteri dicatur proverbio. Adeste nunc, quaeso, solertissimi Musarum Lusaticarum Mystae: adeste animis, quotquot adestis corporibus, ...que vestris adestis animis, ignoscite, si sublimia humiliter, ampla tenuiter, illustria nimis leviter tractabo.

Magnum pondus est conscientiae, inquit Paroemiographus. Quidni esset? Conscientia enim internum mentis est testimonium, a supremo maximeque tremendo judice Deo concitatum. ...que in hoc ipso judice omnia summa: summa in eo sapientia: est namque is ipse solus sapientissimus: quippe qui stupendam hujus universi machinam mirandum plane in modum adornavit: summa in eo est justitia: Ἔχει θεὸς ἔκδικον ὄμμα, inquit primus doctrinarum et sui antiquitatis parens atque fons Homerus: sic et summa in eo est potentia: est namque solus omnipotens, quippe qui facit, ut vastissimus globus terrae ipsius verbo nitatur supra stabilitatem suam: ut celerrimus coeli ambitus aere fulciatur rotatione continua: ut perpetua elementorum discordia concordem hujus structurae stringat consistentiam: ut fluctuosum mare limitaneum ... littus non transgrediatur: ut perennia flumina tot vallium ambages transcursant et viridantia humectent prata. ...omnis autem in multorum animis ita extincta esse videa-

tur conscientiâ, ut omnia, quæ de hac audiunt, pro ludibrio habeant, quasi figmentum et inane somnium esset phantasma, nemo tn. tam profligatæ est improbitatis, ut interdum non sentiat metum aliquem divini Numinis. Habent, inqt magnus ille veritatis præco ac gentium in fide Doctor D. Paulus, omnes homines opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium perhibente ipsa conscientiâ ipsorum: accusant se invicem cogitationes vel etiam excusant et defendunt. Unde justus bonarum literarum vindex Justus Lipsius ad qstionem á se ipso propositam rectè omninò respondet: Quid ē Conscientia, qrit ille: et respondet: est judicium animi á religione et DEI metu ortum, bona approbans, mala abhorrens: omnes, omnes illuc trahimur ab interno isto judice, velut ad tribunal. Atq hic ipse indelebilis character est, quem homini jam jam formato impressit DEus, ut moneret atq impelleret ad bonum, ut et revocaret ab improbitate, ut deterreret á malefactis, eaq effectui dare non permitteret. Nempe quemadmodum lumen candelæ vel lucernæ ea fini ponitur in domo, ut pateant et discernantur ea, quæ in domo sunt: ita DEus omnino posuit conscientiam in medio pectoris vel sede animæ rationalis, tanquam lumen, ut videret omnia atq discerneret, quid facere quidve non facere oporteret. Perelegantes de hac re Bernhardus Christo Doctore professus Rhetor disserit: sic enim ille: conscientia bona est titulus religionis et benedictionis, hortus deliciarum, aureum reclinatorium, aula DEI, liber signatus et clausus in die judicii aperiendus. Nec ē futuræ beatitudinis utilius remedium aut certius testimonium quam bona conscientia. Quis ergò non magni æstimaret conscientiam? quis item non consilio acquiesceret et imperio pareret Conscientiæ? quum á re mala

[...]lis retrahat, ad bonum invitet, impellat et instiget:
[...]um verum illa, solidum et semper duraturum reddat testi-
monium: quum vitae magistra sit et murus aheneus, intra
[que]m tute agere inter innumera vitae pericula et secure
[po]ssimus. Quid? Nonne is, qui bene sibi est conscius, magna
[cu]m animi fiducia et constantia singula potest agere? Potest
[cer]te. Contra autem male sibi conscius, semper pusillanimis
[es]t et timidus. Et quidni esset? Nam metus et cruciatus consci-
entiae malae quando in animo excitantur, ille neque consola-
tionis formas, quibus metus illi sedari queant, admittit, neque
[con]solationes intermittit, donec tandem plane desperet.
[...] est, quod conscientia peccatorum mole oppressa nunc
[...] commissa misere conqueratur: nunc ob totidem omissa
[...]minem singulae negligentiae arguat: nunc tacite fremat:
[nu]nc aperte tumultuetur. Adeoque verum est illud Pacati
[...]ntis: habet occultos carnifices conscientia, qui magis
[la]cinant et torquent vitalia, quam cruces, quam verbera,
[q]uam tormenta. Facile id videre licet in Nerone, bipedum
non tantum, sed etiam, quas terra pascit, quadrupedum ne-
quissimo. Is siquidem saepe omnes per actus facinorum recordatione
[...]amens, nunquam timore vacabat. Idem et illud videre li-
[ce]t in Tiberio: ecce ipsum non fortuna, non solitudines pro-
[te]gere poterant, quo minus tormentis pectoris sui urgeretur: non
[ce]lare poterant, quo minus ipse poenas suas fateretur. Videre
[...] licet in Oreste. Is n. quum scelerum suorum gravissime agita-
[...] interrogaretur: O miser Oreste, quid morbi te perdit? re-
[spon]dit: Conscientia: sum n. mihi male conscius ob multa perpe-
[tra]ta facinora. Videre id porro, quod supra tetigi, licet in
[Theo]dorico, Gothorum Rege: de hoc siquidem refert Procopius,
[...]sinus ille, Dempstero iudice, Historicus, quod, postquam vi-
[rum] clarus per suspicionem affectatae libertatis interfecisset,
[...] anxius fuerit, ut, dum caput ingentis piscis mensae regiae
[a]pponeretur, detruncati ipsi caput Symmachi esse videretur.
[U]nde et ipse in furias actus paucos post dies infelicem exha-
[la]vit animam. Habetis, juvenes ornatissimi, unde sit, quod
[flag]itiosi semper timidi sint et perterriti: habetis, quid perpetuo
[...]uciet et tam misere sine fine excruciet flagitiosos, ut
[ne]que sibi, neque aliis fidant, sed meris suspicionibus jactentur, et

Siccariis plena omnia loca esse sibi imaginentur. Accipite
nunc, unde hoc contra ea sit, ut integer vitae scelerisque purus
nec Mauri egeat jaculis nec arcu, nec venenatis gravida s. pha-
retra Fuscillis. Sive per Syrtes iter aestuosas, sive facturus per inhospi-
talem Caucasum, vel quae loca fabulosus lambit Hydaspes. Proficiscitur
sc. confidentia haec, securitas et tranquillitas animi a men-
te recti sibi conscia. Haec, haec siquidem mira tranquillitate ani-
mi mala quaeque perfert, summaeque mendacia ridet. Patet id vel uni-
us Antipatris Idumaei exemplo. Is n. quum a maledicis suis ab-
trectatoribus proditionis aliquando falso accusaretur, et ut cau-
sam diceret, ad Caesarem vocaretur, pectore detecto dicebat: Ego,
Caesar, nolo me verbis apud te excusare; sed illa ipsa vulne-
ra, quae pro te accepi, pro me loquentur. Dicite mihi, quaeso,
Symmachi [illegible], unde securitas haec animi ac confiden-
tia profecta fuerit? Ego repeto, quod dixi, profectam nempe
illam fuisse a mente bene sibi conscia, quae non tenebras
amat, nec latibula quaerit, sed quae sua secreta vult patescere. Ex-
emplo nunc Livii Drusi. Is n. cum domum in palatio
aedificaret, et architectus offerret, ita se structurum, ut libera
ab arbitris esset ac omni despectu: quin tu potius, inquit, si quid
in te artis est, ita compone domum, ut, quicquid agam, ab
omnibus inspici possit. O vere immensum conscientiae pondus! O
vim ingentem et admirabilem, quam habet conscientia in
utramque partem, ut semper poenam ante oculos sibi positam
credant, qui peccaverint, et nihil timeant, qui bene vixerunt.
Studiosi proinde estote, Symmachi suavissimi, probitatis
vestrae ac honestatis studio, quumque conscientia accusator
sit, testis et judex, quum et magna ejusdem sit vis in utramque
partem, nempe vel ad mortem, si male, vel ad vitam, si quis
bene sibi conscius, omnibus animi viribus eo allaborate, ut bonam
semper retineatis conscientiam, nec quicquam committatis, cujus
vos poenitere possit. Hic nempe, hic murus aheneus esto

Nil conscire sibi nulla pallescere culpa.

Quod si n. vos reclamante conscientia quicquam feceritis,
ipsa erit testis, ipsa judex, ipsa tortor, ipsa carcer: ipsa accusabit,
ipsa judicabit, ipsa condemnabit. Hoc, quodcunque malo com-
mittitur exemplo, ipsi displicet auctori: prima haec est ultio,
quod se judice nemo nocens absolvitur,

— — improba quamvis
Gratia fallacis praetoris vicerit urnam.

Joh. Roick
Forst.

Oratiuncula zeta ad illud Ciceronis
Magnum Conscientiae pondus.

Exordium. Ecquis vestrum est, Symmathi suavissimi, qui mecum non depraedicet, summisque extollat laudibus bonam valetudinem? Ita namque est, quod juxta Clement. Alexandrin. valetudo τὸ ἄριστον ἐν ἀνθρώποις ἀγαθὸν optimum mortali sit homini. Videtur mihi in
[Serm.] LXXII. quit apud Stobaeum Xenocrates, nullum ornamentum aut monile praestantius esse bona valetudine. Praestat utique Croesi hoc divitiis, suntque sani multo ditiores aegris. Unde et pluris aestimatur sanitas, quam aegri aestimari solent pecunia. Nullus sc. est, qui non parum aliquid argenti mallet possidere et recte valere quam magni Regis pecunias ~~habeat~~ tenere, et semper aegrotare. Ecquis porro est vestrum, qui mecum non depraedicet et laudibus ad coelum usque extollat hominum favorem. Audiamus Theocritum hic, qui sic alicubi quaerit:

Τί Χαρίτων ἀγαθὸν
Ἀνθρώποις ἀπάνευθεν; ἀεὶ Χαρίτεσσιν ἅμ' εἴην. h. e.

Quid amabile hominibus, Gratiis sine esse potest? Utinam semper Gratiae sint mecum.
Plut. in Apoph. Unde nec Philippus Macedo filium hortari dubitabat, ut in colloquio gratiam et favorem captaret, comitateque sibi, dum aliis imperaret, multorum hominum concilia[tione] potentiam pararet. Quis est insuper vestrum, qui non mecum pleno collaudet gutture gratiam Principum? Est magnum, inquit Cassiodorus, benefi-
Cassiod. lib. III. ep. 22. cium suave Principis meruisse collaquium. Quis est item, qui non mecum [cele]bret ac divitias? Sine his quippe nulla res necessaria comparari potest. Omnia sane parent pecuniis ac patent, vel plane juxta versus:

Quisquis habet nummos, secura naviget aura,
Fortunamque suo temperet arbitrio.
Uxorem ducat Danaën, ipsumque licebit
Acrisium jubeat credere quod Danaën;
Carmina componat, declamet, concrepat omnes
Et peragat causas, sit[que] Catone prior.
Juris-Consultus pareat, non paret, habeto
atque esto quicquid Servius et Labeo.
Multa loquor: quidvis nummis praesentibus opta
Et veniet. clausum possidet arca Jovem.

[Cic.] pro Sept. Quis tandem est, qui mecum non bonam laudet famam? Qui bonam famam ait Cicero, quae sola vere gloria nominari potest, expetunt, aliis otium quaerere debent, et voluptates non sibi. Sed aheu! quid est valetudo, ubi bona deest Conscientia? Certe si quis corpore sano utatur, vitamque sine curis transigere possit, cum ad eorum, quae ad felicitatem faciunt, fructus sentit: Nihil tamen, excipit Cicero, hoc omnia prosunt ubi animo aegre est, ipse re aliqua mordetur, fieri enim non potest, ut animo male affecto, non corpus etiam una laboret. Quod item favor hominum est, ubi bona desideratur Conscientia? Nempe ut fortuna, ita omnino favor hominum mutabilis est ac inconstans, id quod Pom-
Justin. lib. V cap. 1. pejus Trogus [illegible], Justinus, his docet verbis: Quo fortuna, eodem m. favor hominum se incli-nat. Quid porro, nisi bona adsit Conscientia, gratia est Principum? Gratia sane Principum est memorabile illud simile simile, quod plurimum Reverendus Dn. Rich-
[illegible] pag. 45. ter in Axiomatibus suis Historicis post ceteras nobis reliquit, sicut verna tempestas, quo et nostri Germani alludunt, quum fere sic amant loqui: Aprillen Wetter und Herrn Gnade wehret nicht lange. Quid sunt opes absque bona Conscientia?
Seneca de vita bea. c. XXIV. Opes, inquit, Romana ille porticus Zeno, Seneca, nego bonum esse: nam si essent, bonos facerent: nunc quoniam, quod apud malos deprehenditur, bonum dici non potest, hoc illis nomen nego. Quid tandem sine aheneo bonae Conscientiae muro est fama? Conscientiae potius, inquit Publius Syrus, quam famae attenderis. Hic ergo verus est murus
nil conscire sibi nulla pallescere culpa.

Propositio. Quare quum nulla sit res in se ponderis contineat, quam Conscientia, Ego eadem in praesentiarum jussu et auctoritate Excellentissimi Dn. Rectoris, cujus memoria apud nos semper vigebit, de Conscientia dicam, inque cursu Orationis breviter ostendam, quam vere veteres veteri isto Proverbio dixerint: Magnum pondus Conscientiae.
Antequam autem quam id, non ut debeo, sed ut pro ingenioli mei modulo possum, facere aggredior, a vobis, Symmathi dulcissimi, peramanter atque officiose peto, ut mihi eandem, quam aliis adhuc usque ex hac perorantibus cathedra verba facientibus attentionem ac benevolentiam concessistis, concedatis, ingeniique mei tenuitatem, inque dicendo imbecillitatem vestro favore ac gratia sublevetis.

Et quidem ne immensum rei dicendae pelagus verborumque flumen me immittam, remotis ipsam
sine ullo verborum apparatu aggredior, breviter ac leviter primo loco dicturus
quaenam praecipua sit causa, cur Conscientiae magnum sit pondus esse dicatur. Nul-
lam autem hic potiorem causam video, quam ipsum Conscientiae conditorem, O-
ptimum Maximum Deum. Quid? Nonne ita est, Symmysti oculissimi, quod Conscien-
tia internum mentis sit testimonium, a supremo maximeque tremendo judice Deo
constitutum? in quo judice sane omnia sunt summa: summa scilicet est sapientia, summa est
justitia, summa est potentia. Sic ergo sua cuique Conscientia lex est. Lex autem illa
unde? A Deo insita est mentibus, et quidem non frustra, dicitur ut homini scribitur. Data
scilicet haec lex est eodem fere modo, quo Israëlitis in id datus erat Moyses, ut subin-
de Dei voluntatem inculcaret, ad obsequendum instigaret et non obedientibus
poenam annunciaret: Ipse vero Moyses a summo Numine omnia praecepta accipiebat
quae Israëlitis proponeret. Parili enim ratione data est Conscientia hominibus,
ut velut aeternae Legis Praeco facienda fugiendaque dictitet, factorum rationem ex-
poscat, proque meritis vel praemia vel poenas iisdem adjudicet. Ipsa vero Consci-
entia normam hujus judicii a Deo accipit: accipit etiam a Deo judicii faciendi
in homine autoritatem, potestatem accusandi, condemnandi, absolvendi, non
aliunde, nisi a summo Deo habet. Audiamus hic, Symmystae suavissimi, illum omnis
doctrinae et antiquitatis promum condum, Lipsium, talia proferentem verba
quibus quidem ipse respondet ad quaestionem a se propositam. Quid est Conscientia?
quaerit ille, et respondet: Est judicium animi a religione et Dei metu ortum, bona
approbans, mala abhorrens, quo illuc vocamur ab interno isto judice, velut ad tri-
bunal: Atque indelebilem hunc characterem homini formato impressit Deus.
Certe quemadmodum, ut ait Balduinus, homini ad cognitionem artium [illegible] Bald. lib. 1. de Conscient.
[illegible], quas vocant, divinitus insitae sunt, per quas, hoc est per divinum lumen,
prima artium, quae scientia comprehendi possunt, principia intelligunt: ita Deus
etiam dedit judicium rationis, per quod hoc divinum lumen actiones honestas
discernunt a turpibus. Lumen illud divinum lumen Conscientiae vocatur
de quo quidem Alvarus Pelagius hunc in modum disseruit: Sicut lumen candelae lib. de planctu Ecclesiae
vel lucernae ponitur in domo, ut pateant et discernantur ea, quae in domo sunt: ita Deus posu-
it conscientiam in medio cordis vel animae rationalis, hoc est lumen, quo videat anima et
discernat, quid facere vel non facere debeat. Quis jam e dictis non colligeret vere ma-
gnum esse Conscientiae pondus? quis mecum non exclamaret? O vere divinum pondus! O pondus
quod a nullo pondere alio, quam grave etiam sit, gravitate superari potest! Sed ne lon-
gius Vos Symmystae suaves quam fert tempus, detineam, velis quam nunc potero contractis ad
alteram Orationis meae partem pergo. Dicam autem hoc loci breviter, sit porro quaestio
cur magnum Conscientiae pondus sit e utriusque, bonae atque ac malae, effectu. Verum enim vero
ita est, dignissimi hic, quod Conscientiae ea sit vis, ut hominem condemnet aut absolvat,
accuset vel excuset. Comprobat id suo suffragio ipsa sacer codex, nominatim autem
Liber Sapientiae: ibi enim haec consignata leguntur verba: Timida nequitia dat testimo-
nium condemnationis. Et recte quod Claraevallensis ille abbas Divus Bernardus ait:
Mala Conscientia delictorum nostrorum ipsa testis est: ipsa judex: ipsa tortor: ipsa
carcer: ipsa accusat: ipsa judicat: ipsa damnat. Exempla desideratis? Videte
unum Cainum trepidantem et audite eundem tacite respondentem hoc ergo
Justissimus Deus quaereret: Tune Cain occidisti Abelem fratrem? ejus Conscientia, ipsa
quae mille testis, respondebat: Occidi. Unde et huc quadrat breve illud, elegans tamen
Marci Eremitae effatum, quod his quidem fertur verbis: Naturalis liber est
Conscientia. Et quid ni esset? dictat enim unicuique sua Conscientia Deum esse justum,
et habere [illegible] hoc est videre scelera et punire ea. Sic gravissime
Ascraeus ille vates, Hesiodus, dicit: Dei oculus omnia est videns, omnia est sciens.
Quid? quod et ipsorum Dei hostium mala Conscientia comes inevitabilis sit
ac intolerabilis. Inevitabilis est, cum nulla possit effugi mutatione locorum
nulla molliri vicissitudine temporum, nulla exhauriri vi medicamentorum, nul-
la mitigari voluptatum dulcedine. Et sane quod hostibus Dei adversus Conscientiae
verbera locorum prodesse possit mutatio? Si navim conscenderint aut equo
ingeruit moleta illa patientiae terrist tolle, cumque eo Chrysostomus, tortorem suum Job. 15, 21.
habeat comitem: si rus eant, vel in turbam se conjiciant, erit et illic sonus pavoris in auribus.
Chrysost. ep. 1. ad Cor. hom. 2

Et in solitudine et in civitate et ubiq[ue] locorum sequitur accusator acutum ostendens gladium, ac cruciatus intolerabiles: Si vel cum Hamaxobiis in plaustro degant aetatem, poenam suam secum vehent: si vel Daedali sibi applicaverint, hanc non effugient: si incluserint se cum Danaë, non excludent istam. Porrò quid temporum vices male prosunt consciis? Sentiunt, sentiunt illi suum in pectore perpetuo aculeum, optantes vespere auroram, et manè vicissim adventum vesperi. Quicquid meruit, inquit Petronius, semper expectat mens malè sibi conscia. Nec ulla in medicis spes est: congeras licet omnes herbarum flosculos, misceas omnes aromatum liquores, excutias omnes pharmacopaeorum officinas. Confundetur heic Hippocrates, desperabit Galenus, nomen suum amittet Panacea. Habet et occultos, inquit Pacatus in Panegyrico, carnifices Conscientia, qui magis lancinant et torquent vitalia quam cruces, quam verbera, quam tormenta. Sed vae istis hominibus, qui talia experiuntur! Contrà fit in iis, quos sua defendit, excusat et absolvit Conscientia: Summam enim illi animi pacem et quietem sentiunt, ineffabile gaudium percipiunt, nihil metuunt, in ipsa terra coelum sè possidere sibi videntur: erecta semper ipsis spes est, intrepida fiducia et inconcussa mentis constantia. Quid porrò? Nonne et ipsa bona Conscientia res omnium est jucundissima, res omnium tutissima, res omnium divitissima? Nihil, nihil, teste Bernardo, jucundius, nihil tutius, nihil ditius bona est conscientia; premat corpus, trahat mundus, terreat diabolus, illa erit secura. Hanc qui habet, non est, cur oblivionis aliquam artem optet cum Themistocle, mortem expetet cum Seneca. Accedit, quod Conscientia bona animusq[ue] benè sibi conscius, teste Erasmo, adversus calumnias et opprobria sufficiat et valeat; Unde nec ipse Ethnicus vates murum aheneum appellare Conscientiam dubitat, qui in adversis non frangatur, non diruatur, non solo aequetur. Nec est absurdè ab hac nomine latina Bauduis:

Murus hic, cani ille, ahenus
vacare noxae, fronteque hic agere boni.

Pergerem in coepta hac tela, ni me illa Conscientiae in utramq[ue] partem vis paulatim revocaret, ut omninò et heic Conscientia suum conferre possit pondus quod habere dicitur. Tanta, tanta verò Conscientiae cujusque vis est in utramq[ue] partem, ut et incredibiles metus concipiant ii, qui crudelium factorum sibi conscii sunt: et contrà ab omni planè timore vacui sunt, qui nihil culpae admiserunt. Haec autem adeò notiora sunt, quam ut meo stylo egeant. Exemplis tamen, quum magis moveant, quam testimonia, rem demonstrabo: ostendamq[ue] per exempla insignes animorum cruciatus sustinere homicidas et pollutos sceleribus omnia timere, conspectum hominum fugere, lucem reformidare, ad quodlibet vel minimum etiam strepitum trepidare, saevitiam ac crudelitatem vultu torvo, cruentis et caedem spirantibus oculis ostentare, toto corpore, gestu et voce mutari.

Vid. Neron. Videte Neronem. Nonne is occisa matre Agrippina, sceleris conscientiam quanquam et militum et Senatus populique gratulationibus confirmaretur, ferre nesciens, coram ac palam confitebatur exagitari se materna specie, terreri se verberibus furiarum, ac taedis ardentibus fatigari? Immò et ipse non rarò cunctos per artus tremens, tremore hoc satis apertè testabatur, facinorum recordatione se nunquam vacare. Intuemini et eos, quorum in Tragoediis fit mentio; Oedipum nempe, Jocastam, Medeam, Thyestem, Orestem et similes, qui Furiarum stimulos experti leguntur. Audite et nunc, nescio quem apud Ovidium, his conquerentem verbis:

Multa miser timeo: quia feci multa proterviè,
Exemploq[ue] metu torqueor ipse mei.

Audite Oedipum apud Senecam: Cuncta, inquit, expavesco: meq[ue] non credo mihi: jam aliquid in nos fata mali parant.

Juv. Sat. 13. Audite et ipsum de Conscientiae terroribus graviter scribentem Satyricorum Principem. Ita namq[ue] ille: — — Diri conscia facti

Mens habet attonitos, et surdo verbere caedit,
Occultum quatiente animo tortore flagellum:

Poena autem vehemens ac multo saevior illis,
quas aut Caeditius gravis invenit aut Rhadamanthus:
Nocte dieque suum gestare in pectore testem.

Juv. quod et ille alibi:

Has patitur poenas peccandi sola voluntas.
Nam scelus intra se tacitus qui cogitat ullum
Facti crimen habet: quod si conata peregit:
perpetua anxietas nec mensae tempore cessat
Faucibus ut morbo siccis, interque molares
difficili crescente cibo.

Nec audite tamen, o mei, talia et alia, sed tandem quoque in hoc Orationis decursu ob oculos praedonem vobis ponite, de quo Strigenitius haec habet relatu digna alicubi: In quodam Germaniae diversorio cum quispiam caeteris hospitibus assideret pernicibus, de ipsiusque facinoribus nihil neque pandochaeo neque hospitibus constaret quicquam, evenit, ut inter coenam candela sebacea vitium faceret, filo ellychnii quodam dependente, ac sevum depascente. Id conspicatus Pandocheus, protinus exclamavit: Ein Räuber, ein Räuber, quasi dic. istis quidem verbis hospites admonens, ut filum istud perniciosum revellerent, extinguerentque, ne penitus eo candelam consumi contingeret. Verum quod sibi praedo ex audito, agnitum sese ac proditum suspicatur, ideoque conscientiae furiis sic exagitatur, ut de mensa confestim surgens fugam arriperet, in pedes sese, quantum quod posset, conjiceret. Intelligitis vel una hac relatione omni fide digna, quanta vis malae sit conscientiae: discite nunc etiam, quanta bonae sit vis conscientiae. Certe quem nulla fraus, nullum scelus, nullum peccatum arguit, quique animum integrum et a scelere purum servavit, is praesenti et excelso semper est animo, non rumoribus, non minis terretur, sed ista bella contemnit, et pro nihilo putat. Possem in hanc quoque rem innumera protrahere, si tempus permitteret, exempla. Ad exempla eorum provocare possem qui bona suffulti conscientia tristissima quaeque aequo forti pertulere. Possem oculis mentis cernendum vobis sistere castitatis inauditae exemplar Josephum: possem oculis mentis vestrae objicere Gymnasium patientiae Jobum: possem pudicitiae speculum producere Susannam, Danielem: ipsum Davidem, aliosque bonae Conscientiae testimonio fretos e sacra et profana historia citare possem, si id temporis mihi superesset. Unius interim, ut habeatis, quem et hic intueamini, Livii Drusi exemplum. Is enim cum domum in Palatio aedificaret, et architectus offerret, ita se structurum, ut libera ab omnibus arbitris esset, ac omni dispectu; quin tu potius, inquit, siquid in te artis est, ita compone domum, ut quicquid agam ab omnibus inspici possit. Dicite autem mihi, quaeso, unde haec securitas, unde haec confidentia? Nonne a mente recte sibi conscia? de ea enim illud Poetae notum:

Conscia mens recti famae mendacia ridet.

Cur proinde iterum hoc loco meum non exclamarem? Exclamo autem Ego: O immensam vim Conscientiae in utramque partem! ô miram ejusdem immensitatem omnium efficaciam.

Vos, vos itaque Domini Sp. unum nunc date operam, ut fidem ac bonam Conscientiam retineatis, sedulo cauturi, ne quid reclamante conscientia dicatis aut faciatis, quod vos poenitere possit. Profecto enim

Exemplo quodcunque malo committitur, ipsi
displicet autori: prima haec est ultio, quod se
Judice nemo nocens absolvitur, improba quamvis
Gratia fallacis praetoris vicerit urnam.

Dixi

Samuel Schlösser
Grimma Misnicus

D. Georg Strigenitius homil. de consc. 10 p. 76.

Ovid. 4 Fast. v. 309

Epilog.

αω

Oratiuncula
ad
Dictum Agellii
VERITAS TEMPORIS FILIA.

[…]volentia tua, florentissima studiosissimae Juventutis corona,
[…]volentia, inquam, tua in auscultando saepe mihi non medicanti
[…] dolor!) salivam ita movit, ut brevi stylo ac filo contexe[re]
[or]ationem haud erubuerim. Vas non quotiescunque hanc coram
[as]cendi cathedram, toties tenuitatem ingenii vos
[…] contempsisse intellexi: ne dicam, me facile, quod volebam,
[…] cupiebam, obtinuisse ac impetrasse. Ut itaque & hoc
[…] mihi breviter ac leviter dicenti faveatis, meque attentis
[a]nimis ac benevolis auribus audiatis, oro, rogo, obsecro. Quid
[…] putatis, Symm. Lo. in cor pronunciari à gravissimo Ecclesiae
[doctore Au]gustino, qui laedendi animo mentiuntur? Gravissime utique in
[…]aces homines passim in scriptis suis pronunciat. Et quod
[…] Ecce non ipse ea non mendacia, quae pro salute & commodo
[a]liis, non malitiose, sed benigne committuntur, in culpa esse
[…]it, etsi leviori. Unde nec dubitat ille diaboli mancipia
[…]re, qui nonnisi mendaciis student. Est sane filia Satana
[men]tiendi, quam sibi multi sumunt, licentia. Nam quemadmodum
[…] Pater genuit filium Veritatem: sic contra diabolus ipse
[…]an genuit sibi mentiendi licentiam. Sic E. autorem ipsi[us]
[men]dacium agnoscit diabolum; quo infensissimo hoste nullus hostis
[…]sior, nullus crudelior, nullus truculentior. Verum, ne quis in
[…]mo coetu scholastico mentiendi licentiam carpe forte te negare,
[…] cuiturus hodie explicabo veteris illud Poetae effatum, quod ap. Agell.
[…] hic circumfertur versus: VERITAS TEMPORIS FILIA.
[…] hic statim vela orationis pandam. Ego eodem nemini neg[…]
[…] h. fugere arbitror, quod Carolus Paschalis Tempus nunc
[…] in primores veritatis ministros. Hoc siquidem vires
[…] addit, non invenit, quod ajunt, in summa terra; sed altius absp[…]
[…] imo fundo est investiganda. Fundum quidem cuilibet
[…], & non quilibet, sese ipsa in medio sistit: d. ut hoc varo
[…]ile, ita frequentissime non nisi continuis laboribus ac sudoribus
[…] q. aliqua temporis diuturnitate, ~~sese~~ se suaque adyta adi[…]
[…]patitur. Nec minus tamen non Veritas, qualia sint ora hominum fa[…]
[…] imo quales ipsi sint homines, in speculo tem[po]ris pro certo legit.

Quid? nonne ex ipsa de causa Veritas in Latio quondam Saturni audiebat filia? Audiebat et diuturnitatis (quae mora filia est) inimica festinationi esse ac spatio. Certum namque hoc est, quod in quantum Veritas moram investigat, in tantum subitis, temerariis ac praecipitibus consiliis explodatur. Unde et non praeteruncte manum largitur, non in transcursu aspici a salutari, sed ex abdito, ubi latet, laboriose erui vult atque admodum diu, et ad liquidum se explorari cupit. Licet igitur initio lateat, progressu tamen temporis emergit atque innotescit. Et sane quemadmodum sol a nubibus saepe saltim incipitur, sed numquam penitus obfuscatur: ita et Veritas aliquando obscurari quidem potest, extingui vero numquam. Eius siquidem vis ac potentia tanta est, ut nullis machinis, nedum ullius hominis ingenio aut arte subverti possit.

Efficit impavidum pectus: ——— ——— —
——— non Regis vultus, non judicis ora
non rigidor lictor ensis formidat: ut acres
non metuit flammas, aurum non aspera ferri
dura potens adamas, ——— ——— — —
Arx est ipsa sibi Veritas, ipsa struit arces.

At vero haec quaestio, Gymn. Lect. cur aliquando tamen lateat Veritas, in promptu causa est: dum nimirum illa tam arduum ac quasi divinum opus est, tempore potissimum indiget. Nostis causam rerum, quae summa ac pretiosa sunt, numquam brevem facilemque esse inventionem: Patet id satis evidenter ex omnibus artibus et Scientiis. Omnes siquidem Artes, omnes Scientiae nonnisi longissimo temporis spatio, omnisque indefesso labore investigatae sunt. Prudenter quidem, referente Laërtio, Thales interrogatus: quid nam in tota rerum natura esset sapientissimum? respondit: ὁ χρόνος σοφώτατον ἁπάντων. ἀνευρίσκει τὰ πάντα. Tempus est sapientissimum; invenit enim omnia. Et Democritus quoque scite et apposite, quid Tempus, interroganti respondit: πολυτελέστατον ἀνάλωμα, pretiosissimum impendium. Proh igitur immortalem Deum! quot duros subiere labores? quot assiduos exhausere sudores? quot nocturnis inpalluere chartis? quot spissa scripsere volumina? quot insignes Elegantias, quot Questiones, quot Annotationes, quot Scholia, quot Observationes, quot Castigationes, quot Centurias, quot Miscellanea, quot Antiquitates, quot Paradoxa, quot Collectanea, quot Conjecturas, donec Artes ac Scientias ad hoc, verum nostri majores ediderunt, culmen eruditionis absolutae, quo hodienum floret, perducerent. Erat profecto

——— Μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτὰς,
Καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον, ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηται.
Ῥηιδίη δ' ἤπειτα πέλει, χαλεπή περ ἐοῦσα.

...ga & ardua via ad ipsas, & aspera primum, postquam a
...summum perventum fuerit, facilis deinde est, difficilis
...fuerit. Sic jam omnino verum atque inconcussum manet:
...posterior dies prioris sit Magister. Et quid enim est? Tempus
...omnia docuit, quae occulta erant, & hodiernum docet.
...bit utique

Pythagoras olim quod senserit, & quid acutus
Chrysippus, vel quid priscus Anaxagoras.
Olim mihi quid Protagoras, Zenoque Platoque
tradiderint, & quid magnus Aristoteles.

...dit, quod tempus enucleavit omnia, tantaque perfectione omnia firma-
...it, ut litteratissimo hodie seculo vix ulla par[?]. O tempus
...pretiosum! O tempus admirari omni ac praedicare dignissimum!
...quid dilabor? Redeo e diverticulo ad rem, & ad alte-
...orans membrum transeo. Vellem autem ut hic primus
...urna sua prodiret Menander, ac pro veritate, quae
...Temporis filia, ipse loqueretur. Is namque olim sic ajebat:

Ἄγει πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος
Εὑρητὴς οὐδεὶς ἐστι βελτίων χρόνου

...ps veritatem ducit ad lucem, & Tempore nullus est melior
...inventor. Vellem prodiret et Tribergius ingens: Quemadmo-
...ignis, quo pluribus lignis obruitur, eo magis accenditur, sic
...itas quo magis oppugnatur, eo magis cum tempore emicat atque
...istat. Suo id ~~...~~ exemplo divum inauditaeque castitatis
...enum Josephus comprobat. Hic quem quamvis satis diu ut a-
...ter in carcere captivus teneretur, numquam liberi potuit Ve-
...minus egressum tertis pro castissimo Viro. Attudere loqui
...bat tempus ipsa Josephum eum qui numquam
in fluxis rebus male defixisset amorem.
...id ad tantos honores veritas ipsum eveheret, ut Rex a
...et & totius Aegypti Parens vocitaretur. De Moyse
...unde idem ut paucis referam ordo jubet, res ipsa
...tat. Vah! quid innocentiam [prodebat] tandem cum Deo & Dei
...picuum! Veritas, Veritas inquam, in mensa solis inno-
...tiam Moysis, innocentiam Davidis exponebat. Aliorum hic
...Micheae imo & ipsius Salvatoris nostri exempla silentii pesso
...vo iisque recensendis in praesentiarum supersedeo: satis liquido
...alias constat quod multoties in talibus & aliis ca...
Veritas pressa, numquam tamen oppressa, suo tandem tempore caput
...erexerit, inque diem protulerit, quod in occulto fuerat.

Lubet tamen profanam iterum Historiam provocare, donec aliquid
plura e sacris sacrarum literarum monumentis, quae in hanc rem
faciant, conferre dabitur expositum. Scipionem igitur Africanum nunc
intuemini. De eo ita commemorat Agellius, quod quibus primum
post accusationem M. Nevij, qui accepisse a Rege Antiocho pe-
cuniam dixerat, ut conditionibus gratiosis ac mollibus pax cum
eo populo Romani nomine fieret, exosque populo fuerit, cum tempore tamen
Veritas cum parum bonitatem ita ab accusatore iniquissimo vindi-
caret, ut in Capitolium abeuntem universa concio, quae aliam ad
orientam sententiam ferendam convenerat, relicto Tribuno comi-
taretur atque inde ad aedes ipsius cum laetitia & gratulatione so-
lenni sequeretur. Audite & hoc Eusebium, qui exemplo Narcissi idem
probat. Refert siquidem diversos hunc Hierosolymitanae Ecclesiae Epi-
scopum, virum magnis virtutibus & miraculis nobilitatum,
Scelerator quosdam homines, (quum ejus in corrigendis vitiis asperitatem
nequitiis ferre potuerint) consutis dolis conspirasse, utque audi-
toribus de criminibus falso objectis fidem facerent, haud
erubuisse [redacted] iurejurando confirmare diris sese si fallerent
devovere. Et quamvis nemo fere esset, cui Episcopus Narcissi
& vita vero ex regula virtutis traducta, non spectata
existeret, neque tamen tibi quidem gravissimo suo juramento tantum
obtinuerunt, ut ab oculis universae multitudinis remove-
retur, inque solitudine ad multos annos longe a Patria expella-
retur. Quid an ita Narcissus per totam aetatem Patria exul
mansit? Neque. Sciatis nunc velim, quod paulo post nec
multis elapsis annis totum illud Nebulonum trifolium
miserrime perierit. Primus siquidem ut antea precatus
si non vera diceret, misere cum tota familia ac stirpe
sua, rapido flammarum ardore conflagravit: alterius autem cor-
poris tractae ex improbo voto ~~sua~~ ab extremis pedum digitis
ad caput usque infectum contabuit. Tertius tandem duorum noxa
priorum fata suis oculis aspiciens, palam maleficia a se
suisque sociis, et fraudem ac mendacia contra Narcissum
admissa libere fassus est, seque acerbis lamentis exercitans
usque eo lacrimas effundere perrexit, donec uterque oculus
misere exciderent. Satis est dictis liquet, quod simulata
illico patefiant, quodque magno studio compta caesaries
vento turbetur exiguo. Et licet impressum fucus ne sudo,
ni facile cedat, imo & arguto mendacio non raro quidem
Veritas det vacuum locum, quo deneat, mox tamen vultus
detegitur, abeuntque umbra, Veritas in locum pristinum

nec latere vult dictum Franc. Petrarcham. Orna proinde ac in eam eorum opinionem, qua dicti arcana dant patefieri arbitrantur! me ipse, posse plura & eadem veri seculi recensere expecta. Quae dicta sint & modus potius quam multitudo in enarr. sit observandus, sufficiant ista superiora ac satis sat dictum esse. Vos v. Symm. etc. macti estote pietatis, quicunque viri magno & excellenti ingenio in Democriti puteum profunde se immiserint, ut laboris possit impendi, contemptis omnibus & publicis & curis ad eruendam veritatem conferrent; secta cordem nec prius desistite, donec datam prensetis Temporis filiam. Quaerite, inquo, singulari studio in omnibus studiis Veritatem. Nostri n. ipsi omnium studiorum unam ac solam esse Veritatem: nec nunquam tamen n. quaerite veritatem in Dictis, quaerite eam in Factis: & inventam apprehendite: Est n. ipsa, virtutum pulcherrima, quemadmodum in Phile ... est dicto: est generosa, est suavissima narratorum (ἀγαθῶν) ut Serinus quidam ex Platone dixit: est ad omnia bona, ut Plato; vero omnium est justissima (Χρῆμα δικαιότατον) coeli civis (ὁμόπολις θεῶν) veterum quidam Poëta ap. Agellium scribit. Uno verbo, ut ne expediam verbis, genuina est

TEMPORIS FILIA.

Dixi.

Joh. Joachim.
Crossa Siles.

ORATIUNCULA ALTERA
de ejusdem Agellii dicto:

VERITAS TEMPORIS FILIA

... dum, imo maximè perdolendum est, Symmachi Suavissimi, quod perversissimo seculo vix aliqua venerandae reperiantur veritatis ... Quid enim? Nonne ita est, quod plurimi hodiè homines

gravissimis vitiis addicti merè ac verè ignominiosam vitam agant, quod multi mendacio perennifluo omnium scelerum fonti, qui nullum alium quam ipsissimum Diabolum, antiquum illum veteratorem autorem agnoscit, adeò dediti vivant, ut non nisi mendacia loquantur, non nisi mendaciis exoperentur? verum ô miseri, imò indies ultra miseri homines! Non videtis, nihil tam sanctum esse, quod non foedo suo contaminet contactu mendacium? Non intelligitis, nihil tam pulchrū esse, quod non sordibus suis conspurcet mendacium? Ah discite, discite tandem sapere, ac id animo perpendite mendacium benignam omnium flagitiorum esse matrem, omnis culpae esse materiem, omnium vitiorum esse originem. Dulce omnino venenum est, suave peccatum est mendacium: imò tam dulce ac suave est vitium, ut multi etiam è summè eruditis viris, quales quidem sibi esse videntur Jesuitae, id ipsum propugnent, idem ipsum tanquam rem in necessitatis casu licitam ac honestam, quae et nobis, et aliis plurimum prosit, defendant. Unde nec Augustinus, gravissimus ille veteris Ecclesiae Latinae Doctor ac strenuus veritatis caelestis Defensor, mendacia quaevis, etiam quae pro salute ac commodo proximi, non malitiosè, sed benignè committuntur, etsi leviora, in culpa ponere, eademque graviter reprehendere veretur. Quod si ergo ille levioribus ac officiosis, quae prima quidem fronte aliquam virtutis habere speciem videntur, haudquaquam in reprehendendo parcit, quid facere ipsi putatis, quum jam ad mendacia illa perniciosa, quae in proximi perniciem tendunt, evolvenda transit. Culpat omninò, taxat, damnat, dirisque omnibus devovet pestilentissima illa mendacia, imo mendaciloquos quoque gravissime ibidem tanquam in mancipia Diaboli invehitur. Ne verò quis hodiè cum Augustino in nostrum scholasticum coetum ob nimium frequentata ab eo mendacia detonare teneatur: Ego equidem hodiè cauturus pro modulo mei ingenii illud veteris Poetae, quod apud Gellium his legitur verbis, explicabo, atque à turpissimo vitio, quale mendacium, ad indefessum veritatis studium brevi ac levi oratione Paroenetica vos Symmachi Suavissimi omnes vos singulos abducere conabor.

Quod dum aggredior, vos mihi auxiliares quoque manus copiasque praebeatis, meque optimum veritatis optimae praeconem attentè bonaque cum venia audiatis, oro, rogo, obsecro obtestor.

..a quo ad ejus fieri possit perspicuè atq; succinctè rem omnem ob oculos
..nam, ab ovo, quod dicitur, ordiar. Initium n. à vocis Etymologia
..iam, quæ simul rei exprimit præstantiam. Deducitur n. veritas
Vero: verum a. à particula Ve, quæ vehementiam in voce notat.
..ii à Vere vocem derivant. Nam sicuti verno tempore solem arie-
..ingresso, omnia renascuntur, quæ aliis anni temporibus sæpè
..licunt: ita veritatis splendore, quæ alias variæ jactantiæ
..intempestivæ extenuationis fumo qs suffocata videntur, refici
..em per hanc virtutem civilem vitam restitui ajunt. Græci
..θειαν dixerunt, qs ἀ λανθάνειν: ut significarent,
..tam veritatis esse dignitatem, ut ullo modo latere non possit.
..essit vocis hanc vim Tertullianus, cum non minus eleganter
..am prudenter: Veritas nihil erubescit nisi abscondi. Ei ge-
..inum est illud Senecæ: Veritas nunquam latet: d. ipsum tempus
..itatem in lucem aliquando extrahit, et ita tandem virtus
..ec laudabilis palmam obtinet. Quemadmodum igitur Sol in me-
..ie, multis nubibus tectus, celari non potest: d. omne quod
..nebulosum splendidissimis suis radiis dissipat: ita veritatis
..ardor nullis mendacii machinis anteverti aut opprimi potest:
..d mendacium in tenebris serpens in apricu tandem producit.
..el ergo at quamquam id veritati, quod mendacium onere
..ri dum premat, tantum n. abest, ut penitus supprimat:
..quo magis premitur, eò dilucidior et luculentior evadat.
..id? quod et splendori veritatis nihil decedat, si initio
..reat: nam progressu temporis ipsa emergit atq; innotescit
Certè profert in apricum cum tempore veritas, quod simulatio
..turbare fuco suo solet. Certè ipsa facit, ut omnia in mensa
..andem solis, quæ plus quam Cimeriis sepulta ante jacebant
..tenebris, pateant. Veritatem proinde in summo honore
..et pretio esse habendam, qs non videt? Intelligo a. ego veritatem
..non quæ nudo nomine, aut fucata nobis facie obtruditur, sed
..ipsa origine, quam cœlitus nacta, commendationem meretur.
..eram ego temporis filiam intelligo, quam nulla turpitudinis nota
..uberat, quæ ab omni labe et macula aliena, nihil terrestre,
..humile sapit. Virtutem intelligo, quæ suos natales DEO non
..tantum debet: d. DEUM autorem vivis coloribus repræsentat.
..illud palladium ac Ancile intelligo, quod Diis cœlitus emissum
..tur, ut quoddam qs secretum pignus divinæ gratiæ est ac ma-
..veritas. Sed admodum secretum hoc esse pignus, quis non novit? Ecce
..in Democriti puteum immersit veritatem O. M. DEUS, ut sin-
..ri studio inde erueret, inq; apricum cum tempore produceret.
..tum maximè parelelo artium et disciplinarum exemplo.

Quid? Nonne cum iis ita comparatum est: ut licet primum latuerint, postea tandem,
quum longissimum temporis spatium jam elapsum esset, felicissime investigatae et
patefactae fuerint. Certe si omnes quae m. veniunt nomine, artes ac disciplinas cum
principales, tum instrumentales recta animi lance perpendamus, earundem
initia accurata mentis indagine perlustremus, eas quidem initio admodum mi-
diocres, humiles, imperfectas fuisse deprehendimus: successu autem temporis de
die in diem ita creverunt: ut de earum majori perfectione merito hodie
dubitemus. In Philosophia siquidem, in Theologia, in Jurisprudentia, in Me-
dicina eo tandem perventum, ut quilibet hodierno die (dummodo doctri-
nae diligentem praebeat aurem) facile in iis excellere possit. Qua
de causa non inepto proverbio dici solet. Posterior dies prioris est Magister.
Quid quod et Thales unus e septem Graeciae sapientibus haud inepte alicubi
ὁ Χρόνος σοφώτατος ἁπάντων ἀνευρίσκει τὰ πάντα. i. e. Temp.
sapientissimum omnium invenit omnia. Sic ergo parili omnino ratione veritas, quae
jam patet, progressu tandem temporis crescit ac innotescit in meri-
dies exposita. Veritas nempe secundum Hieronymum (cujus eloquium ex orien-
te in occidentem instar Lampadis resplenduit) claudi et ligari se non pati-
quae et saepe amicorum paucitate contenta est, et multitudine hostium non
terretur. Consentire cum eo videtur Populi Suadaeque Medulla Cicero: Tantam in-
genii semper potentiam veritas habuit, ut nullis machinis, aut cujusqua-
hominis ingenio aut arte subverti potuerit. Et licet in sua causa nullum patro-
num aut defensorem obtineat, tamen se ipsa defendit. Id quod exemplis
quam sacris, quam profanis ad oculum demonstrari potest. Intuemini saltem
C. S. castissimum juvenem Josephum, cujus innocentia primo quidem premeba-
(plus enim fidei tribuebat Potiphar uxori quam mancipio) nec tamen opprime-
batur, at suo tempore triumphabat. Aspicite Moisen, aspicite eum, et au-
dite vera hinc loquentem: at ob veritatem, quam tam diu loquebatur, de-
ridebatur, donec tandem praedictio ipsius impleretur. Nec oculos hinc av-
tite ab Elisa, annonae copiam praenunciante; a Micha poenam divi-
Israelitis ob totidem perpetrata facinora minitante; a Christo de excidio Hie-
solymitano vaticinante. Contemnebantur illi duo priores ob amaram veritatis
dictionem, et manibus pedibusque explodebantur: Christus tandem interficiebatur,
quod veritatem locutus fuerat. Ita sic delituerat ad tempus Veritas; et se premi
passa fuerat, donec ipsa cum DEO et die fortius emergeret, suosque adversa-
rios penitus confunderet. Sed ad profana abhinc transeamus exempla. No-
tum est illud Athanasii ab Eusebianis, Arii patronis, apud Imperatorem Constan-
tinum propter veritatem accusati, is sane calumniam refutando, veritatem defendendo ad-
versarios suos tam fortiter vincebat ac fugabat, ut ipse Imperator veritati amplius re-
sistere abnueret. Nota praeterea Fabii M. et Scipionis Africani exempla: Ho-
rum idem et ipsa bona causa tandem auspiciis optimae veritatis triumphasse legi-
Quae quum ita sint: admonitos nunc vos volo, C. S. ut in sectanda verita-
omne adhibeatis tempus, omnem adhibeatis diligentiam, ut candide et sin-
cere agatis, candide et sincere dicatis; sedulo caveatis, neque saepe celanda patr-
quod recta ratio non probet, aut cujus vos postea quam jam factum, poenitere
possit. DIXI

Tobias Schnitterus
Gorl. Lus.

ORATIUNCULA Ima

ad illud Ciceronis:

Nullam officium referendâ gratiâ magis necessarium.

ter alia, Commilitones longè desideratissimi, inter alia, insto, quib.
legê veteri populo Israëlitico vesci non licebat, Deus
esu cuculi interdixerat. interdixerat scil. Deus, non quod
si non esset cuculus: Nam pullum cuculi, dum in nidô
educatur ab alienâ matrê, eô tempore praecipuè et pinguis
grati saporis ēē, Aristoteles, aureum illud Sapientiae flumen,
dit: imò et Plinius, absolutissimus naturae mystes et Biblio-
tecarius, attestatur, cuculi pullo, qui jam volare pt, nullam
rium suavitate carnis comparari. Neq eâ insuper fini
erdixerat Deus, ut in abstinentiâ avis illius cultum sibi posceret
quem, sed ut ostenderet, quantoperè pios ab ingrati animi
o vellet abhorrere: quum omninò cuivis cognitum ac per-
sum sit, quod de avis hujus in matrem impietate traditum
ecalis. pro omni siquidem beneficiô ingens hoc rependere
eficium memoratur, ut non solum coaetaneos suos et pastus
tricabisve consortes, jamjam adultior factus, devoret, sed et
nutricem ipsam admirantem, quod tam pulcher sibi natus
creverit, crudelis ac impius insurgat, et plus quàm Neronianâ
crudelitate interimat atq dilaniet. Undè nec ineptè Philipp.
Melanchthon, communis Germaniae nrae Praeceptor de cuculo
cecinit:

ingratô cuculus nutricem devorat ore,
Et misere pietas officiosa nocet.

ergò, quum oio ss ipsam hanc insignem in nutricem im-
pietatem, malè non tantum audiat cuculus sed et ap. Aegyptios
olim Hieroglyphicum ingrati hois fieri coeperit, Ego quidem,
Vos, Πολυφίλτατοι, paulò ante meum, ex hoc Gymnasio
discessum, â turpissimô ingrati animi vitio avocarem, et ad
contrarium, potius grati animi studium excitarem, hanc per
jussu Excellentissimi Dni Rectoris, conscendi
cathedram. Fiet a. id oium commodissimè, si ad grati animi
studium vos exhortaturus, effatum illud pnobile Ciceronis
tractabo; quod his fere verbis: Nullum officium
referendâ gratiâ magis necessarium. Verba proindè
modò laudatam Ciceronis, mortalis illius in dicendo Dei,
sententiam dum ego faciam, non quidem ut debeo, sed ut
possum, primum breviter heic ostendam, in quibus grati
animi officium consistat; deindè itidem breviter aperiam

SLUB Wir führen Wissen.
GÖRLITZER SAMMLUNGEN OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK
Uniwersytet Wrocławski

causas, cur tam necessarium officium illud sit judicandu[m]
quod, dum faciam, à vobis omnib[us], Symmachi suaviss., quotqu[ot]
adestis corporibus, mentib. quoq[ue] jam vestris ut adsitis, mihi
vacivas aurium ædes ut præbeatis, etiam atq[ue] etiam submoge[re]
contendo. Tria mihi in oratiuncula hujus meæ frontispicio
observanda ac probè ponderanda Vobis, Symmachi mustulen[ti]
occurrunt: Primum est, ut beneficium acceptum in memori[a]
firmiter teneatis: Beneficia n. præstita, si semper memor[iæ]
hæreant animo, Patronos sanè ~~vobis~~ indies magis magis[que]
vobis reddetis benevolos: oblivio a. illorum si vos è contrari[o]
capiet, non alio nisi turpi ingratissimorum cuculor[um] nomin[e]
venietis. Quid? nonne Romanæ ille Porticus Zeno, Seneca alic[ubi]
ait, ingratum eum e[ss]e, q[ui] neget beneficium se accepisse; ingratum, [qui]
non reddat; ingratum, qui id dissimulet; ingratissimum omniu[m]
qui oblitus fuerit? Unde et à Sapientib. jam olim celebrata hæ[c]
circumfertur sententia: Beneficii eum, qui dedit, statim, qui accep[it]
nunquam oblivisci oportere. Audite Sophoclem. is siquidem [tractat]
hunc locum ita:

Decet bonum, meminisse grato pectore,
Si quid beneficii adeptus est à quopiam.
Nam gratiam quisquis benefactori suam
Studet probare, benè ad merendum hunc provocat.
Quem verò oblivio capit affectum bonis,
Indignus ille nomine est viri boni.

Exemplis eorum, qui beneficia sibi præstita, in recenti memori[a]
semper habuerunt, rem comprobem, vultis? En vobis Cyru[m].
Herodot. L. 1. Is quippe, quamvis se Cambysis Persæ et Mandanes filiæ Astya[gis]
regis Medorum, filium e[ss]e rescivisset, nec min[us] tu[m] suam nutric[em]
Spaco (Græci Cyno vocant, unde fabula nata, quod à cane nutri[tus]
fuerit) regii bubulci uxorem, in tanto habuit honore, u[t]
semper in ejus sermone esset Cyno. Romulus et Remus, cu[m]
expositi ad Tiberim essent, et à lupâ victum accepissent, benefi[cii]
ejus memores, lupæ simulacrum Romæ posuerunt. De fringillâ quoq[ue]
q[uæ] in aucupio libera dimissa, Aristoteles refert, illam tam di[u]
hinc inde volitare solitam fuisse, donec multas generis s[ui]
aviculas in retia alliceret, unaq[ue] se capi permitteret, quæ t[andem]
agnita, incolumis et salva in caveam suam remissa. Quis [...]
inficiabitur, victus eam et pastus sibi concessi, memorem fuisse? ne[mo]
certè id negitabit: præprimis ubi de accipitre, alite rapacissim[a]
relatum quoq[ue] legimus, quod is passerculum, calidioris tempame[nti]
aviculam, unguibus implicitum, noctu pectori suo admoven[s]
ut à frigore se tueretur; mane verò eundem illæsu[m]

... beneficii memor dimiserit. Habetis, Symmachi suaviss., insignia ... hominum tum brutorum gratitudinis studiosissimorum exempla. ... dum illa ex ingenti numero electa quam caeteris habetis, scitote ... grati animi officium esse hoc, ut beneficium acceptum ... faciatis et praedicetis. ita namque Muretus:

Acceptum officium memora atque extolle: sed abs te
Collatum extenua, et potius sine, praedicet alter:

... beneficia, quae in alios contulerunt, ipsimet praedicant, detrahunt ... omnem gratiam, et efficiunt, ut iis, qui acceperunt, de illis ... liceat, cum ipsi partes eorum occupent. Quid? quod Martialis ... Epigrammate id exprimat, quum Posthumum suum his ... compellat verbis:

Quae mihi praestiteris, memini, semperque tenebo.
Cur igitur taceo, Posthume? Tu loqueris.
Incipio quoties alicui tua dona referre,
Protinus exclamat, Dixerat ipse mihi.
Non belle quaedam faciunt duo: sufficit unus
Huic operi: si vis, ut loquar, ipse tace.
Crede mihi, quamvis ingentia, Posthume, dona,
Auctoris pereunt garrulitate sui.

... audiendus Naso, quod sodalem suum consilio subvenientem ... extollit atque depraedicat Distichis:

Haec mihi semper erunt imis infixa medullis,
Perpetuusque animae debitor huius ero.
Spiritus hic vacuas prius extenuandus in auras
Ibit, et in tepido deseret ossa rogo,
Quam subeant animo meritorum oblivia nostro:
Et longa pietas excidat ista die.
Dii tibi sint faciles et opis nullius egentem
Fortunam praestent dissimilemque meae.

Ovid. L. 1. Trist. Eleg. 4. p. m. 132

... sequitur grati animi officium, quod est, ut devinctos vos semper praebeatis ad referendam gratiam. Optimam a ... gratiam, si benefactores ac Patronos vestros amore sincero ... atque debito mactabitis honore. Sic, sic enim fiet, ... quasi calcar ipsis ad plus dandum subdatis, vosque deinceps copiosioribus beneficiis ab ipsis ... Preces quoque assiduae fundendae sunt, votaque calida ... incolumitate Patronorum nuncupanda, ut Deus vitam ipsis ... felicem, et pro collocatis beneficiis prospera quaeque largiatur. ... tandem est, ut benefactoribus vestris studiorum et officiorum ... quacunque occasione oblata, promptitudinem declaretis. ... namque, ipsa quasi natura duce, comparatum esse videmus, ut qui ... accipit, eo semper consilio et animo sit, quo sunt, qui ... a quibus acceperunt, sponte sua obligati manent, eosdemque ... obsequio sibi devinciunt, ut similem, si occasio detur,

grãam. iis auferant, q de se benè meriti fuerint. Ad q
merendum siquidem nulla vis efficacior, quam officium mane
Certè, quemadmodum, à vi et injuriâ ut nos defendamus, u
injuriam licitò modò ulciscamur, ipsa suadet, imò vel ipsa jub
nrã, ita et collatum nobis officium aliò officiò pensare ac
ferre jubemur. Et, quanquam grãa referri tanta ñ pt., quan
debetur, habenda tn̄ tanta, quantam animus noster capere pot
Gratiam siquidem, et q refert, habet, et q habet, in eò ipsò, q
habet, refert. Quod et ipsum ipse Hesiodus Charitum ternario nu
significasse videtur. Constituit namq tres actus distinctos in benefici
ut sunt Dare, Accipere et Referre. Ἀγλαΐα enim, q splende
ē et dignitas, monet, ut, qui accepit beneficium, id agnosc
et prædicet. Εὐφροσύνη s. hilaritas nos monet, datorem hila
ēē debere, sineq morositate beneficium õferendum ēē. Θάλ
i.e. florida, monet, ut beneficia in recenti memoriâ co
servemus, neq flaccescere ea sinamus. Complexis manibu
Gratiæ hæ pinguntur, ut redditio beneficii notetur. Virgi
finguntur, et nudæ, quò indicatur simplex candor, et n
quisquam donationis prætextu aliquam insidias struat. Juve
deniq sunt, qa non debet beneficiorum memoria senescer
Facilè colligere hinc licet, q potissima gratitudinis si
officia. Priusquam tn̄ ad alteram oratiunculæ meæ parte
transeam, unum vel alterum eorum, qui laudabiliter d
vinctos in referendâ gratiâ se præstitêre, memorabo exempl
Quid n.? nonne Achilles, Præceptorem suum Phoenicem, a
Agamemnone Legatum ad se missum, tot benevolentia
significationibus, tot honorum cumulis ornavit, ut etiam
æquales ipsum potestatis ac regiæ dignitatis portiones invit
Nonne Imperator Carolus V Præceptorem suum Adrianum Batu
natalib. ignobilem, doctrinâ et ingeniò a nobilissimum
gradatim jamjam ad Episcopatum evectum, Hispaniæ tot
summo cum imperio, invitum licet, præfecit, et ad culme
posteà Pontificiale promovit? Plura sanè, si necessitas
efflagitaret, in hanc rem proferrem exempla: At v. quoni
duo illa superiora vobis, symmachi mustulenti, sufficere viden
ad alteram oratiunculæ meæ partem evolvendam ne recip
aliq brevissimis jam caūas aperio, ut sciatis omnes, ut scia
singuli, cur gratitudini nrȩ sit studendum. Variæ aute
gratitudinis excolendæ sese offerunt caūæ, in qb. vel præcipua
hæc, quod pars justitiæ sit et veritatis gratitudo. Rectiss
me-Christe, gratitudo à Cicerone virtus non solum maxim

...et mater reliquarum virtutum appellatur, eò quod
...solum è vivis illis ac limpidissimis fontibus, nempe veritate
justitiâ trahat. Jam autem satis superque notum ex ipsis Scripturæ
...et monumentis, nihil præstantius, nihil utilius, nihil perfectius
...gratius cum Deo, tum hominibus contingere, quam si duæ
...utiles conjunctæ habeantur, utpote quibus gratitudo ita est
...nexa et conjuncta, ut ab iisdem segregari se nullo modo patiatur.
...uemadmodum igitur veritas tantam vim in se continet,
...nullis machinis, aut cujusquam hominis ingenio vel
...everti queat, et quamvis in causâ suâ nullum
...atronum aut defensorem obtineat, tamen se ipsam defendat:
...omninò justitiæ munus est, suum unicuique, sine ullo re...
...ectu personarum æquâ lance strictoque gladio, seu gingitur,
...tribuere, atque hoc pacto veritatem tueri. Verum, ut
...ontraria juxta se posita vobis magis elucescant, obiter
...dimini, quæso, monstrum horrendum, ingens, deforme,
...lumen ademptum: injustitiam puto. Unde et verissimè
...a sapientibus dictum habetur, quod injustitia res sit per
...fugienda, quum nihil æque humani generis concordiam
...strahat atque disjungat. E contrario, justitia res est per se
...m, indeque maximè expetenda. Causa excolendæ gratitudinis
...em est hæc, quod ipsa etiam mater sit reliquarum virtutum.
...ter mater religionis erga Deum: est mater observantiæ
...a parentes, erga præceptores, erga proceres aliosque
...ene meritos viros: officii denique et beneficentiæ erga
...roximum est mater, vivam ejus gerens imaginem, per
...em est. Est autem per Deum: est et ipsa per communem societatem,
...nimus Deo, quam hominibus grata et accepta: ubi
...ngratitudo contra hostis est gratiæ, inimica salutis, fontem
...ivinæ bonitatis exsiccans, ne fluat hominibus. Excolenda
...ue summo studio est gratitudo, quia promptitudinem
...onorum atque alios cum nobis, tum nostris elicit: cum
...ontrario nihil iterum sit, quod tantoperè iram et
...ndignationem omnium bonorum nobis provocet, quam
...ingratitudo: Est, est hæc malorum provocatio, beneficiorum
...emoritio, meritorum exterminatio. Quare non immeritò
...nis olim adversus ingratos actio injuriarum movebatur,
...e dandi et accipiendi beneficii commercia illi perdere
...tollere credebantur, dum benè meritis planè nullam

referre studebant gratiam. Maximè a. lex Athenis era
solemnis, quâ libertus in servitutem teste Val. Max. reduceb
q grati erga herum suum animi studium frivolè neglexer
Hinc verba audire licebat isthaec: Supersedeo te
habere civem tanti muneris impium aestimatorem
nec adduci possum, ut credam Urbi utilem, quem
domi scelestum cerno. Abi igitur, et esto servu
quoniam liber esse nescis. Sic itaq, quum breviter
ac leviter pro ingenioli mei tenuitate, vobis, Symma
πολλὸν πεφιλαμένοι, in quibus rebus grati anim
officium consistat, ostenderim, et praetereà causas, cu
grati animi studiis maximè incumbendum, breviter
itidem ac leviter aperuerim, suasor nunc sum vob
ut Ciconias imitandas ob oculos ponatis. De hi
siquidem vulgò referunt, quod miris modis non tantu
erga parentes senio confectos, sed et erga hospitem
in cujus tectô nidulantur, gratas sese exhibeant. Ha
has, insto, imitamini, gratam benefactoribus vestri
mentem probaturi, idq sine ullâ hypocrisi facit
Nostis enim actionum vestrarum et cogitationum
spectatorem summum esse Deum, qui propterea unu
ac solus καρδιογνώστης audit. Caeterum, ut oratiuncul
huic meae colophonem tandem imponam, suasor qu
sum vobis, ut gratias semper decentes gratâ ment
Opt. max. Deo agatis, quod ipse id summi vobis benef
concesserit, ut Praeceptores hodiè habeatis, qui vos
non tam sermonibus, quam exemplis ad ingenuaru
artium ac virtutum studia excitant, qui et ipsi anim
vestros teneros nobilissimo variae eruditionis ac d
ctrinae nectare copiosissimè imbuunt, dexterum illu
qui in Pythagoreâ literâ, ante frontem promine
ramum fidelissimè monstrantes. Assiduis hinc, veli
suspiriis Deum universi ac singuli defatigetis, ut po
is per multos annorum decursus, hos vitae, morum
ac studiorum vestrorum moderatores salvos a

…pites conservet, eorundemq; gravissimis laborib. …altô benedicat. Fiet, fiet utiq; hoc pactô, ut non …tum vobis vestrisq; studiis de tantis doctoribus …doctoribus gratulemini, verum etiam sat amplam, …ortales immortali Deo agendi habendiq; gratias …casionem habeatis, quibus ipsum ad plus dandum, …plus favendum invitetis. interim, quod unum …hic superest κηδόφιν vobis in hoc meô discessu …andum,

Sit Deus in vobis, agitante calescite Christo:
Sedibus ætheriis Spiritus alme veni.

DIXI

Joh. Vitinis Crosnâ-Sil.
Anno Χριστογονίας
1 6 7 1 pridie Nonas
Aprilis.

Oratiuncula IIda

ad

Dictum Ciceronis

Nullum officium referenda gratiâ magis necessarium.

Si quid est in me ingenii, Symachi dulcissimi, quod sentio quam sit exiguum: aut si qua exercitatio dicendi, in qua me minime esse versatum fateor: ad certam aliquam disertissimi Romuli Nepotum sententiam pro ingenioli mei modulo dirigam exercitationis hujus primitias. Ignoscite igitur mihi, Commilitones suavissimi, si quae hallucinationes inter perorandum forte occurrent; attentas mihi praebete aures, & adeste animis, quotquot adestis corporibus. Typum ingratitudinis cuculum in S. Literis fuisse, inter omnes omnino constat. Inter alia siquidem quamplurima, quibus ex lege veteri vesci non licebat, Deus esu praeprimis cuculi, si quidem Ebraeorum Kaath cuculum significat, ut nonnulli interpretantur, interdixerat. Interdixerat scilicet Deus, non quod esui non esset cuculus: nam pullum cuculi, dum in nido educatur ab aliena matre, eo tempore praecipuè et pinguis & grati saporis esse, Aristoteles tradit: Quin imo & ipse Plinius, perpetuus naturae Mystes, testatur, cuculi pullo, qui jam volare potest, nullam avium suavitate carnis comparari. Non interdixerat porrò Deus cuculi esu, ut in abstinentia illius avis cultum sibi certum posceret: sed ut ostenderet, quantopere pios ab ingrati animi vitio vellet absterrere. Memorant historiae naturalis scriptores, inque his Aelianus maximè & Plinius, quod cuculus pro omni beneficio rependere soleat hoc ingens maleficium, ut non solum coëtaneos et partus nutricatusve consortes adultior jamjam factus devoret; sed et in nutricem ipsam sui admirabundam (in quo scilicet illi complacitum est, quod tam pulcher sibi natus contigerit) crudelis ac impius insurgat, et plus quam Neroniana crudelitate interimat atque dilaniet. Unde & non malè tantum cuculus ob hanc ipsam in nutricem impietatem audit: sed & apud Aegyptios jam olim Hieroglyphicum ingrati hominis fieri coepit. Haut secus ac apud decimam illam Musam, Plautum puto, emblema adulteri exhibet. Hic enim ille cuculum adulterum vocat, quod ex alienis uxoribus dormiat. Nam cuculus avis, cum tempus suae partitudinis appetit, nidum aviculae, cui curruca nomen, animadver-

it, in ejusque nido exclusis illius ovis, ova sua enititur.
diamus Andream Alciatum sic, is quippe natu-
ram et indolem cuculi his describit versibus:

Lib. 2. Emblem. 19. p. m. 221.

Agricolas agreste genus plerique cucullos
Cur vocitent, quaenam prodita causa fuit?
Vere novo cantat Coccyx, quo tempore vites
Qui non absolvit, jure notatur iners.
it ova in nidos alienos, qualiter ille
Cui thalamum prodit uxor adulterio.

distis, Symachi mussulenti, cuculorum nequitiam: videtis
ipsi summam cuculorum ingratitudinem, à qua quidem
n Cicero, optimus ille & praestantissimus dicendi magister
hortatur, ad gratitudinem contra nos sanctissimis istis
a leguntur Lib. 1. Offic. admonitos vult verbis: Nul-
m officium referenda gratiâ magis est necessa-
rium. Cedro sanè digna, imò dignissima sunt verba,
quippe quae duo potissimum consideranda nobis proponunt:
in quibus nempe grati animi officium consistat, et cur
m necessarium illud sit judicandum. Concedite
ergò mihi, Symachi suavissimi, hanc veniam, ut in hac
uentium cathedra, jussu excellentissimi Domini
tri Rectoris, vela Orationis meae nunc pandam, ac
ae gratitudinis officia esse scio dicam. Primum
rere est, ut beneficium acceptum in memoria recenti
teneamus, grati semper et memores illius futuri, qui be-
neficia nobis, licet exigua, exhibuit. Ingratus utique est
ille, juxta Senecam, qui beneficium acceptum se ne-
gat, quod accepit; ingratus est, qui dissimulat: ingra-
tus qui non reddit. ingratissimus omnium, qui oblitus
est. Unde non ineptè Tecmessa, Ajacis Concubina,
apud Sophoclem monet: Virum decet conservare
memoriam accepti beneficii. Gratia enim semper
gratiam parit: cui autem obrepit oblivio beneficii,
non generosis viris est annumerandus. Ingratitudo
enim teterrimum est vitium. Trahenda quoque huc sunt
phoclea verba, quae digna me-christe sunt, ut exscri-
tur, atque huc trahentur quidem. Ita autem gra-
tum animum commendat, et ingratum contrà detesta-
tur:

Lib. 3. Cap. 1. De beneficiis.

Gregor. Richter. Axiom. Oeconomic. Part. 2. Axiom. 93. p. m. 224.

Decet bonum meminisse grato pectore,
Si quid beneficii adeptus est à quopiam.
Nam gratiam quisquis benefactori suam

Studet probare, bene ad merendum hunc provocat.
Quem verò oblivio capit affectum bonis,
Indignus ille nomine est viri boni.

Alterum grati animi sequitur officium, quod est, ut magni beneficia faciamus, eaque juste judicemus. Certè enim si beneficiarius acceptum beneficium parvi facit, nec satis dignè judicat, si ipse gratiam nullam refert, renunciatæ videtur amicitiæ esse indicium. Quid? quod grande ejusmodi benefactoribus non aliud dicendum restet, quam

In Pœnulo. quod Plautus his habet verbis:

Ita sunt omnes nostri divites,
Si quid benefacias, levior pluma est gratia,
Si quid peccatum est, plumbeas iras gerunt.

Ita scilicet hodie est: ut si quis vel maxima etiam beneficia ab aliis accipiat, ea nequissimè contemnat, & pessimè de iisdem loquatur. Huic namque sunt nimis vilia, illi non justo tempore sunt collata, isti non necessaria esse ducuntur, aliis non utilia, aliis non jucunda satis esse videntur. O ingratitudinem igitur rem vere abominabilem, detestabilem, exerorabilem. Conquestus ea de re suo jam ævo est Pindarus: Sic enim ille: Πάλαια εὕδει Χάρις: ἀμνάμονες δὲ βροτοί. Vetus gratia dormit: homines sunt immemores. Tertium succedit grati nunc animi officium. Est autem illud, ut devinctos nos teneamus ad referendum. Hoc, hoc siquidem officium est veri amici gratique hominis, ut accepto beneficio impensè sollicitus sit aliquis, quantum is ipse amico debeat. Nam, juxta illud Sophoclis, Ἡ Χάρις

Lib. 2. Cap. 32. De Beneficiis. Χάριν φέρει: Gratia gratiam parit. Quod et Seneca affirmat, cum inquit: Qui accepit beneficium licet animo benignißimo acceperit, non consumavit officium suum. Restat enim pars reddendi. Nec aliter res se habet, ac cum lusu. In lusu enim est aliquid pilam scitè ac diligenter excipere, sed non dicitur bonus lusor, nisi qui aptè & expeditè remisit, quam exceperat. Itaque non bonus vir erit, nisi qui reddat beneficia, quæ jamjam acceperat. Unde Hesiodeum illud plurimum hic valet, quo eâdem mensura reddere jubet, quod acceperis, aut etiam cumulatiore, si possis. Devincti autem tenemur ad referendam gratiam tribus potissimum ex causis: amore nempè, precibus, studiorum & officiorum, nec non

tificandorum quacunquè possumus, promptitudine. Nonnè
empla gratorum de hoc genere hominum, Commilitones sua-
ssimi, desideratis? Possem equidem eorum largam de-
tere segetem, si ratio temporis permitteret. Pauca ta-
n quadam, vel unum potius et alterum huc traham. Quid?
e Alfonsus, Arragonum et Siciliae Rex a quoquam gra-
tudine ac officio se vinci nolebat? Nonne Romulus &
emus, cum expositi ad Tiberim essent, et à Lupa vi-
m accepissent, beneficii illius memores Lupae simula-
um Romae ponebant? Nonnè Alexander M. captis The- Aelianus Lib. 3. Variar. Lection.
, hospites Patris sui Philippi (apud quos nempe obses
hic puer egerat) horumque cognatos incolumes servabat,
liquis omnibus captis aut trucidatis? Sic et Philippus Titius Locorum Theolog. Historic. Loc. 11. Cap. 10. de gratitudine p. m. 443.
elanchthon, vir beatissimae memoriae, inter alia quam
rimè viri illius celeberrimi Friderici à Dhöen des-
bit gratitudinem. Is quum pro Nobilibus qui-
dam verba facere deberet, quod etiam fuerat
llicitus, et à parte altera Praeceptorem suum vide-
, summopere petebat, ut res ampliaretur, donec res sua
um invenire posset, hanc praetexens causam, quod sibi
n conveniat contra Praeceptorem suum agere, à quo e-
uentiam didicisset. Isocrates, Oratorum maximus a-
d Graecos erga Praeceptorem suum Theramenem tam
tus erat, ut, cum triginta tyranni eum vellent com-
hendere, & quilibet hac de re obstupesceret, ex coe-
prodiret, eumque verbis & factis pro virili defende-
t. Capitolinus de Imperatore M. Antonio refert,
d Praeceptores suos tanto honore affecerit, ut si-
lacra eorum auro pingi curârit. Atque mutuam hanc
cii debiti vicem vel solo naturae instinctu, in bru-
iam existere, nemo facilè vestrum inficiabitur.
siderate modo, Symmachi, si verno hoc redierit tem-
, Ciconiam; falsus sim, ni insigne in ea reperietis
titudinis exemplum. Audite autem inter alia An- Lib. 1. Emblem. 5. p. m. 14.
am Alciatum, de Ciconia sic canentem:

erio insignis pietate Ciconia nido,
Investes pullos pignora grata fovet.
Taliaque expectat sibi munera mutua reddi,
Auxilio hoc quoties mater egebit anus.
Nam pia spem soboles fallit, sed fessa parentum
Corpora fert humeris, praestat et ore cibos.

dite porro quid de Leone, ferocissimo aliàs

Lib. 5. Cap. 14. p.m. 192. 193. seqq. Noct. Atticar.

animali referat Agellius. Refert nempe servum quen-
dam, nomine Androclum, à Domino suo auffugisse, et ut
tutus esset, in Specum quendam se penetrasse. Ad hunc
Leo mitis et mansvetus accessit, sublatumq́ pedem in-
genti stirpe laesum porrexit opem petendi gratia. Is
adventu Leonis deterritus stirpem ingentem vestigio pe-
dis ejus haerentem revellit, conceptamq́ saniem vulne-
re intimo exprimit, penitusq́ detergit cruorem. Leo hinc
per triennium Androclum hunc membris ferarum opimi-
oribus alere incipit. Is autem vitae Sylvestris pertae-
sus, Leone in venatum profecto relinquens Specum, à
militibus capitur, & ad bestias damnatur. Leo autem
ipse etiam capitur, et ad dilaniandum Androclum si-
stitur. Quid fit? Leo agnoscens hominem, cauda ludit
et blanditur illi. Androclus idem causam aperi-
ens, cur hoc sit factum, liberatur, eidemq́ Leo donatur
quem deinceps tanquam virum gratitudinis exemplum
secum per reliquum vitae suae tempus circumducebat.
Quid? quod et de utroq́ dictum quoddam habeatur:
Leo hospes hominis, homo Medicus Leonis. Videtis
Sympathetica mellitissimi, naturam brutis quoq́ gra-
ti animi stimulos indidisse. Quod si ergò & ipsa
bruta delectentur gratitudine: quidni & nos, qui men-
te & ratione sumus praediti, referendae gratiae stude-
remus? Est, est omnino gratitudo pars quaedam ju-

Philipp. Camerar. Centur. III. Cap. 66. p.m. 249. Hor. Subcisiv.

stitiae ac veritatis. Et cur non esset? Oritur namq́
ex duabus illis virtutibus, ex virtute nempè & justi-
tia. Unde gratitudo rectissimè à Cicerone virtus
non solum maxima, sed etiam mater aliarum vir-
tutum appellatur. Notum autem est, nihil praestan-
tius, nihil utilius, nihil perfectius atq́ gratius Deo et
hominibus existere posse, quam si hae duae virtutes
conjunctae habeantur, quibus gratitudo, ita aggluti-
nata & connexa est, ut ab iis separari sese nullo mo-
do patiatur. Quemadmodum igitur veritas tantam
habet potentiam, ut nullis machinis, aut cujusquam
hominis ingenio, vel arte subverti possit, et licet in
causa sua nullum patronum aut defensorem obtine-
at, se tamen ipsam defendat. Ita justitiae munus
est suum unicuiq́ absq́ respectu personarum, aequ-

lance et stricto gladio, ut ipsa fingitur, distribuere,
ratione veritatem tueri. Ex quo apparet, nullas
inter se amiciores & magis concordes his ipsis dua-
esse virtutibus. Sunt, sunt germanae, à Deo genitae,
humanis mentibus insitae, è quibus velut ex ge-
nerosissima propagine egregia oritur soboles, Grati-
tudo: digna me-hercle suo ortu, indeq ab omnibus bo-
nis omnibus semper expetenda, ut jamjam adultior facta
propagatrix sit et nutrix aliarum virtutum. Contra
quam dirum, quam foedum, quam abominandum
monstrum est Ingratitudo. Tam foeda scilicet et abo-
minabilis res ea est, ut veteres hos, qui huic servie-
bant vitio, non alio detestarentur modo, quam ut di-
cerent, terram et invisa via, qua vel dici fingivè
possent, ingrato homini impunè objici licere. Grati-
tudo interim mater reliquarum manet virtutum,
religionis nempè erga Deum, observantia erga pa-
rentes, praeceptores, proceres aliosq benè meritos vi-
ros, officii deniq et beneficentiae erga proximum:
propter Deum nimirum, cujus gerit imaginem, &
propter communem societatem. Deo deniq et ho-
minibus grata est et accepta, Gratitudo: quippe quae
studia hominum cum nobis, tum aliis prolicit.
Quae quum ita sint, quilibet vestrum, Symmachi
gratissimi, admonitus esto, ut Gratitudinem
…bus, quod dicitur ulnis amplectatur, ingrati-
tudinem verò cane pejus & angue vitet. Ne re-
ego ingratis fortè annumerer cucullis, immor-
tales cum Deo, tum Praeceptoribus agam habeboq
gratias. Sed nescio

Qua celebrem mea vota lyra quas solvere grates — Stat. Lib. 5. Thel.
Sufficiam? non si pariter mihi vertice leto
Nectat odorata et Smirna et Mantua laurus
Digna loquar.

Tamen ut grati mentis affectum hoc in ipso Orati-
onis calce quodammodo testatum faciam, conclu-
dumq concludo, gratiam immortalem Deo Patri
… boni largitori refero, quod totam hanc nostram
civitatem ab omnibus incommodis tam clementer
hactenus custodiverit, quodq plurimùm veneran-
dos Dominos Praeceptores in hunc usq diem, imò
in hanc usq horam sua divinâ gratiâ cumulâ-

rit, sospitesq̀ ac salvos eosdem præstiterit. Ago præterea gratias, non quas debeo, sed quas possum, Præceptoribus meis optumis pro summis in me jam sæpè collatis beneficiis. Gratias insto iisdem ago habeoq; maximas imprӕsentiarum pro fidelissima et dexterrima informatione, pro favore & amore, meaq; omnia ipsis officia promptissima ac paratissima spondeo. Utantur illi me Theodoro suo: semper levato, quod dicitur velo, ipsis patebo

Indivulsus comes futurus,
Sive per Syrtes iter æstuosas,
Sive facturi per inhospitalem
Caucasum, vel quæ loca fabulosus
Lambit Hydaspes.

Elaborata

à

Christiano Theodoro
Gorl. Lusat. Aº 1671.
Mense April.

Sententia Ethica
XXII
Solem è mundo tollit qui amicitiam tollit.

...quis, τὸ κολλὸν τῆς φιλαρέτου, qui sub Apollinis vexillo
...ue meum militatis, si quis iusto, usquam et unquam mor-
...um auram hanc vitalem hausit, meritis condecorandus laudibus
...alis utique Deus est et pater eloquentiae Cicero: is quippe
...um, qui sunt, qui fuere, quique futuri sunt, Oratorum est
...issimus: est et perpetuus Romanae eloquentiae dictator
...is suis quadrigis instar laureati alicujus victoris inter Classi-
...autores procedens. Quid! nonne vario scientiarum genere
excellit! nonne mira eloquentiâ ita superbit ut omnibus
...ienum sit eruditis admirationi maximae! Accedit quod quum
...um doctrinae scientiaeque pandat nobis monumenta, quae inter
...ultimum sibi vendicat locum sic dictus Laelius seu Dialogus de
...itiâ: In hoc siquidem tersissimo stylo per totum multas easque
...aureas sententias de summâ divinarum humanarumque
...um cum benevolentiâ et charitate consensione, quae est amici-
...proponit, easdemque serae posteritati de meliori notâ com-
...at: Et quidem non immeritò. Etenim, quid melius, ô viri,
...iucundius, quid dulcius putaretis, quam habere in promptu
...de illis effata quibuscum omnia possumus sic loqui, ut
...um. Sic itaque omninò rebus omnibus amicitia illa est ante-
...nda, in quâ nihil fictum, nihilque pictum: quae et ipsa splen-
...ores res secundas et adversas facit, partiens communicansque fide
...omnia ea, quae leviora videntur. Nihilominus tamen inter
...usque, quibus maximè opus habemus in colendâ amicitiâ,
...unt practici ut cautius mercari eum discimus, ne quos
...in amicitiam nostram recipiamus. Audiamus heic virum
...hunc multijugis disciplinarum fontibus, toto orbe haustis
...atum, virum prope divini ingenii Pythagoram: is quippe non
...quemvis, qui nos compellat, aut temerè recipiendum
..., interque alia sic quidem praecipit: μὴ παντὶ δεξιὰν
...βάλλειν ne cuivis injicito dexteram: quid! quod et Pho-
...um idem fermè, sed tamen aliquanto prolixius praecipiens
...his habeamus verbis:

M. Felger

Μηδ' ἕτερον κεύθῃς κραδίῃ νόον, ἄλλ' ἀγορεύων
Μηδ' ὡς πολύποδος πολυπλόκου κατὰ χρῶτ' ἀμείβου:
Ne diverso animo occulte, diversa loquaris,
Nec veluti polypus, mentitus saxa colore,
Muteris varia pro conditione locorum.

Sed quò ego desino, qui mihi Ciceronis aliquam è Laeliô petitam sententiam proposui illustrandam? Est illa una ex iis, quae in Ciceroniano Laelio familiam ducunt, in haec quidem desinens verba:

Solem è mundo tollit, qui amicitiam è vitâ tollit.

Quare quum et ipsa inter praecipuas reliquorum Autorum sedem sibi vendicet propriam sententias, eò quod elegantissimè amicitiam soli comparet, eandem impraesentiarum sic tractabo, ut, juxta τὸ πολὺ Funcii famigeratissimi nostri Rectoris χειραγωγίαν, quomodo amicitia suaviter, et deinde quomodo ejusdem utilitas imagine solis innuatur, breviter ac leviter ostendam. Nunc, quoniam ingenioli judiciique mei imbecillitas ac tenuitas nonnihil me praepedire, et à propositi thematis tractatione avocare, aut fermè deterrere videntur, praesertim ubi viribus atque facultate dicendi longè inferiorem me esse deprehendo, quam ut pro dignitate hanc materiam ego ornare possim: ego equidem non oratorio, sed hôc nostro scholasticô et umbratili et sedato, non ad permovendos animos, sed ad eos docendos, non ad faciendos clamores, sed ad silentium potius et attentionem imperandum apto ac satis idoneo more dicam. Vos, vos itaque, Symmachi ocullissimi, quos quot in hôc Musarum Charitumque domicilio adestis, rogo, oro et obtestor: ut mihi ex hâc cathedrâ hodiè καθῦνα(?) peroraturo cum aures faciles, tum attentas ac benignas mentes adhibere ne dedignemini.

Verum enimverò, quis vestrûm est, ornatissimi Musarum pulli, qui ignoret, quod Porphyropôlis in more positum hoc esse soleat, ut, si judicium equidem ferre velint, purpuram cum purpurâ conferant? Idem et solenne velut ritumque habet eruditorum natio: ne in judiciô res cum rebus, personas cum personis conferendo circa objectum suum aberret. Si quid ergò est, quod cum alterô facile comparari possit, ipsa sanè est amicitia. Haec quippe commodissimè partim secundum suam suavitatem, partim secundum suam utilitatem prae rebus caeteris cum sole comparari potest. Ita sc. est, et ita inter omnes eruditos constat, quod optima consilia amici, quae verum subtiles animi sunt prospectus, cum anteâ solis luce optimè conferuntur: quod item cum amoenâ solis pulchritudini ac ornamenta sinceri amici feliciter conferuntur. Est, est sanè sol ornamentum mundi speciosissimi, est causa et fons luminis purissimi: est spectaculum caeli splendidissimi: unde et à Graecis Poëtis χρυσοφαής, i.e. aurimicans flammis, ignibus vocatur. Respicit eò praegloriosissimus Principum Heroumque Poëta Claudianus, quum Panegyrin suam de Olybrii et Probini Fratrum consulatu, solem compellans, his ordiatur verbis:

Sol qui flammiferis mundum complexus habenis
Volvis inexhausto redeuntia secula motu,
Sparge diem meliore coma, crinemq[ue] repexi
Blandius elato surgant temone jugales
Efflantes roseum frenis spumantib[us] ignem.

[illegible] ego hic, Symmachi suavissimi, dicam de Solis puritate: ipse enim [illegible]
[illegible]tur esse aliud, quam tota puritas, tota lux et claritas: hinc omnium astro[rum]
[illegible] est Dux et Princeps. Quo pertinet Secundi Philosophi responsum: is enim
[illegible] interrogatus ab Hadriano Imperatore, quid esset Sol? respondit: est
[illegible] oculus, est cœli splendor sine occasu, diei ornator, horarum distributor. Et Alcui[nus]
[illegible] Albinus Flaccus disputatione cum Pipino Caroli M. Patre, quum is interrogaretur
[quid] esset Sol? splendor orbis, respondit, cœli pulchritudo, naturæ gratia, diei honor.
[Q]uo pulchrior ig. Sol est, eo et pulchrior eo suavior, eo jucundior Solis lux est. Tam et
[illegible] necessaria hæc est, ut nemo sit, qui possit in hac tanta omnium rerum abundan[tia]
[absq]ue lucis usura vivere. Quid? [illegible] jucunda Solis lux maxime necessaria est
[ad di]stinguendas colorum differentias? Est omnino lux anima et vita mundi: sine
[illegible] mundus esset omnes cæcutiremus, hinc inde erraremus, pedem ubiq[ue] offendere[mus].
[D]icite hæc mihi, sultis, Symmachi nusbulenti, an luce ablata aliquid tristi[us],
[aliqui]d formidabilius, aliquid terribilius tenebris excogitari possit? Ego non puto,
[q]uam horrore et terrore superare tenebras: siquidem in tenebris non solum periculorum
[omnia] sunt plena, verum et omnia tunc languent, torpent, labuntur, pereunt, quum
[illegible] incumbunt terris. Quare non inepte Isidorus vocabulum hanc derivans, ab umbra
[illegible]tationem. Tenebræ, inquit, dicuntur quasi tenumbræ quod perpetuas teneant
[umbr]as. Ah! quas umbras tenebant Ægyptiaca, de quibus in Exodo legere nobis licet
[illegible]! umbras tenebant per integrum triduum continuas: umbras tenebant crassiss[imas]
[q]uas manibus palpare poterant Ægypti: terribiliter tenebant umbras et nocu[...]
[illegible]orum plenissimas. Sic jam satis patet e dictis, dum contraria juxta se [posita]
[illegible], suavem et jucundam rem Solis esse lucem. Parili ratione suavis et jucundus
[illegible] est amici suavis et jucunda amica cum eo ipse de rebus seriis communi[care].
[illegible] Affirmant id uno ore mecum omnes omnino Poetæ. Et recte quidem assir[...]
[illegible] nihil jucundius, nihil suavius reperiri amicitia. Nec solum jucunda hæc epistib[us]
[illegible] admodum sunt secundi; verum etiam in adversa tristiq[ue] fortuna nil [illegible]
[illegible] est eadem, nil jucundius, nil dulcius. O dulcem igitur et suavem vitam
[illegible] [ami]citiam! o morborum omnium, o dolorum omnium unicum levamen, amicitia
[illegible] vitæ bonum, quo uno præsente dulcescunt amara, mollescunt aspera, levi[a]
[illegible] scabra, prosperantur adversa, hilarescunt tristia, siccantur lacrymæ, et mors
[illegible] dulcatur. Testis admodum locuples Philosophus est Chæronensis in dialogo
[illegible] fideli: is enim ibidem amicum omnib[us] consanguineis præfert: habet, inq[ui]t,
[illegible]llissimam sanctissimamq[ue], quam una post solam virtutem nihil homini me[lius]
[vel] natura, vel casus, vel studium dedit. Dulces, fateor, Parentes, dulces avi,
[illegible]tem filii, dulces fratres, dulces uxores: possunt tamen amarescere:
[par]entes ideo, nec fratres, nec filii desierunt esse, quod dulces esse desierint:
[illegible] solus dum dulcis et charus esse desinit, quod dulcis est, [illegible] Romanæ
[illegible] Seneca quam habere amicum, cum quo omnia audeas, cui sic cre[das]
[u]t tibi, cui sic loquaris, ut tecum? Contra ea certius est quam quod
[illegible], horridam et invalidum, si amicis omni et sociis destituatur, vitam nostram
[illegible]bilite, convivite, quiso, domi ornatissimi Juvenes,
Florem delibatum populi suaviq[ue] medullam,
[illegible] puto, et cum judicio finem libri primi officiorum legite, ut judicare
[possi]tis, an aliquid præter rem in hac orationis meæ parte et quidem prima

Exod. 10

dixerim aut protulerim. Interim alterum à me excipite expositionis membrum: Patulis nempe accipite auribus, quomodo amicitiae utilitas imagine Solis à Cicerone magno oratore, innuatur. Ecce enim illa è Calore Solis quod illa optime intelligatur, brevissimis jam ostendam verbis. Et quidni ostenderem? Satis namque cognitum vobis id est, quod Sol calore suo vitam rebus omnibus impertiat, quod nubem [illegible] geret, quod foveat plantas, quod pecudes, quod homines generet vel plane juxta illud Philosophorum Coryphaei Aristotelis: Sol et homo generant hominem. Ad nomen Solis, si spectemus tria ap. Hebraeos occurrunt nomina. Vocatur שֶׁמֶשׁ minister à radice שמש ministravit: eo quod lucem omnibus administret, quippe à DEO statutus sit universalis minister lucis, per quam cuncta fovet, vegetat, foecundat. Vocatur חמה à radice חמם incalescere, quod Sol omnia calefaciat, atque vivificet, vocatur denique חֶרֶס ab ariditate et exsiccatione, quam Sol calore ustione suo efficit: חרס siquidem Chaldaeis testa sicca est et arida. Unde de Sole Ecclesiastes [illegible], quod in meridie exurat terram et ardorem ejus nemo possit sustinere? Sic jam inconcussum manet quod ad rerum gignendarum conditionem nihil foecundius, ad vitale ac salutare vim stirpibus et animantibus ingenerandam nihil utilius calore Solis nominari possit: atque in aethere est, quod in animali cor, qui vices temporum efficit, quique annum [illegible] semper flore redeuntem ex usu naturae mire temperat. Pariter quod et de humana, v. g., amicitiae utilitate heic proferam? Ita sc. est, quod amicus, q. e. gr. animi custos, sit pharmacum vitae et immortalitatis, dum [illegible] affert et prolongat vitam, cumque eundem hominem faciens imperturbabilem et impossibilem, [illegible] futuram hominem faciens instar [illegible] vitae immortalem. Unde nec minus inepte Augustinus inquit: Amicus sapiens est vitae medicamentum. Non sunt validior vel efficacior è vulneribus nostris medicina, quam habere, qui si incommodo occurrat compatiens, si commodo occurrat congratulans. Amicitia ergo secundas res facit splendidiores: adversas partiens communicansque reddit leviores. Non non aqua, non sole, non igne pluribus locis utimur, quam amico: in omni actu, in omni studio, in certis, in dubiis, in quolibet eventu, in fortuna qualibet, in secreto, in publico, in omni consolatione, domi forisque ubique amicitia grata, atque necessaria utilis reperitur. Quid est, inquit Ambrosius, amicus, nisi consors amoris? non est vectigalis amicitia, sed plena decoris. Facit huc proverbium Hebraeorum: aut societas aut mors h. e. vita sine amico non est vita, sed mors. Vere itaque dixit quisquis dixit, amicum esse q. s. unam et vitam alterius: sine quo nec privatim nec publice quicquam stiteris, nec secundas nec et adversas res recte toleres. Quo et pertinet amici fideles veri sunt salutaria vitae pharmaca contra omnes ejus morbos et vulnera. Amici sc. moerentes solantur, desperantes erigunt, dolentes recreant, trepidantes excitant: in arduis sunt praesidia, in dubiis consilia, in adversis solatia, in prosperis, ne cadamus aut evanescamus fulcimenta. Verus denique amicus non proprium sed amici lucrum quaerit: sicut ig. ignem et aquam non quaerit hominum vita: ita nec sine consuetudine et opera amicorum, quos et idcirco Latini necessarios vocant, illa consistit. Inanis duo haec maxima commoda, quae haurire liceat ex amicitia voluptatem nempe et usum, ut nihil jucundius est luce, nihil utilius est calore Ciceronis à me jamque hac illustrata sententia. Sic vero sal vitae est amicitia.

Cum quae ita sint, merito jam orationis meae filum abrumpo, praeprimis ubi vereor, ne attentione vestra ac patientia abutar. Vos interim [illegible] [illegible] audivistis, quam utilis res homini sit amicitia, cum sole quantum breviter comparata. Cumque ut ex ungue quod dicunt, leonem facile cognoscere licet: sic et vos bene ex hac, et q. breviter ac levi stylo fuit conjecta Orationcula facillime de amicitiae suavitate, de ejusdem utilitate judicabitis. Vos modo, o. [illegible] illam, illam horridam fugite amicitiam: Cavete sedulo, ne horarios, ne nundinales, ne ollares, quibus anulae [illegible] ac popinae abundant, adjungatis vobis amicos. Illi sc. non permanent tempore tribulationis; in bonis vestris sicut vos, in malis vestris elongant se à vobis. Fugite, instò, omnes, fugite singuli amicitiam, quam dixi nundinalem. Nundinalis n. inquit Augustinus, amicitia est plena fraude et fallacia: nihil in ea certum, nihil probum, nihil securum, sed fortuna mutatur et sequitur nusquam. Fugite denique ceu pestem amicitiam, quam dixi ollarem. Hanc sc. patina non benevolentia conciliat. Quid? quod et in hanc illud veterum apprime quadret: [illegible] i. e. fervet olla, vivit amicitia. Paucis rem omnem complectendo heic fugiendam. Nempe quod vestrum sit studio sedulo caveant sibi, ne aut prorsus sint [illegible] aut [illegible]. Quid? quod eo ampliamini potius, ut fideles amicos diligatis tanquam vosmetipsos, in quorum pectore recipiatis prosperaque vobis [illegible] apprecantes. Tu vero, amice amicorum, prae omnibus amicis amande et colende per quem et in quo caeteri amici amandi et colendi sunt et sine quo nullus est verus amicus, tu, instò, Christe Jesu, fac, ut bonorum et fidelium hominum animi nobis concilientur, [illegible] signacula verae amicitiae in cor nostrum et consigna eum in nobis, quod sigillum in fronte, ut semper te confiteamur, sigillum in corde ut semper te diligamus, sigillum in brachio, ut semper adversum bonum operemur. Infunde, obsecro, mi dulcissime, mi amantissime Jesu multitudinem amoris in pectora amicorum nostrorum, ut nos corde sincero semper diligant nobisque constanter firmiter, sive prosperam sive adversam fortunam, adhaereant.

Elaborata
à
Johann Melchior [illegible]
[illegible]
[illegible]

Alia
Sententia Ciceroniana:
SOLEM E MUNDO TOLLIT, QUI AMICITIAM TOLLIT;
Elaboratio.

Ciceronem, Symmachi suavissimi, in Eruditorum monumentis ob summam in dicendo suavitatem SIRENEM ROMANAM passim vocitari, omnibus vobis ac singulis dubio procul notius est, quam quod notissimum. Sirenes, juxta veterum poëtarum figmenta, Acheloi Calliopesque in mari Siculo habitantes erant filiae, quae praeternavigantes dulci demulcebant cantu, ut harmoniarum suavitate eos allectarent, invitarent, attraherent et attractos blanditiis suis detinerent retinerentque. Unde et est, quod ab aliis vox à σύρω, quod est attraho; ab aliis à σειρὰ, quod Latinis est catena; ac rursum ab aliis ab εἴρειν, quod idem valet, ac connectere, vel retinere, deducatur.

Quid! Annon idem de Cicerone disertissimo Romuli Nepotum dici potest? Habet enim is, habet quoddam quasi ἑλκυστικὸν et vim Sirenis instar attractivam. Clamat etiamsi in morem Herculis Gallici habet atque aureas à lingua dependentes catenulas [...], rerum momentis urgens ac auditores sopitos virgâ quasi Mercurii subinde excitans, verborum suavitate eosdem demulceat ac paulatim remoretur. Hoc vel ex unico, ut de reliquis taceam, Ciceronis scripto, quod sub Laelii titulo circumfertur, liquido patet. [Legi]mus utique ibi multas easque verè aureas, quas de amicitia stylo tersissimo proponit Ci[cero] sententias. Deprehendimus et ipsum ibidem serae posteritati de meliori nota commendantem amicitiam, inter alias multas cautelas, quibus in amicitia colenda uti [...] habemus, adjicientem. Deprehendimus, repeto, in Ciceronis Laelio propè innumeras [am]icitiae laudationes, quas omnes prolixius explicare opera pretium foret. At [...] laudatio sufficiet interim de hoc genere una, quae ipsa his in Laelio legitur [ver]bis:

Solem è mundo tollit, qui amicitiam tollit.

[...]m, hanc, quum inter caeteras familiam ducat, mihi hodie propono illustrandam atque ac explicandam. Ut autem justa quadam habeatur eorum partitio, [q]uae pro modulo ingenii mei dicturus sum, duo in Orationis meae cursu aperiam: [pr]imo quomodo suavitas, et deinde quomodo utilitas amicitiae imagine Solis à Cicerone innuatur. Vos, Sympalaestritae mellitissimi, si fortè interdum Prisciano colaphum infringam, Ετεχλάιεκά [...] more non ridebitis, pisulosque me ante fores auditorii subito differetis; sed interim compositis moribus linguaque vestrâ futuri Sigalionis, Tacitae et Angeronae [...]operabimini, donec peroravero, atque in fine tandem Orationis clarè & [...] solemne illud Sacrorum verbum, ILICET, pronunciavero.

[U]t jam ergo quod primum Expositionis meae membrum est, suavitatem [am]icitiae vobis demonstrabo eandem cum Solis luce collaturus. Est [...] sol, magnus ille mundi oculus, causa et fons omnis lucis, universum orbi[s] [lu]mine suo implens atque illustrans. Quàm jucunda autem quamque suavis [...] lux sit oculis, et quàm mirè ad colorum differentias distinguendas sit [u]tilis ac necessaria; quàm contrà in tenebris horroris ac periculorum sint plena [o]mnia, res ipsa satis abundè loquitur. Loquuntur id, ut de caeteris nihil [...]diam, palpabiles ac ipsis Cimmeriis crassiores tenebrae, quae in Aegypto [Ph]araonis tempore evenisse memorantur. Verè tunc nox mortales [...]rebat: qui mox monstrorum exagitabantur timore; mox animo deficiebant [...]one. Subitaneus namque ac insperatus propter subitaneas insperatasque tenebras illos invadebat timor: itaque, ut, si quisquam ex iis deci[...] in carcere sine ferro reclusus custodiretur, sive rusticus sive pastor [...], sive si quis alius ruri versabatur, ineluctabilem sustinere tenebat[...]

necessitatem: unâ nimirum tenebrarum catenâ colligati erant omnes. Ubi spiritus sibilans, aut suavis inter spissos arborum ramos sonus avium, aut vis nimium decurrentis aquae, aut valida petrarum praecipitatarum sonitus, aut invisus animantium ludentium cursus, aut mugientium vox valida bestiarum, aut resonans etiam de montibus altissimis echo audiebatur, miseri homines prae timore deficiebant, et quavis damâ fugaci fugaciores erant. E contrariis his juxta se positis facilè potestis, πολυσιλλαλοι, colligere, quàm suavis et jucunda res sit lux. Pariter et suavis est et maximè jucundus amici conspectus: grata cum eo et accepta amica de rebus communicatio. Nec amicus bonus ac sincerus, amicus et vultu et sermone placidus nobis, si Aristoteli credimus, affert consolationem. Unde et sapientissimus regum unguento et variis odoribus cor delectari; animam verò bonis amici consiliis dulcorari dixit. Videtur mihi ex hoc Salomoneo Ambrosius, doctor ac ductor Ecclesiae famigeratissimus, sequens de suavitate amicitiae desumsisse encomium. Solatium hujus vitae est, inquit, ut habeas cui pectus tuum aperias, cui arcana communices, cui secreta tui pectoris committas. Possem hîc meo jure de hâc materiâ dicendi finem facere: paululum tamen adhuc commorabor in eodem loco, et ex suis subselliis Isidorum optimum hujus rei testem producam. Prodi ergo Isidore, et dic mihi, sodes, quid scripseris in hanc rem, quam edissero. Amicitia, inquis, prosperas res dulciores facit, et adversas communione temperat ac leviores reddit: quia dum in tribulatione amici consolatio adjungitur, nec animus frangitur, et minus eadem patitur. Suffragatur in Laelio suo Cicero, dum velut ex aureo Apollinis tripode, ut amicitiae suavitatem ipse designet, depromtam hanc reddit vocem: Amicitia res secundas facit splendidiores, et adversas partiens communicansque leviores. Quid? quod et ipse paucis interjectis addat: Amicum qui intuetur, tanquam exemplar aliquod intuetur sui. Summatim ut dicam, quod res est: ego equidem quia priorem hanc Orationis partem ob temporis penuriam finire cogor, hoc unum edissero: In amicitiâ, quae putant homines expetenda, sunt omnia. Quàm horrida autem, quàm injucunda è contrario homini vita esset futura, si amico planè destitueretur, si solus cum solo se esset; idem hic Cicero nos docet: Nulla, inquiens, potest esse jucunditas sublatâ amicitiâ. Sic et nullo modo sine amicitiâ firmam et perpetuam vitae tenere possumus jucunditatem. Cum imò sine amicorum sincerorum benevolentiâ neque in adversis neque in secundis fortunae flatibus vivere possumus: et solitudinem vitamque sine amicis insidiarum et metûs plenam esse experimur. Abhinc sedato animo ad alterum Orationis meae membrum, quod est de amicitiae utilitate, cum foecundo solis calore collatâ, transgredior. Solem totius mundi animum, ac planius mentem, principale item naturae lumen ac numen esse absolutissimus quondam naturae bibliothecarius, Plinius, credebat; rebus namque sol lucem non tantùm ministrat, tenebras ab iis aufert, reliqua sidera occultat, vices temporum annumque ex usu naturae temperat, omnem coeli tristitiam discutit: verùm etiam, dum calore suo sublunaria haec fovet ac movet, humani quoque animi nubila serenat.

Ὁ ἥλιος καταυγάζει ἀέρα, φωτίζει δὲ ὀφθαλμούς, ἁφὴν δὲ θερμαίνει, πιαίνει δὲ γῆν, αὔξει φυτά, χρόνον ὁρίζει h. e. Sol aërem illustrat, oculos illuminat, sensum tangendi calefacit, terram foecundat, plantas vegetat, tempus constituit. Quaero nunc ex Vobis, Symmachi dulcissimi, ecquid vobis de Solis hac vi et efficacia videatur. Annon ea, quae de utraq; Plinius et Eusebius enunciavit, in amicitiam apprimè quadrant omnia? Sic ego arbitror neminem in hoc discentium coetu adfore, qui id inficiabitur, modò rectae rationis scintillulas, quas in se diffusas habet, admittat. Ut igitur Sol omninò orbem illuminat, atq; oculos hominum pascit, et delectat reficitq; suo calore: sic et amicitia reficit, delectat, atq; pascit hominum animos ac mentes mutuâ suâ non latente benevolentiâ. Quemadmodum porrò Sol omnem coeli discutit tristitiam, atq; nubila etiam animi humani serenat: sic et amicitia tristitiam omnem discutit: discutit moerores animi, et à summi luctûs acerbitate facit alios conquiescere. Juxta haec quemadmodum Sol calore rebus impertit vitam: ita quoq; amicus est vitae medicamentum: uti prudenter admodum olim statuit B. Augustinus: qui et ipse amicum animae dimidium appellavit: quem postmodum Gregorius imitatus amicos animarum haud veritus est dicere custodes. Quid verbibus opus, ubi res ipsa pro se satis loquitur? Certè enim si omnes amicitiae, quas habet, utilitates oratione exprimere vellem, dies citius, vox et latera deficerent, quàm ipsa haec dicendi materia. Unde et praestat silere heic, quàm parum dicere: praeprimis ubi Scriptor nobilissimus, Sallustius, cum in Carthaginis mentionem incidisset, idem fecisse legatur. Manet, manet interim amicus fidelis munita [illegible]: manet amicus fidelis vivus thesaurus: manet amicus fidelis [illegible]! Nam tandem [illegible] hortus clausus, fons signatus, opportunè tamen apertus et resignatus: manet deniq; amicus fidelis portus refrigerii. Sic [illegible] albae gallinae filii sunt, atq; in Iovis gremio sedentes Orci galeam habent, qui amicos habent. Μακάριος ὅστις ἔτυχε γενναίου φίλου: beatus est quisquis generosum possidet animum i. e. amicum! Ita Comicus ex [illegible] Comico. Vae autem ἀφίλοις! Miserrimi utiq; illi sunt omnium [illegible], infinitis malorum imminentium Iliadibus circumdati, è quibus [illegible] ne vix quidem emergere ipsis licet.

Quae quum ita sint, autor ac suasor hodiè sum Vobis, Sympalaestritae Opt., ut amicos Vobis comparetis, hosq; jamjam comparatos pro thesauris habeatis. Magno autem caveatis Vobis studio, velim, in amicorum comparatione ne quemvis in numerum amicorum adsciscatis; neq; temerè etiam, quos semel recepistis, iisdem renuncietis. Tandem quinam supplex, Opt. M. Deus, autor et fautor oms verae ac sincerae amicitiae, precib. his supplex fio, quatenus tendat sancta corda nostra amicitiae vinculo colliges, ac bonorum omnium sibi invicem [illegible]. Surge [illegible] [illegible] Dn. nri J. C. opt. nri Amici, ac [illegible] inimicos nros, amicos [illegible] [illegible] ac sospites semper nobis [illegible]. Liga corda nra indissolubili amicitiae vinculo, ac omnium bonorum [illegible] nobis [illegible]! [illegible], sic [illegible] alius amicis: sic et nobis erunt amici, [illegible] [illegible]; d. [illegible], d. sinceri. Ita [illegible] oro, hodie, rogo [illegible]; dumq; id calidis suspiriis facio, enuncio tandem veterem illam formulam, [illegible] quondam dimittebatur in Choro ac Foro [illegible]: Ite, missa est: ILICET.

Elaboravit

Fridericus Sultetus Gorlicensis

SLUB
Wir führen Wissen.
GÖRLITZER SAMMLUNGEN
OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK
Uniwersytet
Wrocławski

SLUB
Wir führen Wissen.
GÖRLITZER SAMMLUNGEN
OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK
Uniwersytet Wrocławski

olu
e car
et uo
iuto
n et
. et
. et
tuit
spi.
na
ut
mu
erit
s col
uli
nar
tus
ere
us
ho
tes
te

Non sunt absconsa testa
menta p iniquitatem eoꝝ: et
omis iniquitates eoꝝ in cõspec
tu dei. Elemosina uiri quasi
signaculum cū ipō: et gratiã
hominis quasi pupillam cõser
uabit: et postea resurget: et
retribuet illis retributionem
unicuiqȝ in caput illoꝝ: et cõ
uertet in interiores ptes terre.
Penitentibus aūt dedit uiam
iusticie: et cõfirmauit deficien
tes sustinere: et destinauit illis
sortem ueritatis. Conuertere
ad deum: et relinque peccata
tua. Precare ante faciem eius:
et minue offendicula. Reuer
tere ad dnm. et auertere ab in
iusticia tua. et nimis odito ex
ecrationem: et cognosce iusti
cias et iudicia dei: et sta in sor
te positionis et orationis al
tissimi. In partes uade seculi
sci: cū uiuis et dantibus cõfes
sionem deo. Nō demoreris in er
rore impioꝝ. Ante mortem cõ
fitere. A mortuo quasi nichil pe
rit. Confiteberis uiuens: ...

miserat...
magna ...
illius ...
... et ...

et qui metuunt dnm̃ inuenient
illum. Qui timet deum eque
habebit amicitiã bonam: qm̃ se
cundũ illum erit amicus illius. h
Fili a iuuentute tua excipe doc
trinam: et usqz ad canos inue
nies sapientiã. Quasi is qui a
rat et seminat accede ad illam:
et sustine bonos fructus illius.
In ope enĩ ipsius exiguum labo
rabis: et cito edes de generatio
nibus illius. Quam aspera est
nimiũ sapientia indoctis homi
nibus: et nõ pmanebit in illa
excors. Quasi lapidis uirtus
pbatio erit in illis: et nõ demo
rabuntur pcere illam. Sapiẽa
enĩ doctrine scd̃m nomẽ est eius:
et nõ multis est manifesta. Qui
bus aũt agnita est: pmanet
usqz ad conspectum dei. Audi fi A P
li et accipe consiliũ intellectus:
et ne abicias consilium meum.
Inice pedem tuũ in cõpedes illius:
et in torques illius tuũ collum.
Subice humerũ tuum et porta
illam: et ne accidieris a uincu
lis eius. In omĩ animo tuo ac
cede ad illam: et in omĩ uirtute
tua serua uias eius. Inuestiga
illam et manifestabitur tibi et
continens f[illegible] ne dere[illegible]
ea[illegible] enĩ in[illegible]

olu
e car
et no
uito
n et
. et
. et
euit
spr.
na
ut
mũ
eri
s col
uli
nar
tis
ere
us
o
es
te

... non sunt absconsa testa
menta ꝑ iniquitatem eoꝝ : et
omnes iniquitates eoꝝ in cõspec
tu dei. Elemosina uiri quasi
signaculum cũ ipo : et gratiã
hominis quasi pupillam cõser
uabit : et postea resurget : et
retribuet illis retributionem
unicuiqz in caput illoꝝ : et cõ
uertet in interiores ꝑtes terre.
Penitentibus aũt dedit uiam
iustitie : et cõfirmauit deficien
tes sustinere : et destinauit illis
sortem ueritatis. Conuertere
ad deum : et relinque peccata
tua. Precare ante faciem eius :
et minue offendicula. Reuer
tere ad dnm̃. et auertere ab in
iustitia tua. et nimis odito ex
ecrationem : et cognosce iusti
cias et iudicia dei : et sta in sor
te positionis et orationis al
tissimi. In partes uade seculi
scĩ : cũ uiuis et dantibus cõfes
sionem deo. Nõ demoreris in er
rore impioꝝ. Ante mortem cõ
fitere. A mortuo quasi nichil pe
rit. Confiteberis uiuens : [illegible]
[illegible]

F miserat[illegible]
magna[illegible]
illius [illegible]

SLUB
Wir führen Wissen.
GÖRLITZER SAMMLUNGEN
OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK
Uniwersytet Wrocławski

SLUB
Wir führen Wissen.
GÖRLITZER SAMMLUNGEN
OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK
Uniwersytet
Wrocławski

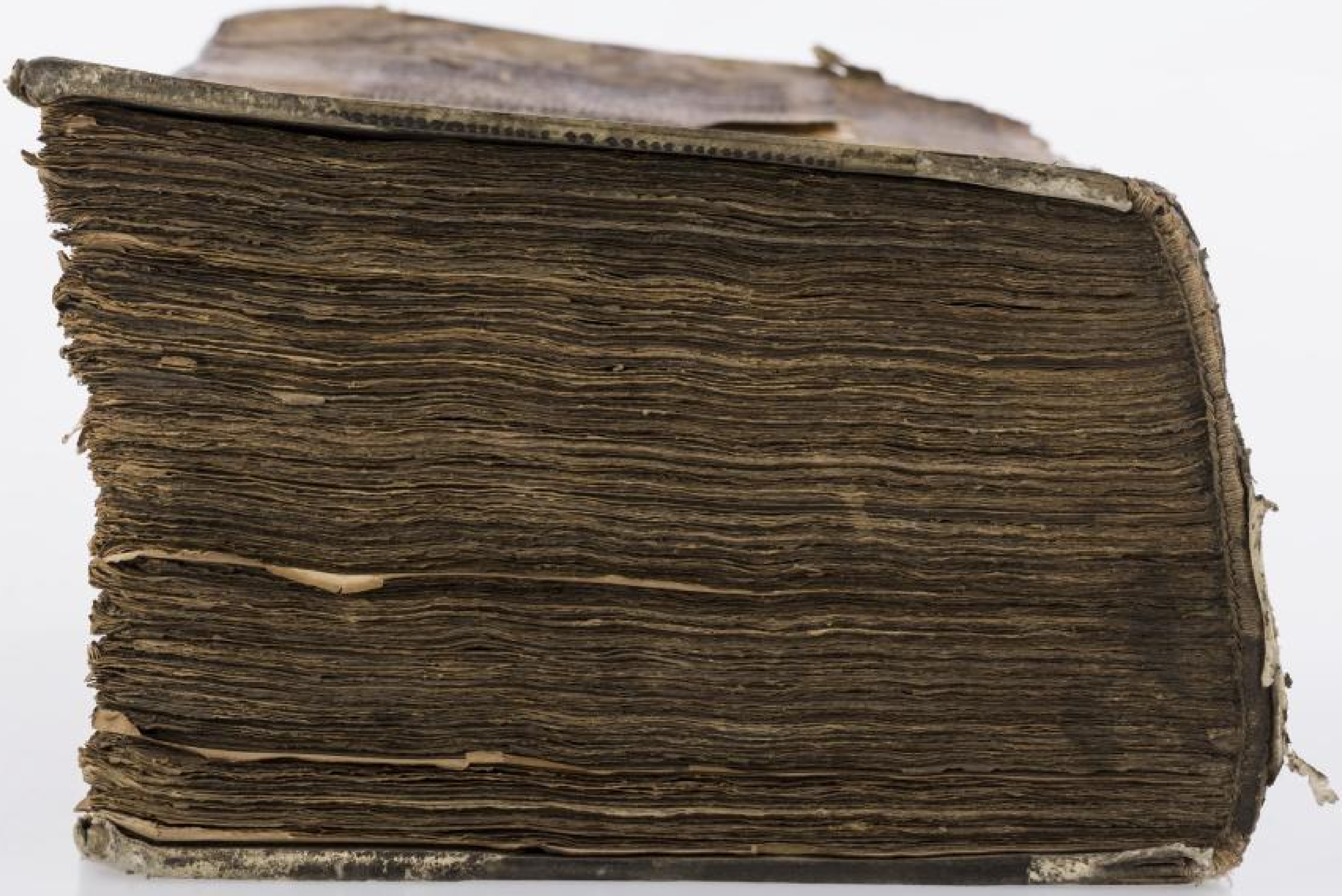

SLUB
Wir führen Wissen.
GÖRLITZER SAMMLUNGEN
OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK
Uniwersytet Wrocławski

SLUB
Wir führen Wissen.
GÖRLITZER SAMMLUNGEN
OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK
Uniwersytet Wrocławski

SLUB
Wir führen Wissen.
Stadt Görlitz
GÖRLITZER SAMMLUNGEN
OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK
Uniwersytet
Wrocławski

SLUB
Wir führen Wissen.
GÖRLITZER SAMMLUNGEN
OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK
Uniwersytet Wrocławski

SLUB Wir führen Wissen. GÖRLITZER SAMMLUNGEN OBERLAUSITZISCHE BIBLIOTHEK Uniwersytet Wrocławski

T

dieser werckstadt des heiligen Friedens, damit die Saat unsers Friedens in einer
standhafften guten gewünschten Nutzen ausschlagen möge. Schließlich [illegible] und gewehre
[illegible] Gott, der alles allein kan und vermag, die aber meinen [illegible]
[illegible] allersambt wol, und befehlen denen günstig zuneige bis ans Lebends[illegible]

Lauda.

Adam Friedrich von Schleinitz
Egs. [illegible]

ACTUS JURIDICIALIS de REGICIDIO ANGLICO,

quod

Angli nostro hoc seculo in Rege suo, CAROLO STUARTO, in Schemate ferali securi percusso, commiserunt,

in

Eruditorum [illegible]

Aº [illegible]

[illegible]

STATUM [illegible]

[illegible]

[illegible]

... fortunam ...

[illegible]

... proponentes ...

... discordia ...

[illegible]

... in Hypothesi habet ...

[illegible] Martial.

[illegible]

[illegible] Sallust. Bell. Jugurth. c. 101.

[illegible]

... concidere ...

[illegible]